

821.161.1
M231

ОСИП МАНДЕЛЬШТАМ

ПОЕЗІЇ

ДУХ І ЛІТЕРА

O. Maupassant

Осип Мандельштам

ПОЕЗІЇ

*Дарунок Видавництва
«Дух і літера»*

Київ
ДУХ І ЛІТЕРА
2020

УДК 821.161.1-193

М231

Упорядкування, передмова та додатки — Євгеній Васильєв

Видавці — Леонід Финберг, Костянтин Сігов

Мандельштам Осип

М231 Поезії / упоряд., передм., додатки Є. М. Васильєва. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2020. 688 с.

ISBN 978-966-378-782-4

Ця книга — перше зібрання українських перекладів поезій Осипа Мандельштама (1891–1938), створених упродовж більш ніж п'яти останніх десятиліть.

Вірші Мандельштама, поета світового масштабу, який і біографічно, і творчо був пов'язаний з Україною, переклали справжні майстри, серед яких Ю. Андрухович, С. Голованівський, І. Качуровський, І. Малкович, В. Неборак, Д. Павличко, М. Стріха, С. Чернілевський. Багато поезій звучать українською вперше.

УДК 821.161.1-193

© Васильєв Є. (упорядкування,
передмова, додатки), 2020

© Перекладачі, 2020

© Сімакова С. (обкладинка), 2020

© ДУХ І ЛІТЕРА, 2020

ISBN 978-966-378-782-4

Осип Мандельштам: українське відлуння

*Взагалі вірші перекладати не треба.
В перекладі можна читати лише
прозу, вірші варто читати тільки
в першоджерелі.*

Осип Мандельштам¹

«Білий світ не кращає від слів...»²

Видання українських перекладів поезії та прози Осипа Мандельштама визрівало надзвичайно довго, практично століття. Але навіть перекладати Мандельштама українською? Адже, по-перше, шанувальники видатного поета вочевидь можуть прочитати (й читають) його твори мовою оригіналу. По-друге, чи здатні переклади досягти мандельштамівського рівня, бодай здалеку дотягнутися до нього? Отже, чи не будуть спроби українських перекладачів (якщо такі безумці взагалі

¹ Липкин С. «Угль, пылающий огнём»: Воспоминания о Мандельштаме. Стихи, статьи, переписка. Москва: РГГУ, 2008. С. 34.

² Рядок з вірша Мандельштама «Ни о чём не нужно говорить...» у перекладі Віктора Неборака.

знайдуться) не лише непотрібними, але й безпорадними у зіставленні з оригіналом?

На ці питання й сумніви можна було б відповісти численними посиланнями на наукові положення теорії перекладу та приклади з його історії, зокрема з близькоспоріднених мов, до яких належать російська й українська. Натомість дамо слово самим перекладачам.

У невеличкій передмові до унікальної антології російської поезії «Ода вольності»¹, до якої увійшли, зокрема, одинадцять перекладів з Мандельштама, її автор, український поет і перекладач Дмитро Павличко, зазначає: «Я ставив собі завдання показати можливості української мови, її здатність органічно передавати нюанси поезії великих майстрів. Я тут не новатор, а тільки спадкоємець утвердженої Максимом Рильським та іншими видатними українськими перекладачами традиції — змагатися з російським оригіналом, доводити універсалізм, вишуканість, лексичне багатство і синтаксичну гнучкість української мови»².

¹ Ода вольності: Мала антологія російської поезії у пер. Дм. Павличка. Київ: Основи, 2004. Переклади з О. Мандельштама: С. 117–122.

² Павличко Дм. Справжня духовність Росії // Ода вольності... С. 5.

Серед сучасних українських перекладачів Мандельштама, які сповідують той самий принцип, — перекладач, авторитетний дослідник українського перекладу Максим Стріха, який, зокрема, уклав антологію українських перекладів російської поезії Срібного віку. Він нагадує про наявну небезпеку перекладати саме з російської, адже в українських перекладах «кожна силуваність і кострубатість (і навіть просто тактовне, але “безкриле” переписування російського оригіналу українськими словами) дає чергову поживу для розмов про непотрібність українських перекладів російської поезії взагалі»¹. У тексті з красномовним заголовком «Переклад як реванш» зауважує: «Звісно, перекладати з російської — небезпечно. Кожна помилка чи незграбність перекладача тут як на долоні. Але тим почесніший вигреш у цьому змаганні»². Також М. Стріха відзначає: «водночас творчі перемоги (а їх було немало в спадщині неокласиків, у доробку Григорія Кочура, Ігоря Качуровського, Дмитра Павличка, інших наших майстрів перекладу) наочно засвідчують: коли говоримо

¹ *Стріха М.* Віктор Коптілов — перекладач російських поезій «срібного віку» // Всесвіт. 2011. № 1–2. С. 213.

² *Стріха М.* Переклад як реванш: російські поети «срібного віку» в одязі українського слова // «Хотінь безсенсовних отрута»: 20 російських поетів «срібного віку» в українських перекладах. Київ: Факт, 2007. С. 9.

про українські переклади з російської, йдеться не про чиєсь незрозумілі забаганки, а про повноцінний діалог двох великих літератур»¹.

Поет і прозаїк Іван Андрусяк, який також неодноразово звертався до перекладів з Мандельштама, озвучив не лише власну думку, а й певне спільне кредо українських перекладачів: «Є поети, які дорогі все життя, і є вірші, які все життя “не відпускають”. Якщо це іноземний поет, то його, природно, хочеться “переозвучити” рідною мовою...»²

Отже, український Мандельштам потрібний і навіть необхідний — і для діалогу двох культур, російської та української, і для повноцінного функціонування славетної школи українського художнього перекладу, і для утвердження безмежних можливостей української мови.

Про російсько-український літературний діалог, як і про вітчизняну перекладацьку школу, говоримо ще чимало. Приміром, переклад першої строфи п'ятивірша «Бежит волна волной, волне хребет ломая...» з поезії Осипа Мандельштама 1935 року в майстерному виконанні львівського філолога-класика, поета, перекладача Тараса Лучука є чудовим зразком органічного поєднання семантичної точності й лексико-синтаксичної гнучкості,

¹ *Смрха М.* Віктор Коптілов — перекладач... С. 213.

² <https://www.facebook.com/profile.php?id=100000653423864>.

імпровізаційності української мови, її музичності та пластичності.

Біжить-бурлить бурун, бурлом хребет вгинає,
Невольно й жалісно грозить молодику:
Глянь, яничарська ніч вирує, виринає,
Неупокорена столиця буруна є,
І кривина реве і рие рів в піску.

Віртуозний звукопис із асонансами та алітераціями спроможний розвіяти будь-які сумніви щодо можливостей української мови в передаванні складних нюансів оригіналу та якнайкраще спростовує винесене в епіграф зауваження Мандельштама, яке, до речі, прозвучало в явно полемічному контексті — під час читання Семену Липкіну сонетів Петрарки, які автор вислову перекладав російською.

«Глянемо удвох на світ...»¹

Для Мандельштама, за свідченням того самого С. Липкіна, переклади були справжніми творами, і, на відміну від багатьох своїх сучасників, він займався ними без особливого окрилення й задоволення².

Проте, як відомо, був майстром і до прозового художнього перекладу ставився вимогливо, до не-

¹ Рядок з вірша Мандельштама «Мой щегол, я голову закину...» у перекладі Наталії Бельченко.

² *Липкин С.* «Угль, пылающий огнём»... С. 34.

вдалих спроб поетичного — гнівно. Брюсівський переклад Фауста, приміром, називав беззубим, лже-науковим шамканням, від якого, попри всю повагу до Брюсова, до Гетевої могутності — як до зірки небесної¹. Перекладача вважав могутнім тлумачем автора, робота якого вимагає «величезного напруження, уваги і волі, блискучої винахідливості, розумової свіжості, філологічного чуття, великої словникової клавіатури, вміння відчутти ритм, схопити малюнок фрази, передати її — все це за умови суворого самоприборкування»². Поет закликав створити новий, суто утилітарний тип видання класиків, розрахований «на культурний голод, а не на колекціонерство»³, для створення шкільної серії пропонував залучити найкращі літературні сили з першокласним науковим коментарем, створити майстерню для підготовки нової перекладацької зміни при Бібліотеці іноземної літератури.

У статті з красномовною назвою «Потоки халтури» Мандельштам повставав на низькоякісні переклади, що заповнили тогочасний книжковий ринок і періодику, взагалі виступав проти

¹ *Мандельштам О. Э.* Полное собрание сочинений и писем: В 3 т. / Сост. А. Г. Мец. Москва: Прогресс-Плеяда, 2011. Т. 3: Проза. Письма. С. 262.

² Там само. С. 254.

³ Там само. С. 262.

анонімних текстів «за редакцією», писав: «Якість перекладів у цій країні — прямий показник її культурного рівня. Вона так само показова, як спожиток мила чи відсоток грамотності»¹.

Мандельштам обстоював ідею створення інституту іноземної літератури «з постійним факультетом теорії і практики перекладу, з низкою семінарів з перекладу з європейських і східних мов, а також з української та інших мов Союзу»².

До речі, самого Мандельштама перекладено щонайменше тридцятьма чотирма мовами світу! Це передусім основні європейські мови: англійською, німецькою, польською і французькою його видали практично повністю. Чи не найкращим перекладачем Мандельштама вважається видатний австрійський поет, чернівчанин Пауль Целан. Мандельштам звучить вірменською, грузинською, їдишем та івритом, японською, китайською, корейською, казахською, турецькою, фарсі³.

¹ Там само. С. 253.

² Там само.

³ У другому томі недавньої фундаментальної Мандельштамової енциклопедії містяться детальні відомості про переклади О. Мандельштама різними мовами світу (*О. Э. Мандельштам. Переводы на иностранные языки и рецепция за рубежом // Мандельштамовская энциклопедия: В 2 т. / Гл. ред. П. М. Нерлер, О. А. Лекманов. Москва: Полит. энциклопедия, 2017. Т. 2. С. 410–485*), зокрема — наша стаття

Сьогодні можемо сказати нарешті: Мандельштам звучить українською.

«Як стежинами Києва-Вія...»¹

Діалог Мандельштама з Україною можна без перебільшень назвати його ж поетичним рядком «не-нарушаемая связь». Принаймні в останні два десятиліття його життя. Сто років тому, наприкінці квітня 1919 року, Мандельштам уперше приїхав до Києва. В незвичній для себе ролі емісара Наркомпросу, відряджений для роботи в Театральному відділі Київського губернського комітету народної освіти, він прибув разом із поетом Рюриком Івневим та братом Олександром (Шурою) до Києва. Зупинився у готелі «Континенталь» (нинішня вулиця Архітектора Городецького, 5), відвідав Лавру («Тут та сама “надзвичайка”, тільки “навиворіт”. Тут немає “святості”», — казав він Івневу²), взяв участь у помпезному карнавальному святкуванні Першотравня на Софійській площі (там тоді розмі-

про українського Мандельштама (*Васильев Е.* Украинский язык // Там само. С. 452–459).

¹ Рядок з вірша Мандельштама «Как по улицам Киева-Вия...» у перекладі Михайла Кальницького.

² Осип Мандельштам в «Мемуарах» Рюрика Івнева // «Сохрани мою речь...»: Сборник / Сост. П. Нерлер, А. Никитаев. Москва: Обновление, 1991. С. 46.

щувалася резиденція більшовицького уряду). Біля пам'ятника Богдану Хмельницькому встановили тимчасовий потворний обеліск на честь жовтневого перевороту, на самій площі — гіпсові бюсти Леніна і Троцького (тоді ще живих), по всьому місту було нашвидкуруч розставлено не менш гротескові гіпсові скульптури. Серед скульптурних зображень «вождів революції» — Маркса, Енгельса, Свердловва, Карла Лібкнехта і Рози Люксембург — можна було побачити погруддя Тараса Шевченка.

Ось як змальовував свіжим слідом першотравневє свято літературно-мистецький тижневик «Мистецтво» (правопис збережено): «Після червоно-армійських частин проїхали прикрашені грузовики та панцирники, серед яких особливу увагу звертали на себе грузовики, що уявляли символічні живі картини з різних моментів історії французької революції 1871 року і російської революції 1917 р., а також алегоричний малюнок “1 травня 1920 р”. <...> “Алегорія”, як писала до неї пояснюючий очерк одна газета, мала уявляти “велику земську кулю, а під кулею всі народи <...> сама земська куля була розмальована двома лише фарбами і то жовтою та блакитною, що справляло таке вражіння, наче се не глобус, а модернізований прапор самостійно-гетьманської України. Що до різних народностей “під кулею”, треба сказати, що вони вражіння не справляли ніякого.

З етнографічного боку типи були цілком не вірні. Якась кольорова папуга, що мала уявляти українця, напевне, була запозичена з кольорових обгорток з видань Губанова і К° <...> Всі оті “екстрактивизи”, які геометричними групами танцювали на плакатах, безумовно, нічого спільного з пролетаріатом не мають <...> Коли стало смеркати-ся, все місто засвітилося ілюмінаційними вогнями. На площах під відкритим небом демонструвалися кінематографічні знімки подій останнього часу. Величезні юрби народу дивилися на екран, на якому виринали краєвиди Одеси, одеської пристані з союзницькою фльотою на рейді, а також вхід червоного війська в Тираспіль, Бендери, Симферопіль і т. п.»¹ Все це викликало в поета відчуття тимчасового хаосу; вказуючи на стіни давньої Софії, Мандельштам сказав Рюрику Івневу: «Повірте, що це переживе все»².

У напівпідвальному приміщенні «Континенталу» відкрилося арт-кафе, де збиралися молоді митці з богемного об'єднання «ХЛАМ»³. Саме тут відбулося знайомство вже визнаного поета з юною київською художницею, ученицею Олександри

¹ Мистецтво: Літературно-мистецький тижневик Української секції Всеукраїнського товариства «Мистецтво». Київ, 1919. Травень, ч. 1. С. 32–33.

² Осип Мандельштам в «Мемуарах» Рюрика Івнева... С. 46.

³ Художники, літератори, артисти, музиканти.

Екстер, Надією Хазіною. Після прем'єри вистави «Фуенте Овехуна» за Лопе де Вега у постановці видатного режисера Костянтина Марджанова (Надія була помічницею сценографа вистави Ісаака Рабиновича), яка відбулась зовсім неподалік, на сцені Другого державного драматичного театру УРСР імені В.І. Леніна в приміщенні колишнього театру «Соловцов» (нині Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка), група митців завітала до «Континенталу». Відзначали прем'єру та день народження Олександра Дейча, літературознавця і театрального діяча, активного учасника марджанівської постановки. До святкування долучилися Георгій Нарбут, Юрій Терапіано, Ілля Еренбург, Павло Тичина, який читав поезії з «Сонячних кларнетів», інші¹. У щоденнику Дейч зазначив, що Мандельштама, який несподівано з'явився у «ХЛАМі» і театральню відрекомендувався («Осип Мандельштам вітає чарівних киянок (уклін у бік Наді Х[азіної]), прегарних киян (загальний уклін)»)², також просили почитати вірші, він плив по ритмах із заплющеними очима,

¹ Дейч А. И. Две дневниковые записи // «Сохрани мою речь...»: Воспоминания. Материалы к биографии. Современники / Сост.: О. Лекманов, П. Нерлер, М. Соколова, Ю. Фрейдин. Москва: РГГУ, 2000. Вып. 3, ч. 2. С. 146.

² Там само.

а розкриваючи їх, дивився лише на юну Надію¹. Сама Надія Яківна згадувала: «В перший-таки вечір він з'явився в “Хламі”, і ми легко й бездумно зійшлися. Своею датою ми вважали перше травня дев'ятнадцятого року»².

Випадкове знайомство знаного поета та юнки й пристрасть, що спалахнула між ними, завершилися карнавальним «вінчанням» з копійчаними обручками, купленими біля Михайлівського монастиря... у кав'ярні на Софійській вулиці («Нас поблагословив у грецькій кав'ярні мій смішний приятель Маккавейський, і ми вважали це цілком достатнім, оскільки він був із родини священника»³, — писала Надія Яківна), а згодом — до шлюбу цієї чи не найніжнішої і найтрагічнішої пари ХХ століття. Поет і графік, ерудит і знавець античності Володимир Маккавейський, який, за свідченням Юрія Терапіано, «подарував» Мандельштаму два фінальні рядки до його поезії «Tristia»⁴, загинув 1920 року, будинок кав'ярні зберігся до сьогодні (вулиця Софійська, 3-Б). Осип і Надія

¹ Там само.

² *Мандельштам Н. Я.* Вторая книга: Воспоминания. Москва: АСТ, 2001. С. 12.

³ Там само. С. 83.

⁴ *Терапиано Ю.* Встречи. Нью-Йорк: Издательство имени Чехова, 1953. С. 14.

усе життя тепло згадували Хрещатик і Софію, прогулянки дніпровськими схилами, Трухановим островом, Володимирську гірку називали «своєю»...

Залишивши влітку Київ, Мандельштам попрямував на південь, у Крим, і на цілих півтора року залишив Надію. У грудні 1919 року він пише їй з Феодосії: «Я радію і Богові дякую за те, що він дав мені тебе, мені з тобою нічого не буде страшно, нічого не важко»¹. Невдовзі вони зустрілися знову, щоб більше не розлучатися ніколи.

Упродовж 1920-х Мандельштам неодноразово відвідував Київ, був активною дійовою особою українського культурного простору, керував поетичною секцією Всеукраїнського літературного комітету, публікувався у часописах, брав участь у літературних вечорах, спілкувався з київськими літераторами та художниками, серед яких були Павло Тичина і Микола Бажан, Михайло Драй-Хмара і Павло Филипович, Ілля Еренбург і Бенедикт Лівшиць, Марк Епштейн і Климент Редько. Під враженням від зустрічі з Україною писав прозові та поетичні твори. У грудні 1928 або у січні 1929 року, під час останнього перебування поета в Києві, юнак Григорій Кочур, який був кваліфіковано марив поезією Мандельштама, випадково

¹ Мандельштам О. Э. Полное собрание сочинений и писем... Т. 3: Проза. Письма. С. 374.

зустрів його в бібліотеці, але так і не насмівся висловити йому своє захоплення. Невеличкий мемуар Григорій Порфірович написав 1991 року, в рік столітнього ювілею Мандельштама, на прохання літературознавця, киянина Олександра Парніса, який і опублікував його нещодавно. Знайомство Г. Кочура з Надією Мандельштам відбулося у 1960-і, вони листувалися. Один зі збережених листів Надії Яківни до Григорія Порфіровича та спогад Кочура надруковано у додатках до цієї книжки¹. Упродовж усього життя поряд з Рильським, раннім Тичиною, Пастернаком, Ахматовою та Цветаєвою Кочур вважав Мандельштама одним зі своїх поетичних кумирів². Лишається пошкодувати, що провідний фахівець українського перекладацького цеху, найімовірніше, через той-таки пієтет так ніколи й не наважився перекласти улюбленого поета.

Україна залишилася в серці Мандельштама. Перший і єдиний у російській літературі безпосередній відгук на український Голодомор 1932–1933 рр. — крамольні рядки з його відчайдушної-безстрашної поезії 1933 року «Старый Крым»:

¹ Див. додатки (С. 604–617).

² Довге відлуння: розмова з Григорієм Кочуром. Розмову вела Людмила Таран // Хроніка—2000. 1994. № 1/2. С. 3–9.

Природа своего не узнает лица,
И тени страшные Украины, Кубани...
Как в туфлях войлочных голодные крестьяне
Калитку стерегут, не трогая кольца...

Разом з антисталінською епіграмою «Мы живем, под собою не чуя страны...» текст вірша фігурував у справі Мандельштама й був однією з причин ув'язнення та смерті поета у пересильному таборі під Владивостоком.

Сексот ОГПУ у липні 1933-го звітував: «Нещодавно повернувся з Криму О. Мандельштам. Настрій його різко забарвився в антирадянські тони. Його дуже пригнічують картини голоду, що він бачив у Криму...»¹ За свідченням дружини, для Мандельштама Крим узагалі був частиною історичного світу, тієї книги, за якою навчалися перші люди. Поет неодноразово бував у Коктебелі, Феодосії, Старому Криму, Алушті, Ялті, Севастополі. У Коктебелі 1915 року під час першої поїздки до М. Волошина відбулося його знайомство з Цветаєвою, 1920-го він ледь врятувався з-під арешту врангелівської контррозвідки. «Кримський текст» Мандельштама репрезентовано низкою безперечних

¹ Летопись жизни и творчества О. Э. Мандельштам / Сост. А. Г. Мец при участии С. В. Василенко, Л. М. Видгофа, Д. И. Зубарева, Е. И. Лубянской, П. Мишнера. 2-е изд., испр. и доп. Toronto: TSQ, 2016. С. 384–385.

поетичних шедеврів: серед них «Бессонница. Гомер. Тугие паруса...», «Золотистого меда струя из бутылки текла...», «Меганом», поезія та прозовий нарис з назвою «Феодосия». Щирого захоплення і явних симпатій до кримських татар сповнені невеличкі есеї 1923 року: «Кримські враження» та «Севастополь» (1923). Ставлення до цього народу, який він назвав «наймирнішим і найлагіднішим з усіх окраїнних народів царської Росії», яскраво засвідчує і кінорецензія «Татарські ковбої» (1926) на зняту московською студією стрічку «Песнь на камне», в якій поет побачив прикрі історичні та етнографічні фальсифікації обставин народного життя в нібито «експедиційному» фільмі. Рецензент з убивчою іронією зазначив, що справді досвідчена режисерська рука відчувається лише в сцені похорону, яку доручили чудовому постановнику — справжньому муллі. Кримською була й остання добровільна (разом з дружиною) подорож поета 1933 року — до вдови Олександра Гріна (у Старий Крим) і вдови Максиміліана Волошина (у Коктебель), де народилася не лише поезія про жакні картини наслідків насильницької колективізації, але й визначний літературознавчий текст «Бесіда про Данта»¹.

¹ Проблему «Мандельштам і Крим» досліджували В. Зарубін, В. Казарін, О. Криштоф, В. Купченко, Ю. Левін, З. Лівницька, М. Новікова, О. Строгонов та ін.

У травні 1926 року в Києві Мандельштам бачить фрагмент знаменитої курбасівської інсценізації «Гайдамаків» Шевченка. У нарисі «Березіль» пише: «У “Гайдамаках” є “живі картини”, чудові, наче давній український лубок»¹. Шевченка Мандельштам читав у Воронежському засланні 1935 року (і українською, і в ювілейному перекладі Федора Сологуба), співвідносив із Шевченковою долею власну, мав перегуки з поезіями «Кобзаря» (за версією мандельштамознавця О. Морозова, вірш «В Петербурге мы сойдёмся снова...» є відгомном поезії з циклу «В казематі»: «Чи ми ще зійдемося знову?», а в образах кремлівського горця та його підлабузників з фатальної сатири, за спостереженням Е. Вайсбанда, відчувається перегук зі звіриними образами царя, його дружини та оточення зі «Сну» Шевченка²). Показово також, що, вирушаючи до санаторію у селищі Саматиха, де його востаннє заарештували, Мандельштам разом із книгами улюблених Данте, Пушкіна і Хлебникова, за спогадами Надії Яківни, взяв із собою

¹ *Мандельштам О. Э.* Полное собрание сочинений и писем... Т. 3: Проза. Письма. С. 217.

² Див.: *Вайсбанд Э.* Осип Мандельштам и борьба за наследие Тараса Шевченко // Транснациональное в русской культуре: Сб. статей / Под ред. Г. Обатнин, Т. Хуттунен. Москва: НЛО, 2018. С. 250–263.

том Шевченка. Обом геніям судилося прожити на землі 47 років.

«Лиш простір, зорі і співець...»¹

Питання «Осип Мандельштам і Україна» має декілька рівнів: біографічний, творчий, компаративно-рецептивний і трансляційний (перекладацький).

Рівень біографічний пов'язаний із вивченням ролі й місця України в житті Мандельштама. З-поміж тем, до яких зверталися дослідники, київські сторінки особистої та творчої біографії Мандельштама та Надії Хазіної, твори, ініційовані київськими враженнями, історико-культурний коментар до двох нарисів Мандельштама 1926 року, об'єднаних спільним заголовком «Київ», південноукраїнський відлук у творах поета та інші.

Рівень творчий передбачає вивчення кола проблем, серед яких українські мотиви й образи, топоніми і лексеми в творчості поета.

Українське відлуння в поезії та прозі Мандельштама звучить досить часто: це і «Черепаха», весільна епіталама поета, і найвідоміший вірш 1937 року «Как по улицам Киева-Вия...» з явним відгомонам

¹ Рядок з вірша Мандельштама «Отравлен хлеб и воздух выпит...» у перекладі Юрія Буряка.

київських подій 1919-го, вірші 1930-х: «Татари, узбеки и ненцы...», «Пластинкой тоненькой жиллета...», «Эта область в темноводье...»; і жартівливий вірш до перекладачки Марії Петрових «Марья Сергеевна, мне ужасно хочется...», і поодинокі рядки та образи. Це яскравий, соковито-сонячний і водночас трагічний кримський відголос, присвячені Києву два однойменні есе зі справжніми міськими реаліями 1926 року, нариси про театр «Березіль» та не втілений задум повісті «Фагот» про Київ часів убивства Столипін. Беззаперечно, ці та інші прояви українського дискурсу в творчості російського поета ще потребують подальшого копіткого вивчення.

Компаративно-рецептивний рівень теми полягає у вивченні взаємовпливів поезій Т. Г. Шевченка на життя і творчість Мандельштама, його поетичного перегуку з київськими поетами-неокласиками, порівняльному аналізі поезики Мандельштама та українських поетів-сучасників, приміром, Володимира Свідзинського, дослідженні рецепції поетати поета в Україні¹, зокрема на прикладі «злісної поеми» «Осип Мандельштам» київського двомовного поета Леоніда Кисельова тощо.

¹ Серед безумовно цінних творів варто відзначити присвячену шістдесятиріччю від дня смерті поета п'єсу Олега Гончарова, точніше, фантазію-реквієм на одну дію «З молитвою про прощення» (1997).

Серед дослідників з різних країн, які висвітлювали різноманітні грані теми «Мандельштам і Україна», І. Булкіна, С. Буніна, Е. Вайсбанд, Є. Васильєв, Є. Голубовський, А. де Жонж, Г. Зленко, М. Кальницький, Л. Кацис, В. Кравець, А. Краснящих, О. Лекманов, Д. Морозова, П. Нерлер, О. Ніколенко, О. Оленев, О. Парніс, Т. Пахарєва, М. Петровський, П. Поберезкіна, А. Пучков, С. Сімакова, С. Сімонек, Е. Соловей, С. Руссова, Р. Тименчик, П. Успенський, Б. Фрезинський, А. Чеботарьова, С. Шиндін, С. Шоломова та ін.¹

Проте читача цієї передмови, мабуть, цікавить передусім рівень перекладацький (трансляційний), безпосередньо пов'язаний з перекладами творів Мандельштама українською.

«У мовчазній напрузі нам задушно...»²

Український Мандельштам пробивався до читача вельми довго та драматично.

У Києві 1925 року друком вийшла антологія російської поезії в українських перекладах. Укладачем її був близький до київських неокласиків літературознавець Борис Якубський. В об'ємній передмові

¹ Список публікацій на цю тему див. у додатках (с. 651–659).

² Рядок Мандельштама з вірша «Мы напряжённого молчания не выносим...» у перекладі Валерії Богуславської.

досить тенденційно, у відверто соціологізаторському дусі розглядалися основні етапи й явища російської лірики від Кантеміра й Сумарокова до представників новітньої пролетарської поезії. Побіжно Якубський аналізував і творчість акмеїстів, які, на його думку, «з боку соціального» не являли собою «нічого нового проти символізму»: «Це була та сама буржуазна поезія з усіма соціальними ознаками декадансу, тільки порівнюючи тверезіша, ясніша та простіша»¹. І хоча перші післяреволюційні роки, зауважує Якубський, стали часом «повного розцвіту» акмеїстів, книги «Вогненний стовп» Гумільова, «Anno Domini» Ахматової і «Tristia» Мандельштама — «книги безумовно видатних “майстрів”», але жити та дихати ними в 1922–23 роках уже було неможливо; книжки пішли на полицю як антикварна досконалість»².

Очевидно, таким суворим вироком «несвоечасним» у революційну епоху акмеїстам можна пояснити те, що у власну антологію Якубський не включив жодного перекладу поезій Мандельштама. І це в той самий час, коли українські поети, зокрема неокласики, гаряче цікавилися творчістю автора «Tristia». Не дивно, що того самого 1925 року

¹ Антологія російської поезії в українських перекладах / Вступ. ст. й ред. Бориса Якубського. Київ: Дер. вид-во України, 1925. С. 31.

² Там само. С. 35.

вийшла доволі гнівна рецензія на «Антологію» Михайла Могілянського, в якій критично оцінюється «гонитьба за зайцем громадянської поезії»¹, що заводить до антології зовсім незначних поетів, а також «лікнепівський» підхід укладача, а саме орієнтація на тих читачів, що не мають можливості ознайомитися з російською поезією в оригіналі та й навряд чи цікавитимуться нею в українських перекладах. З-поміж несправедливо відсутніх в «Антології» поетів М. Могілянський називає і Мандельштама.

Отже, за життя поета надрукувати переклади його поезії не вдалося. Єдиною відомою нам українською прижиттєвою публікацією перекладів прози поета стала кінорецензія Мандельштама на фільм-комедію кінокомпанії «Межрабпомфільм» «Кукла с миллионами» (1928) режисера С. Комарова, що була надрукована 1929 року в березневому номері журналу «Кіно», який видавало засноване 1926-го Всеукраїнське фотокіноуправління, ВУФКУ, — майбутня кіностудія імені Олександра Довженка².

¹ *Могілянський Мих.* [Рец. на кн.:] Антологія російської поезії в українських перекладах. Вступна стаття й редакція Б. Якубського. Державне видавництво України, 1925 // Життя й революція. 1925. Ч. 8. С. 83.

² Текст публікації відтворено в кн.: *Мандельштам О.* Проза / упоряд. та прим. Є. М. Васильєва. Київ: Дух і Літера, 2020. С. 575–580.

На початку лютого 1929 року поет пише батькові: «Письменник Бабель, який живе тут, звів мене з величезною українською кінофабрикою ВУФКУ. Він благав мене кинути переклади і не глушити більше думки і живої праці. Користуючись інтересом, який викликав мій приїзд, і теплими нотатками в місцевих газетах, Бабель, дуже впливова в кіно людина, погодився влаштувати мене туди редактором-консультантом. Сьогодні від нього надійшла записка: директор фабрики дав принципову згоду»¹. Мандельштам радіє перспективам: «Це буде дуже легка і чиста робота: виїжджати на 2–3 години щодня на фабрику, на Шулявку, в заміському трамваї і щось писати (здається, відгуки на сценарії) — в своєму кабінеті. Платні рублів 300. Ми з Надею боїмося вірити такому щастю. Звичайно, залишимося в Києві. Тут чудова весна і літо. В травні переїдемо на дачу, ближче до кінофабрики, може, в Святошино»². Мріям здійснитися не судилося.

Під перекладом кінорецензії, що все ж таки вийшла друком, ім'я перекладача не зазначено. Леонід Череватенко наводить слова Миколи Бажана, який був тоді редактором журналу «Кіно»: «Осип Мандельштам постійно сидів без копійки,

¹ Мандельштам О. Э. Полное собрание сочинений и писем. Т. 3: Проза. Письма. С. 474.

² Там само.

тяжко бідував. Щоб якось йому допомогти, я й за-
мовив улюбленому поетові кілька рецензій на його
смак і вибір. Одна з рецензій — саме оце: “Крам-
ниця дешевих ляльок”. Мандельштам приніс у ре-
дакцію, звичайно, російський варіант, переклав
його на українську мову, здається, Дмитро Фаль-
ківський. За фейлетон цей я заплатив Мандельшта-
мові по найвищій розцінці — 75 карбованців: на ці
гроші можна було якийсь час існувати»¹.

Бажан згадує ще одну кінорецензію, яку він за-
мовив Мандельштаму, — на німу сатиричну стрічку
кінокомпанії ВУФКУ «Шпигун» (або «Шкурник»,
1928) киянина Миколи Шпиковського за оповідан-
ням В. Охріменка «Цибала». Фільм, дія якого від-
бувається в роки громадянської війни в Києві, зго-
дом був заборонений Головреперткомом. Рецензія,
твердить Бажан, була надрукована 1929 року «якщо
не в “Кіні”, то в “Кіногазеті” напевне»². Проте слі-
ди її в київській пресі розшукати не вдалося. Пер-
ша (принаймні відома нам) публікація цього тексту
вийшла російською лише 1977 року³. Саме завдяки

¹ Крамниця дешевих ляльок: [рец. на к/ф С. Комарова
«Кукла с миллионами»] / [пер. та публ. Л. Череватенка]
// Новини кіноскрана. 1991. №2 (355). С. 6.

² Там само.

³ Russian literature. 1977. Vol. 5. Iss. 2. Pp. 177–179. Публікація
Юрія Фрейдіна за машинописом.

схвальній мандельштамівській рецензії роуд-муви Шпиковського, який вважався назавжди втраченим, було знайдено і відновлено. Стрічку вперше показали на Другому міжнародному фестивалі німого кіно (2003), згодом — на 42-му міжнародному фестивалі «Молодість» (2012).

«Візьми з моїх долонь собі на радість...»¹

Надзвичайно тихо, майже непомітно поезія Мандельштама пролунала українською лише 1971 року в Мюнхені, де Ігор Качуровський видав книжечку поезій і поетичних перекладів «Пісня про білий парус». До неї увійшов і єдиний переклад вірша Мандельштама «Мы с тобой на кухне посидим...». Згодом перекладач озвучив українською ще п'ять мандельштамівських поезій².

¹ Рядок із вірша Мандельштама «Возьми на радость из моих ладоней...» у перекладі Євгенії Кононенко.

² Відомий фінальний рядок «И меня только равный убьёт» з вірша «За гремящую доблесть грядущих веков...» Качуровський відтворив досить несподівано і «далеко» від оригіналу:

Де тече Єнісей крізь простори нічні,
Де сосна до зірок дороста,
Адже вовчої крові немає в мені,
І олжа мені кривить уста.

Очевидно, перекладач працював з однією із ранніх редакцій вірша, в якій кінцівка мала такий вигляд: «Потому, что

Упродовж тривалого часу єдиною можливістю почути українського Мандельштама були радіо-програми Ігоря Качуровського. Передача про Надію Мандельштам, присвячена її спогадам, що були видрукувані 1970 року в Нью-Йорку, пролунала на радіо «Свобода» 6 червня 1973 року,

не волк я по крови своей / И неправдой искривлен мой рот» (вдячний за це нагадування мандельштамознавцю Леоніду Відгофу). При цьому ранній фінал, який не задовольняв самого автора (остаточну версію він знайшов лише наприкінці 1935 р. у Воронежі), Качуровський обрав цілком свідомо, до часу його роботи над перекладом вірш Мандельштама неодноразово публікувався у фінальній редакції (наприклад, 1967 р. у першому томі легендарного американсько-го видання).

Цікаво, що рядок, на якому наполягав Качуровський, є своєрідною квінтесенцією мотиву олжі, брехні, неправди, що є одним із наскрізних у поезії Мандельштама початку 1930-х (т. зв. «вовчий цикл»). Можна згадати два тексти, створені того ж 1931 р.: вірш-дулет «Ночь на дворе. Барская лжа...» зі спільними мотивами і навіть повторами («Бал-маскарад. Век-волкодав / Так затверди ж зубок: / Шапку в рукав, шапкой в рукав — / И да хранит тебя Бог») та вірш «Неправда», в якому сама назва маркує цей наскрізний мотив, що оприявнюється вже у перших рядках: «Я с дымящей лучиной вхожу / К шестипалой неправде в избу». Отже, Качуровський замість звичного для себе точного відтворення фінального рядка значно розширив його контекст, наче налаштувавшись на камертон «московських віршів» поета. Прикметно, що інші українські перекладачі цього програмного мандельштамівського вірша відтворювали заключний рядок точно, відповідно до канонічної версії тексту.

дві програми про Осипа Мандельштама — 26 та 28 грудня 1978 року. В текстах радіопередач Качуровський розповідає про основні засади акмеїзму, його представників та коментує власні переклади фактами з життя і творчості Мандельштама (наприклад, про трагічні наслідки «епіграми» на Сталіна або ж належність до «ескапістської лірики» вірша «Ми на кухні скоротаєм час...»)¹.

Більш ніж чотири десятиліття тривав час, коли можливість видання самого Мандельштама здавалася утопією, — і тут ми можемо говорити про «чорноречивое молчание в работе» його українських перекладачів. Переклади, створені протягом 1930–1960-х, ще не віднайдені, сподіватися можна лише на майбутні знахідки. Автором першого відомого нам українського поетичного перекладу Мандельштама, надрукованого в Радянському Союзі, був Сава Голованівський. Публікатором — той-таки Микола Бажан, який скористався першою нагодою після виходу книги Мандельштама в «Бібліотеці поета». Переклад вірша «Рим» було надруковано в збірці, що вийшла 1975 року у видавництві «Мистецтво», яку Бажан уклав на честь 500-річного ювілею Мікеланджело.

¹ *Качуровський І.* 150 вікон у світ: з бесід, трансльованих по радіо «Свобода». Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 90.

Наступна відома нам публікація творів Мандельштама українською в СРСР з'явилася лише на початку 1989 року в газеті «Літературна Україна». Добірку поезій і перекладів Івана Драча, присвячених вірменській трагедії, Спітакському землетрусу 7.12.1988, завершував цикл Мандельштама «Вірменія».

У рік століття поета, що став також і роком кінця Радянського Союзу, київське видавництво художньої літератури «Дніпро» планувало опублікувати книгу-білінгву вибраних українських перекладів Мандельштама, проте вона так і не вийшла через тогочасне фактичне банкрутство видавництва.

За часів незалежності український Мандельштам з'являвся у виданнях найрізноманітнішого формату: в журналах і газетах, часописах і антологіях, в авторських книжках поезій і перекладів, інтернет-блоггах¹.

Перші такі публікації побачили світ 1996 року у Львові. До «єврейського» числа культурологічного часопису «І» увійшли переклади Івана Лучука («Ми на кухні і легенький дим...») і Віктора Неборака («В Петрополі прозорому помрем...»), в альманасі «Форма(р)т» І. Лучук надрукував свій переклад «Запаморочлива печаль...».

¹ Якомога повнішу картину українських перекладів ми намагалися презентувати у бібліографічному списку (додатки С. 641–650).

Естафету від Львова підхоплює Київ. Культурологічний альманах «Хроніка-2000» 1998 року у тематичному номері «Україна — Ізраїль» публікує найоб'ємнішу для ХХ століття добірку українських перекладів Мандельштама в перекладах Юрія Буряка. Цікаво й показово, що двічі український Мандельштам потрапляє до читача не через постколоніальні взаємозв'язки російської й української літератур, а через єврейський і україно-ізраїльський дискурси.

Українські переклади Мандельштама входять до авторських поетичних збірок та антологій. До кола українських трансляторів Мандельштама долучаються Іван Андрусак, Валерія Богуславська, Наталія Горішна, Олена О'Лір, Тарас Лучук, Борис Щавурський. Окрім згаданих антологій Дмитра Павличка і Максима Стріхи (ця публікація з перекладів тридцяти п'яти віршів поета, з яких деякі наведено у різних варіантах, включила і добробок українських перекладачів, що призначався для видання-білінгви «Дніпра», яке так і не побачило світ), назвемо ще дві. Це об'ємна тернопільська антологія-білінгва російської поезії ХХ століття в українських перекладах, куди увійшли десять поезій Мандельштама, й авторська сумська антологія Анатолія Гризуна з сімома перекладами віршів поета. Помітною була й добірка з п'яти перекладів мандельштамівських поезій, пов'язаних кримськими мотивами, у «Всесвіті».

З 1990-х переклади неодноразово з'являлися на сторінках учбово-методичних видань, призначених передусім для курсу зарубіжної літератури загальноосвітніх шкіл, друкувалися у газеті «Зарубіжна література», входили й до складу двох майже ідентичних антологій 2003 та 2011 років, що призначалися для школярів.

Мандельштам українською пролунав і в Росії: у Воронежі 2016 року вийшла друком книжка-білінгва Л. Оленіної з 36 перекладами поезій Мандельштама. Найбільшою добіркою поезій Мандельштама українською (91 вірш) на 2018 рік стали вибрані поезії у виконанні Г. Латника.

Чимало українських перекладів поезії Мандельштама можна віднайти в інтернет-публікаціях. Серед авторів — Алла Грабинська, Валерій Корнеєв, Любов Лібуркіна, Анатолій Мельник, Сергій Осока, Дмитро Щербина. Низка мережових публікацій увійшла і до цієї книги.

Прозу Мандельштама українською майже не перекладали. Винятками є надруковані вже за часів української незалежності стаття «Ранок акмеїзму» (пер. М. Стріхи), нарис «Київ» (пер. Т. Рогозовської) та дві кінорецензії у перекладі Л. Черв'ятенка («Крамниця дешевих ляльок» і «Татарські ковбої»).

Окрім цих текстів та кінорецензії 1929 року, прозові тексти Мандельштама публікуються україн-

ською вперше та перекладені спеціально для тому прози (*Мандельштам О. Проза / упоряд. та прим. Є. М. Васильєва. Київ: Дух і Літера, 2020. 608 с.*).

«Збережи мою мову навічно...»¹

Понад дві сотні віршів Мандельштама звучать у перекладах різних майстрів. Безперечні рекордсмени за кількістю інтерпретацій — «Старый Крым» та «Бессонница. Гомер. Тугие паруса...», що існують відповідно у сорока п'яти та сорока трьох українських поетичних версіях!² Такій поліфонії сприяли нещодавні конкурси українських перекладів, зокрема конкурс «METAPHORA» 2019 року³ (засновники Ігор Померанцев і Діана Клочко), що віддав перевагу кримським поезіям Мандельштама, та конкурс на честь 100-річчя київської зустрічі Осипа Мандельштама і Надії Хазіної, проведений саме для цього видання.

Ця книжка складається з перекладів, які шукали свого читача упродовж майже п'яти останніх десятиліть і має на меті познакомити читача

¹ Рядок Мандельштама з вірша «Сохрани мою речь навсегда...» у перекладі Аркадія Штипеля.

² Наявні варіанти перекладів поезії Мандельштама наведено у додатках (с. 618–640).

³ http://www.metaphora.in.ua/?page_id=12009.

з потужним феноменальним явищем — прагненням українських митців перекладати Мандельштама. Деякі з перекладів виходили друком раніше, втім, здебільшого у малодоступних і малотиражних виданнях, інші друкуються вперше. Цілком вірогідно, це видання — тільки крок до повного корпусу українського Мандельштама, адже часи, про які згадував поет, повертаються: «Був час, коли рівні перекладали рівних, змагаючись у мовному сьайві, коли переклад був щепленням чужого плоду і здоровою гімнастикою душевних м'язів»¹.

У питанні «Мандельштам і Україна» існують і взаємодіють не лише різні наукові аспекти — обертаються цілі планети, або ж — стикаються, говорячи словами поета, «міжпланетні простори», радше скажемо про однойменний космос. У статті «Слово і культура» поет зазначав: «Кажуть, що причина революції — голод у міжпланетному просторі. Потрібно розсипати пшеницю в етері». Важко однозначно стверджувати щодо причин революцій. Але те, що самого поета надихав і рятував український «етер», а культурний голод «у міжпланетному просторі» України ХХ–ХХІ століть постійно тамувала і тамує й далі мандельштамівська пшениця, сьогодні безсумнівно.

¹ *Мандельштам О. Э.* Полное собрание сочинений и писем... Т. 3: Проза. Письма. С. 249–250.

Оригінальні поезії О. Мандельштама зі збереженим правописом та пунктуацією наводимо за виданням: *Мандельштам О. Э. Полное собрание сочинений и писем: В 3 т. / Сост. А. Г. Мец. Москва: Прогресс-Плеяда, 2009. Т. 1. 808 с.*

Скористаємося чудовою нагодою широко подякувати за допомогу та безцінні поради Анетті Антоненко, Наталії Бельченко, Валерії Богуславській, Сергію Борщевському, Тарасові Возняку, Наталіні Зелінській, Діані Ключко, Марії Кочур, Катерині Ладигенській, Павлові Нерлеру, Данилу Нікітіну, Олександрові Парнісу, Миронові Петровському, Поліні Поберезкіній, Андрію Пучкову, Еліні Свенцицькій, Елеонорі Соловей, Галині Сороці, Дмитрові Стусу, Миколі Сулимі, Леонідові Фінбергу, а також усім перекладачам, натхненну працю яких виносимо на суд читача.

Євгеній Васильєв

З книги «Камінь»

* * *

Сусальным золотом горят
В лесах рождественские елки;
В кустах игрушечные волки
Глазами страшными глядят.

О, вещая моя печаль,
О, тихая моя свобода
И неживого небосвода
Всегда смеющийся хрусталь!

1908

* * *

Сусальне золото зими,
Різдвяні віти ялинкові,
Й вовки страшнючі, іграшкові
Очима блимають з пільми.

О, передвіснице печаль,
О, тихий затишок свободи
І неживого небозводу
Завжди усміхнений кришталь!

1908

переклала Наталія Горішна

* * *

Только детские книги читать,
Только детские думы лелеять,
Все большое далеко развеять,
Из глубокой печали восстать.

Я от жизни смертельно устал,
Ничего от нее не приемлю,
Но люблю мою бедную землю,
Оттого, что иной не видал.

Я качался в далеком саду
На простой деревянной качели,
И высокие темные ели
Вспоминаю в туманном бреду.

1908

* * *

Лиш дитячі читати книжки,
Тільки мрії дитячі плекати,
Все велике за вітром пускати
І з душі зняти камінь важкий.

Жити далі натхнення не мав,
Від життя вже не прошу нічого,
Та люблю мою землю убогу,
Бо чужої ніколи не знав.

У садку на орелях простих
Я гойдався далекої днини,
І кошлаті великі ялини
Бачу в мареннях млистих моїх.

1908

переклала Ірина Коваль

* * *

Нежнее нежного
Лицо твое,
Белее белого
Твоя рука,
От мира целого
Ты далека,
И все твое —
От неизбежного.

От неизбежного
Твоя печаль
И пальцы рук
Неостывающих,
И тихий звук
Неунывающих
Речей,
И даль
Твоих очей.

«Декабрь» 1909

* * *

Вінець величності —
Лице твоє,
Вінець тендітності —
Твоя рука,
В несьогосвітності
Твій час стіка,
І все твоє —
Неначе з вічності.

Неначе з вічності
Твоя жура
І теплина
Долонь освіжених,
І далина
Очей розніжених,
І сміх,
Що гра
В устах твоїх.

«Грудень?» 1909

переклав Дмитро Щербина

* * *

На бледно-голубой эмали,
Какая мыслима в апреле,
Березы ветви поднимали
И незаметно вечерели.

Узор отточенный и мелкий,
Застыла тоненькая сетка,
Как на фарфоровой тарелке
Рисунок, вычерченный метко, —

Когда его художник милый
Выводит на стеклянной тверди,
В сознании минутной силы,
В забвении печальной смерти.

«Апрель?» 1909

* * *

На блідо-голубій емалі,
Яка можлива лиш у квітні,
Берези віття підіймали
І вечорили непомітно.

Дрібні відточені узорі,
Тонка напівпрозора сітка,
Немов на синьому фарфорі
Малюнок ажуровий світить, —

Коли його художник милий
Виводить на склянистій тверді
В осягненні хисткої сили,
У забутті сумної смерті.

«Квітень?» 1909

переклав Сергій Осока

* * *

Есть целомудренные чары —
Высокий лад, глубокий мир,
Далеко от эфирных лир
Мной установленные лары.

У тщательно обмытых ниш
В часы внимательных закатов
Я слушаю моих пенатов
Всегда восторженную тишь.

Какой игрушечный удел,
Какие робкие законы
Приказывает торс точеный
И холод этих хрупких тел!

Иных богов не надо славить:
Они как равные с тобой,
И, осторожною рукой
Позволено их переставить.

1909

* * *

Цнотливої оселі чари —
Гармонії глибокий мир,
Далекий від небес кумир —
Встановлені у себе лари.

Полиці вимивши для них,
Коли вже сонце на заході,
Я не наслухаюсь і годі
Промов пенатів мовчазних.

І що за іграшковий стиль
І ненав'язливу турботу
Навіює тонка робота
Та прохолода ламких тіл!

Інакшим не складають слави,
Дорівнюють тобі оці,
Потримаєш їх у руці
І обережно переставиш.

1909

переклала Наталія Астрахан

* * *

Дано мне тело — что мне делать с ним,
Таким единым и таким моим?

За радость тихую дышать и жить
Кого, скажите, мне благодарить?

Я и садовник, я же и цветок,
В темнице мира я не одинок.

На стекла вечности уже легло
Мое дыхание, мое тепло.

Запечатлеется на нем узор,
Неузнаваемый с недавних пор.

Пускай мгновения стекает муть —
Узора милого не зачеркнуть.

1909

* * *

Одержав тіло — що робити з ним,
Таким єдиним і таким моїм?

За тиху радість дихання й життя
Кому би мусив дякувати я?

Я квітка, але я і садівник,
В темниці світу в самоті не зник.

На вікна вічності уже лягло
І дихання моє, й моє тепло.

Відбитком — візерунок на вікні,
Що досі був незнаним і мені.

Мить каламуттю хай стікає з вій —
Не викреслити візерунку їй.

1909

переклала Валерія Богуславська

* * *

Невыразимая печаль
Открыла два огромных глаза,
Цветочная проснулась ваза
И выплеснула свой хрусталь.

Вся комната напоена
Истомой — сладкое лекарство!
Такое маленькое царство
Так много поглотило сна.

Немного красного вина,
Немного солнечного мая —
И, тоненький бисквит ломая,
Тончайших пальцев белизна.

1909

* * *

Запаморочлива печаль
Розмружила свої очища,
Спросоння з вазиного днища
Скипів і швидко збіг кришталь.

Знемогу сонну осяйну —
В кімнату — солодощі місто.
Найменше в світі королівство
Поглинуло найбільше сну.

Червоне, пригуби вина —
У травня-червня перевальці,
Бісквіт торка тоненьких пальців
Щоякнайтонша білизна.

1909

переклав Іван Лучук

* * *

Ни о чем не нужно говорить,
Ничему не следует учить,

И печальна так и хороша
Темная звериная душа:

Ничему не хочет научить,
Не умеет вовсе говорить

И плывет дельфином молодым
По седым пучинам мировым.

*Декабрь 1909,
Гейдельберг*

* * *

Білий світ не кращає від слів
І не потребує вчителів,
І печальні, і прегарні сни
У душі німої звірини:
Не тлумачить каламутних снів,
Не уміє вимовляти слів
І серед дельфінів молодих
Плине по глибинах світових.

*Грудень 1909,
Гайдельберг*

переклав Віктор Неборак

* * *

Когда удар с ударами встречается
И надо мною роковой,
Неутомимый маятник качается
И хочет быть моей судьбой,

Торопится и грубо остановится,
И упадет веретено —
И невозможно встретиться, условиться,
И уклониться не дано.

Узоры острые переплетаются,
И, все быстрее и быстрее,
Отравленные дротики взвиваются
В руках отважных дикарей...

1910, 1927

* * *

Коли удар з ударами стрічається,
І наді мною горьовий,
Невтомний маховик гойдається,
Щоб фатум заступити мій,

Він квапиться і грубо десь зупиниться,
Й тоді впаде веретено,
Не буде стрічі, і ніщо не зміниться,
І не відхилиться воно.

Узори гострі вже сплітаються,
І швидко наростає гнів,
Отруйні дротики здіймаються
В руках відважних дикунів...

1910, 1927

переклав Григорій Латник

* * *

Медлительнее снежный улей,
Прозрачнее окна хрусталь,
И бирюзовая вуаль
Небрежно брошена на стуле.

Ткань, опьяненная собой,
Изнеженная лаской света,
Она испытывает лето,
Как бы не тронута зимой;

И, если в ледяных алмазах
Струится вечности мороз,
Здесь — трепетание стрекоз
Быстроживущих, синеглазых.

1910

* * *

Сніг менше падає, присталий,
Прозоріший вікна кришталь,
І синя на стільці вуаль
Лежить, покинута недбало.

Сп'яніла тканка ця сама,
Ласкавим світлом оповита,
Її ще не скінчилось літо,
Мов не торкнулася зима.

Якщо поміж льодів жорстоких
Струмує вічний холодок,
Отут — тріпоче рій бабок
Недовговічних, синьооких.

1910

переклав Григорій Латник

SILENTIUM¹

Она еще не родилась,
Она и музыка и слово,
И потому всего живого
Ненарушаемая связь.

Спокойно дышат моря груди,
Но, как безумный, светел день,
И пены бледная сирень
В черно-лазоровом сосуде.

Да обретут мои уста
Первоначальную немоту,
Как кристаллическую ноту,
Что от рождения чиста!

Останься пеной, Афродита,
И, слово, в музыку вернись,
И, сердце, сердца устыдись,
С первоосновой жизни слито!

1910, 1935

¹ Молчание (лат.).

SILENTIUM¹

Ще не народжена вона.
Ще разом з музикою в мові
У непорушеній любові
Її сховалась таїна.

...Нечутний подих в грудях моря,
Та безум сонця б'є в zenіт.
І піни палахливий цвіт —
Бузок у голубій амфорі.

О, первородна німота —
Цнотливість перших днів творіння!
Від неминучого розтління
Врятуй наш всесвіт, красота!

Кіпрідо, піною лишись.
Вируй життя першооснова.
І в музику, сумлінне слово,
Із чистим серцем повернись!

1910, 1935

переклав Семен Заславський

¹ Мовчання (лат.).

* * *

Слух чуткий парус напрягает,
Расширенный пустеет взор,
И тишину переплывает
Полночных птиц незвучный хор.

Я так же беден, как природа,
И так же прост, как небеса,
И призрачна моя свобода,
Как птиц полночных голоса.

Я вижу месяц бездыханный
И небо мертвенней холста;
Твой мир, болезненный и странный,
Я принимаю, пустота!

1910, 1922(?)

* * *

Прислухався до вітру парус,
Застиглий погляд спорожнів.
І тишу розсіває галас —
Нічних птахів тужливий спів.

Я бідний, наче вся природа,
І простий, ніби небокрай,
Примарна ця моя свобода,
Мов крик вночі пташиних зграй.

Я бачу збляклий місяць повний
І неба мертве полотно, —
Твій світ і зболений, і дивний,
О, пустко, я прийняв давно!

1910, 1922(?)

переклала Алла Грабинська

* * *

Из омута злого и вязкого
Я вырос, тростинкой шурша, —
И страстно, и томно, и ласково
Запретною жизнью дыша.

И никну, никем не замеченный,
В холодный и толкий приют,
Приветственным шелестом встреченный
Коротких осенних минут.

Я счастлив жестокой обидою,
И в жизни, похожей на сон,
Я каждому тайно завидую
И в каждого тайно влюблен.

«Осень» 1910, 1927

* * *

Із виру і злого, і в'язкого
Я зріс, як тростинка легка,
І пристрасно, й томно, і з ласкою
Заказану дійсність вдихав.

І никну, немовби покинутий,
В холодний і топкий спочин,
Відрадісним шелестом стрінутий
Коротких осінніх хвилин.

Щасливий презлою образою,
В житті, що так схоже на сон,
Таємно і кожному заздрю я
Й закоханий в кожну з персон.

«Осінь» 1910, 1927

переклав Володимир Кирпита

* * *

Скудный луч холодной мерою
Сеет свет в сыром лесу.
Я печаль, как птицу серую,
В сердце медленно несу.

Что мне делать с птицей раненой?
Твердь умолкла, умерла.
С колокольни отуманенной
Кто-то снял колокола.

И стоит осиротелая
И немая вышина,
Как пустая башня белая,
Где туман и тишина...

Утро, нежностью бездонное,
Полу-явь и полу-сон,
Забытье неутоленное,
Дум туманный перезвон...

1911

* * *

Промінь, хоч малою мірою,
Освітив гаїну всю.
Я печаль, мов птаха сірого,
В серці повагом несучу.

Не злітає птах поранений,
Твердь замовкла без забав.
Ген — дзвіниця затуманена,
Хтось із неї дзвони зняв.

І стоїть, немов знесилена,
Заніміла вишина,
Мов порожня вежа білена,
Де туман і тишина.

Ранок, ніжністю завішений, —
Напів'ява, напівсон,
Забуття якесь невтишене —
Дум туманність серед крон.

1911

переклав Григорій Латник

* * *

Воздух пасмурный влажен и гулок,
Хорошо и не страшно в лесу.
Легкий крест одиноких прогулок
Я покорно опять понесу.

И опять к равнодушной отчизне
Дикой уткой взовьется упрек, —
Я участвую в сумрачной жизни,
Где один к одному одиночек!

Выстрел грянул. Над озером сонным
Крылья уток теперь тяжелы,
И двойным бытием отраженным
Одурманены сосен стволы.

Небо тусклое с отсветом странным —
Мировая туманная боль —
О, позволь мне быть также туманным
И тебя не любить мне позволь!

1911

* * *

Вогким сумом повітря налите,
В лісі затишно, мов уві сні.
Хрест легкий тут самотньо бродити
Понести доведеться мені.

Й знову докір теренам прокволим,
Наче птаха, угору зліта,
Бо живу я життям сутінковим,
Де об'єднує всіх самота!

Гримнув постріл. Над озером мрійним
Важко крила качок тріпотять,
І буттям задзеркальним подвійним
Задурманені сосни стоять.

Неба тьмяного відсвіт незнаний —
Біль всесвітній туманний обпік.
О, дозволь мені бути туманним
І тебе не кохати повік.

1911

переклала Ірина Коваль

* * *

Сегодня дурной день:
Кузнечиков хор спит,
И сумрачных скал сень —
Мрачней гробовых плит.

Мелькающих стрел звон
И вещей ворон крик...
Я вижу дурной сон,
За мигом летит миг.

Явлений раздвинь грань,
Земную разрушь клеть
И яростный гимн грянь —
Бунтующих тайн медь!

О, маятник душ строг —
Качается глух, прям,
И страстно стучит рок
В запретную дверь к нам...

1911

* * *

Сьогодні зловісний день:
І коники не сюрчать,
І скелі — анітелень,
Як домовини, мовчать...

І стріли летять-дзвенять,
І ворон віщий кричить...
Злий сон мене доганя,
За миттю летить мить.

Розсунь завісу бугтя,
Земну розвали кліть
Й шалене даруй життя,
О миті вогненна мідь!

Ох, маятник наших душ —
Як фатум, глухий, прямий.
Ці двері, прошу, не руш:
Там світ наш — іще живий...

1911

переклала Людмила Сотник

* * *

Смутно-дышащими листьями
Черный ветер шелестит,
И трепещущая ласточка
В темном небе круг чертит.

Тихо спорят в сердце ласковом
Умирающем моем
Наступающие сумерки
С догорающим лучом.

И над лесом вечереющим
Встала медная луна;
Отчего так мало музыки
И такая тишина?

1911

* * *

Де листів'я тихо дихає,
Чорний вітер майже вщух,
І тріпоче в небі ластівка,
У темноті креслить круг.

Мое серце уласкавилось,
Там триває тиха гра
Сутінків, що наближаються,
І проміння, що вмира.

Вечоріє ліс, припишкнувши,
Мідний місяць — понад ним.
І чому так мало музики
І так тихо в лісі тім?

1911

переклав Григорій Латник

РАКОВИНА

Быть может, я тебе не нужен,
Ночь; из пучины мировой,
Как раковина без жемчужин,
Я выброшен на берег твой.

Ты равнодушно волны пенишь
И несговорчиво поешь;
Но ты полюбишь, ты оценишь
Ненужной раковины ложь.

Ты на песок с ней рядом ляжешь,
Оденешь ризою своей,
Ты неразрывно с нею свяжешь
Огромный колокол зыбей;

И хрупкой раковины стены, —
Как нежилого сердца дом, —
Наполнишь шопотами пены,
Туманом, ветром и дождем...

1911

МУШЛЯ

Можливо, я тобі не милий,
Ноче; з безодні світу мрій
Мене, як мушлю без перлини,
На берег викинуто твій.

Ти так байдужо хвилі піниш,
Твій спів незгідний не спиню,
Та ти полюбиш, ти оціниш
Нікчеми-мушлі маячню.

Ти з нею на піску приляжеш
І ризою укриєш сни,
І нерозривно з нею зв'яжеш
Величність дзвону глибини.

Крихкі тієї мушлі стіни,
Як неживого дому щем,
Наповниш шепотами піни,
Туманом, вітром і дощем...

1911

переклала Любов Лібуркіна

* * *

На перламутровый челнок
Натягивая шелка нити,
О, пальцы гибкие, начните
Очаровательный урок!

Приливы и отливы рук...
Однообразные движенья...
Ты заклинаешь, без сомненья,
Какой-то солнечный испуг,

Когда широкая ладонь,
Как раковина, пламенея,
То гаснет, к теням тяготея,
То в розовый уйдет огонь!..

<1911>

* * *

На перламутровий човнок
Спинаючи шовкове ниття,
О точені персти, почніте
Свій приворожливий урок!

Тих рухів монотонна млість...
Тих рук припливи і відпливи.
Чаклуєш ти несум'ятливо
Перестрах сонячний якийсь,

Коли розточище долонь,
Як мушля в ярім шумовинні,
То гасне, тягнучись до тіней,
То йде в коралевий вогонь.

<1911>

переклав Сергій Осока

* * *

Качает ветер тоненькие прутья,
И крепнет голос проволоки медной,
И пятна снега — яркие лоскутья —
Все, что осталось от тетради бедной...

О, небо, небо, ты мне будешь сниться;
Не может быть, чтоб ты совсем ослепло,
И день сгорел, как белая страница:
Немного дыма и немного пепла!

Жемчужный почерк оказался ложью,
И кружева не нужен смысл узорный;
И только медь — непобедимой дрожью —
Пространство режет, ниже бисер черный.

Разве я знаю, отчего я плачу?
Я только петь и умирать умею.
Не мучь меня: я ничего не значу
И черный хаос в черных снах лелею!

24 ноября 1911

* * *¹

Гойдає вітер витончене віття,
І голос дроту мідного міцніє,
І плями снігу — сяюче лахміття,
Остаток зшитку бідного видніє.

О, небо, небо, мені будеш снитись!
Невже украй сліпа твоя зіниця?
І день згорів, сторінку мов спалив хтось:
Лиш трохи диму й попелу дещиця!

Перлистий почерк визнати не можна,
І зайвий сенс мережива узорний;
І тільки мідь тремтить непереможно,
І простір ріже, ниже бісер чорний.

Хіба я знаю, чому ж то я плачу?
Лише співати і вмирати вмію.
Не муч мене: нічого я не значу
І чорний хаос в чорних снах лелію!

24 листопада 1911

переклав Володимир Кирпита

¹ Після першої публікації вірша («Северные записки», 1913) друкувалася окремо лише його друга строфа.

* * *

Я вздрагиваю от холода —
Мне хочется онеметь!
А в небе танцует золото —
Приказывает мне петь.

Томись, музыкант встревоженный,
Люби, вспоминай и плачь
И, с тусклой планеты брошенный,
Подхватывай легкий мяч!

Так вот она — настоящая
С таинственным миром связь!
Какая тоска щемящая,
Какая беда стряслась!

Что, если, вздрогнув неправильно,
Мерцающая всегда,
Своей булавкой заржавленной
Достанет меня звезда?

1912, 1937

* * *

Здригаюся я від холоду —
Отак занімів би вмити!
Та в небі танцює золото —
Співати мені велить.

Томися, співцю розчулений,
Пригадуй, кохай і плач,
З планети колись пожбурений
Підхоплюй легенький м'яч!

Так ось які — втаємничені
Зі світом живим зв'язки!
О, як ця журба пригнічує,
Який же цей сум щемкий!

А раптом звізда віддалена
Сіпнеться, схитне, зморгне
І шпилем своїм заржавленим
Дощенту протне мене?

1912, 1937

переклала Наталія Горішна

* * *

Я ненавижу свет
Однообразных звезд.
Здравствуй, мой давний бред, —
Башни стрельчатый рост!

Кружевом, камень, будь
И паутиной стань,
Неба пустую грудь
Тонкой иглою рань.

Будет и мой черед —
Чую размах крыла.
Так — но куда уйдет
Мысли живой стрела?

Или свой путь и срок
Я, исчерпав, вернусь:
Там — я любить не мог,
Здесь — я любить боюсь...

1912

* * *

Одноманітність зір,
Ця надокучна вись!
Здрастуй, мій дивний звір,
Вежі стрілчаста вісь!

Каменю, шовком будь,
Ниттю тонкою стань,
Неба порожню грудь
Голкою наскрізь зрань.

Доля людська — лиш мить,
Чую вже міць крила.
Так, а куди ж помчить
Думки жива стріла?

Може, свій строк в пітьмі
Вичерпаю й вернусь:
Там — я кохать не міг,
Тут — я кохать боюсь...

1912

переклала Наталія Горішна

* * *

Образ твой, мучительный и зыбкий,
Я не мог в тумане осязать.
«Господи!» — сказал я по ошибке,
Сам того не думая сказать.

Божье имя, как большая птица,
Вылетело из моей груди!
Впереди густой туман клубится,
И пустая клетка позади...

1912

* * *

Образ твій невловно-загадковий
У тумані танув — розпливався.
— Господи! — сказав я помилково,
Хоч цього казати не збиравсь.

Боже ймення — птаха величезна —
Випурхнуло крізь мої уста!
Спереду — вирує мла густезна,
А позаду клітка, вже пуста...

1912

переклав Ігор Качуровський

* * *

Нет, не луна, а светлый циферблат
Сияет мне, — и чем я виноват,
Что слабых звезд я осязаю млечность?

И Батюшкова мне противна спесь:
Который час, его спросили здесь,
А он ответил любопытным: вечность!

1912

* * *

Не місяць, ні, а світлий циферблат
Мені засяяв, чи одна із вад
Людських моя до зір слабких дотичність?

Я Батюшкова чвані не сприйняв:
«Котра година?» — хтось його спитав,
А він промовив гордовито: «Вічність».

1912

переклав Григорій Латник

ПЕШЕХОД

М. Л. Лозинскому

Я чувствую непобедимый страх
В присутствии таинственных высот.
Я ласточкой доволен в небесах,
И колокольни я люблю полет!

И, кажется, старинный пешеход,
Над пропастью, на гнущихся мостках,
Я слушаю, как снежный ком растет,
И вечность бьет на каменных часах.

Когда бы так! Но я не путник тот,
Мелькающий на выцветших листьях,
И подлинно во мне печаль поет;

Действительно, лавина есть в горах!
И вся моя душа — в колоколах,
Но музыка от бездны не спасет!

1912

ПІШОХІД

М. Л. Лозинському

Я відчуваю нездоланний страх
В присутності висот — поглянув, зблід...
Я тішусь ластівкою в небесах,
Дзвіниць високих я люблю політ!

Здається я — правдивий пішохід —
Над прірвою, на прогнутих містках,
Я слухаю, як з гір гуркоче лід,
Гуде лавина — вічність на очах.

Якби ж то так! Та я — не мандрівець
По вицвілих, забутих сторінках;
В мені печаль співає й чує все...

Летить лавина справді — б'є кінець!
Моя душа у дзвонах і в дзвінках,
Та музика від прірви не спасе!

1912

переклав Дмитро Павличко

КАЗИНО

Я не поклонник радости предвзятой,
Подчас природа — серое пятно.
Мне, в опьянении легком, суждено
Изведать краски жизни небогатой.

Играет ветер тучею косматой,
Ложится якорь на морское дно,
И бездыханная, как полотно,
Душа висит над бездною проклятой.

Но я люблю на дюнах казино,
Широкий вид в туманное окно
И тонкий луч на скатерти измятой;

И, окружен водой зеленоватой,
Когда, как роза, в хрустале вино, —
Люблю следить за чайкою крылатой!

Май 1912

КАЗИНО

Життя, звичайно, не суцільне свято,
Й природа часом — сіра, як рядно.
В легкім сп'янінні хочеться ізнов
Відчути барви світу небагаті.

Куйовдить вітер хмару пелехату,
Покірно якір падає на дно,
І, бездиханна, наче полотно,
Душа над виром вісить, як проклята.

Та я люблю на дюнах казино,
Широкий вид в затьмарене вікно
І промінець на скáтерці зім'ятій;

В привіллi вод морських зеленуватих,
Коли, як ружа, в келиху вино, —
Ловити зором чаєчку крилату.

Травень 1912

переклала Наталія Горішна

* * *

Паденье — неизменный спутник страха,
И самый страх есть чувство пустоты.
Кто камни нам бросает с высоты,
И камень отрицает иго праха?

И деревянной поступью монаха
Мощеный двор когда-то мерил ты:
Булыжники и грубые мечты —
В них жажда смерти и тоска размаха!

Так проклят будь готический приют,
Где потолком входящий обморочен,
И в очаге веселых дров не жгут.

Немногие для вечности живут,
Но если ты мгновенным озабочен —
Твой жребий страшен и твой дом непрочен!

1912

* * *

Супутник страху — в безміри падіння,
Сам страх — передчування пустоти.
Хто кидає нам брили з висоти,
Чи ж не приймає камінь іго тління?

І дерев'яним кроком безгоміння
Брукованого двору зміряв ти.
Жадоба смерті й туга широти —
Ці грубі мрії, це легке каміння...

Хай буде проклятий готичний схов,
Де стеля обморочує, мов скеля,
І де не спалюють веселих дров.

Одному — вічність, багатьом — пустеля;
Та хто в миттєвім радощі знайшов,
Жахна його судьба, хистка оселя.

1912

переклав Дмитро Павличко

ЦАРСКОЕ СЕЛО

Георгию Иванову

Поедем в Царское Село!
Свободны, ветрены и пьяны,
Там улыбаются уланы,
Вскочив на крепкое седло...
Поедем в Царское Село!

Казармы, парки и дворцы,
А на деревьях — клочья ваты,
И грянут «здравия» раскаты
На крик «здорово, молодцы!»
Казармы, парки и дворцы...

Одноэтажные дома,
Где однодумы-генералы
Свой коротают век усталый,
Читая «Ниву» и Дюма —
Особняки — а не дома!

ЦАРСЬКЕ СЕЛО

Георгію Іванову

Гайда до Царського Села!
Розкуті, люблячі та п'яні,
Там посміхаються улани,
Яких не вибити з сідла...
Гайда до Царського Села!

Палаци, парки та плаци,
А на деревах — решти вати,
Громові привітань розкати
На крик — «вітаю, молодці!»
Палаци, парки та плаци...

І забудова кам'яна,
Де однодуми-генерали
Постійно стомлено читають
Часопис «Нива» та Дюма,
Скрізь забудова кам'яна!

Свист паровоза... Едет князь.
В стеклянном павильоне свита!..
И, саблю волоча сердито,
Выходит офицер, кичась, —
Не сомневаюсь, это князь.

И возвращается домой —
Конечно, в царство этикета,
Внушая тайный страх, карета
С мощами фрейлины седой,
Что возвращается домой...

1912, 1927

Свист потягу... Ось їде князь.
В скляній ротонді його свита!..
Шаблюку тягнучи сердито,
Виходить офіцер на вас:
Не сумнівайтесь — це князь...

А он додому поверта —
Під владу, звісно, етикету —
Відлякуючи всіх, карета,
Де фрейлина напівжива,
Що знов додому поверта...

1912, 1927

переклала Наталія Астрахан

ЛЮТЕРАНИН

Я на прогулке похороны встретил
Близ протестантской кирки, в воскресенье.
Рассеянный прохожий, я заметил
Тех прихожан суровое волнение.

Чужая речь не достигала слуха,
И только упряжь тонкая сияла
Да мостовая праздничная глухо
Ленивые подковы отражала.

А в эластичном сумраке кареты,
Куда печаль забилась, лицемерка,
Без слов, без слез, скупая на приветы,
Осенних роз мелькнула бутоньерка.

Тянулись иностранцы лентой черной,
И шли пешком заплаканные дамы,
Румянец под вуалью, и упорно
Над ними кучер правил вдаль, упрямый.

ЛЮТЕРАНИН

Йдучи в неділю, похорон побачив
Поблизу кірхи, поглядом простежив.
Хоч не зважав, та все одно відзначив
Неспокій поховального кортежу.

Чужинська мова не сягала слуху,
Лише сіяла вишукана зброя,
Бруківка з-під підков співала глухо
Святково-молитовне алілуя.

В кареті, де під маскою печалі
Байдужість заховалась у люстерко,
Без слів, без сліз, без співчуття і жалю
Осінніх руж майнула бутоньєрка.

Тяглася іноземців стрічка чорна,
Всі пані йшли заплакані відверто,
Рум'янець під вуаллю, часу жорна
Покваплював над ними кучер впертий.

Кто б ни был ты, покойный лютеранин,
Тебя легко и просто хоронили.
Был взор слезой приличной затуманен,
И сдержанно колокола звонили.

И думал я: витийствовать не надо.
Мы не пророки, даже не предтечи,
Не любим рая, не боимся ада,
И в полдень матовый горим, как свечи.

1912

Хто б ти не був, небіжчику, будь певний,
В останню путь тебе провели гідно.
Була сльоза, і помин був душевний,
І дзвін дзвонив суворо-принагідний.

Я думав: марнословити не треба.
Ми не пророки, навіть не предтечі,
Нам рай не благість, пекло не ганеба,
І світло наше — промінь в порожнечу.

1912

переклала Катерина Станіславська

АЙЯ-СОФИЯ

Айя-София — здесь остановиться
Судил Господь народам и царям!
Ведь купол твой, по слову очевидца,
Как на цепи, подвешен к небесам.

И всем векам — пример Юстиниана,
Когда похитить для чужих богов
Позволила эфесская Диана
Сто семь зеленых мраморных столбов.

Но что же думал твой строитель щедрый,
Когда, душой и помыслом высок,
Расположил апсиды и экседры,
Им указав на запад и восток?

Прекрасен храм, купающийся в мире,
И сорок окон — света торжество;
На парусах, под куполом, четыре
Архангела прекраснее всего.

И мудрое сферическое зданье
Народы и века переживет,
И серафимов гулкое рыданье
Не покоробит темных позолот.

1912

АЙЯ-СОФІЯ

Айя-Софія — тут зупинки місце
Призначив Бог народам і царям!
Бо маківку, за словом очевидця,
Мов ретязем, трима небесний храм.

І всім вікам — взірець Юстиніана,
Коли украли для чужих богів
Із дозволу ефеської Діани
Сто сім зелених з мармуру стовпів.

Але що міркував твій зодчий щедрий,
Коли, еством ввібравши горній світ,
Розташував апсиди і екседри,
Вказавши їм на захід і на схід?

Прекрасний храм, коли це купіль миру,
Яка крізь вікна свято нам несе.
На парусах, під куполом, чотири
Архангели — прекрасніш над усе.

Сферична й мудра ця будівля давня
Ще не один переживе народ,
І серафимів голосне ридання
Не пожолобить темних позолот.

1912

переклав Юрій Буряк

NOTRE DAME

Где римский судия судил чужой народ,
Стоит базилика, и — радостный и первый —
Как некогда Адам, распластывая нервы,
Играет мышцами крестовый легкий свод.

Но выдает себя снаружи тайный план,
Здесь позаботилась подпружных арок сила,
Чтоб масса грузная стены не сокрушила,
И свода дерзкого бездействует таран.

Стихийный лабиринт, непостижимый лес,
Души готической рассудочная пропасть,
Египетская мощь и христианства робость,
С тростинкой рядом — дуб, и всюду царь — отвес.

Но чем внимательней, твердыня Notre Dame,
Я изучал твои чудовищные ребра, —
Тем чаще думал я: из тяжести недоброй
И я когда-нибудь прекрасное создам...

1912

NOTRE DAME

Де римський судія чужий народ судив,
Стоїть базиліка, і — щасно, й без перерви —
Немов колись Адам, напружуючи нерви,
Легкий хрестовий звід вінчає диво з див.

Виказує себе таємний ззовні план,
Потурбувалася підпружних арок сила,
Щоби вага тяжка стіни не роздавила,
І зводу гордого безсилий тут таран.

Стихійний лабіринт, незрозумілий ліс,
Душі готичної глибини змістів гострих,
Єгипту давня міць і християнський острах,
Тростинка — й поруч дуб, і цар їм — прямовис.

Та що ретельніше, твердине Notre-Dame,
Твої страхітливі досліджував я зводи,
То думав я певніш: з недоброї породи, —
Час надійде, — красу створюю колись я сам.

1912

переклав Максим Стріха

СТАРИК

Уже светло, поет сирена
В седьмом часу утра.
Старик, похожий на Верлена,
Теперь твоя пора!

В глазах лукавый или детский
Зеленый огонек;
На шею нацепил турецкий
Узорчатый платок.

Он богохульствует, бормочет
Несвязные слова;
Он исповедываться хочет —
Но согрешить сперва.

Разочарованный рабочий
Иль огорченный мот —
А глаз, подбитый в недрах ночи,
Как радуга цветет.

А дома — руганью крылатой,
От ярости бледна.
Встречает пьяного Сократа
Суровая жена!

1913, 1937

СТАРИЙ

Світає, і співа сирена,
Бо сьома ранку вже.
Старий, мов явлення Верлена,
Твій час. Бог вбереже!

В очах дитинний чи лукавий
Зелених іскор шал;
На шию начепив яскраву,
Сливе турецьку, шаль.

Блюзнірські, блазенські мурмоче
Слова, товариші.
Він висповідувався б конче —
Та спершу би згрішив.

Хто він — зневірений робочий
Чи сприкрений картяр —
Синець під оком після ночі,
Як райдужний ліхтар.

А вдома, лаючись крилато,
Розлючена, бліда
Стрічає п'яного Сократа
Жона. Його шкода!

1913, 1937

переклала Валерія Богуславська

ПЕТЕРБУРГСКИЕ СТРОФЫ

Н. Гумилеву

Над желтизной правительственных зданий
Кружилась долго мутная метель,
И правовед опять садится в сани,
Широким жестом запахнув шинель.

Зимуют пароходы. На припекке
Зажглось каюты толстое стекло.
Чудовищна, как броненосец в доке, —
Россия отдыхает тяжело.

А над Невой — посольства полумира,
Адмиралтейство, солнце, тишина!
И государства жесткая порфира,
Как власяница грубая, бедна.

Тяжка обуза северного сноба —
Онегина старинная тоска;
На площади Сената — вал сутроба,
Дымок костра и холодок штыка...

ПЕТЕРБУРЗЬКІ СТРОФИ

М. Гумільову

Будинків урядових жовті мури
Знов виринули з снігової мли,
Сідає в сани правознавець хмурий,
Ретельно підгорнувши край поли.

Зимують пароплави. У затоці
Вогнів каютних лінія крива.
Страхітлива, як панцерник у дощі,
Натомлено Росія спочива.

А край Неви — півсвіту амбасад,
У ясноті — Адміралтейства міць!
І багрянець державної облади
Убогіший від грубих власяниць.

Обридли снобу півночі тенети,
Нудьги Онегіна старий оброк;
А на Сенатській — снігові замети,
Дим вогнища, багнета холодок...

Черпали воду ялики, и чайки
Морские посещали склад пеньки,
Где, продавая сбитень или сайки,
Лишь оперные бродят мужики.

Летит в туман моторов вереница;
Самолюбивый, скромный пешеход —
Чудак Евгений — бедности стыдится,
Бензин вдыхает и судьбу клянет!

Январь 1913, 1927

Черпали воду ялики і чайки
Навідувались до складів пеньки,
Де сбітень пропонуючи та сайки,
Лиш оперові бродять мужики.

Мотори мчать, туман ще не розвиднів,
І пішоходства звідавши сповна,
Соромиться дивак Євгеній злиднів,
Бензин вдихає й долю проклина.

Січень 1913, 1927

переклав Максим Стріха

БАХ

Здесь прихожане — дети праха
И доски вместо образов,
Где мелом — Себастьяна Баха
Лишь цифры значатся псалмов.

Разноголосица какая
В трактирах буйных и в церквах,
А ты ликуешь, как Исайя,
О, рассудительнейший Бах!

Высокий спорщик, неужели,
Играя внукам свой хорал,
Опору духа в самом деле
Ты в доказательстве искал?

Что звук? Шестнадцатые доли,
Органа многосложный крик —
Лишь воркотня твоя, не боле,
О, несговорчивый старик!

И лютеранский проповедник
На черной кафедре своей
С твоими, гневный собеседник,
Мешает звук своих речей.

1913

БАХ

Парафіяни тут — комахи,
Й дошки на місці образів,
Де крейдою Йоганна Баха
Лиш цифри списані псалмів.

Різноголосся нагусає
У корчмах буйних і церквах.
А ти радієш, як Ісайя,
О найрозсудливіший Бах!

О суперечнику бадьорий!
Коли хорал онукам грав,
Невже душевної опори
Ти справді в доказі шукав?

Що звук? Шістнадцяті лиш долі,
А стоязикий цей орган
Лиш буркотить собі поволі,
Як ти, упертий стариган!

І лютеранський пастор, чути,
На чорній катедрі, з-під бань
З твоїми, співрозмовцю лютій,
Мішає звук своїх казань.

1913

переклала Олена О'Лір

* * *

Мы напряженного молчанья не выносим —
Несовершенство душ обидно, наконец!
И в замешательстве уж объявился чтец,
И радостно его приветствовали: просим!

Я так и знал, кто здесь присутствовал незримо:
Кошмарный человек читает «Улялюм».
Значенье — суга и слово — только шум,
Когда фонетика — служанка серафима.

О доме Эшеров Эдгара пела арфа.
Безумный воду пил, очнулся и умолк.
Я был на улице. Свистел осенний шелк...
И горло греет шелк щекочущего шарфа...

1913, 1937

* * *

У мовчазній напрузі нам задушно —
Душ недовершеність образлива вкінєць.
От зголосився зрештою читець,
Його вітали радо: — Нумо! Слушно!

Довідався, хто тут присутній був незримо:
Жахливий індивід читає “Улялюм”.
Марнота — значення, і слово — глум і тлум,
Коли фонетика — служниця серафима.

Дім Ешерів Едгара арфа привітала.
Шаленець воду пив. Отямився й замовк.
Я був на вулиці... Свистів осінній шовк...
Шовкова хустка горло гріла й лоскотала.

1913, 1937

переклала Валерія Богуславська

* * *

В спокойных пригородах снег
Сгребают дворники лопатами.
Я с мужиками бородатыми
Иду, прохожий человек.

Мелькают женщины в платках,
И твякают дворняжки шалые,
И самоваров розы алые
Горят в трактирах и домах.

1913

* * *

У тихих передмістях сніг
Згрібають двірники лопатами,
Я з мужиками бородатими
Йду, перехожий чоловік.

Жінки маячать у хустках,
Дворняги дзявкають байдуже,
І самоварів гарні ружі
Горять в орандах і домах.

1913

переклав Григорій Латник

АДМИРАЛТЕЙСТВО

В столице северной томится пыльный тополь,
Запутался в листе прозрачный циферблат,
И в темной зелени фрегат или акрополь
Сияет издали — воде и небу брат.

Ладья воздушная и мачта-недотрога,
Служа линейкою преемникам Петра,
Он учит: красота — не прихоть полубога,
А хищный глазомер простого столяра.

Нам четырех стихий приязненно господство,
Но создал пятую свободный человек:
Не отрицает ли пространства превосходство
Сей целомудренно построенный ковчег?

Сердито лепятся капризные Медузы,
Как плути брошены, ржавеют якоря —
И вот разорваны трех измерений узы
И открываются всемирные моря.

1913

АДМІРАЛТЕЙСТВО

В північнім місті умліва курна тополя,
Заплутався в листві прозорий циферблат,
І в темній зелені фрегат чи шпиль у полі
Сієє здалеку — води і неба брат.

В повітрі човен там і шогла-дівка строга,
Що за лінійку є наступникам Петра,
Він вчить: краса — не примха напівбога,
А хижий окомір простого столяра.

Нам чотирьох стихій приязне панування,
Та п'яту вільний сотворив уже стратег.
Чи простору не відкида переважання
Оцей цнотливо побудований ковчег?

Сердито ліпляться примхливії Медузи,
Як плуги кинуті, ржавіють якорі —
І ось розірвані трьох вимірів вже узи,
І відкривається всесвітня шир морів.

1913

переклав Володимир Кирпита

КИНЕМАТОГРАФ

Кинематограф. Три скамейки.
Сентиментальная горячка.
Аристократка и богачка
В сетях соперницы-злодейки.

Не удержать любви полета:
Она ни в чем не виновата!
Самоотверженно, как брата,
Любила лейтенанта флота.

А он скитается в пустыне —
Седого графа сын побочный.
Так начинается лубочный
Роман красавицы графини.

И в исступленьи, как гитана,
Она заламывает руки.
Разлука. Бешеные звуки
Затравленного фортепьяно.

В груди доверчивой и слабой
Еще достаточно отваги
Похитить важные бумаги
Для неприятельского штаба.

КІНЕМАТОГРАФ

Кінематограф. Мла. Три лавки.
Сантиментальна палахтійка.
Аристократка й багатійка
В темнотах задрої шубравки.

Не втримати любові льоту:
Вона нічим не винувата!
Самовідречено, як брата,
Кохала лейтенанта флоту.

А він блукає в пісковинні,
Син графа сивого нешлюбний.
Так в'яжеться душевно блудний
Роман вродливиці-графині.

І навіжено, як гітана,
Вона в нестямі ламле руки.
Розлука. Шал. Скажені звуки
Зацькованого фортеп'яна.

В душі, довірчій до ослабу,
Ще вдосталь зваги в баядери
Важливі викрасти папери
Для ворогуючого штабу.

И по каштановой аллее
Чудовищный мотор несется,
Стрекочет лента, сердце бьется
Тревожнее и веселее.

В дорожном платье, с саквояжем,
В автомобиле и в вагоне,
Она боится лишь погони,
Сухим измучена миражем.

Какая горькая нелепость:
Цель не оправдывает средства!
Ему — отцовское наследство,
А ей — пожизненная крепость!

1913

Поміж каштанів крутень в'ється —
Мотор женеться страхітливо.
Стрекоче стрічка, полохливо
І веселіше серце б'ється.

В дорожнім строї, в тьмі глухого
Автомобіля чи вагона
Її лякає лиш здогона
В маруді міражу сухого.

Яка бридня гірка-миттева:
З метою засіб в неполадок!
Йому — набутий батьком спадок,
А їй — темниця пожиттева!

1913

переклав Станіслав Чернілевський

ДОМБИ И СЫН

Когда, пронзительнее свиста,
Я слышу английский язык —
Я вижу Оливера Твиста
Над кипами конторских книг.

У Чарльза Диккенса спросите,
Что было в Лондоне тогда:
Контора Домби в старом Сити
И Темзы желтая вода...

Дожди и слезы. Белокурый
И нежный мальчик — Домби-сын;
Веселых клерков каламбуры
Не понимает он один.

В конторе сломанные стулья,
На шиллинги и пенсы счет;
Как пчелы, вылетев из улья,
Роятся цифры круглый год.

ДОМБІ І СИН

Коли пронизливу до свисту
Ангельську мову чую — вмить
Я бачу Олівера Твіста,
Що за конторкою сидить.

У Чарльза Дікенса спитайте,
Що в Лондоні було тоді:
Контора Домбі, Сіті, Тавер
І Темзи жовтої гладінь...

Дощі і сльози. Там білявий
І ніжний хлопчик — Домбі-син.
Веселих клерків жарти славні
Не розуміє тільки він.

Поламані стільці в конторі,
Тут шилінгам і пенсам лік;
Неначе ошалілі бджоли,
Рояться цифри цілий рік.

А грязных адвокатов жало
Работает в табачной мгле —
И вот, как старая мочала,
Банкрот болтается в петле.

На стороне врагов законы:
Ему ничем нельзя помочь!
И клетчатые панталоны,
Рыдая, обнимает дочь...

1913 (1914?)

І адвокатів люте жало
Працює в тютюновій млі —
І вже, немов старе мочало,
Банкрот зависнув у петлі.

На боці ворога закони:
Вже помочі йому нема!
І вже клітчасті панталони
Дочка в риданнях обніма...

1913 (1914?)

переклав Іван Андрусяк

* * *

Отравлен хлеб, и воздух выпит.
Как трудно раны врачевать!
Иосиф, проданный в Египет,
Не мог сильнее тосковать!

Под звездным небом бедуины,
Закрыв глаза и на коне,
Слагают вольные былины
О смутно пережитом дне.

Немного нужно для наитий:
Кто потерял в песке колчан,
Кто выменял коня — событий
Рассеивается туман.

И, если подлинно поется
И полной грудью, наконец,
Все исчезает — остается
Пространство, звезды и певец!

1913

* * *

Хліб струено, повітря спито:
Як важко рани лікувать!
І Йосиф, проданий в Єгипет,
Не міг сильніше нудьгувать.

Зоріє небо. Бедуїни,
Закривши очі й на коні,
Про пережитий день билини
Складають, вільні і смутні.

Крихт потребує дар натхненний:
Хто сагайдак в піску згубив,
Хто виміняв коня, — і денний
Туман подій, мов дим, осів.

Коли ж по-справжньому співає
На повен голос верхівець,
Усе минає — не щезає
Лиш простір, зорі і співець!

1913

переклав Юрій Буряк

ВАЛКИРИИ

Летают Валкирии, поют смычки —
Громоздкая опера к концу идет.
С тяжелыми шубами гайдуки
На мраморных лестницах ждут господ.

Уж занавес наглухо упасть готов,
Еще рукоплещет в райке глупец,
Извозчики пляшут вокруг костров...
«Карету такого-то!» — Разъезд. Конец.

1914

ВАЛЬКІРІЇ

Валькірії в леті, співають смички,
Акорди останні лунають без слів.
З ведмежими шубами ждуть гайдуки
На східцях крутих напівсонних панів.

Завіса готова вже впасти униз,
Ще плеще в долоні дурний чи знавець...
На холоді кучеру краща з реприз:
«Карету вельможного!..» От де кінець!

1914

переклав Віктор Гриценко

АХМАТОВА

В пол-оборота, о печаль,
На равнодушных поглядела.
Спадая с плеч, окаменела
Ложноклассическая шаль.

Зловещий голос — горький хмель —
Души расковывает недра:
Так — негодующая Федра —
Стояла некогда Рашель.

1914

АХМАТОВА

Впівоберта — о чистий жаль,
Ковзнула по очах недбалих.
З плечей, закам'янівши, впала
Її псевдокласична шаль.

П'янкий зловісний голос ливсь —
Розкрив закуту душу щедро:
О, так палала гнівом Федра —
В Рашелі втілена колись.

1914

переклала Наталія Бельченко

* * *

О временах простых и грубых
Копыта конские твердят.
И дворники в тяжелых шубах
На деревянных лавках спят.

На стук в железные ворота
Привратник, царственно ленив,
Встал, и звериная зевота
Напомнила твой образ, скиф!

Когда с дряхлеющей любовью
Мешая в песнях Рим и снег,
Овидий пел арбу воловью
В походе варварских телег.

1914

* * *

Про ті часи прості і грубі
Копита кінські ще твердять.
І двірники в кошлатих шубах
На дерев'яних лавках сплять.

На стук у ковані ворота
Підвестись воротар хотів,
Зіп'явся, й дикі позіхоти
Сказали: викапаний скіф!

Коли з старечою любов'ю
Про Рим і сніг ведучи спів,
Овідій склав гарбі воловій
Хвалу між варварських возів.

1914

переклав Володимир Кирпита

* * *

Природа — тот же Рим и отразилась в нем.
Мы видим образы его гражданской мощи
В прозрачном воздухе, как в цирке голубом,
На форуме полей и в колоннаде роши.

Природа — тот же Рим, и, кажется, опять
Нам незачем богов напрасно беспокоить —
Есть внутренности жертв, чтоб о войне гадать,
Рабы, чтобы молчать, и камни, чтобы строить!

1914

* * *

Природа — той же Рим, відбилася у нім.
Його потуги образи вбачаю
В повітрі чистім, як у цирку голубім,
На форумі полів і в колонаді гаю.

Природа — той же Рим, і, видається, знов —
Не варто нам богів тривожити даремно,
Є нутрощі мерців для бойових розмов,
Є мовчазні раби, для мурів камінь темний!

1914

переклав Григорій Латник

* * *

Пусть имена цветущих городов
Ласкают слух значительностью бренной.
Не город Рим живет среди веков,
А место человека во вселенной.

Им овладеть пытаются цари,
Священники оправдывают войны,
И без него презрения достойны,
Как жалкий сор, дома и алтари.

1914

* * *

Хай тішать слух величчям часовим
Квітучих міст імення гордовиті.
У вічності живе не місто Рим,
А височінь людини у всесвітті.

Її посісти квапляться царі,
Благословляють війни іереї,
І, мов нікчемний дріб'язок, без неї
Зневаги варті житла й вівтарі.

1914

переклав Дмитро Щербина

* * *

Я не слыхал рассказов Оссиана,
Не пробовал старинного вина;
Зачем же мне мерещится поляна,
Шотландии кровавая луна?

И перекличка ворона и арфы
Мне чудится в зловещей тишине;
И ветром развеваемые шарфы
Дружинников мелькают при луне!

Я получил блаженное наследство —
Чужих певцов блуждающие сны;
Свое родство и скучное соседство
Мы презирать заведомо вольны.

И не одно сокровище, быть может,
Минуя внуков, к правнукам уйдет,
И снова скальд чужую песню сложит
И как свою ее произнесет.

1914

* * *

Ніколи я не слухав Оссіяна
І древніх вин не куштував язик.
Чому ж мені ввижається поляна,
Шотляндії кривавий молодик?

Чому перегук ворона та гарфи
Все чую я в зловісній тишині,
І місячної ночі віють шарфи
Дружинників — так мариться мені?..

Бо я отримав спадщину блаженну —
Мандрівні мрії — сни співців чужих.
Нудних сусідів і рідню нужденну —
Чи ж нам не вільно зневажати їх?

І припадають скарби чи не завше
Аж правнукам — не внукам чи синам.
І знову скальд, чужу баляду склавши,
Неначе власну проспіває нам.

1914

переклав Ігор Качуровський

ЕВРОПА

Как средиземный краб или звезда морская,
Был выброшен последний материк,
К широкой Азии, к Америке привык, —
Слабеет океан, Европу омывая.

Изрезаны ее живые берега,
И полуостровов воздушны изваянья,
Немного женственны заливов очертанья:
Бискайи, Генуи ленивая дуга...

Завоевателей исконная земля —
Европа в рубище Священного союза:
Пята Испании, Италии Медуза
И Польша нежная, где нету короля.

Европа цезарей! С тех пор, как в Бонапарта
Гусиное перо направил Меттерних, —
Впервые за сто лет и на глазах моих
Меняется твоя таинственная карта!

1914

ЄВРОПА

Як середземний краб або морська зірниця
З вод викинутий був останній материк.
Європу океан ще пестити не звик,
Для цього Азія й Америка годиться.

Він берегти її порізав, натворив
Півостровів легких повітряні обочі;
Бентежать оддаля, як обриси жіночі,
Біская, Генуя; об стелі б'є приплив.

То завойовників принадлива земля,
Та ще й Священного Союзу знадна муза,
П'ята Іспанії, Італії медуза
І Польща ніжна, де немає короля.

Європо цезарів! З тих пір, як Бонапарта
В лоб гусячим пером ударив Меттерніх,
Ти так змінилася, і на очах моїх
Щодня міняється твоя таємна карта.

1914

переклав Дмитро Павличко

ПОСОХ

Посох мой, моя свобода —
Сердцевина бытия,
Скоро ль истиной народа
Станет истина моя?

Я земле не поклонился
Прежде, чем себя нашел;
Посох взял, развеселился
И в далекий Рим пошел.

А снега на черных пашнях
Не растают никогда,
И печаль моих домашних
Мне по-прежнему чужда.

Снег растает на утесах,
Солнцем истины палим,
Прав народ, вручивший посох
Мне, увидевшему Рим!

1914, 1927

ПАТЕРИЦЯ

Моя воля — патериця,
В ній буття осердя й вісь,
Чи в народі угніздиться
Моя істина колись?

Цій землі я не вклонився,
Перш ніж став собі своїм;
Посох взяв, розвеселився
Й рушив у далекий Рим.

Не розтане сніг в долині
На чорноземлі-ріллі,
І чужі мені донині
Рідних скарги і жалі.

Сніг розтопить лиш на кручах
Сонцем істини жарким,
Гідно патерицю вручать,
Я побачу з нею Рим!

1914, 1927

переклала Наталія Бельченко

* * *

Уничтожает пламень
Сухую жизнь мою, —
И ныне я не камень,
А дерево пою.

Оно легко и грубо:
Из одного куска
И сердцевина дуба,
И весла рыбака.

Вбивайте крепче сваи,
Стучите, молотки,
О деревянном рае,
Где вещи так легки!

1915

* * *

Випалює племіння
Життя сухий надрив.
Тепер не про каміння —
Про дерево мій спів.

Воно легке і грубе,
Зі спільного ества
І серцевина дуба,
Й рибальські два весла.

Вбиваймо палі в ями,
Хай вгатять молотки
Про рай той дерев'яний,
Де речі всі леткі.

1915

переклала Валерія Богуславська

* * *

Вот дароносица, как солнце золотое,
Повисла в воздухе — великолепный миг.
Здесь должен прозвучать лишь греческий язык:
Взят в руки целый мир, как яблоко простое.

Богослужения торжественный зенит,
Свет в круглой храмине под куполом в июле,
Чтоб полной грудью мы вне времени вздохнули
О луговине той, где время не бежит.

И Евхаристия, как вечный полдень, длится —
Все причащаются, играют и поют,
И на виду у всех божественный сосуд
Неисчерпаемым веселием струится.

1915

* * *

Ось дароносиця, мов сонце світлосяйне,
В повітрі блимнула — яка чарівна мить.
Лиш грецька мова тут доречно прозвучить:
До рук узятий світ, мов яблуко звичайне.

В зеніт врочисто служба божа лине,
Липневе світло в кулі храмовій сяйнуло,
Щоб поза часом на всі груди ми зітхнули
Про луговину ту, де час уже не плине.

І Євхаристія, мов вічний день, триває,
Йдуть до причастя всі, співаючи натхненно,
І на очах в усіх посудина священна
Спливає радістю, кінця якій немає.

1915

переклала Ірина Коваль

АББАТ

О, спутник вечного романа,
Аббат Флобера и Золя —
От зноя рыжая сутана
И шляпы круглые поля.
Он все еще проходит мимо,
В тумане полдня, вдоль межи,
Влача остаток власти Рима
Среди колосьев спелой ржи.

Храня молчанье и приличье,
Он должен с нами пить и есть
И прятать в светское обличье
Сияющей тонзуры честь.
Он Цицерона на перине
Читает, отходя ко сну:
Так птицы на своей латыни
Молились Богу в старину.

Я поклонился, он ответил
Кивком учтивым головы
И, говоря со мной, заметил:
— Католиком умрете вы! —
Потом вздохнул: — Как нынче жарко! —
И, разговором утомлен,
Направился к каштанам парка,
В тот замок, где обедал он.

1915 (1914?)

АБАТ

Супутник вічного роману,
Абат Фльобера і Золя, —
Руда від спекоти сутана
І круглі береги бриля.
Ось він іде обніжком мимо,
Де лан опівдні туманів,
Волочить рештки влади Риму
В колосі стиглому житів.

Йому велить пристойність завше
Сидіти з нами за столом,
Під світським виглядом сховавши
Тонзури сяйво над чолом.
Він Цицерона на перині
Чита, відходячи до сну:
Птахи так на своїй латині
Молились Богу в давнину.

Він відповів на привітання
Кивком люб'язним голови
Й, між іншим, мовив без вагання:
«Католиком помрете ви».
Тоді зітхнув: «Як нині жарко!»
Й, стомившись від словесних вправ,
У замок, до каштанів парку,
Обідати попрямував.

1915 (1914?)

переклала Олена О'Лір

* * *

От вторника и до субботы
Одна пустыня пролегла.
О, длительные перелеты!
Семь тысяч верст — одна стрела,

И ласточки когда летели
В Египет водяным путем,
Четыре дня они висели,
Не зачерпнув воды крылом.

1915

* * *

Вважай, з вівторка до суботи
Без меж пустеля пролягла.
Які тривалі перельоти! —
Сім тисяч верст дола стріла.

Як ластівки над хвилі гребінь
В Єгипет линули, тоді
Чотири дні висіли в небі,
Крильми не черкнувши води.

1915

переклала Валерія Богуславська

ДВОРЦОВАЯ ПЛОЩАДЬ

Императорский виссон
И моторов колесницы, —
В черном омуте столицы
Столпник-ангел вознесен.

В темной арке, как пловцы,
Исчезают пешеходы,
И на площади, как воды,
Глухо плещутся торцы.

Только там, где твердь светла,
Черно-желтый лоскут злится,
Словно в воздухе струится
Желчь двуглавого орла.

1915

ПАЛАЦОВА ПЛОЩА

Імператорський вісон
І моторів колісниця, —
В чорному нутрі столиці
Стовпник-ангел, наче сон.

Наче хвилі на ріці,
Там щезають пішоходи,
І на площі, наче води,
Глухо хлюпають торці.

Тільки там, де б'ють світла,
Чорно-жовта шматка злиться,
Ніби в небесах ятриться
Жовч двоглавого орла.

1915

переклав Дмитро Павличко

* * *

Бессонница. Гомер. Тугие паруса.
Я список кораблей прочел до середины:
Сей длинный выводок, сей поезд журавлиный,
Что над Элладюю когда-то поднялся.

Как журавлиный клин в чужие рубежи, —
На головах царей божественная пена, —
Куда плывете вы? Когда бы не Елена,
Что Троя вам одна, ахейские мужи?

И море, и Гомер — все движется любовью.
Кого же слушать мне? И вот Гомер молчит,
И море черное, витийствуя, шумит
И с тяжким грохотом подходит к изголовью.

1915

* * *

Безсоння і Гомер, і пружність парусів.
Я кораблям лічбу довів до половини.
Цей довгий виводок, цей поїзд журавлиний,
Що над Елладаю підвівся і злетів.

Як журавлиний ключ — до невідомих меж...
В священній піні — чола і рамена.
Ахейські воїни! Коли б то не Гелена,
Чи Троя Вам, сама, була б потрібна теж?

І море, і Гомер — тримаються любов'ю.
Кого ж бо слухати? І ось затих Гомер,
Лиш море Чорнее вітійствує тепер
І гуркотом важким сягає узголов'я.

1915

переклав Ігор Качуровський

* * *

Обиженно уходят на холмы,
Как Римом недовольные плебеи,
Старухи-овцы — черные халдеи,
Исчадые ночи в капюшонах тьмы.

Их тысячи — передвигают все,
Как жердочки, мохнатые колени,
Трясутся и бегут в курчавой пене,
Как жеребья в огромном колесе.

Им нужен царь и черный Авентин,
Овечий Рим с его семью холмами,
Собачий лай, костер под небесами,
И горький дым жилища, и овин.

На них кустарник двинулся стеной,
И побежали воинов палатки,
Они идут в священном беспорядке.
Висит руно тяжелою волной.

1915

* * *

Ображено відходять на горби,
Мов Римом невдоволені плебеї,
Старенькі вівці — аспидні халдеї,
Страшне поріддя темної доби.

Їх тисячі — рухоме з ними все,
Як ті жердини, мохові коліна,
Здригається й летить кудлата піна,
Неначе шмаття колесо несе.

Ім цар потрібен й чорний Авентин,
Овечий Рим із сімома горбами,
Собачий брех, жарінь під небесами
І дим гіркий напівсліпих хатин.

На них чагар посунув звисока,
Наметів враз побігло сіре гаддя,
Вони ідуть в священному безладді,
Руно висить, як хвиля преважка.

1915

переклав Григорій Зленко

* * *

С веселым ржанием пасутся табуны
И римской ржавчиной окрасилась долина;
Сухое золото классической весны
Уносит времени прозрачная стремнина.

Топча по осени дубовые листья,
Что густо стелются пустынною тропинкой,
Я вспомню Цезаря прекрасные черты —
Сей профиль женственный с коварною горбинкой!

Здесь, Капитолия и Форума вдали,
Средь увядания спокойного природы,
Я слышу Августа и на краю земли
Державным яблоком катящиеся годы.

Да будет в старости печаль моя светла:
Я в Риме родился, и он ко мне вернулся;
Мне осень добрая волчицею была
И — месяц Цезаря — мне август улыбнулся.

1915

* * *

З іржанням пінявим пасуться табуни
Й іржею римською обарвилась долина;
А сухозлотиця класичної весни
На бистрині часу в прозорі далеч лине.

Вминаючи дубів осінній листопад,
Що густо вкрив ніким не ходжені стежини,
Я пригадаю профіль Цезаря улад
Із звабою жінок — підступну цю картину.

Де Капітолій з Форумом лежать в імлі,
Й природи вимирання видно тихі кроки,
Я чую Августа, й мов на краю землі
Державним яблуком прокочуються роки.

Хай будуть в старості печалі всі ясні:
Я в Римі народивсь, і він у мене в серці;
Майнула осінь гожа, як вовчиця в сні,
І — місяць Цезаря — мені всміхнувся серпень.

1915

переклав Григорій Зленко

* * *

Я не увижу знаменитой «Федры»
В старинном многоярусном театре,
С прокопченной высокой галереи,
При свете оплывающих свечей.
И, равнодушен к суете актеров,
Сбирающих рукоплесканий жатву,
Я не услышу обращенный к рампе,
Двойною рифмой оперенный стих:
— Как эти покрывала мне постылы...

Театр Расина! Мощная завеса
Нас отделяет от другого мира;
Глубокими морщинами волнуя,
Меж ним и нами занавес лежит.
Спадают с плеч классические шали,
Расплавленный страданием крепнет голос,
И достигает скорбного закала
Негодваньем раскаленный слог...
Я опоздал на празднество Расина!

* * *

Славетної я не побачу Федри
В багатояруснім старім театрі
Із височин півтемних галереї,
При вогниках недогарків свічок;
Байдужий до квапливості акторів,
Які збирають оплесків ужинок,
Я не почую звернений до рампи
Оперений в подвійну риму вірш:

— О, як наскучили оті заслони...

Театр Расіна! Громіздка завіса
Від іншого нас віддаляє світу;
Бентежачи глибокими брижами,
Між нами й ним запона пролягла.
Спадають із плечей класичні шалі,
Розтоплений стражданням, кріпне голос.
І з ним скорботного доходять гарту
Обуренням розпечені слова...

Я на Расінове спізвився свято...

Вновь шелестят истлевшие афиши,
И слабо пахнет апельсиновой коркой,
И словно из столетней летаргии
Очнувшийся сосед мне говорит:
— Измученный безумством Мельпомены,
Я в этой жизни жажду только мира;
Уйдем, покуда зрители-шакалы
На растерзанье Музы не пришли!
Когда бы грек увидел наши игры...

«Ноябрь» 1915

Та знов афіші шурхотять зотлілі,
І лине пах шкоринки помаранча,
І, мовби по столітній летаргії
Прокинувшись, говорить мій сусід:
Намучившись безумством Мельпомени,
Я тільки спокою в житті бажаю;
Ходімо, поки глядачі-шакали
На розтерзання Музи не прийшли!
Коли б то грек побачив наші ігри...

«Листопад» 1915

переклав Максим Стріха

3 книги «Tristia»

ЗВЕРИНЕЦ

Отверженное слово «мир»
В начале оскорбленной эры;
Светильник в глубине пещеры
И воздух горных стран — эфир;
Эфир, которым не сумели,
Не захотели мы дышать.
Козлиным голосом опять
Поют косматые свирели.

Пока ягнята и волы
На тучных пастбищах водились
И дружелюбные садились
На плечи сонных скал орлы,
Германец выкормил орла,
И лев британцу покорился,
И галльский гребень появился
Из петушиного хохла.

А ныне завладел дикарь
Священной палицей Геракла,
И черная земля иссякла,
Неблагодарная, как встарь.
Я палочку возьму сухую,
Огонь добуду из нее,
Пускай уходит в ночь глухую
Мной всполошенное зверье!

ЗВІРИНЕЦЬ

Люд слово «мир» на порох стер,
Почин поклавши кривдній ері;
І світоч глибоко в печері,
Й повітря горове — етер;
Етер, що ми, слабкі й пихаті,
Стомились дихати вже ним.
Цапним голосом хрипким
Заграли дуди пелехаті.

Коли ягнята і воли
На ситій паші випасались
І доброзичливі спускались
На плечі сонних скель орли, —
Германець викохав орла,
І лев британцеві скорився,
І галльський гребінь запишнівся
(Природа півняча змогла).

Але припала дикуну
Геракла палиця всесила,
Й земля плодюча змізерніла,
Невдячна, як у давнину.
Я паличку суху здобуду,
Багаття з неї витру, хай
Звір'я, сполохавшись, від люду
Іде за ночі темнокрай!

Петух и лев, широкохмурый
Орел и ласковый медведь —
Мы для войны построим клеть,
Звериные пригреем шкуры.
А я пою вино времен —
Источник речи италийской —
И в колыбели праарийской
Славянский и германский лен!

Италия, тебе не лень
Тревожить Рима колесницы,
С кудахтаньем домашней птицы
Перелетев через плетень?
И ты, соседка, не взыщи, —
Орел топорщится и злится:
Что, если для твоей пращи
Тяжелый камень не годится?

В зверинце заперев зверей,
Мы успокоимся надолго,
И станет полноводней Волга,
И рейнская струя светлей, —
И умудренный человек
Почтит невольно чужестранца,
Как полубога, буйством танца
На берегах великих рек.

Январь 1916, 1935

І лев, і півень, і похмурий
Орел, і лагідний ведмідь —
Війні збудуємо ми кліть,
Пригріємо звірячі шкури.
Співаю я вино з тих грон,
Що стигли в мові італійській, —
Та й у колиці праарійській
Слов'янський і германський льон!

Чи хіть, Італіє, тобі
Знов колісниці турбувати,
На тин злетівши гордувано
У кудкудакливій грозьбі?
Не квапся, сестро, на чуже:
Орла наїженого збуриш;
Ану ж з пращі твоєї вже
Важкої кулі не пожбуриш?

Ми диких замкнемо звірин —
І запанує довга тиша,
І Волга зробиться повніша,
І поясніша рейнський плин, —
І шануватиме повік
Мудрець чужинця, як півбога,
Шаленством танцю запального
На берегах великих рік.

Січень 1916, 1935

переклав Дмитро Щербина

На развальнях, уложенных соломой,
Едва прикрытые рогожей роковой,
От Воробьевых гор до церковки знакомой
Мы ехали огромною Москвой.

А в Угличе играют дети в бабки
И пахнет хлеб, оставленный в печи.
По улицам меня везут без шапки,
И теплятся в часовне три свечи.

Не три свечи горели, а три встречи —
Одну из них сам Бог благословил,
Четвертой не бывать, а Рим далече,
И никогда он Рима не любил.

Ныряли сани в черные ухабы,
И возвращался с гульбища народ.
Худые мужики и злые бабы
Переминались у ворот.

Сырая даль от птичьих стай чернела,
И связанные руки затекли;
Царевича везут, немеет страшно тело —
И рыжую солому подожгли.

Март 1916

¹ Обращено к М. Цветаевой

У снях, де настелено солому,
Мачулою прикривши плоть живу,
Від Воробйових гір до церкви, що знайома,
Велику проїжджали ми Москву.

В Угличі діти граються у бабки,
Від печі гарно пахнуть калачі.
По вулицях мене везуть без шапки,
Тепліють у каплиці три свічі.

Не три свічі горіли, а три стрічі, —
Одну із них сам Бог благословив.
Четвертої не буде. А обличчя
Він Рима не сприймав і не любив.

Пірнали сани у чорнющі ями,
І люди поверталися з гульті.
Злі молодиці купно з мужиками
Біля воріт збиралися, сумні.

Від зграй пташиних далина чорніла,
І руки від мотузки затекли.
Царевича везуть, німіє страшно тіло,
Солому підпалили й відійшли.

Березень 1916

переклав Григорій Латник

¹ Звернено до М. Цветаєвої

* * *

Мне холодно. Прозрачная весна
В зеленый пух Петрополь одевает,
Но, как медуза, невская волна
Мне отвращенье легкое внушает.
По набережной северной реки
Автомобилей мчатся светляки,
Летят стрекозы и жуки стальные,
Мерцают звезд булавки золотые,
Но никакие звезды не убьют
Морской воды тяжелый изумруд.

1916

* * *

Я мерзну. А прозориста весна
В зелений пух Петрополь одягає,
Та, як медуза, невська струмина
Якусь легку огиду викликає.
Вздвож берега північної ріки
Автомобілів мчаться світляки,
Жуки сталеві пролітають шпарко,
Мигтять зіркові золоті булавки,
Але не буде від зірок біди
Смарагдові солоної води.

1916

переклав Григорій Латник

* * *

В Петрополе прозрачном мы умрем,
Где властвует над нами Прозерпина.
Мы в каждом вздохе смертный воздух пьем,
И каждый час нам смертная година.
Богиня моря, грозная Афина,
Сними могучий каменный шелом.
В Петрополе прозрачном мы умрем, —
Здесь царствуешь не ты, а Прозерпина.

1916

* * *

В Петрополі прозорому помрем —
Там, де володарює Прозерпіна.
Повітря смертне, дихаючи, п'єм,
І смертний час нам — будь-яка година.
Богиня моря грізного, Афіно,
Скинь шолом свій, могутній, як тотем.
В Петрополі прозорому помрем, —
Царюєш тут не ти, а Прозерпіна.

1916

переклав Віктор Неборак

* * *

Эта ночь непоправима,
А у вас еще светло.
У ворот Ерусалима
Солнце черное взошло.

Солнце желтое страшнее, —
Баю-баюшки-баю, —
В светлом храме иудеи
Хоронили мать мою.

Благодати не имея
И священства лишены,
В светлом храме иудеи
Отпевали прах жены.

И над матерью звенели
Голоса израильтян.
Я проснулся в колыбели —
Черным солнцем осиян.

1916

* * *

Розпач ночі безнадійний,
А у вас ранковий дим.
Сонце чорне супокійно
Сходить на Єрусалим.

Сонце жовте у нестямі, —
Люлі-люлі-ой-люлі, —
Іудеї в світлім храмі
Матір в траур одягли.

Благодать — самоомана
І священство лиш в очах,
Іудеї в світлім храмі
Відспівали рідний прах.

І над матір'ю зчинився
Срібний гамір уві сні.
Я в колисці пробудився —
Чорне сонце у вікні.

1916

переклала Катерина Станіславська

* * *

Собирались эллины войною
На прелестный остров Саламин, —
Он, отторгнут вражеской рукою,
Виден был из гавани Афин.

А теперь друзья-островитяне
Снаряжают наши корабли —
Не любили раньше англичане
Европейской сладостной земли.

О, Европа, новая Эллада,
Охраняй Акрополь и Пирей!
Нам подарков с острова не надо —
Целый лес незваных кораблей.

1916

* * *

Добирались елліни з війною
На принадний острів Саламін.
Забраний недружньою рукою,
Він напроти гавані Афін.

А тепер вже друзі-острів'яни
Виряджають наші кораблі —
Люблять вже й британці-пуритани
Середземні радощі землі.

О Європа, о нова Еллада,
Бережіть Акрополь і Пірей!
Кращі нам дарунки — «Іліада»
І вогонь, що дав нам Прометей...

1916

переклав Віктор Гриценко

ДЕКАБРИСТ

— Тому свидетельство языческий сенат —
Сии дела не умирают! —
Он раскурил чубук и запахнул халат,
А рядом в шахматы играют.

Честолюбивый сон он променял на сруб
В глухом урочище Сибири
И вычурный чубук у ядовитых губ,
Сказавших правду в скорбном мире.

Шумели в первый раз германские дубы,
Европа плакала в тенетах,
Квадриги черные вставали на дыбы
На триумфальных поворотах.

Бывало, голубой в стаканах пунш горит,
С широким шумом самовара
Подруга рейнская тихонько говорит,
Вольнолюбивая гитара.

ДЕКАБРИСТ

— А свідченням тому язичеський сенат, —
Отсі діла не помирають! —
Він запалив чубук і загорнув халат,
А поряд з ним у шахи грають.

Свій честолюбний сон він поміняв на зруб
В глухому закутті Сибіру
Й вигадливий чубук з уїдливістю губ,
Що в правду повернули віру.

Шуміли перший раз Німеччини дуби,
В тенетах плакала Європа,
Квадриги чорні підіймались на диби
На тріумфальних поворотах.

Бувало, в плугарях блакитний пунш горить.
З широким шумом самовара
Там рейнська подруга тихенько гомонить, —
О, волелюбнице-гітаро!

— Еще волнуются живые голоса
О сладкой вольности гражданства!
Но жертвы не хотят слепые небеса:
Вернее труд и постоянство.

Все перепуталось, и некому сказать,
Что, постепенно холодея,
Все перепуталось, и сладко повторять:
Россия, Лета, Лорелея.

1917

— Яка турбота у живих ще голосах
Про вічну вольності тривалість!
Та вже не треба жертв осліпим небесам:
Щонайпевніші праця й сталість.

Все переплутано. Скрізь тиша гробова,
Сягає холод апогея.
Все переплутано. Солодкі лиш слова:
Росія, Лета, Лорелея.

1917

переклав Юрій Буряк

* * *

Золотистого меда струя из бутылки текла
Так тягуче и долго, что молвить хозяйка успела:
— Здесь, в печальной Тавриде, куда нас судьба занесла,
Мы совсем не скушаем, — и через плечо поглядела.

Всюду Бахуса службы, как будто на свете одни
Сторожа и собаки, — идешь, никого не заметишь.
Как тяжелые бочки, спокойные катятся дни.
Далеко в шалаше голоса — не поймешь, не ответишь.

После чаю мы вышли в огромный коричневый сад,
Как ресницы, на окнах опущены темные шторы.
Мимо белых колонн мы пошли посмотреть виноград,
Где воздушным стеклом обливаются сонные горы.

Я сказал: виноград, как старинная битва, живет,
Где курчавые всадники бьются в кудрявом порядке;
В каменистой Тавриде наука Эллады — и вот
Золотых десятин благородные, ржавые грядки.

* * *

Золотавого меду струмочок із пляшки стікав
Так неквапно і довго, що встигла сказати господиня:
«Тут, в сумній цій Тавриді, де доля спіткала гірка,
Нам нітрохи не нудно», — і погляд свій кинула синій.

Всюди Бахуса служби, неначе на світі одні
Чатові і собаки, — ідеш і нічого не бачиш.
Як важезні бочівки, спокійно проносяться дні,
Оддалік голоси в курені — неквапливі й ледачі.

Після чаю ми вийшли в розлогий бурштиновий сад,
Мовби вії, на вікнах опущені збрижені штори.
Білий племінь колон проминули, знайшли виноград,
Де в скляному повітрі купаються зморені гори.

Я сказав: виноград, як баталія давня, живе,
Верхівці кучеряві зіткнулися в скутім порядку,
В крем'янистій Тавриді наука Еллади — зове
Золотого засіву шляхетна іржава лампадка.

Ну а в келії білій, мов прядка, стоїть тишина.
Пахне фарбою, оцтом і свіжим вином із підвалу,
Пам'ятаєш, у грецькому домі укохана всіми жона, —
Не Єлена, ні, інша, — як довго вона вишивала?

Золотее руно, де шукать золотее руно?
Невідступно шуміли морські вали пишномовні,
І, спустивши додолу здірявлене вщент полотно,
Одіссей повернувся, і часом, і простором повний.

1917

переклав Григорій Зленкс

МЕГАНОМ

Еще далеко асфodelей
Прозрачно-серая весна.
Пока еще на самом деле
Шуршит песок, кипит волна.
Но здесь душа моя вступает,
Как Персефона, в легкий круг,
И в царстве мертвых не бывает
Прелестных загорелых рук.

Зачем же лодке доверяем
Мы тяжесть урны гробовой
И праздник черных роз свершаем
Над аметистовой водой?
Туда душа моя стремится,
За мыс туманный Меганом,
И черный парус возвратится
Оттуда после похорон.

Как быстро тучи пробегают
Неосвещенною грядой,
И хлопья черных роз летают
Под этой ветряной луной.
И, птица смерти и рыдания,

МЕГАНОМ

Іще весняні асфоделі
Не ллють прозоро-сірий сум.
Ще справжній шерх піску, і скелі.
Живої хвилі тихий шум.
Ти, душе-Персефано, линеш
До кола тіней, в темний світ.
Та в царстві мертвих не зустрінеш
Засмаглих рук легкий привіт.

То чом труну тримає човен,
І слізна правиться хода,
І чорних руж дурманну повінь
Несе фіалкова вода?
Душа прямує крізь тумани
Туди, де срібний Меганом.
Там, повертаючи, розтане
Вітрило чорне над човном.

Як швидко пролітають хмари,
Мов темні пасма довгих гір,
І чорних руж леткі примари
До вітряних розносять зір.
Торкається країв триреми

Влачится траурной каймой
Огромный флаг воспоминанья
За кипарисною кормой.

И раскрывается с шуршаньем
Печальный веер прошлых лет, —
Туда, где с темным содроганьем
В песок зарылся амулет,
Туда душа моя стремится,
За мыс туманный Меганом,
И черный парус возвратится
Оттуда после похорон!

16 августа 1917, Алушта

Скорботний спогад, прапор сліз,
І проводжає смутним тренем
Корми тривожний кипарис.

Легеньким віялом ледь шурхне
Минулих літ журливий лет,
В піщаний вир тремтливо пурхне
Таємно-темний амулет.
Душа прямує крізь тумани
Туди, де срібний Меганом.
Там, повертаючи, розтане
Вітрило чорне над човном!

16 серпня 1917, Алушта

переклала Юлія Шекет

* * *

А. В. Карташеву

Среди священников левитом молодым
На страже утренней он долго оставался.
Ночь иудейская сгушалась над ним
И храм разрушенный упрямо созидался.

Он говорил: небес тревожна желтизна!
Уж над Ефратом ночь: бегите, иереи!
А старцы думали: не наша в том вина —
Се черно-желтый свет, се радость Иудеи!

Он с нами был, когда, на берегу ручья,
Мы в драгоценный лен Субботу пеленали
И семисвещником тяжелым освещали
Ерусалима ночь и чад небытия.

1917

* * *

А. В. Карташеву

Межи священників левітом молодим
На чаті вранішній він довго заставався,
Хоч іудейська ніч густішала над ним,
І храм зруйнований понуро підіймався.

Він говорив: небес тривожна жовтина!
Вже над Євфратом ніч: шалійте, ієреї!
Подумали жерці: не наша в тім вина —
Се чорно-жовтий світ, се радість Іудеї!

Він з нами був, коли, обабіч ручая,
Ми в золотий вісон Суботу пеленали
І семисвічником тяженним осявали
Єрусалима ніч і подих небуття.

1917

переклав Тарас Лучук

* * *

Что поют часы-кузнечик,
Лихорадка шелестит,
И шуршит сухая печка, —
Это красный шёлк горит.

Что зубами мыши точат
Жизни тоненькое дно, —
Это ласточка и дочка
Отвязала мой челнок.

Что на крыше дождь бормочет, —
Это чёрный шелк горит,
Но черёмуха услышит
И на дне морском: прости.

Потому, что смерть невинна
И ничем нельзя помочь,
Что в горячке соловьиной
Сердце тёплое ещё.

1918

* * *

Що співа годинник-коник,
Лихоманка шелестить,
Й шурхіт печі монотонний, —
Це червоний шовк горить.

Що зубами миші точать
Затонкий життя сувій, —
Це ж бо ластівка і дочка
Відв'язала човник мій.

Що на даху дощ бурмоче, —
Це ж бо чорний шовк горить,
Але черемха почує
І на дні морським: прости.

Через те, що смерть невинна,
Й не зарадити нічим,
Що в гарячці солов'їній
Серце тепле разом з тим.

1918

переклав Володимир Кирпита

* * *

Когда на площадях и в тишине келейной
Мы сходим медленно с ума,
Холодного и чистого рейнвейна
Предложит нам жестокая зима.

В серебряном ведре нам предлагает стужа
Валгаллы белое вино,
И светлый образ северного мужа
Напоминает нам оно.

Но северные скальды грубы,
Не знают радостей игры,
И северным дружинам лобы
Янтарь, пожары и пиры.

Им только снится воздух юга —
Чужого неба волшебство, —
И все-таки упрямая подруга
Откажется попробовать его.

«Декабрь» 1917

* * *

Коли на вулицях і в тишині келейній
Втрачає глузд людська юрма,
Холодного і чистого рейнвейну
Запропонує люта нам зима.

У срібному відрі нам пропонує стужа
Валгалли збілене вино,
І світлий опівнічний образ мужа
Чимось нагадує воно.

Але північні скальдирубі,
Не радо грають, навмання,
Дружинам опівнічним любі
Бурштин, пожежі та гульня.

Повітря півдня тільки сниться —
Чужого неба чар і глузд.
І все ж уперта молодиця
Не піднесе його до вуст.

«Грудень» 1917

переклав Григорій Латник

КАССАНДРЕ

Я не искал в цветущие мгновенья
Твоих, Кассандра, губ, твоих, Кассандра, глаз,
Но в декабре торжественного бденья
Воспоминанья мучат нас.

И в декабре семнадцатого года
Все потеряли мы, любя;
Один ограблен волею народа,
Другой ограбил сам себя...

Когда-нибудь в столице шалой
На скифском празднике, на берегу Невы —
При звуках омерзительного бала
Сорвут платок с прекрасной головы.

Но, если эта жизнь — необходимость бреда
И корабельный лес — высокие дома, —
Я полюбил тебя, безрукая победа
И зачумленная зима.

КАССАНДРІ

Я не шукав, повір, квітучу плинність
Твоїх, Кассандро, губ, твоїх очей щораз.
Та є у грудні урочиста пильність,
Що мучить споминами нас.

В сімнадцятім, у грудні — хто дав згоду? —
Позбулися ми на кохання прав;
Того грабують волею народу,
Той сам себе пограбував...

Невдовзі у столичнім шалі
На скіфським святі з берегів Неви —
На знавіснілім і огиднім балі
Хустину зірвуть в тебе з голови.

Але якщо життя — лиш марення вимога
І корабельний ліс будинками здійма,
Тебе я полюбив, безрука перемого,
Й тебе, зачумлена зима.

На площади с броневиками
Я вижу человека — он
Волков горящими пугает головнями:
Свобода, равенство, закон.

Больная, тихая Кассандра,
Я больше не могу — зачем
Сияло солнце Александра,
Сто лет тому назад сияло всем?

«Декабрь» 1917

На площі із броньовиками
Якийсь один — яв́а чи сон? —
Вовків огненними лякає головнями:
Свобода, рівність і закон.

Недужа, стишена Касандро,
Чи справді — вже не вірю й сам —
Славетне сонце Олександра
Тому сто років сяяло і нам?

«Грудень» 1917

переклала Валерія Богуславська

* * *

В тот вечер не гудел стрельчатый лес органа.
Нам пели Шуберта — родная колыбель!
Шумела мельница, и в песнях урагана
Смеялся музыки голубоглазый хмель!

Старинной песни мир — коричневый, зеленый,
Но только вечно-молодой,
Где соловьиных лип рокошующие кроны
С безумной яростью качает царь лесной.

И сила страшная ночного возвращенья —
Та песня дикая, как черное вино:
Это двойник — пустое привиденье —
Бессмысленно глядит в холодное окно!

Январь 1918

* * *

Надвечір не гудів стрілчастий ліс органа,
Співали Шуберта, — колиска, що звідсіль,
А млин шумів, і в пісні гурагану
Сміявся музики блакитноокий хміль.

Старої пісні світ, брунатний і зелений,
Одначе вічно молодий,
Де солов'їних лип листов'я навіжено
Вкрай розлютовано гойдає цар лісний.

Цього повернення нічного страховиння
Та пісня дика, мов затемнене вино:
Оце двійник, оманливе видіння
Безтямно дивиться в зачинене вікно!

Січень 1918

переклав Григорій Латник

* * *

На страшной высоте блуждающий огонь!
Но разве так звезда мерцает?
Прозрачная звезда, блуждающий огонь, —
Твой брат, Петрополь, умирает!

На страшной высоте земные сны горят,
Зеленая звезда летает.
О, если ты звезда, — воды и неба брат, —
Твой брат, Петрополь, умирает!

Чудовищный корабль на страшной высоте
Несется, крылья расправляет...
Зеленая звезда, — в прекрасной нищете
Твой брат, Петрополь, умирает.

Прозрачная весна над черною Невой
Сломалась, воск бессмертья тает...
О, если ты звезда, — Петрополь, город твой,
Твой брат, Петрополь, умирает!

1918

* * *

В високій вишині мандрований вогонь!
Невже отак зоря мигає?
Невидима зоря, мандрований вогонь, —
Твій брат, Петрополь, умирає!

В високій вишині земні думки горять,
Смараглова зоря літає.
Якщо і ти зоря, — води і неба брат, —
Твій брат, Петрополь, умирає!

Страшений корабель в високій вишині
Несеться. Крила розгортає...
Смараглова зоря, — в прекрасній глибині
Твій брат, Петрополь, умирає.

Невидима весна втопилася в Неві,
Як віск, безсмертя убуває...
Якщо і ти зоря, — Петрополь, мій і твій,
Твій брат, Петрополь, умирає!

1918

переклав Тарас Лучук

* * *

Когда в теплой ночи замирает
Лихорадочный Форум Москвы
И театров широкие зевы
Возвращают толпу площадям, —

Протекает по улицам пышным
Оживленье ночных похорон;
Льются мрачно-веселые толпы
Из каких-то божественных недр.

Это солнце ночное хоронит
Возбужденная играми чернь,
Возвращаясь с полночного пира
Под глухие удары копыт,

И как новый встает Геркуланум
Спящий город в сияньи луны,
И убогого рынка лачуги,
И могучий дорический ствол!

1918

* * *

В теплу ніч, коли враз завмирає
Лихоманливий форум Москви
І широкі пащеки театрів
Повертають на площі юрбу, —

Протікає по вулицях пишних
Похоронна нічна течія, —
Ллються юрби похмуро-веселі
Із якихось божественних надр.

Захоронення сонця нічного
Влаштувала розбурхана чернь,
З опівнічного йдучи бенкету
Під глухі перестуки копит.

Мов новий постає Геркуланум,
Спляче місто у місячній млі,
І убогість порожнього ринку,
І доричного стовбура міць.

1918

переклав Віктор Неборак

СУМЕРКИ СВОБОДЫ

Прославим, братья, сумерки свободы,
Великий сумеречный год!
В кипящие ночные воды
Опущен грузный лес тенет.
Восходишь ты в глухие годы, —
О, солнце, судия, народ.

Прославим роковое бремя,
Которое в слезах народный вождь берет.
Прославим власти сумрачное бремя,
Ее невыносимый гнет.
В ком сердце есть — тот должен слышать, время,
Как твой корабль ко дну идет.

Мы в легионы боевые
Связали ласточек — и вот
Не видно солнца; вся стихия
Щебечет, движется, живет;
Сквозь сети — сумерки густые —
Не видно солнца, и земля плывет.

СУТІНКИ СВОБОДИ

Славімо, браття, сутінки свободи,
Урочий вельми епізод!
В бурливі ніччю чорні води
Занурено чагар гризот.
В глухі часи до смерку сходиш,
О, сонце-цвіт, суддя — народ.

Славімо суджену недолю,
Котру в сльозах народний тягне проводир.
Славімо владну присмерком недолю,
Важку, гнітючу вздовж і вишир.
Хто з серцем — той вчуває: йде додолу
Час-броненосець — просто в вир.

Ми в бойову когорту вміло
Впрягли крилатих — під шумок
Не видно сонця, в веремії
Б'є щебетання ластівок.
В тенетах — в сутінках стихії —
Не видно сонця, непроглядний змрок.

Ну что ж, попробуем: огромный, неуклюжий,
Скрипучий поворот руля.
Земля плывет. Мужайтесь, мужи.
Как плугом, океан деля,
Мы будем помнить и в летейской стуже,
Что десяти небес нам стоила земля.

Май 1918, Москва

Ну, спробуймо-таки: натужний, недолужний,
Скрипучий поворот стерна.
Земля — заскочена. Ми — мужні.
Орати океан здаля
Не кинемо й над Летою в сутужжі,
Бо десяти небес дорожка нам земля.

Травень 1918, Москва

переклав Тарас Лучук

TRISTIA

Я изучил науку расставанья
В простоволосых жалобах ночных.
Жуют волы, и длится ожиданье —
Последний час вигилий городских,
И чту обряд той петушиной ночи,
Когда, подняв дорожной скорби груз,
Глядели в даль заплаканные очи,
И женский плач мешался с пеньем муз.

Кто может знать при слове «расставанье»,
Какая нам разлука предстоит,
Что нам сулит петушьё восклицанье,
Когда огонь в акрополе горит,
И на заре какой-то новой жизни,
Когда в сенях лениво вол жуёт,
Зачем петух, глашатай новой жизни,
На городской стене крылами бьёт?

И я люблю обыкновенье пряжи:
Снует челнок, веретено жужжит.
Смотри, навстречу, словно пух лебязий,
Уже босая Делия летит!

TRISTIA

Я дослідив науку розставання
В жалях простоволосих по ночах.
Жують воли, і довжиться чекання, —
Міських вігілій це останній час;
Обряд шаную півнячої ночі,
Коли, жалю дорожнього тягар
Піднявши, вдалечінь дивились очі
Заплакані і чувся спів примар.

Хто зрозумів у слові «розставання»,
Яка розлука ще чекає нас?
Що нам віщує півня сповіщення,
Коли вогонь в акрополі не згас?
І знову на зорі життя нового,
Коли помалу в сінях віл жує,
Пощо когут, герольд життя нового,
На мурах міста знову крильми б'є?

І я люблю буденний звук прядіння:
Ось веретено лагідно хурчить.
Дивись, назустріч пухом лебединим
Уже босоніж Делія летить!

О, нашей жизни скудная основа,
Куда как беден радости язык!
Все было встарь, все повторится снова,
И сладок нам лишь узнаванья миг.

Да будет так: прозрачная фигурка
На чистом блюде глиняном лежит,
Как беличья распластанная шкурка,
Склонясь над воском, девушка глядит.
Не нам гадать о греческом Эребе,
Для женщин воск, что для мужчины медь.
Нам только в битвах выпадает жребий,
А им дано, гадая, умереть.

1918

Яка злиденна ти, життя осново,
І мова щастя вбога між людьми!
Вже все було й повторюється знову,
І нам солодка впізнавання мить.

Хай буде так: прозориста фігурка
На чистім блюді глинянім лежить,
Розпластана, як вивірчина шкурка, —
Там юнка, їй над воском ворожить.
Не нам, а їй — про грецького Ереба:
Віск для жінок, як для чоловіки мідь.
Нам тільки в битвах випадає жереб,
А їм дано, ворожачи, згоріть.

1918

переклав Юрій Буряк

ЧЕРЕПАХА

На каменных отрогах Пиэрии
Водили музы первый хоровод,
Чтобы, как пчелы, лирники слепые
Нам подарили ионийский мед.
И холодком повеяло высоким
От выпукло-девического лба,
Чтобы раскрылись правнукам далеким
Архипелага нежные гроба.

Бежит весна топтать луга Эллады,
Обула Сафо пестрый сапожок,
И молоточками куют цикады,
Как в песенке поется, перстенек.
Высокий дом построил плотник дюжий,
На свадьбу всех передушили кур,
И растянул сапожник неуклюжий
На башмаки все пять воловьих шкур.

Нерасторопна черепаха-лира,
Едва-едва беспалая ползет,
Лежит себе на солнышке Эпира,
Тихонько грея золотой живот.

ЧЕРЕПАХА

На піерійських каменях гарячих
Поволі музи свій танок вели,
Щоб звідти бджоли — лірники незрячі
Меди Іонії на північ принесли.
Щоб холодок окреслив лоб дівочий
І долетів, немов луна від струн,
Щоби нащадків упізнали очі
Далекі риси витончених трун.

Весна прямує на елладські луки,
Сафо примірила веселий стрій.
Цикади цілять молоточки-звуки,
Каблучку з пісеньки кують мершій.
Дебелий тесля зводить стіни зрана,
Весілля — в хату, кури — під топір!
А чоботяр розтягує старанно
На черевики п'ять волячих шкір.

Незграбна черепаха, груба ліра
Повзе ледь-ледь під теплим промінцем,
Лежить собі на сонечку Епіра
І гріє золотаве черевце.

Ну, кто ее такую приласкает,
Кто спящую ее перевернет?
Она во сне Терпандра ожидает,
Сухих перстов предчувствуя налет.

Поит дубы холодная криница,
Простоволосая шумит трава,
На радость осам пахнет медуница.
О, где же вы, святые острова,
Где не едят надломленного хлеба,
Где только мед, вино и молоко,
Скрипучий труд не омрачает неба
И колесо вращается легко?

1919

То хто ж таку попестить, поплекає,
Торкне, сторінку ніби прогорне?
Вона Терпандра уві сні чекає —
Коли суха долоня пригорне.

Дубкам дає напиться криниця,
Волосся пестить вітер у трави.
На втіху бджолам пахне медуниця.
О, де ви є, священні острови,
Де не ламають хліб, лиш цівка біла —
До вин і меду молоко — п'янить,
Де праця синє небо не закрила
І колесо легким крилом бринить?

1919

переклала Юлія Шекет

* * *

Сестры тяжесть и нежность, одинаковы ваши приметы.
Медуницы и осы тяжелую розу сосут.
Человек умирает. Песок остывает согретый,
И вчерашнее солнце на черных носилках несут.

Ах, тяжелые соты и нежные сети,
Легче камень поднять, чем имя твое повторить!
У меня остается одна забота на свете:
Золотая забота, как времени бремя избыть.

Словно темную воду, я пью помутившийся воздух.
Время вспахано плугом, и роза землю была.
В медленном водовороте тяжелые, нежные розы,
Розы тяжесть и нежность в двойные венки заплела!

1920

* * *

Сестри — втома і ніжність — і прикмет ваших не розрізнити,
Медуниці та оси троянду нахилену ссуть.
Помирає людина. Пісок же холоде зігрітий.
На чорніючих марах вчорашнє світило несуть.

Ці важкі соти втоми і ніжні ці сіті,
Камінь легше знести, ніж ймення твоє в товщі слів!
Залишилась у мене одна морока на світі:
Золота ця морока, як випити чашу часів.

Наче воду підземну, я п'ю каламутне повітря,
Час розорано плугом, і ружа землею була.
У заповільненім вирі від втоми важкі, ніжні квіти,
Ружі втому і ніжність в подвійні вінки заплела.

1920

переклав Віктор Неборак

ФЕОДОСИЯ

Окружена высокими холмами,
Овечьим стадом ты с горы сбегашь
И розовыми, белыми камнями
В сухом прозрачном воздухе сверкаешь.
Качаются разбойничьи фелюги,
Горят в порту турецких флагов маки,
Тростинки мачт, хрусталь волны упругий
И на канатах лодочки-гамаки.

На все лады, оплаканное всеми,
С утра до ночи «яблочко» поется.
Уносит ветер золотое семя, —
Оно пропало — больше не вернется.
А в переулочках, чуть свечерело,
Пиликают, согнувшись, музыканты,
По двое и по трое, неумело,
Невероятные свои варьянты.

О, горбоносых странников фигурки!
О, средиземный радостный зверинец!
Расхаживают в полотенцах турки,
Как петухи у маленьких гостиниц.
Везут собак в тюрьмоподобной фуре,

ФЕОДОСІЯ

Тебе горби високі оточили,
Немов отара, ти у діл збігаєш;
Камінням — чи рожевим, а чи білим, —
В прозорім і сухім повітрі сяєш.
Гойдаються розбійницькі фелюги,
Горять в порту бандер турецьких маки
В тростині щогл, скляніють хвилі туги,
Й на довгих линвах — човники-гамаки.

На всі лади, всіма сльозами вмите
Всяк цілоденно «яблучко» співає,
Та сім'я золоте розвіяв вітер —
Воно пропало, вороття немає.
А у провулках, шойно звечоріло,
Цигикають, зігнувшись, музиканти —
Удвох а чи утрюх, та так невміло —
Свої невіргодні варіанти.

О горбоносих мандрівців фігурки,
О середземний зоопарк веселий!
Виходять, в рушники убравшись, турки,
Як півні ті з малесеньких готелів.
Везуть собак в тюрмоподібній фурі,

Сухая пыль по улицам несется,
И хладнокровен средь базарных фурий
Монументальный повар с броненосца.

Идем туда, где разные науки
И ремесло — шашлык и чебуреки,
Где вывеска, изображая брюки,
Дает понятие нам о человеке.
Мужской сюртук — без головы стремление,
Цирюльника летающая скрипка
И месмерический утюг — явление
Небесных прачек — тяжести улыбка.

Здесь девушки стареющие в челках
Обдумывают странные наряды
И адмиралы в твердых треуголках
Припоминают сон Шехерезады.
Прозрачна даль. Немного винограда.
И неизменно дует ветер свежий.
Недалеко до Смирны и Багдада,
Но трудно плыть, а звезды всюду те же.

1920

Пил по бруківці крутить завірюха,
І незворушний між базарних фурій
З панцирника монументальний кухар.

Йдемо туди, де квітнуть всі науки,
Де ремесло шашличне й чебуречне,
Де вивіска, зображуючи брюки,
Нам про людину дасть поняття точне.
Сурдут — немов стремління безголове,
Цирюльникова скрипочка летюча
І месмерична праска як поява
Небесних праль, як усмішка тягуча.

Тут з гривками панянки, вже прив'ялі,
Вбрання собі видумують на диво.
В трикутних капелюхах адмірали
Пригадують Шехерезади сніво.
Прозорі далі. Трохи винограду.
Постійно свіжий вітер дме від моря.
Тут близько і до Смирни, й до Багдада,
Та шлях важкий, і скрізь — ті самі зорі.

1920

переклав Олександр Гриценко

* * *

Я слово позабыл, что я хотел сказать.
Слепая ласточка в чертог теней вернется,
На крыльях срезанных, с прозрачными играть.
В беспомыслии ночная песнь поется.

Не слышно птиц. Бессмертник не цветет.
Прозрачны гривы табуна ночного.
В сухой реке пустой челнок плывет.
Среди кузнечиков беспомысливает слово.

И медленно растет, как бы шатер иль храм,
То вдруг прокинется безумной Антигоной,
То мертвой ласточкой бросается к ногам,
С стигийской нежностью и веткою зеленой.

О, если бы вернуть и зрячих пальцев стыд,
И выпуклую радость узнаванья.
Я так боюсь рыданья аонид,
Тумана, звона и зиянья!

* * *

Я слова позабувсь, що мовити хотів.
На крильцях зрізаних повернеться — з тінями
Та ластівка сліпа знов гратися, і спів
Нічний, серед крізьких, співається в нестями.

Не чуть птахів. Безсмертник не пашить.
Прозорі гриви табуна нічного.
В сухім руслі пустий каюк біжить.
Між коників сухих збуває пам'ять слово.

І мов шатро чи храм, повільно так зроста,
То ніби Антигона шаленіє,
То тільцем ластівки нараз до ніг зліта
В стигійській ніжності й галузкою повіє.

Коли б повернути видющих пальців стид
Й опуклу радість впізнавання.
Бо я ж боюсь ридання аонід,
Туману, дзвону і зітхання!

А смертным власть дана любить и узнавать,
Для них и звук в персты прольется,
Но я забыл, что я хочу сказать, —
И мысль бесплотная в чертог теней вернется.

Все не о том прозрачная твердит,
Все ласточка, подружка, Антигона...
И на губах, как черный лед, горит
Стигийского воспоминанье звона.

Ноябрь 1920

Тож смертних влада є: упізнавати спів,
Бо їм і звук в персти влітає,
Та я забув, що мовити хотів,
І до тіней безтільна думка повертає.

Прозора і все править не про те,
Все ластівка, другинька, Антигона...
І на губах, мов чорний лід, цвіте
Стигійського пригадування дзвона.

Листопад 1920

переклав Аркадій Штипель

* * *

В Петербурге мы сойдемся снова,
Словно солнце мы похоронили в нем,
И блаженное, бессмысленное слово
В первый раз произнесем.

В черном бархате советской ночи,
В бархате всемирной пустоты,
Все поют блаженных жен родные очи,
Все цветут бессмертные цветы.

Дикой кошкой горбится столица,
На мосту патруль стоит,
Только злой мотор во мгле промчится
И кукушкой прокричит.

Мне не надо пропуска ночного,
Часовых я не боюсь:
За блаженное, бессмысленное слово
Я в ночи советской помолюсь.

Слышу легкий театральный шорох
И девическое «ах» —
И бессмертных роз огромный ворох
У Киприды на руках.

* * *

В Петербурзі стрінемося ми знову,
Наче сонце поховали в нім...
І блаженне та сакральне слово
Пролунає в закутку глухім.

Оксамитні у радвледи ночі,
Як вселенський бархат пустоти.
Та в піснях — дружин блаженних очі,
І безсмертник прагне зацвісти.

Дика кішка — на горбах столиця,
На посту німий патруль стоїть.
Тільки зле авто в імлі промчиться,
Як зозуля, кукне мимохить...

Про перепустку — пуста розмова,
Вартових ніскільки не боюся:
За блаженне та сакральне слово
В ніч радянську ревню помолоюся.

Вже панує у театрі морок,
Ледь нам чутне лиш дівоче «ах» —
І троянд безсмертних цілий ворох,
Як завжди, в Кіпріди на руках.

У костра мы греемся от скуки,
Может быть, века пройдут,
И блаженных жен родные руки
Легкий пепел соберут.

Где-то грядки красные партера,
Пышно взбиты шифоньерки лож,
Заводная кукла офицера —
Не для черных душ и низменных святош...

Что ж, гаси, пожалуй, наши свечи
В черном бархате всемирной пустоты.
Все поют блаженных жен крутые плечи,
А ночного солнца не заметишь ты.

1920

Біля вогнищ гріємось від скуки,
Та, можливо, що віки минуть
І дружин блаженних рідні руки
Попілець легкий отут зберуть.

Десь грядки червоного партера,
Пишно збиті шифоньєрки лож.
Лялька-краля лиш для офіцера —
Не для нищих душ або святош.

Час гасити нам свічки, до речі,
Чорний бархат вкрив усі світи...
У піснях — дружин блаженних плечі,
Сонце ж у полоні пустоти...

1920

переклав Віктор Гриценко

* * *

Возьми на радость из моих ладоней
Немного солнца и немного меда,
Как нам велели пчелы Персефоны.

Не отвязать неприкрепленной лодки,
Не услышать в меха обутой тени,
Не превозмочь в дремучей жизни страха.

Нам остаются только поцелуи,
Мохнатые, как маленькие пчелы,
Что умирают, вылетев из улья.

Они шуршат в прозрачных дебрях ночи,
Их родина — дремучий лес Тайгета,
Их пища — время, медуница, мята.

Возьми ж на радость дикий мой подарок —
Невзрачное сухое ожерелье
Из мертвых пчел, мед превративших в солнце.

1920

* * *

Візьми з моїх долонь собі на радість
Хоч трошки сонця і хоч трошки меду,
Як нам звеліли бджоли Персефони.

Човна, що вже пливе, не відв'язати,
Не чутно тіні, взутої у хутро,
В житті дрімучий жах не побороти.

Нам залишились тільки поцілунки,
Такі пухнасті, як маленькі бджоли,
Що помирають, залишивши вулик.

І шелестять в прозорих нетрях ночі,
А їхня батьківщина — ліс Тайгету,
А їхня їжа — час і медуниця.

Візьми ж на радість дикий мій дарунок,
Непоказне засушене намисто
Із мертвих бджіл, що мед зробили сонцем.

1920

переклала Євгенія Кононенко

* * *

За то, что я руки твои не сумел удержать,
За то, что я предал соленые нежные губы,
Я должен рассвета в дремучем акрополе ждать.
Как я ненавижу пахучие древние срубы!

Ахейские мужи во тьме снаряжают коня,
Зубчатыми пилами в стены вгрызаются крепко,
Никак не уляжется крови сухая возня,
И нет для тебя ни названья, ни звука, ни слепка.

Как мог я подумать, что ты возвратишься, как смел?
Зачем преждевременно я от тебя оторвался?
Еще не рассеялся мрак и петух не пропел,
Еще в древесину горячий топор не врезался.

Прозрачной слезой на стенах проступила смола,
И чувствует город свои деревянные ребра,
Но хлынула к лестницам кровь и на приступ пошла,
И трижды приснился мужьям соблазнительный образ.

* * *

За те, що не втримав я рук твоїх, бо не зумів,
За те, що я зрадив уста твої, ніжні й пекучі,
Світанку чекати я мушу в акрополя тьмі.
О, як я ненавиджу зруби прадавні, пахучі!

Ахейські мужі споряджають у пільмі коня,
Зубчастими пилами в стіни вгризаються чіпко,
Ніяк не вгамується крові суха метушня,
Й немає для тебе ні назви, ні звуку, ні зліпка.

Чи міг я повернення ждати, чи й думати смів?
Навіщо дочасно від тебе я так відірвався?
Іще не розсіявся морок, ще півень не пів,
І в деревину ще сокири вогонь не вривався.

На стінах сльозою нараз проступила смола,
І з дерева ребра відчуло вже місто хоробре,
Та ринула кров і від сходів на приступ пішла,
І тричі наснився ахейцям спокусливий образ.

Где милая Троя? Где царский, где девичий дом?
Он будет разрушен, высокий Приамов скворешник.
И падают стрелы сухим деревянным дождем,
И стрелы другие растут на земле, как орешник.

Последней звезды безболезненно гаснет укол,
И серую ласточкой утро в окно постучится,
И медленный день, как в соломе проснувшийся вол,
На стогнах, шершавых от долгого сна, шевелится.

1920

Де Троя кохана? Де царські хорони знайдем?
З Пріама шпаківні залишиться горня руїна.
І падають стріли сухим дерев'яним дощем,
І стріли, вже інші, ростуть на землі, як ліщина.

А зірку останню всотає безслідно окіл;
Як ластівка сіра, постукає в шибку світанок,
І днина повільна — в соломі пробуджений віл —
Ворушиться знов на прошерхлих і сонних майданах.

1920

переклав Юрій Буряк

* * *

Я наравне с другими
Хочу тебе служить,
От ревности сухими
Губами воровить.
Не утоляет слово
Мне пересохших уст,
И без тебя мне снова
Дремучий воздух пуст.

Я больше не ревную,
Но я тебя хочу,
И сам себя несу я,
Как жертву, палачу.
Тебя не назову я
Ни радость, ни любовь.
На дикую, чужую
Мне подменили кровь.

Еще одно мгновенье,
И я скажу тебе:
Не радость, а мученье
Я нахожу в тебе.

* * *

У сонмі інших хочу
Тобі служити я
І мовити щоночі
Псалом — твоє ім'я.

Та спрагу не втамують
Молитви на вустах,
Без тебе я мандрую
Один в чужих світах.

Вже ревнощів немає,
Але моя жага
Мене не відпускає
І кату простяга.

Єство твоє жіноче —
Не радість, не любов.
В мені тепер клекоче
Чужа, дикунська кров.

Відкинувши вагання,
Зізнаюся собі:
Не радість, а страждання
Знаходжу я в тобі.

И, словно преступленье,
Меня к тебе влечет
Искусанный в смятеньи
Вишневый нежный рот.

Вернись ко мне скорее,
Мне страшно без тебя,
Я никогда сильнее
Не чувствовал тебя,
И все, чего хочу я,
Я вижу наяву.
Я больше не ревную,
Но я тебя зову.

1920

Немов злочинця, тягне
До сонмища щедрот
І спокусити прагне
Вишневий ніжний рот.

Мій страх мене жахає,
Благаю, повернись.
Найдужче відчуваю
Я голос твій, озвись.

З ілюзій виринаю
І точно знаю я:
Вже ревнощів немає,
А є твоє ім'я.

1920

переклала Катерина Станіславська

* * *

Я в хоровод теней, топтавший нежный луг,
С певчим именем вмешался,
Но все растаяло, и только слабый звук
В туманной памяти остался.

Сначала думал я, что имя — серафим,
И тела легкого дичился,
Немного дней прошло, и я смешался с ним
И в милой тени растворился.

И снова яблоня теряет дикий плод,
И тайный образ мне мелькает,
И богохульствует, и сам себя клянет,
И угли ревности глотает.

А счастье катится, как обруч золотой,
Чужую волю исполняя,
И ты гоняешься за легкою весной,
Ладонью воздух рассекая.

И так устроено, что не выходим мы
Из заколдованного круга.
Земли девической упругие холмы
Лежат спеленатые туго.

1920

* * *

На луці ніжній я в танок тіней легкий
З ім'ям співочим затесався,
Та все розтануло, і тільки звук слабкий
В туманній пам'яті зостався.

Спочатку думав я, що ймення — серафим,
Легкого тіла я сахався,
Та час минув, я розчинився в нім
І з тінню милою змішався.

І знову яблуня скидає дикий плід,
Й таємний образ враз зринає,
І сам себе кляне на чому світ,
Вуглини ревнощів ковтає.

А щастя котиться, мов обруч золотий,
Про власні клопоти забувши,
А ти весну легку благаєш «стій»,
Рукою вітер розітнувши.

І так вже сталося — не вибратись мені
Із зачарованого кола.
Землі дівочої ці пагорби пружні
Лежать, закутані, довкола.

1920

переклала Ірина Коваль

З поезій 1921–1925 років

КОНЦЕРТ НА ВОКЗАЛЕ

Нельзя дышать, и твердь кишит червями,
И ни одна звезда не говорит,
Но, видит Бог, есть музыка над нами,
Дрожит вокзал от пенья Аонид,
И снова паровозными свистками
Разорванный, скрипичный воздух слит.

Огромный парк. Вокзала шар стеклянный.
Железный мир опять заморожен.
На звучный пир в элизиум туманный
Торжественно уносится вагон:
Павлиний крик и рокот фортепьянный.
Я опоздал. Мне страшно. Это — сон.

И я вхожу в стеклянный лес вокзала,
Скрипичный строй в смятенье и слезах.
Ночного хора дикое начало
И запах роз в гниющих парниках —
Где под стеклянным небом ночевала
Родная тень в кочующих толпах...

И мнится мне: весь в музыке и пене,
Железный мир так нищенски дрожит.
В стеклянные я упираюсь сени.
Куда же ты? На тризне милой тени
В последний раз нам музыка звучит!

1921

КОНЦЕРТ НА ВОКЗАЛІ

Тяжке повітря, черви риють ями.
Не шепчуть зорі, вмерзлі в чорний лід,
Та, бачить бог, є музика над нами, —
Тремтить вокзал від співу аонід,
І знову, паротяжними свистками
Розірваний, скрипковий злито світ.

Скляна вокзалу куля. Парк стогранний.
Залізний світ потрапив у полон.
В шал бенкету, в елізіум туманний
Проноситься урочисто вагон.
Павинний крик і рик фортепіанний.
Я запізнився. Страшно. Жах. Це сон.

І входжу я у ліс скляний вокзалу,
Розгублений скрипковий стрій в сльозах.
Пронизлива нічного хору зала
І ружі у гниючих парниках,
Де під небесним склом заночувала
Тінь рідна в цих ордах-кочівниках.

І бачиться: весь в музиці і піні
Залізний світ, немов жебрак, тремтить.
Впираюся у скло, як у видінні.
Куди ж ти? Тільки раз на тризні тіні,
В останній раз нам музика звучить.

1921

переклав Віктор Неборак

* * *

Умывался ночью на дворе.
Твердь сияла грубыми звездами.
Звездный луч — как соль на топоре.
Стынет бочка с полными краями.

На замок закрыты ворота,
И земля по совести сурова.
Чище правды свежего холста
Вряд ли где отыщется основа.

Тает в бочке, словно соль, звезда,
И вода студеная чернее.
Чище смерть, соленее беда,
И земля правдивей и страшнее.

1921

* * *

У дворі вночі вряджав купіль, —
Твердь ясніла грубими зірками.
Промінець — як на сокирі сіль,
Стигне бочка з повними краями.

Брама під замком, і шир земна
Совісна і строга як ніколи, —
Понад голу правду полотна
Не знайти чистішої основи.

Тане зірка в бочці, і вода-
студениця робиться чорніша,
Смерть чистіша, ревніша біда,
І земля щиріша і страшніша.

1921

переклав Борис Щавурський

* * *

Кому зима — арак и пунш голубоглазый,
Кому душистое с корицею вино,
Кому жестоких звезд соленые приказы
В избушку дымную перенести дано.

Немного теплого куриного помета
И bestолкового овечьего тепла;
Я все отдам за жизнь — мне так нужна забота, —
И спичка серная меня б согреть могла.

Взгляни: в моей руке лишь глиняная крынка,
И верещанье звезд щекочет слабый слух,
Но желтизну травы и теплоту суглинка
Нельзя не полюбить сквозь этот жалкий пух.

Тихонько гладить шерсть и ворошить солому,
Как яблоня зимой, в рогоже голодать,
Тянуться с нежностью бессмысленно к чужому,
И шарить в пустоте, и терпеливо ждать.

* * *

Кому зима — арак і пунш блакитноокий,
Кому — коричне запашне вино,
Кому — зірок наказ, солоний та жорстокий
У димний курінець перенести дано.

І трішки курячого теплого посліду
І надаремного овечого тепла;
Віддам все за життя — турботи прагну, відай —
Душа і сірником зігрітися б змогла.

Поглянь: в моїй руці із глини глечик тільки,
І бідкання зірок слабкий лоскоче слух.
Та жовтизну трави і теплоту суглинку
Не полюбити як крізь жалюгідний пух?

І вовну гладити, гортаючи соломку,
Голодувати, як узимку деревця,
Тягнутись з ніжністю безглуздо до чужого,
Шукати в пустоті й чекати без кінця.

Пусть заговорщики торопятся по снегу
Отарою овец и хрупкий наст скрипит,
Кому зима — полынь и горький дым к ночлегу,
Кому — крутая соль торжественных обид.

О, если бы поднять фонарь на длинной палке,
С собакой впереди идти под солью звезд
И с петухом в горшке прийти на двор к гадалке.
А белый, белый снег до боли очи ест.

1922

Хай змовники ідуть-спішать собі по снігу
Отарою овець, крихкий ламають наст,
Кому зима — полин і дим гіркий нічлігу,
Кому — крутезна сіль урочистих образ.

Підняти би ліхтар на довжелезній палці,
Із псом бо навздогін зірок шукати вість.
І з півнем в горщику надібати гадалку.
А білий, білий сніг до болю очі їсть.

1922

переклала Тетяна Квашенко

* * *

Я не знаю, с каких пор
Эта песенка началась, —
Не по ней ли шуршит вор,
Комариный звенит князь?

Я хотел бы ни о чем
Еще раз поговорить,
Прошуршать спичкой, плечом
Растолкать ночь, разбудить;

Раскидать бы за стогом стог,
Шапку воздуха, что томит;
Распороть, разорвать мешок,
В котором тмин зашит.

Чтобы розовой крови связь,
Этих сухоньких трав звон,
Уворованная нашлась
Через век, сеновал, сон.

1922

* * *

Я не знаю, з якої пори
Пісня-ніченька почалась, —
Шебуршать крадії до зорі,
Комашиний солює князь?

Я хотів би ні про що
Довго-довго так розмовлять,
Запалить сірника, плечем
Розбудити ніч і в полях

Розкидати уперту тінь
Шапку вітряну, що гніте;
Розпорошити дрібно синь,
Де пшоно стоїть золоте.

Щоби крові німий зв'язок
Через вік протягнуть один,
Щоб буяв у яру бузок,
І тривав сухих трав дзвін.

1922

переклав Анатолій Мельник

* * *

С розовой пеной усталости у мягких губ
Яростно волны зеленые роет бык,
Фыркает, гребли не любит — женолюб,
Ноша хребту непривычна, и труд велик.

Изредка выскочит дельфина колесо
Да повстречается морской колючий еж,
Нежные руки Европы, — берите все!
Где ты для выи желанней ярмо найдешь?

Горько внимает Европа могучий плеск,
Тучное море кругом закипает в ключ,
Видно, страшит ее вод маслянистый блеск
И соскользнуть бы хотелось с шершавых круч.

О, сколько раз ей милее уключин скрип,
Лоном широкая палуба, гурт овец
И за высокой кормою мелькание рыб, —
С нею безвесельный дальше плывет гребец!

1922

* * *

З піною втоми, з рожевим шумком на губах
Хвилі зелені у буесті рие бик,
Пирхає, греблі не любить — просто жах,
Ношу нести на хребті женолюб не звик.

Іноді колесом випірне з хвиль дельфін
Або кольне шпичаками їжак морський,
Лагідні руки Європи — кому вдогін?
Ніжне для шиї ярмо — й гребі навпрошки!

Гірко Європа глядить на могутню шир,
Піниться море, гладінь кипить навсібіч,
Видно, лякає мигтінням масним пустир,
І зісковзнутися прагне з кошлатих пліч.

Чи не стократ їй миліший кочетів скрип,
Надром чардак убезпечений, гурт овець
І за кормою високою блимання риб?
З нею безвесельний далі пливе гребець!

1922

переклав Тарас Лучук

* * *

Холодок щекочет темя,
И нельзя признаться вдруг, —
И меня срезает время,
Как скосило твой каблук.

Жизнь себя перемогает,
Понемногу тает звук,
Все чего-то не хватает,
Что-то вспомнить недосуг.

А ведь раньше лучше было,
И, пожалуй, не сравнишь,
Как ты прежде шелестила,
Кровь, как нынче шелестишь.

Видно, даром не проходит
Шевеленье этих губ,
И вершина колобродит,
Обреченная на сруб.

1922

* * *

Холодком лоскоче тім'я,
І зізнаєшся не враз —
Час прийшов. Зітнутий ним я,
Як зітертий твій обцас.

Вік мій сам себе гальмує,
Сам себе стишає звук,
Все чогось немов бракує,
Щось згадати часу брак.

Та чи ж так колись бувало —
Не зрівняти, вір-не-вір,
Як раніш ти шумувала,
Крове, як шумиш тепер.

І напевне, не пробачать
Цим вустам їх тиху гру,
І верхівка ця тремтяча
Вже приречена на зруб.

1922

переклав Олександр Гриценко

* * *

Я по лесенке приставной
Лез на включенный сеновал, —
Я дышал звезд млечных трухой,
Колтуном пространства дышал.

И подумал: зачем будить
Удлиненных звучаний рой,
В этой вечной склоке ловить
Эолийский чудесный строй?

Звезд в ковше медведицы семь.
Добрых чувств на земле пять.
Набухает, звенит темь
И растет и звенит опять.

Распряженный огромный воз
Поперек вселенной торчит.
Сеновала древний хаос
Защекочет, запорошит...

Не своей чешуей шуршим,
Против шерсти мира поем.
Лиру строим, словно спешим
Обрасти косматым руном.

* * *

Зі шабля на шабель — ще крок —
На розшарпаний ліз я сінник, —
Дихав млістю молочних зірок,
Простір всотував, як стільник.

І подумав: нащо будить
Мав звучань подовжених рій,
На одвічних чварах ловить
Еолійський чудовий стрій?

Ківш із зорями сімома,
Знає світ добрих п'ять чуттів.
Набрякає, дзвенить п'ятьма.
Як зроста, дзвенить поготів.

Величезний розпряжений віз
Сторчма — всесвіту впоперек.
Сінниковий хаос наскрізь
Залоскоче — цур тобі, пек...

Шурхит наш від чужої луски,
Проти шерсті світу наш спів.
Ліру правлю — не боязкі,
Що в руні кошлатім заспим.

Из гнезда упавших щеглов
Косари приносят назад, —
Из горящих вырвусь рядов
И вернусь в родной звукоряд.

Чтобы розовой крови связь
И травы сухорукий звон
Распростились: одна — скрепясь,
А другая — в заумный сон.

1922

Тих, що випали з гнізд, щиглів
Косарі вертають назад.
Із вогненних вирвусь рядів,
Повернусь у свій звукоряд.

Щоб рожевої крові зв'язок
І трави сухорукий дзвін
Розпрощались: одна — в разок,
Інша — в сну заумну глибінь.

1922

переклала Валерія Богуславська

* * *

Ветер нам утешенье принес,
И в лазури почуяли мы
Ассирийские крылья стрекоз,
Переборы коленчатой тьмы.

И военной грозой потемнел
Нижний слой помраченных небес,
Шестируких летающих тел
Слюдяной перепончатый лес.

Есть в лазури слепой уголок,
И в блаженные полдни всегда,
Как сгустившейся ночи намек,
Роковая трепещет звезда.

И, с трудом пробиваясь вперед,
В чешуе искалеченных крыл
Под высокую руку берет
Побежденную твердь Азраил.

1922

* * *

Вітром втіху до нас принесло,
І в блакиті відчулося нам
Ассирійської бабки крило,
Перебір, що зіграла пітьма.

Мов гроза, потемнів нанівець
Неба нижній зажурений скіс,
Шестируких летючих тілець
Слюдяний перетинчатий ліс.

Є в блакиті куточок сліпий,
І в блаженні опівдні завжди
Доленосна зоря тріпотить,
Наче ночі говорить «прийди».

І крокуючи в муках вперед,
Вкритий лускою зламаних крил,
Попід руку високу бере
Переможену твердь Азраїл.

1922

переклала Ірина Коваль

МОСКОВСКИЙ ДОЖДИК

Он подает куда как скупю
Свой воробьиный холодок —
Немного нам, немного купам,
Немного вишням на лоток.

И в темноте растет кипенью —
Чаиню легкая возня,
Как бы воздушный муравейник
Пирует в темных зеленях.

Из свежих капель виноградник
Зашевелился в мураве:
Как будто холода рассадник
Открылся в лапчатой Москве!

1922

МОСКОВСЬКИЙ ДОЩИК

Він подає куди як скупю
Свій горобиний холодок —
То дрібку нам, дріботі вкупі,
То дрібку вишням на лоток.

І в темноті росте кипіння —
Чаїнок легкокрилий рій,
Ніби небесне муравління
Балює в темнім чагарі.

З лапатих крапель виноградник
Заворушився в мураві:
Так наче холоду розсадник
Розкинув лапища в Москві.

1922

переклав Тарас Лучук

ВЕК

Век мой, зверь мой, кто сумеет
Заглянуть в твои зрачки
И свою кровью склеит
Двух столетий позвонки?
Кровь-строительница хлещет
Горлом из земных вещей,
Захребетник лишь трепещет
На пороге новых дней.

Тварь, покуда жизнь хватает,
Донести хребет должна
И невидимым играет
Позвоночником волна.
Словно нежный хрящ ребенка
Век младенческой земли —
Снова в жертву, как ягненка,
Темя жизни принесли.

Чтобы вырвать век из плена,
Чтобы новый мир начать,
Узловатых дней колена
Нужно флейтою связать.

ВІК

Віче, звіре мій, хто встоїть,
Блиск твоїх узрівши віч,
І своєю кров'ю згоїть
Твій хребет між двох сторіч?
Кров-обновниця клекоче,
Твердь заляючи земну,
Тільки трутень аж тріпоче,
Днів зачувши новину.

Твар, жива допоки, в силі
Донести кістя своє,
І хребтом невидним хвиля
Серед моря виграє.
Вік, що ніжний хрящ маляти,
Має ще земля-дитя —
Знов на жертву, мов ягня те,
Дано тім'я живоття.

Щоб звільнити вік з пригноби,
Щоб колишній світ змогти,
Слід вузластих днів суглоби
Міцно флейтою стягти.

Это век волну колышет
Человеческой тоской,
И в траве гадюка дышит
Мерой века золотой.

И еще набухнут почки,
Брызнет зелени побег,
Но разбит твой позвоночник,
Мой прекрасный жалкий век!
И с бессмысленной улыбкой
Вспять глядишь, жесток и слаб,
Словно зверь, когда-то гибкий,
На следы своих же лап.

Кровь-строительница хлещет
Горлом из земных вещей,
И горячей рыбой плещет
В берег теплый хрящ морей.
И с высокой сетки птичьей,
От лазурных влажных глыб
Льется, льется безразличие
На смертельный твой ушиб.

1922

Хвилю саме вік колише
Смутком людським, поза тим
У траві гадюка дише
Ритмом віку золотим.

Наберуться соком брості,
Бризне зелені розвій,
Хоч твої побито кості,
Дивовижний віче мій!
Наче звір, що був проворний,
А тепер, на жаль, заслаб,
Зриш назад крізь усміх скорбний
На відбитки власних лап.

Кров-обновниця клекоче,
Твердь залляючи земну,
Й кип'ячем рибнім плескоче
Хрящ морів об мілину.
З кліті неба, де пташиння
Кружеля між вогких стром,
Рине, рине збайдужіння
На смертельний твій розлом.

1922

переклав Дмитро Щербина

НАШЕДШИЙ ПОДКОВУ

Глядим на лес и говорим:

— Вот лес корабельный, мачтовый,
Розовые сосны,
До самой верхушки свободные от мохнатой ноши,
Им бы поскрипывать в бурю,
Одинокими пиниями,
В разъяренном безлесном воздухе;
Под соленую пятою ветра устоит отвес,
пригнанный к пляшущей палубе,
И мореплаватель,
В необузданной жажде пространства,
Влача через влажные рытвины
Хрупкий прибор геометра,
Сличит с притяженьем земного лона
Шероховатую поверхность морей.

А вдыхая запах

Смолистых слез, проступивших сквозь обшивку корабля,
Любуясь на доски,
Заклепанные, слаженные в переборки
Не вифлеемским мирным плотником, а другим —
Отцом путешествий, другом морехода, —
Говорим:
— И они стояли на земле,
Неудобной, как хребет осла,
Забывая верхушками о корнях

ТОЙ, ХТО ЗНАЙШОВ ПІДКОВУ

Дивимося на ліс і кажемо:

Ось ліс корабельний, щогловий,

Рожеві сосни,

До самої верхівки вільні від кудлатої ноші,

Їм би поскрипувати під час борвію

Самотніми пініями

В розлюченім безтілеснім повітрі.

Під солоною п'ятою вітру встоїть висок,

Пригнаний до палуби, що танцює,

І мореплавець

У нестримнім жаданні простору,

Тягнучи через вологі вибоїни ламкий прилад геометра,

Зіставить із притяганням земного лона

Шерехату поверхню морів.

А вдихаючи запах

Смолистих сліз, що проступили крізь обшивку корабля,

Милуючись дошками,

Заклепаними, складеними в переділки

Не віфлеємським мирним теслею, а іншим —

Батьком подорожей, другом мореплавця, —

Кажемо:

— І вони стояли на землі,

Незручній, як хребет віслюка,

Забуваючи верховіттями про коріння,

На знаменитом горном кряже,
И шумели под пресным ливнем,
Безуспешно предлагая небу выменять на щепотку соли
Свой благородный груз.

С чего начать?
Все трещит и качается.
Воздух дрожит от сравнений.
Ни одно слово не лучше другого,
Земля гудит метафорой,
И легкие двуколки
В броской упряжи густых от натуги птичьих стай
Разрываются на части,
Соперничая с храпящими любимцами ристалищ.

Трижды блажен, кто введет в песнь имя;
Украшенная названьем песнь
Дольше живет среди других —
Она отмечена среди подруг повязкой на лбу,
Исцеляющей от беспамятства, слишком сильного
одуряющего запаха —

Будь то близость мужчины,
Или запах шерсти сильного зверя,
Или просто дух чобра, растертого между ладоней.

Воздух бывает темным, как вода, и все живое
в нем плавает, как рыба,
Плавниками расталкивая сферу,
Плотную, упругую, чуть нагретую, —

На знаменитому гірському кражі.
І шуміли під прісною зливою,
Безуспішно пропонуючи небу виміняти на дрібку солі
Свій шляхетний вантаж.

Із чого почати?
Усе тріщить і гойдається.
Повітря тремтить од порівнянь.
Жодне слово не є кращим за інше,
Земля гуде метафорою,
І легкі бідарки
У яскравій упряжі густих од натуги пташиних зграй
Розриваються на частини,
Змагаючись із захриплими улюбленцями перегонів.

Тричі блаженний, хто введе в пісню ім'я;
Прикрашена назвою пісня
Довше живе серед інших, —
Її відзначено з-поміж подруг пов'яззю на лобі,
Що зціляє від нестями, занадто сильного
дурманного запаху,

Хай то близькість чоловіка
Чи запах шерсті сильного звіра,
Чи просто дух чебрецю, розтертого між долонь.

Повітря буває темним, як вода, і все живе в ньому
плаває, наче риба,

Поплавцями розштовхуючи сферу,
Щільну, пружну, ледь нагріту, —

Хрусталь, в котором движутся колеса и шарахаются лошади,
Влажный чернозем Нееры, каждую ночь распаханый заново
Вилами, трезубцами, мотыгами, плугами.
Воздух замешен так же густо, как земля, —
Из него нельзя выйти, в него трудно войти.

Шорох пробегает по деревьям зеленой лаптой,
Дети играют в бабки позвонками умерших животных.
Хрупкое летоисчисление нашей эры подходит к концу.

Спасибо за то, что было:

Я сам ошибся, я сбился, запутался в счете.

Эра звенела, как шар золотой,

Полая, литая, никем не поддерживаемая,

На всякое прикосновение отвечала «да» и «нет».

Так ребенок отвечает:

«Я дам тебе яблоко» — или: «Я не дам тебе яблоко».

И лицо его — точный слепок с голоса,

который произносит эти слова.

Звук еще звенит, хотя причина звука исчезла.

Конь лежит в пыли и храпит в мыле,

Но крутой поворот его шеи

Еще сохраняет воспоминание о беге с разбросанными ногами, —

Когда их было не четыре,

А по числу камней дороги,

Обновляемых в четыре смены,

По числу отталкиваний от земли

Пышущего жаром иноходца.

Кришталь, у якому рухаються колеса і шарахаються коні,
Вологий чорнозем Неєри, щоночі розораний заново
Вилами, тризубцями, мотиками, плугами.
Повітря замішано так само густо, як земля, —
З нього не можна вийти, в нього складно увійти.

Шерех пробігає по деревах зеленою гилкою,
Діти грають у паці хребцями померлих тварин.
Крихке літочислення нової ери добігає кінця.

Спасибі за те, що було:

Я сам помилився, я схибив, заплутався в рахунку.

Ера дзвеніла, мов куля золота.

Порожниста, виливана, ніким не підтримувана.

На всякий дотик відповідала «так» і «ні».

Так дитина відповідає:

«Я дам тобі яблуко» чи «Я не дам тобі яблука».

І лице її — точний зліпок із голосу,

який вимовляє ці слова.

Звук іще дзвенить, хоча причина звуку зникла.

Кінь лежить у пилюці та хрипить у милі,

Але крутий поворот його шиї

Ще зберігає спомин про біг із розкиданими ногами,

Коли їх було не чотири,

А за кількістю каменів шляху,

Оновлюваних у чотири зміни,

За кількістю відштовхувань від землі

Одноногого коня, що ярів жаром.

Так
Нашедший подкову
Сдувает с нее пыль
И растирает ее шерстью, пока она не заблестит;
Тогда
Он вешает ее на пороге,
Чтобы она отдохнула,
И больше уж ей не придется высекать искры из кремня.

Человеческие губы,
которым больше нечего сказать,
Сохраняют форму последнего сказанного слова,
И в руке остается ощущение тяжести,
Хотя кувшин
наполовину расплескался,
пока его несли домой.

То, что я сейчас говорю, говорю не я,
А вырыто из земли, подобно зернам окаменелой пшеницы.
Одни
на монетах изображают льва,
Другие —
голову.
Разнообразные медные, золотые и бронзовые лепешки
С одинаковой почестью лежат в земле,
Век, пробуя их перегрызть, оттиснул на них свои зубы.
Время срезает меня, как монету,
И мне уж не хватает меня самого...

1923

Так отой,
Хто знайшов підкову,
Здмухує з неї пил
І розтирає її вовною, поки вона не заблищить;
Тоді
Він вішає її на порозі,
Щоби вона відпочила.
І їй уже більше не доведеться викрешувати іскри
із кременю.

Людські уста, яким більше нема чого сказати,
Зберігають форму останнього сказаного слова,
І в руці залишається відчуття важкості,
Хоча глек
наполовину розплескався,
поки його несли додому.

Те, що я зараз кажу, кажу не я,
А вирито із землі, подібно до зерен скам'янілої пшениці.
Одні на монетах зображують лева,
Інші — голову.
Різноманітні мідні, золоті та бронзові коржі
З однаковою шанною лежать у землі.
Вік, намагаючись їх перегризти, відтиснув на них свої зуби.
Час зрізає мене, як монету,
І мені вже не вистачає мене самого...

1923

переклав Григорій Латник

ГРИФЕЛЬНАЯ ОДА

Звезда с звездой — могучий стык,
Кремнистый путь из старой песни,
Кремня и воздуха язык,
Кремень с водой, с подковой перстень.
На мягком сланце облаков
Молочный, грифельный рисунок —
Не ученичество миров,
А бред овечьих полусонок.

Мы стоя спим в густой ночи
Под теплой шапкою овечьей.
Обратно в крепь родник журчит
Цепочкой, пеночкой и речью.
Здесь пишет страх, здесь пишет сдвиг
Свинцовой палочкой молочной,
Здесь созревает черновик
Учеников воды проточной.

Крутые козьи города;
Кремней могучее слоенье:
И все-таки, еще гряда —
Овечьи церкви и селенья!
Им проповедует отвес,
Вода их учит, точит время;
И воздуха прозрачный лес
Уже давно пресыщен всеми.

ГРИФЕЛЬНА ОДА

Розмова зір — могутній стик.
Путь крем'яниста, пісня кривна;
Повітря й кременя словник:
Підкова й перстень, води й кремень.
На сланцеві м'якім хмарок
Молочний, грифельний рисунок —
Не первачкам-світам урок,
А марення овець півсонних.

Спимо навстоячки вночі
У шапці вигрітій овечій.
Зворотно джерело дзюрчить
Вівчариком, звертань вервечкою.
Тут пише острах, пише зсув
Свинцевим патичком молочним,
Чернетки визріває суть
З напучення води проточної.

Круті козині городі,
Могутній — шар за шаром — кремень,
Та з-поза іншої гряди —
Церков овечих світ окремих.
Їм проповідь виска — увись;
Вода їх вчить, а час їх точить;
Прозорого повітря ліс
Давно усім цим заморочивсь.

Как мертвый шершень возле сот,
День пестрый выметен с позором.
И ночь-коршунница несет
Горящий мел и грифель кормит.
С иконоборческой доски
Стереть дневные впечатленья
И, как птенца, стряхнуть с руки
Уже прозрачные виденья.

Плод нарывал. Зрел виноград.
День бушевал, как день бушует.
И в бабки нежная игра,
И в полдень злых овчарок шубы;
Как мусор с ледяных высот —
Изнанка образов зеленых —
Вода голодная течет,
Крутясь, играя, как звереныш.

И как паук ползет по мне —
Где каждый стык луной обрызган,
На изумленной крутизне
Я слышу грифельные визги.
Твои ли, память, голоса
Учительствуют, ночь ломая,
Бросая грифели лесам,
Из птичьих клювов вырывая?

Мы только с голоса пойдем,
Что там царапалось, боролось,
И черствый грифель поведем

Як шершня труп від стільників,
Пістрявий день — геть, ним гидують.
Ніч-коршаківна смолоскип
Несе і грифель ним годує.
Іконоборча дошко, скинь
Всі денні враження одінням,
З долоні пташеням у тінь
Струсни прозорі вже видіння.

Плід зрів. Налився виноград,
Був день, що бучно розкошує.
У «пацю» ніжилася гра;
Опівдні злих вівчарок шуби;
Сміттям зі скрижанілих царств —
Зелених виворотів цятки —
Вода голодна впала враз
Грайливим ворушким звірятком.

До мене так повзе павук —
Де місяць кожен стик вмиває,
Я з кручі дивний чую звук,
То грифель зойкує-співає.
Твої це, пам'ять, голоси
Учителюють; ночі — прахом —
Жбурляють грифелі в ліси,
Їх вирвавши із дзьоба птаха?

Лише із голосу збагнем,
Що борсалось там і боролось,
Зчерствілий грифель поведем

Туда, куда укажет голос.
Ломаю ночь, горящий мел,
Для твердой записи мгновенной.
Меняю шум на пенье стрел,
Меняю строй на стрепет гневный.

Кто я? Не каменщик прямой,
Не кровельщик, не корабельщик:
Двурушник я, с двойной душой,
Я ночи друг, я дня застрельщик.
Блажен, кто называл кремень
Учеником воды проточной.
Блажен, кто завязал ремень
Подошве гор на твердой почве.

И я теперь учу дневник
Царапин грифельного лета,
Кремня и воздуха язык,
С прослойкой тьмы, с прослойкой света.
И я хочу вложить персты
В кремнистый путь из старой песни,
Как в язву, заключая в стык
Кремень с водой, с подковой перстень.

1923, 1935–1937

Туди, куди нам вкаже голос.
Ніч, крейди жар, зломлю; що стрів,
Миттєво занотую в риму.
Міняю шум на заспів стріл,
Міняю стрій на струс нестримний.

Хто я? Не каменяр прямий,
Не корабел, не покрівельник.
Подвійне дно в душі моїй:
Я уночі — дня будівельник.
Блажен, хто креміль називав
Воді біжучій учнем щирим.
Блажен, хто пасок зав'язав
Підошві гір на ґрунті щільнім.

Я вчу щоденник свій тепер
Подряпин грифельного літа,
Повітря й креміль — мови твердь
Із прошарками тьми і світла.
І хочу вкласти я персти
В путь крем'янисту, пісню кривну,
Немов у рану, встик звести
Підкову й перстень, воду й креміль.

1923, 1935–1937

переклала Валерія Богуславська

* * *

Как тельце маленькое крылышком
По солнцу всклянь перевернулось
И зажигательное стеклышко
На эмпирее загорелось.

Как комариная безделица
В зените ныла и звенела
И под сурдинку пеньем жужелиц
В лазури мучилась заноза:

— Не забывай меня, казни меня,
Но дай мне имя, дай мне имя!
Мне будет легче с ним, пойми меня,
В беременной глубокой сини.

1923

* * *

Немов маленьке тільце крилечком
Услід за сонцем повернулось,
І збільшувальне скельце ондечки
На емпіреї запалилось.

Мов комариною цяцяркою
В zenіті нила і дзвеніла,
І заспівом турунним знудженим
Розводилась в лазурі скіпка:

— Не забувай, хоч розіпни мене,
Та дай ім'я, наймення дай мені,
Мені з ним легше, зрозумій мене,
У глибині вагітній синяви.

1923

переклала Валерія Богуславська

* * *

Нет, никогда, ничей я не был современник,
Мне не с руки почет такой.
О, как противен мне какой-то соименник,
То был не я, то был другой.

Два сонных яблока у века-властелина
И глиняный прекрасный рот,
Но к млеющей руке стареющего сына
Он, умирая, припадет.

Я с веком поднимал болезненные веки —
Два сонных яблока больших,
И мне гремучие рассказывали реки
Ход воспаленных тяжб людских.

Сто лет тому назад подушками белела
Складная легкая постель,
И странно вытянулось глиняное тело, —
Кончался века первый хмель.

* * *

Ні, я ніколи вам не був нічий сучасник,
Такої слави не зажив.
Моє ім'я либонь загарбав інший власник,
Йому я зроду не служив.

У віка-владаря два яблука сонливі,
Прекрасні глиняні вуста.
Та руку синову, чиї вже скроні сиві,
Він перед смертю пригорта.

Я з віком піднімав слабкі гіркі повіки,
Два сонних яблука важких.
І громовито провіщали мені ріки
Хід темних позовів людських.

Сто років тому подушками забіліла
Легка розкладена постіль,
І дивно глиняне залякло тіло —
Вік розгубив свій перший хміль.

Среди скрипучего похода мирового —
Какая легкая кровать!
Ну что же, если нам не выковать другого,
Давайте с веком вековать.

И в жаркой комнате, в кибитке и в палатке
Век умирает, — а потом
Два сонных яблока на роговой облатке
Сияют перистым огнем.

1924

Серед рипіння того маршу світового —
Упасти на те біле тло!
То що ж, коли не збудемось такого,
Цей вік нам за житло.

В кімнаті душній, на ридвані, у наметі
Вік помирає темним днем.
Та сонні яблука, мов дві важкі планети,
Палають звивистим вогнем.

1924

переклала Юлія Шекет

«ИЗ ТАБОРА УЛИЦЫ ТЕМНОЙ...»

Я буду метаться по табору улицы темной
За веткой черемухи в черной рессорной карете,
За капором снега, за вечным за мельничным шумом...

Я только запомнил каштановых прядей осечки,
Придымленных горечью —
нет, с муравьиной кислинкой,
От них на губах остается янтарная сухость.

В такие минуты и воздух мне кажется карим,
И кольца зрачков одеваются выпушкой светлой;
И то, что я знаю о яблочной розовой коже...

Но все же скрипели извозчичьих санок полозья,
В плетенку рогожи глядели колючие звезды,
И били вразрядку копыта по клавишам мерзлым.

И только и свету — что в звездной колючей неправде,
А жизнь проплывет театрального капора пеной,
И некому молвить: «из табора улицы темной...»

1925

«НА ВУЛИЦІ ТЕМНІЙ, ДЕ ТАБІР...»

Я кидатись буду по вулиці темній, де табір,
Де гілка черемхи у чорній ресорній кареті,
За капором снігу, за вічним, за шумом млиновим...

Я лиш пам'ятаю каштанових пасом осічки,
Там димна гіркота, точніш — мурашина кислінка,
Від них на губах залишається сухість бурштинна.

І карим повітря у миті такі видається,
І кільця зіниць одягають лямівку пухнасту,
І те, що я знаю про яблучну шкіру рожеву...

Але ще скрипіло саней візникових полоззя,
Плетінку мачули зірки споглядали колючі,
Та били розтягло копита по клавішах мерзлих.

І світло лиш те, де є зорі в колючій неправді,
Життя пропливе, наче капора піна в театрі;
Й ніхто вже не скаже: «на вулиці темній, де табір...»

1925

переклав Григорій Латник

Із «Нових віршів»

* * *

Куда как страшно нам с тобой,
Товарищ большеротый мой!

Ох, как крошится наш табак,
Щелкунчик, дружок, дурак!

А мог бы жизнь просвистать скворцом,
Заесть ореховым пирогом,

Да, видно, нельзя никак...

Октябрь 1930

* * *

Диви-но, як же нас страшать,
Моє дзьобастеньке пташа!

Ох, як же кришиться тютюн,
Дружбан, лускунчик, ще й хвастун!

Я б міг життя просвистіть шпаком,
Заїсти горіховим пирогом,

Та, мабуть, не можна ніяк...

Жовтень 1930

переклав Микола Сулима

АРМЕНИЯ

Как бык шестикрылый и грозный,
Здесь людям является труд,
И кровью набухнув венозной,
Предзимние розы цветут.

1

Ты розу Гафиза колышешь
И нянчишь зверушек-детей,
Плечью осьмигранными дышишь
Мужицких бычачьих церквей.

Окрашена охрою хриплой,
Ты вся далеко за горой,
А здесь лишь картинка налипла
Из чайного блюда с водой.

3

Ах, ничего я не вижу, и бедное ухо оглохло,
Всех-то цветов мне осталось лишь сурик да хрипая охра.

И почему-то мне начало утро армянское сниться;
Думал — возьму посмотрю, как живет в Эривани синица,
Как нагибается булочник, с хлебом играющий в жмурки,
Из очага вынимает лавашные влажные шкурки...

Ах, Эривань, Эривань! Иль птица тебя рисовала,
Или раскрашивал лев, как дитя, из цветного пенала?

ВІРМЕНІЯ

Тут доля людська огрожена,
Мов злий шестикрилий бугай,
Тут кров у троянд венозна —
На зиму так дихає гай.

1

Троянду Гафіза гойдаєш
І бавиш дітей знов і знов,
Плечима кутастими граєш
Мужицьких бичачих церков.

Ти в охрі фарбована хрипнеш,
Біжиш до гори й до біди,
А тут лиш малюночком липнеш
Із чайного блюдця, з води.

3

Ах, я нічого не бачу, мов камінням присипало,
З усіх кольорів мені випало лиш сурік та охра охрипла.

Чомусь мені мені вранці не спиться —
ранок вірменський сниться,
Гадаю — піду подивиться, як живе в Ерівані синиця.

Як нагинається пекар, він в піжмурки грається в квашні,
Коли із вогню виймає шкірки вологі лавашні...

Ах, Ерівань, Ерівань, чи не птиця тебе змалювала,
Чи фарбував тебе лев, як дитина, зі свого пенала!

Ах, Эривань, Эривань! Не город — орешек каленый,
Улиц твоих большеротых кривые люблю вавилоны.

Я бестолковую жизнь, как мулла свой коран, замусолил,
Время свое заморозил и крови горячей не пролил.

Ах, Эривань, Эривань, ничего мне больше не надо,
Я не хочу твоего замороженного винограда!

4

Закутав рот, как влажную розу,
Держа в руках осьмигранные соты,
Все утро дней на окраине мира
Ты простояла, глотая слезы.

И отвернулась со стыдом и скорбью
От городов бородатых востока;
И вот лежишь на москательном ложе
И с тебя снимают посмертную маску.

5

Руку платком обмотай и в венценосный шиповник,
В самую гущу его целлулоидных терний
Смело, до хруста, ее погрузи.
Добудем розу без ножниц.

Но смотри, чтобы он не осыпался сразу —
Розовый мусор — муслин — лепесток соломоновый —
И для шербета негодный дичок,
Не дающий ни масла, ни запаха.

Ах, Ерівань, Ерівань, не місто — горішок солоний,
Вулиць твоїх ротатих кривії люблю вавілоні,

Як мулла свій Коран заслинив, життя я провів — безголів'я,
Час я свій геть заморозив, гарячої крові не лив я.

Ах, Ерівань, Ерівань, не стій, як жагуча принада,
Не жадаю я твого замерзлого винограду.

4

Як вологу троянду, рот затуливши,
Тримала в руках стільники восьмикуті,
Весь ранок днів на околиці світу
Ти простояла, ковтаючи сльози.

І одвернулась скорботно і з соромом
Од городів бородатих Сходу:
І ось вже лежиш на барвному ложі,
І з тебе знімають посмертну маску.

5

Руку обвий хустиною — і в вінченосну шипшину,
В саму гушавінь целулоїдних терній
Відважно, до хрусту, її занур.
Здобудем троянду без ножиць.

Ти дивись, щоб воно не осипалось зразу,
Сміття рожеве — муслин-пелюстки соломонові —
І для щербету дичок непотрібний,
Не дає він ні масла, ні запаху.

6

Орущих камней государство —

Армения, Армения!

Хриплые горы к оружию зовущая —

Армения, Армения!

К трубам серебряным Азии вечно летящая —

Армения, Армения!

Солнца персидские деньги щедро раздаривающая —

Армения, Армения!

7

Не развалины — нет, — но порубка могучего

циркульного леса,

Якорные пни поваленных дубов

звериного и басенного христианства,

Рулоны каменного сукна на капителях,

как товар из языческой разграбленной лавки,

Виноградины с голубиное яйцо, завитки бараньих рогов

И нахохленные орлы с совиными крыльями,

еще не оскверненные Византией.

8

Холодно розе в снегу:

На Севане снег в три аршина...

Вытащил горный рыбак расписные лазурные сани,

Сытых форелей усатые морды

Несут полицейскую службу

На известковом дне.

А в Эривани и в Эчмиадзине
Весь воздух выпила огромная гора,
Ее бы приманить какой-то окариной
Иль дудкой приручить, чтоб таял снег во рту.

Снега, снега, снега на рисовой бумаге,
Гора плывет к губам.
Мне холодно. Я рад...

9

О порфирные цокая граниты,
Спотыкается крестьянская лошадка,
Забираясь на лысый цоколь
Государственного звонкого камня.

А за нею с узелками сыра,
Еле дух переводя, бегут курдины,
Примилившие дьявола и бога,
Каждому воздавши половину...

10

Какая роскошь в нищенском селеньи —
Волосяная музыка воды!
Что это? пряжа? звук? предупреждение?
Чур-чур меня! Далеко ль до беды!
И в лабиринте влажного распева
Такая душная стрекочет мгла,
Как будто в гости водяная дева
К часовщику подземному пришла.

А в Ерівані і в Ечміадзині
Велика гора все повітря випила,
Її приманити б якоюсь окариною
Чи сопілкою приручити, щоб танув сніг на вустах.

Сніги, сніги, сніги на рисовому папері.
Гора плине до вуст.
Мені холодно. Я радію...

9

Цокає об граніт порфірний,
Спотикається селянський коник,
На лисий цоколь дряпається
Дзвінкого державного каменю.

За ним з вузликами сиру
Курди біжать засапано по стежині,
Вони примирили диявола і Бога,
Воздавши кожному по половині...

10

Яка тут розкіш у селі злиденнім, —
Волоссям ткани музика води!
Це що за пряжа! Звуки потаємні!
Цур їм і пек! Подалі від біди!
Вологий спів у лабіринті палко
В імлі цвіркоче й потайки веде,
Неначе в гості водяна русалка
До майстра часу в підземелля йде.

11

Я тебя никогда не увижу,
Близорукое армянское небо,
И уже не взгляну прищурясь
На дорожный шатер Арарата,
И уже никогда не раскрою
В библиотеке авторов гончарных
Прекрасной земли пустотелую книгу,
По которой учились первые люди.

12

Лазурь да глина, глина да лазурь,
Чего ж тебе еще? Скорей глаза сощурь,
Как близорукий шах над перстнем бирюзовым,
Над книгой звонких глин, над книжною землей,
Над гнойной книгою, над глиной дорогой,
Которой мучимся, как музыкой и словом.

Тифлис, 16 октября — 5 ноября 1930

11

Я ніколи тебе не побачу,
Вірменське небо короткозоре.
І вже не погляну, примружившись,
На мандрівний намет Арарата.

Вже ніколи я не розкрию
В бібліотеці авторів гончарних
Землі дивної пустотілу книгу,
По якій вчилися перші люди.

12

Блакить та глина, глина та блакить.
Примруж ти очі, правда, все ряхтить,
Так мруживсь шах над перснем бірюзовим,
Над книжкою із глин, над книжною землею,
Над книжкою спекот, над книгою тією,
Якою мучимось, як музикою й словом.

Тифліс, 16 жовтня — 5 листопада 1930

переклав Іван Драч

* * *

На полицейской бумаге верже
Ночь наглоталась колючих ершей —
Звезды живут, канцелярские птички,
Пишут и пишут свои раппортички.

Сколько бы им ни хотелось мигать,
Могут они заявленье подать,
И на мерцанье, писанье и тленье
Возобновляют всегда разрешенье.

Октябрь 1930

* * *

На поліцейськiм паперi «верже»
Йоржiв наковталася нiчка уже —
Зорi живуть, канцелярськi синички,
Пишуть i пишуть свої рапортчки.

Скiльки б їм раз не схотiлось моргнути,
Стiльки й заяв в соцзабез подадуть.
I на мигтiння чи тлiнь писанини
Дозволи мають вони щохвилини.

Жовтень 1930

переклав Віктор Гриценко

* * *

Не говори никому,
Все, что ты видел, забудь —
Птицу, старуху, тюрьму
Или еще что-нибудь.

Или охватит тебя,
Только уста разомкнешь,
При наступлении дня
Мелкая хвойная дрожь.

Вспомнишь на даче осу,
Детский чернильный пенал
Или чернику в лесу,
Что никогда не собирал.

Октябрь 1930

* * *

В серці сховай таїну,
З пам'яті бачене все
Викинь — в'язницю, стару,
Птаха, що-небудь іще.

Щойно розімкнеш вуста,
Може, охопить тебе
З першим пробудженням дня
Хвойне тремтіння дрібне.

Зразу згадаєш тоді,
Вперше осу де спіткав,
Пера й чорнила шкільні,
Ягоди, що не збирав.

Жовтень 1930

переклала Анастасія Астрахан

* * *

Колючая речь араратской долины,
Дикая кошка — армянская речь,
Хищный язык городов глинобитных,
Речь голодающих кирпичей.

А близорукое шахское небо —
Слепорожденная бирюза —
Все не прочтет пустотелую книгу
Черной кровью запекшихся глин.

Октябрь 1930

* * *

Мова кілка в араратській долині,
Мова вірменська — як кішка лісна,
Хижа ця мова в будинках із глини,
Мова цеглин, що їх голод стиска.

А низькооке це шахське небо —
Сліпонароджена бірюза —
Не дочитало порожньої книги
Глин, що спеклися у чорній крові.

Жовтень 1930

переклав Григорій Латник

ЛЕНИНГРАД

Я вернулся в мой город, знакомый до слез,
До прожилок, до детских припухлых желез.

Ты вернулся сюда, так глотай же скорей
Рыбий жир ленинградских речных фонарей,

Узнавай же скорее декабрьский денек,
Где к зловещему дегтю подмешан желток.

Петербург! я еще не хочу умирать:
У тебя телефонов моих номера.

Петербург! У меня еще есть адреса,
По которым найду мертвецов голоса.

Я на лестнице черной живу, и в висок
Ударяет мне вырванный с мясом звонок,

И всю ночь напролет жду гостей дорогих,
Шевеля кандалами цепочек дверных.

Декабрь 1930

ЛЕНІНГРАД

Я вернувся до міста, що сходжено скрізь,
До прожилків знайоме, до залоз і сліз.

То ковтай же скоріш, як вернутись зумів,
Жир густий ленінградських сяйних ліхтарів.

Пізнавай же скоріше грудневий деньок,
Де у дьоготь зловісний підлито жовток.

Петербург, я не хочу кінця до пори:
В тебе є телефонів моїх номери.

Петербург, я ще маю адреси усі,
За якими знайду мертвяків голоси.

Мої східці із двору, непевний замок,
Б'є у скроню вже видертий люто дзвінок.

Всеньку ніч я чекаю гостей дорогих,
Ланцюжків, мов кайданів, торкаюсь дверних.

Грудень 1930

переклав Григорій Латник

* * *

Мы с тобой на кухне посидим,
Сладко пахнет белый керосин;
Острый нож да хлеба каравай...
Хочешь, примус туго накачай,
А не то веревок собери
Завязать корзину до зари,
Чтобы нам уехать на вокзал,
Где бы нас никто не отыскал.

Январь 1931

* * *

Ми на кухні скоротаєм час.
Солодко нам пахне білий гас.
Ось буханка хліба, гострий ніж.
Напомпуй-но примуса сильніш.
А як ні — мотузки десь були
Ув'язать корзини і вузли
І — на станцію, за темноти,
Де ніхто не міг би нас найти.

Січень 1931

переклав Ігор Качуровський

* * *

Помоги, Господь, эту ночь прожить,
Я за жизнь боюсь, за твою рабу...
В Петербурге жить — словно спать в гробу.

Январь 1931

* * *

Боже, сили дай ніч оцю прожить,
За рабів твоїх все страшніш мені...
В Петербурзі жить — наче спать в труні.

Січень 1931

переклав Микола Сулима

* * *

Ma voix aigre et fausse...

P. Verlaine¹

Я скажу тебе с последней
Прямотой:
Все лишь бредни, шерри-бренди,
Ангел мой.

Там где эллину сияла
Красота,
Мне из черных дыр зияла
Срамота.

Греки сбондили Елену
По волнам,
Ну а мне — соленой пеной
По губам.

По губам меня помажет
Пустота,
Строгий кукиш мне покажет
Нищета.

¹ Мой голос пронзительный и фальшивый... П. Верлен (фр.).

* * *

Ma voix aigre et fausse...

P. Verlaine¹

Голос мій тобі неvtішний
І прями́й:
Все тут лишне, брeнді-вишня,
Ангел мій.

Там де елліну світила
Красота,
З чорних дір мене сліпила
Срамота.

Греки збондили Єлену
По морях,
Мені — пінява солона
По губах.

По губах мене послинить
Пустота,
І покаже фігу в спину
Біднота.

¹ Мій голос пронизливий і фальшивий... П. Верлен (фр.).

Ой-ли, так-ли, дуй-ли, вей-ли,

Все равно.

Ангел Мэри, пей коктейли,

Дуй вино!

Я скажу тебе с последней

Прямотой:

Все лишь бредни, шерри-бренди,

Ангел мой.

2 марта 1931

Чи ж бо, так бо, дуй бо, вий бо,
 Все одно.
Ангел Мері, пунші пий бо,
 Цмуль вино!
Голос мій тобі неvtішний
 І прямий:
Все тут лишне, бренді-вишня,
 Ангел мій.

2 березня 1931

переклав Домінік Арфіст

* * *

Колют ресницы. В груди прикипела слеза.
Чую без страху, что будет и будет гроза.
Кто-то чудной меня что-то торопит забыть.
Душно — и все-таки до смерти хочется жить.

С нар приподнявшись на первый раздавшийся звук,
Дико и сонно еще озираясь вокруг,
Так вот бушлатник шершавую песню поет
В час, как полоской заря над острогом встает.

2 марта 1931

* * *

Колються вії, у грудях скипіла сльоза.
Чую без страху, що буде та буде гроза.
Дивний котрийсь заганяє мене в забуття.
Хоч і задушливо, — прагну до смерті життя.

З нар я підвівся на перший розкотистий звук,
Дико і сонно іще озирався навкруг.
Так ось бушлатник співає шершавих пісень.
Коли зоря над тюрмою віщує нам день.

2 березня 1931

переклав Григорій Латник

* * *

За гремучую доблесть грядущих веков,
За высокое племя людей, —
Я лишился и чаши на пире отцов,
И веселья, и чести своей.

Мне на плечи кидается век-волкодав,
Но не волк я по крови своей:
Запихай меня лучше, как шапку, в рукав
Жаркой шубы сибирских степей...

Чтоб не видеть ни труса, ни хлипкой грязи,
Ни кровавых костей в колесе;
Чтоб сияли всю ночь голубые песцы
Мне в своей первобытной красе.

Уведи меня в ночь, где течет Енисей
И сосна до звезды достает,
Потому что не волк я по крови своей
И меня только равный убьет.

*17–18 марта 1931,
конец 1935*

* * *

За розбурхану доблесть майбутніх віків,
За високе у душах людських
Я позбавлений чаші на учті батьків,
І спокою, і честі, і втіх.

Впав на плечі мені лютий час-вовкодав,
Та не вовчий живе в мені дух,
Ти запхай мене, краще, мов шапку, в рукав,
У гарячий сибірський кожух.

Щоб не бачити бруду, в якому людці —
Лиш колеса криваві та гній,
Щоб до ранку світилися блакитні песці
У прадавній принаді своїй;

Вкрий мене в енісейських ночей глибині,
Де сосна до зірок дістає,
Бо ж не вовча та кров, що живе у мені,
І мене тільки рівний уб'є.

*17–18 березня 1931,
кінець 1935*

переклав Юрій Андрухович

* * *

Ночь на дворе. Барская лжа:
После меня хоть потоп.
Что же потом? Хрип горожан
И толкотня в гардероб.

Бал-маскарад. Век-волкодав.
Так затверди ж назубок:
Шапку в рукав, шапкой в рукав —
И да хранит тебя Бог.

Март 1931

* * *

Ніч за вікном. Панська олжа,
Що опісля хоч потоп.
Чи не погром? Хрип горожан
І давкотня в гардероб.

Бал-маскарад. Вік-вовкодав.
Так заучи ж назубок:
Шапку в рукав шпарко запхав —
Хай береже тебе Бог.

Березень 1931

переклав Тарас Лучук

* * *

Нет, не спрятаться мне от великой муры
За извозчичью спину — Москву,
Я трамвайная вишенка страшной поры
И не знаю, зачем я живу.

Мы с тобою поедem на «А» и на «Б»
Посмотреть, кто скорее умрет,
А она то сжимается, как воробей,
То растет, как воздушный пирог.

И едва успевает грозить из угла —
Ты как хочешь, а я не рискну!
У кого под перчаткой не хватит тепла,
Чтоб объездить всю курву Москву.

Апрель 1931

* * *

Не сховає мене від цієї бридні
Навіть фурманська спина Москви.
Буть трамвайною вишнею страшно мені,
«Нащо жити?» — не йде з голови.

Ми з тобою поїдем на «А» і на «Б», —
Мо', когось із нас смерть погука.
А вона або шулиться, мов горобець,
Чи стає, наче здоба пухка.

Ледь встигає погрожувать нам із кутка —
Та нізащо я не ризикну!
А чи ж тепла у когось пальчатка така,
Щоб об'їздить всю курву-Москву.

Квітень 1931

переклав Микола Сулима

* * *

Я пью за военные астры, за все, чем корили меня,
За барскую шубу, за астму, за желчь петербургского дня.

За музыку сосен савойских, Полей Елисейских бензин,
За розу в кабине рольс-ройса и масло парижских картин.

Я пью за бискайские волны, за сливок альпийских кувшин,
За рыжую спесь англичанок и дальних колоний хинин.

Я пью, но еще не придумал — из двух выбираю одно:
Веселое асти-спуманте иль папского замка вино.

11 апреля 1931

* * *

Я п'ю за воєнні айстри, за осуд, що наздоганя,
За панську шубу, за астму, за жовч петербурзького дня.

За музику сосен савойських, полів Єлисейських бензин,
За ружу в кабіні ролс-ройса і масло паризьких картин.

Я п'ю за біскайські хвилі, сметанку з альпійських горбин,
За зверхність рудих англійок і дальніх колоній хінін.

Я п'ю, але ще не придумав — із двох вибираю одно:
Привабливе асті-спуманте чи папського замку вино.

11 квітня 1931

переклав Григорій Латник

* * *

Сохрани мою речь навсегда за привкус несчастья и дыма,
За смолу кругового терпенья, за совестный деготь труда.

Как вода в новгородских колодцах

должна быть черна и сладима,

Чтобы в ней к Рождеству отразилась

семью плавниками звезда.

И за это, отец мой, мой друг и помощник мой грубый,
Я — непризнанный брат, отщепенец в народной семье, —
Обещаю построить такие дремучие срубы,
Чтобы в них татарва опускала князей на бадье.

Лишь бы только любили меня эти мерзлые плахи —
Как прицелясь на смерть городки зашибают в саду, —
Я за это всю жизнь прохожу хоть в железной рубахе
И для казни петровской в лесах топорнице найду.

3 мая 1931

* * *

Збережи мою мову назавжди за присмак нещастя і диму,
За цей совісний дьоготь роботи

й терпцю смолянисті моря...

Як вода новгородських криниць —

темнувата й солодка на зиму,

Щоб відбилася в ній на Різдво сімома плавниками зоря.

І за це, батьку мій, панібрате й помагачу любий,

Я — невизнаний брат і відступник в народній сім'ї —

Обіцяю такі вже дрімучі наверхати зруби,

Щоби в них татарва опускала князів у цебрі.

Хай би тільки любили мене всі ці плахи задублі —

Із прицілом на смерть городки так щипають в саду —

Я за це все життя хоч в залізній проходжу кошулі

Й для петрівської страти в лісах топорище знайду.

3 травня 1931

переклав Іван Малкович

ОТРЫВКИ ИЗ УНИЧТОЖЕННЫХ СТИХОВ

1

В год тридцать первый от рожденья века
Я возвратился, нет — читай: насильно
Был возвращен в буддийскую Москву.
А перед тем я все-таки увидел
Библейской скатертью богатый Арарат
И двести дней провел в стране субботней,
Которую Арменией зовут.

Захочешь пить — там есть вода такая
Из курдского источника Арзни,
Хорошая, колючая, сухая
И самая правдивая вода.

2

Уж я люблю московские законы,
Уж не скучаю по воде Арзни
В Москве черемуха да телефоны,
И казнями там имениты дни.

3

Захочешь жить, тогда глядишь с улыбкой
На молоко с буддийской синевой,
Проводишь взглядом барабан турецкий,
Когда обратно он на красных дрогах
Несется вскачь с гражданских похорон,

УРИВКИ ЗІ ЗНИЩЕНИХ ВІРШІВ

1

В рік тридцять перший від постання світу
Я повернувся, ні, вважай, насильно
Повернутий я був в буддійську Москву,
А перед цим я все ж таки побачив
Біблійним обрусом багатий Арарат
І двісті днів я видів край суботній —
Вірменія його ім'я.

Захочеш пити — там вода дзюркоче
З джерельця курдського Арзні,
Що горло коле, холодить, лоскоче,
Найкраща, найправдивіша вода.

2

Вже я люблю московські закони,
Уже відвик я від води Арзні,
Черемха у Москві та телефони,
І стратами позначені там дні.

3

Захочеш жить — розчулено всміхнешся
На синьоту буддійську молока,
Уздриш знічев'я барабан турецький,
Коли навскоки на червоних дрогах
Вертає із цивільних похорон,

Иль встретишь воз с поклажей из подушек
И скажешь: «гуси-лебеди, домой!»
Не разбирайся, щелкай, милый кодак,
Покуда глаз — хрусталик кравчей птицы,
А не стекляшка!
Больше светотени —
Еще, еще! Сетчатка голодна!

4

Я больше не ребенок!
Ты, могила,
Не смей учить горбатого — молчи!
Я говорю за всех с такою силой,
Чтоб небо стало небом, чтобы губы
Потрескались, как розовая глина.

6 июня 1931

А чи гарбу зустрінеш з подушками
І мовиш: «Гуси-лебеді, гиля!»

Тож, милий кодак, клацай без розбору,
Поки ще око — птичачий кришталик,
А не стекельце!

Більше світлотіні —
Ще, ще і ще! Сітківку вдовольни!

4

Я більше не дитина!

Ти, могило,
Не вчи мене, горбатого, мовчи!
За всіх кажу я з силою такою,
Щоб піднебіння стало небом, і щоб губи
Потріскались, немов рожева глина.

6 червня 1931

переклав Микола Сулима

* * *

Довольно кукситься! Бумаги в стол засунем!
Я нынче славным бесом обуян,
Как будто в корень голову шампунем
Мне вымыл парикмахер Франсуа.

Держу пари, что я еще не умер,
И, как жокей, ручаюсь головой,
Что я еще могу набедокурить
На рысистой дорожке беговой.

Держу в уме, что нынче тридцать первый
Прекрасный год в черемухах цветет,
Что возмужали дождевые черви
И вся Москва на яликах плывет.

Не волноваться. Нетерпенье — роскошь,
Я постепенно скорость разовью —
Холодным шагом выйдем на дорожку —
Я сохранил дистанцию мою.

7 июня 1931

* * *

Доволі кваситись, папери в стіл засуньмо,
Бо славний біс мене опанував,
Неначе в корінь голову шампунем
Мені відмив цирульник Франсуа.

Тож б'юсь в заклад, що й досі я не вмер ще,
І, як джокей, я голову кладу,
Що можу напрокудити, як вперше,
В забігу, на сягнистому ходу.

Ще зважую, що тридцять перший нині
Чудовий рік черемхою пашить,
Що геть усі дощовики змужніли,
І вся Москва на яликах летить.

Тож не хвилюймося: часу ще достатньо.
Я поступово швидкість розів'ю,
Холодним кроком вийдемо до старту,
Бо я зберіг дистанцію мою.

7 червня 1931

переклав Аркадій Штипель

ЛАМАРК

Был старик, застенчивый как мальчик,
Неуклюжий, робкий патриарх...
Кто за честь природы фехтовальщик?
Ну, конечно, пламенный Ламарк.

Если все живое лишь помарка
За короткий выморочный день,
На подвижной лестнице Ламарка
Я займу последнюю ступень.

К кольцецам спущусь и к усоногим,
Прошуршав средь ящериц и змей,
По упругим сходням, по излогам
Сокращусь, исчезну, как Протей.

Роговую мантию надену,
От горячей крови откажусь,
Обрасту присосками и в пену
Океана завитком вопьюсь.

Мы прошли разряды насекомых
С наливными рюмочками глаз.
Он сказал: природа вся в разломах,
Зренья нет — ты зришь в последний раз.

ЛАМАРК

Жив старий з невинністю хлоп'яти,
Боязкий, незграбний патріарх.
Як за честь природи постояти?
Звісно, фехтувати, як Ламарк.

Все живе на світі — лиш помарка
І, якщо такий безглуздий шлях,
На рухомих сходинках Ламарка
Я зійду найнижче по щаблях.

До кільчастих і до вусоногих
Прошухорчу плавно, як змія,
По східцях пружнистих і порогах,
Зменшусь і протеєм зникну я.

Зроговілу мантію надіну,
Крові розігрітої зречусь,
Мацаками обросту і в піну
Океанську в'юнко загвинчусь.

Ми пройшли розряди комашині
З наливними чарками очей.
Він сказав: «Твій зір погасне нині,
Ти востаннє бачиш світ оцей».

Он сказал: довольно полнозвучья, —
Ты напрасно Моцарта любил:
Наступает глухота паучья,
Здесь провал сильнее наших сил.

И от нас природа отступила —
Так, как будто мы ей не нужны,
И продольный мозг она вложила,
Словно шпагу, в темные ножны.

И подъемный мост она забыла,
Опоздала опустить для тех,
У кого зеленая могила,
Красное дыханье, гибкий смех...

7–9 мая 1932

Він сказав: «Затихни в повнозвуччі,
Все дарма — про Моцарта забудь,
Настають часи глухі й павучі,
Тут провал сильніш за нашу суть».

І від нас природа відступила,
Ніби їй вже не потрібні ми
І довгастий мозок полонила,
Наче шпагу, в піхвах із пільми.

Звідний міст вона не опустила,
Жоден підійнятися не зміг,
З тих, у кого трав'яна могила,
Дихання червоне, звинний сміх.

7–9 травня 1932

переклав Юрій Андрухович

* * *

О, как мы любим лицемерить
И забываем без труда
То, что мы в детстве ближе к смерти,
Чем в наши зрелые года.

Еще обиду тянет с блюда
Невыспавшееся дитя,
А мне уж не на кого дуться
И я один на всех путях.

Февраль—апрель 1932

* * *

Ми в лицемірстві дуже вперті,
І через те нам невтямки,
Що, діти, ближчі ми до смерті,
Аніж у зрілі вже роки.

Іще образу тягне з блюдя
Те, що не виспалось, дитя,
А вже мені не варто дутись,
І я один на всіх шляхах.

Лютий—квітень 1932

переклав Григорій Латник

ИМПРЕССИОНИЗМ

Художник нам изобразил
Глубокий обморок сирени
И красок звучные ступени
На холст, как струпя, положил.

Он понял масла густоту —
Его запекшееся лето
Лиловым мозгом разогрето,
Расширенное в духоту.

А тень-то, тень все лиловой,
Свисток иль хлыст, как спичка, тухнет, —
Ты скажешь: повара на кухне
Готовят жирных голубей.

Угадывается качель,
Недомалеваны вуали,
И в этом солнечном развале
Уже хозяйничает шмель.

23 мая 1932

ІМПРЕСІОНІЗМ

Для нас художник змалював
Бузку глибоку непритомність,
Барвисті сходи в невідомість,
Мов струп, на полотно поклав.

Пізнав олії гущину —
І ось його присмагле літо
Ліловим мозком розігріте,
Пірна в задухи глибину.

Все ліловіший тіні спів.
Мов скіпка, хлист чи свищик гаснуть.
Ти скажеш: кухарі завчасно
Готують жирних голубів.

Примара гойдалки летить,
Недомальовані серпанки.
Посеред сонячного ранку
Хазяйновитий джміль бринить.

23 травня 1932

переклала Вікторія Прокопович

* * *

Дайте Тютчеву стрекозу —
Догадайтесь почему!
Веневитинову — розу.
Ну, а перстень — никому.

Боратынского подошвы
Изумили прах веков,
У него без всякой прошвы
Наволочки облаков.

А еще над нами волен
Лермонтов, мучитель наш,
И всегда одышкой болен
Фета жирный карандаш.

Май 1932

* * *

Тютчеву всіх бабок душі
На розглядини віддай.
Веневітінову — ружі,
Персня ж — не займай!

Баратинського підошви
Здивували прах віків,
В нього без ниток і прошви
Наволочки для димів.

Вчив позбутися неволі
Лермонтов, усім взірець,
Та залежний все ж від долі
Фета жирний олівець.

Травень 1932

переклав Віктор Гриценко

К НЕМЕЦКОЙ РЕЧИ

Б. С. Кузину

Себя губя, себе противореча,
Как моль летит на огонек полночный,
Мне хочется уйти из нашей речи
За все, чем я обязан ей бессрочно.

Есть между нами похвала без лести
И дружба есть в упор, без фарисейства —
Почувствуем ж серьезности и чести
На западе у чуждого семейства.

Поэзия, тебе полезны грозы!
Я вспоминаю немца — офицера,
И за эфес его цеплялись розы,
И на губах его была Церера...

Еще во Франкфурте отцы зевали,
Еще о Гете не было известий,
Слагались гимны, кони гарцевали
И, словно буквы, прыгали на месте.

Скажите мне, друзья, в какой Валгалле
Мы вместе с вами щелкали орехи,
Какой свободой вы располагали,
Какие вы поставили мне вехи.

ДО НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Б. С. Кузіню

У самозгубі самозаперечень,
Як міль летить на вогник опівнічний,
Так з мови я собі готую втечу —
За все, чим їй завдячую довічно.

Є похвала без лестошів між нами
І дружба є впритул, без фарисейства,
Тож повчимося серйозності і шани
На Заході, в чужинського сімейства.

Поезіє, в грозі — твої гаранті!
Я в спомин кличу німця-офіцера:
Чіплялись за ефес йому троянди,
І на вустах його була Церера.

У Франкфурті отці ще позіхали,
Про Гете не надходили ще вісті,
Складались гімни, коні гарцювали,
Стрибали, наче літери, на місці.

Скажіте, друзі, тож в якій Валгаллі
Ми разом з вами лускали горіхи,
Яку свободу ви насправді мали,
Які мені встановлювали віхи?

И прямо со страницы альманаха,
От новизны его первостатейной,
Сбегали в гроб ступеньками, без страха,
Как в погребок за кружкой мозельвейна.

Чужая речь мне будет оболочкой,
И много прежде, чем я смел родиться,
Я буквой был, был виноградной строчкой,
Я книгой был, которая вам снится.

Когда я спал без облика и склада,
Я дружбой был, как выстрелом, разбужен.
Бог Нахтигаль, дай мне судьбу Пилада
Иль вырви мне язык — он мне не нужен.

Бог Нахтигаль, меня еще вербуют
Для новых чум, для семилетних боен.
Звук сузился, слова шипят, бунтуют,
Но ты живешь, и я с тобой спокоен.

8–12 августа 1932

І прямо зі сторінки альманаху,
Від першокласних віршів і статейок
У потойбіччя — східцями, без страху
Ви бігли, як за кухлем мозельвейну.

Чужинська мова — чим не оболона?!
Ще справіку — до того, як з'явитись,
Вже був я буквою, рядком із винограда,
Був книгою, якій вам тільки снитись.

Мене, що спав без обрисів і складу,
Лиш дружба, наче постріл, розбудила.
Бог Нахтігаль, вподоб мене Піладу
Чи відітни язик — бо жить несила.

Бог Нахтігаль, мене іще вербують
Для чум нових, для семирічних боєнь.
Звук звужився, слова шиплять, бунтують,
Та ти живеш, і я живу з тобою.

8–12 серпня 1932

переклав Юрій Буряк

АРИОСТ

1

Во всей Италии приятнейший, умнейший,
Любезный Ариост немножечко охрип.
Он наслаждается перечисленьем рыб
И перчит все моря нелепицею злейшей.

И, словно музыкант на десяти цимбалах,
Не уставая рвать повествованья нить,
Ведет туда-сюда, не зная сам, как быть,
Запутанный рассказ о рыцарских скандалах.

На языке цикад пленительная смесь
Из грусти пушкинской и средиземной спеси —
Он замирается, с Орландом куролеса,
И содрогается, преображаясь весь.

И морю говорит: шуми без всяких дум,
И деве на скале: лежи без покрывала...
Рассказывай еще — тебя нам слишком мало,
Покуда в жилах кровь, в ушах покуда шум.

О город ящериц, в котором нет души, —
Когда бы чаще ты таких мужей рожала,
Феррара черствая! Который раз сначала,
Покуда в жилах кровь, рассказывай, спеши!

АРІОСТ

1

В цілій Італії, де сув'язі культури,
Ласкавий Аріост заледве не захрип.
Він насолоджується рахуванням риб,
І всі моря перчать його безглузді бздури.

І, ніби музикант на десяти цимбалах,
Невтомно рве і рве він оповіді нить,
Плете про те і те, з останніх сил хрипить
Заплутані пісні по лицарських скандалах.

Цикадна мова — суміш дивна і у ній
Тужливість пушкінська і середземна пристрасть,
Забріхується він з Орландом в товаристві
І змінюється весь, тремтить від веремій.

І каже морю він: шумуй же ти без дум,
І діви на скалі: живи без укривала...
Оповідай же ще — тебе нам надто мало,
Допоки в жилах кров, допоки в вухах шум.

О місто ящірок, в котрім нема й душі,
Коли б частіше ти таких мужів родила,
Черства Ферраро! Знов розкрилою крила,
Допоки в жилах кров, оповідай, спіши!

В Европе холодно. В Италии темно.
Власть отвратительна, как руки брадобрея,
А он вельможится все лучше, все хитрее
И улыбается в крылатое окно —

Ягненку на горе, монаху на осляти,
Солдатам герцога, юродивым слегка
От винопития, чумы и чеснока,
И в сетке синих мух уснувшему дитяти.

А я люблю его неистовый досуг —
Язык бессмысленный, язык солено-сладкий
И звуков стакнутых прелестные двойчатки...
Боюсь раскрыть ножом двустворчатый жемчуг.

Любезный Ариост, быть может, век пройдет —
В одно широкое и братское лазорье
Сольем твою лазурь и наше черноморье.
...И мы бывали там. И мы там пили мед...

4–6 мая 1933

2

В Европе холодно. В Италии темно.
Власть отвратительна, как руки брадобрея.
О, если б распахнуть, да как нельзя скорее,
На Адриатику широкое окно.

В Європі холодно, в Італії п'ятьма.
Паскудство влади, як липкі голярські пальці,
А він вельможиться, як ще оті зухвальці,
І усміхається в вікно — і не дарма —

Ягнятку на горі, монаху на вісляті,
Солдатам герцога, ледь юродивим від
Винопиття, чуми, від часника і бід
Й під сіттю синіх мух заснулому дитяті.

Дозвілля те його, безмежне, як тепер
Люблю — і чарівну солод-солону мову,
І звуків з'єднаних подвійність пречудову...
Боюсь розкрити стулки лезом, взяти перл.

Ласкавий Аріосте, може, й ми коли
В одне широке і братерське море
Зіллям твою блакить і наші злотні хори,
І ми бували там. Меди ми там пили...

4–6 травня 1933

2

В Європі холодно. В Італії п'ятьма.
Паскудство влади, як липкі голярські пальці.
О, розхилив би я вікно ще нині вранці
На Адріатику руками обома.

Над розой мускусной жужжание пчелы,
В степи полуденной — кузнечик мускулистый.
Крылатой лошади подковы тяжелы,
Часы песочные желты и золотисты.

На языке цикад пленительная смесь
Из грусти пушкинской и средиземной спеси,
Как плющ назойливый, цепляющийся весь,
Он мужественно врет, с Орландом куролеся.

Часы песочные желты и золотисты,
В степи полуденной кузнечик мускулистый —
И прямо на луну влетает враль плечистый...

Любезный Ариост, посольская лиса,
Цветущий папоротник, парусник, столетник,
Ты слушал на луне овсянок голоса,
А при дворе у рыб — ученый был советник.

О, город ящериц, в котором нет души, —
От ведьмы и судьи таких сынов рожала
Феррара черствая и на цепи держала,
И солнце рыжего ума взошло в глуши.

Мы удивляемся лавчонке мясника,
Под сеткой синих мух уснувшему дитяти,
Ягненку на дворе, монаху на осяти,

Солдатам герцога, юродивым слегка
От винопития, чумы и чеснока, —
И свежей, как заря, удивлены утрате...

Май 1933, июль 1935

Над мускусом троянди бджіл наплив,
Опівдні степ стриже цвіркунчик мускулястий,
З крилатого коня під золото підків
У золотистий час піску повільно б впасти.

Цикадна мова — суміш дивна, і у ній
Тужливість пушкінська і середземна пристрасть,
Як плющ настирний, що чіпляється чи змій,
Забріхується він з Орландом в товаристві.

У золотистий час піску повільно б впасти,
Опівдні степ стриже цвіркунчик мускулястий,
На місяць вмить злетиш, брехунчику-гімнасте.

Ласкавий Аріосте — лис послів еси,
Квітуча папороть, вітрильник, занепадник,
На місяці вбирив вівсянок голоси,
А на дворі у риб учений був ти радник.

О місто ящірок, і ні душі, і в дні
Такі від відьми і судів синів родила
Черства Феррара, ланцюги на них робила, —
Зійшло руде світило в глушині.

Дивуємося ми м'ясивам з роду в рід,
Під синню синіх мух заснулому дитяті,
Ягнятку на горі, монаху на вісляті,

Солдатам герцога, ледь юродивим від
Винопиття, чуми, від часника і бід,
І свіжій, як зоря, здивовані ми втраті...

Травень 1933, липень 1935

переклав Віктор Неборак

СТАРЫЙ КРЫМ

Холодная весна. Голодный Старый Крым,
Как был при Врангеле — такой же виноватый.
Овчарки на дворе, на рубищах заплаты,
Такой же серенький, кусающийся дым.

Все так же хороша рассеянная даль —
Деревья, почками набухшие на малость,
Стоят, как пришлые, и возбуждает жалость
Вчерашней глупостью украшенный миндаль.

Природа своего не узнает лица,
И тени страшные Украины, Кубани...
Как в туфлях войлочных голодные крестьяне
Калитку стерегут, не трогая кольца...

Май 1933

СТАРИЙ КРИМ

Холодна провесінь. Голодний Старий Крим.
Як і за Врангеля, так само наче винний.
Вівчарки у дворах, полатані куцини,
Такий самісінький кусючий сірий дим.

Такою ж бачиться розпросторіла даль —
Дерева, що бруньок і досі не розкрили,
Стоять, немов чужі, та будить жаль безсилий
З дурного розуму прикрашений мигдаль.

Природа власного не впізнає лица,
І привиди страшні України і Кубані —
У капцях повстяних опухлі вже селяни,
Що хвіртку стережуть, не рушачи кільця.

Травень 1933

переклала Світлана Жолоб

СТАРЫЙ КРЫМ¹

Холодная весна. Бесхлебный, робкий Крым.
Как был при Врангеле, такой же виноватый.
Колючки на земле, на рубищах заплаты,
Все тот же кисленький, кусающийся дым.

Все так же хороша рассеянная даль,
Деревья, почками набухшие на малость,
Стоят, как пришлые, и вызывает жалость
Пасхальной глупостью украшенный миндаль.

Природа своего не узнает лица,
И тени страшные Украйны и Кубани —
На войлочной земле голодные крестьяне
Калитку стерегут, не трогая кольца...

Лето 1933

¹ Вариант.

СТАРИЙ КРИМ¹

Холодна вкрай весна. Безхлібний лячний Крим,
Як був за Врангеля — так само винуватий.
Землею — грудочки. Залатані фалати.
Той кислуватий і кусючий той же дим.

Так само зір втіша урозстрім сійна даль.
Дерева, бростями набряклі в півтужавість,
Стоять прибудами, і викликає жалість
Не в лад великодню оздоблений мигдаль.

Природа вже себе не впізнає з лица,
І тіні — вmotorош! — Вкраїни і Кубані...
На повстаній землі в голоднім пильнуванні
При хвіртці гурт селян, що не чіпа кільця.

Літо 1933

переклав Станіслав Чернілевський

¹ Варіант.

* * *

Мы живем, под собою не чуя страны,
Наши речи за десять шагов не слышны,
 А где хватит на полразговорца,
 Там припомнят кремлевского горца.
Его толстые пальцы, как черви, жирны,
И слова, как пудовые гири, верны,
 Тараканьи смеются глазища,
 И сияют его голенища.

А вокруг него сброд тонкошеих вождей,
Он играет услугами полулюдей.
 Кто свистит, кто мяучит, кто хнычет,
 Он один лишь бабачит и тычет.
Как подкову, дарит за указом указ —
Кому в пах, кому в лоб, кому в бровь, кому в глаз.
 Что ни казнь у него — то малина
 И широкая грудь осетина.

Ноябрь 1933

* * *

Живемо, а під нами — німотні краї,
Як балачка бува, ледве чути її;
 Коли звернеться мовець до мовця, —
 Пригадають кремлівського горця.
Чорні пальці його — ніби жирна черва,
Наче гирі пудові, підхожі слова,
 А тарганячі вуса — лукаві,
 І виблискують ситтю халяви.

Коло нього — юрма тонкошиїх вождів,
Йому треба покори нікчемних людців:
 Хто свистить, хто нявчить, а хто хниче,
 А він тільки шпиняє і тиче.
Мов підкови, кує за указом указ —
Кому в пах, кому в лоб, кому в око нараз,
 Кожна страта у нього — малина,
 І розширений торс осетина.

Листопад 1933

переклав Григорій Латник

ВОСЬМИСТИШИЯ

I

Люблю появление ткани,
Когда после двух или трех,
А то четырех задыханий
Придет выпрямительный вздох.

И дугами парусных гонок
Зеленые формы чертя,
Играет пространство спросонок —
Не знавшее люльки дитя.

Ноябрь 1933 — июль 1935

II

Люблю появление ткани,
Когда после двух или трех,
А то четырех задыханий
Придет выпрямительный вздох.

И как хорошо мне и тяжело,
Когда приближается миг,
И вдруг дуговая растяжка
Звучит в бормотаньях моих.

Ноябрь 1933 — январь 1934

ВОСЬМИВІРШІ

I

Вподобав тканини я з'яву,
Коли після двох-трьох ядуч
Зітхання відродиться мляве,
Аж раптом — випростує дух.

Між дуг перегонів вітрильних,
Відкрите окресливши тло,
Зі сну грає простір свавільно —
Маля, що без люлі росло.

Листопад 1933 — липень 1935

II

Вподобав я з'яву тканини,
Як після численних ядуч
Полегша настане. Віднині
Зітханням спрямляється дух.

І так мені любо і важко,
Коли наближається мить,
І враз — дугової розтяжки
Луна в мурмотіннях зорить.

Листопад 1933 — січень 1934

III

О бабочка, о мусульманка,
В разрезанном саване вся, —
Жизняночка и умирашка,
Такая большая — сия!

С большими усами кусава
Ушла с головою в бурнус.
О флагом развернутый саван,
Сложи свои крылья — боюсь!

Ноябрь 1933 — январь 1934

IV

Шестого чувства крошечный придаток
Иль ящерицы теменной глазок,
Монастыри улиток и створчаток,
Мерцающих ресничек говорок.

Недостижимое, как это близко —
Ни развязать нельзя, ни посмотреть, —
Как будто в руку вложена записка
И на нее немедленно ответь...

Май 1932 — февраль 1934

V

Преодолев затверженность природы,
Голуботвердый глаз проник в ее закон.
В земной коре юродствуют породы,
И как руда из груди рвется стон.

III

Попільнице, о мусульманко,
В розрізанім савані вся —
Життєвочко і помиранко,
Велика така — з небеса!

У вусах велика кусава
Пірна з головою в бурнус.
О, стягом розгорнутий саван,
Стули свої крила — боюсь!

Листопад 1933 — січень 1934

IV

До шостого чуття єство примушує
Той, в ящірки із тім'я, тьмяний зір,
Монастирі для равликів і мушель,
Війчастих мерехтливий поговір.

Все недосяжне невимовно близько!
Та роздивитися, поглянуть — зась,
Мов у долоню вкладено записку,
На котру треба відповісти враз.

Травень 1932 — лютий 1934

V

Долаючи затвердженість природи,
Блакитнопружний зір в її закон проник.
В земній корі юродствують породи,
І як руда, назовні рветься скрик.

И тянется глухой недоразвиток
Как бы дорогой, согнутою в рог,
Понять пространства внутренних избыток
И лепестка и купола залог.

Январь—февраль 1934

VI

Когда, уничтожив набросок,
Ты держишь прилежно в уме
Период без тягостных сносок,
Единый во внутренней тьме,
И он лишь на собственной тяге
Зажмурившись, держится сам,
Он так же отнесся к бумаге,
Как купол к пустым небесам.

Ноябрь 1933 — январь 1934

VII

И Шуберт на воде, и Моцарт в птичьей гаме,
И Гете, свищущий на выющейся тропе,
И Гамлет, мысливший пугливыми шагами,
Считали пульс толпы и верили толпе.

Быть может, прежде губ уже родился шопот
И в бездревесности кружились листья,
И те, кому мы посвящаем опыт,
До опыта приобрели черты.

Ноябрь 1933 — январь 1934

І пнеться недоносок недоладний,
Немов дорога, зігнута у ріг,
Збагнути простору глибинний надмір.
В нім купола й пелюстки оберіг.

Січень—лютий 1934

VI

Коли уже знищений начерк,
Відбиток цупкий в глибині
Утримує пам'ять, неначе
Він в серця імлі — в однині.
Натхненням лише власних нервів —
Замруживсь — та втримався сам.
Й так само належить паперу,
Як баня — пустим небесам.

Листопад 1933 — січень 1934

VII

І Шуберт на воді, і трель пташина — Моцарт,
І посвист Гьоте, як стежин витких приборі,
І Гамлет, що сахавсь на кожнім другім кроці,
Юрбі ввірялися, пульс міряючи їй.

Мо', перше, ніж вуста, зродилось шепотіння,
І листям тріпотів ще бездеревний ліс.
І ті, кому ми досвід присвятили,
Іще до нього набували рис.

Листопад 1933 — січень 1934

VIII

И клена зубчатая лапа
Купается в круглых углах,
И можно из бабочек крапа
Рисунки слагать на стенах.

Бывают мечети живые —
И я догадался сейчас:
Быть может, мы Айя-София
С бесчисленным множеством глаз.

Ноябрь 1933 — январь 1934

IX

Скажи мне, чертежник пустыни,
Арабских песков геометр,
Ужели безудержность линий
Сильнее, чем дующий ветер?
— Меня не касается трепет
Его иудейских забот —
Он опыт из лепета лепит
И лепет из опыта пьет...

Ноябрь 1933 — январь 1934

X

В игольчатых чумных бокалах
Мы пьем наважденье причин,
Касаемся крючьями малых,
Как легкая смерть, величин.

VIII

І клéнова зубчаста лапа
Купається в кутих кутах,
І можна з метеликів крапу
Створити на стінах естамп.

Буває — мечеті стихійні,
І я здогадався ачей:
Можливо, ми Айя-Софія
З тавром незліченних очей.

Листопад 1933 — січень 1934

IX

Повідай, кресляре пустелі,
Сипкого піску геометр,
Невже цей нестрим паралелей
Сильніший за вітру замет?
— Я не доторкнуся й наосліп
Трутизни юдейських турбот,
Що ліпить із досвіту досвід,
П'є доста марноту марнот.

Листопад 1933 — січень 1934

X

Із келихів чумних голчастих
Спиваєм насланя причин,
Торкаємось крилами часток —
Ще легших за смерть величин.

И там, где сцепились бирюльки,
Ребенок молчанье хранит,
Большая вселенная в люльке
У маленькой вечности спит.

Ноябрь 1933 — июль 1935

ХІ

И я выхожу из пространства
В запущенный сад величин
И мнимое рву постоянство
И самосознание причин.

И твой, бесконечность, учебник
Читаю один, без людей, —
Безлиственный, дикий лечебник,
Задачник огромных корней.

Ноябрь 1933 — июль 1935

Де зчепляться ці витребеньки,
Маля — ані слова на спит.
І всесвіт великий, як в ньеньки,
В маленької вічності спить.

Листопад 1933 — липень 1935

XI

Із простору пнуса настійно
В занедбаний сад величин,
Уявну зриваю постійність
І самосвідомість причин.
І твій, нескінченність, підручник
Гортаю, самотній читач, —
Посібник, де трави повзучі
І корінь великих задач.

Листопад 1933 — липень 1935

переклала Валерія Богуславська

* * *

Как из одной высокогорной щели
Течет вода, на вкус разноречива,
Полужестка, полусладка, двулична, —
Так, чтобы умереть на самом деле,
Тысячу раз на дню лишусь обычной
Свободы вдоха и сознания цели.

Январь 1934 (декабрь 1933?)

* * *

Як із високогірної щілини
Тече вода, на смак різноманітна,
Напівжорстка, солодка і цинічна...
Так, щоб насправді вмерти, ставши тліном,
ЩоMITI захлинатимусь без звичних
Мети осягнення, зітхання звільна.

Січень 1934 (грудень 1933?)

переклала Валерія Богуславська

* * *

Когда душе и тóропкой и робкой
Предстанет вдруг событий глубина,
Она бежит виющеюся тропкой,
Но смерти ей тропина не ясна.

Он, кажется, дичился умиранья
Застенчивостью славной новичка
Иль звука первенца в блистательном собрании,
Что льется внутрь — в продольный лес смычка,

Что льется вспять, еще лентясь и мерясь
То мерой льна, то мерой волокна,
И льется смолкой, сам себе не верясь,
Из ничего, из нити, из темна, —

Лиясь для ласковой, только что снятой маски,
Для пальцев гипсовых, не держащих пера,
Для укрупненных губ, для укрепленной ласки
Крупнозернистого покоя и добра.

Январь 1934

* * *

Коли душа поспішна й несмілива
Прозріє враз суєтну глибину,
Вона біжить угору, мов стеблина,
Та стелить смерть їй стежку осяйну.

Здається, він страшився умирання
Через стидливу славу новачка
Чи голос первенця в добірному зібранні,
Що ллється вглиб і упродовж смичка,

Що ллється вспак, ліниво і помірно,
Мов міркою ляного полотна,
І ллється густо й чудно, яко миро,
Нізвідки, з нитки, з мороку, з нутра.

Узрито лагідно на щойно зняту маску,
На пальці гіпсові, віднині без пера,
На губи віразні, на виражену ласку
Утихомирення — з дорідного зерна.

Січень 1934

переклав Тарас Лучук

* * *

Мастерица виноватых взоров,
Маленьких держательница плеч!
Усмирен мужской опасный норов,
Не звучит утопленница-речь.

Ходят рыбы, рдея плавниками,
Раздувая жабры: на, возьми!
Их, бесшумно охающих ртами,
Полухлебом плоти накорми.

Мы не рыбы красно-золотые,
Наш обычай сестринский таков:
В теплом теле ребрышки худые
И напрасный влажный блеск зрачков.

Маком бровки мечен путь опасный.
Что же мне, как янычару, люб
Этот крошечный, летуче-красный,
Этот жалкий полумесяц губ?..

* * *

Ти, майстрине винуватих зорів,
Плечиків тримателько смутна!
Присмирнів мужів хижацький норов,
Втоплениця-мова не луна.

Ходять риби, жевріють пливцями,
Роздимають жабри: от, згуртуй!
Їх, що німо окають ротами,
Напівхлібом плоті нагодуй.

Ми не рибки жаркозолотенькі,
Отакий в нас звичай, у сестриць:
В теплім тілі реберця худенькі
Та вологий марний блиск зіниць.

Маком брівки значен шлях солоний...
Що ж мені, мов яничару, люб
Цей маценький, цей летко-червоний
Бідолашний цей півмісяць губ?..

Не серчай, турчанка дорогая:
Я с тобой в глухой мешок зашьюсь,
Твои речи темные глотая,
За тебя кривой воды напьюсь.

Ты, Мария¹, — гибнущим подмога,
Надо смерть предупредить — уснуть.
Я стою у твердого порога.
Уходи, уйди, еще побудь.

После 14 февраля 1934

¹ Вариант — «Наша нежность».

Не гнівись, туркене: я з тобою
Ся зашию у глухий чувал,
За тебе нап'юсь води кривої,
Як від тебе темних мов вчував.

Ти, Маріє¹, — смертникам підмога,
Треба обігнати смерть — заснуть.
Край твердого я стою порога.
Тож уходь, піди, іще побудь.

Після 14 лютого 1934

переклав Аркадій Штипель

¹ Варіант — «Наша ніжність».

З «Воронезьких віршів»

* * *

Пусти меня, отдай меня, Воронеж:
Уронишь ты меня иль проворонишь,
Ты выронишь меня или вернешь, —
Воронеж — блажь, Воронеж — ворон, нож...

Апрель 1935

* * *

Облиш мене, віддай мене, Вороніж:
Загубиш ти мене чи проворониш,
Покинеш, вернеш — серцю вороніш, —
Вороніж — рай, Вороніж — ворон, ніж...

Квітень 1935

переклав Анатолій Гризун

* * *

Я должен жить, хотя я дважды умер,
А город от воды ополоумел:
Как он хорош, как весел, как скуласт,
Как на лемех приятен жирный пласт,
Как степь лежит в апрельском повороте,
А небо, небо — твой Буонаротти...

Апрель 1935

* * *

Я мушу жити, хоч і вмер два рази,
Здурило місто від води відразу, —
Веселе, гарне, ніби мартопляс,
Як на леміх приємний жирний пласт,
Як степ мовчить у квітня повороті...
А небо, небо — твій Буонарроті!

Квітень 1935

переклав Григорій Латник

* * *

Это какая улица?
Улица Мандельштама.
Что за фамилия чортова —
Как ее ни вывертывай,
Криво звучит, а не прямо.

Мало в нем было линейного,
Нрава он не был лилейного,
И потому эта улица
Или, верней, эта яма
Так и зовется по имени
Этого Мандельштама...

Апрель 1935

* * *

Що воно то за вулиця?
Вулиця Мандельштама.
Що за наймення в біса?
Як його не розписуй,
Криво звучить, а не прямо.

В ньому замало лінійного,
Норову був не лілійного,
Й вулиця напівзавмерла,
Або, вірніше, яма,
Названа так на ймення
Вже цього Мандельштама.

Квітень 1935

переклав Анатолій Гризун

ЧЕРНОЗЕМ

Переуважена, перечерна, вся в холе,
Вся в холках маленьких, вся воздух и призор,
Вся рассыпаючись, вся образуя хор, —
Комочки влажные моей земли и воли...

В дни ранней пахоты черна до синевы,
И безоружная в ней зиждется работа —
Тысячехолмие распаханной молвы:
Знать, безокружное в окружности есть что-то.

И все-таки, земля — проруха и обух.
Не умолить ее, как в ноги ей ни бухай:
Гниющей флейтою настраживает слух,
Кларнетом утренним зазябливает ухо...

Как на лемех приятен жирный пласт,
Как степь лежит в апрельском провороте!
Ну, здравствуй, чернозем: будь мужествен, глазаст...
Черноречивое молчание в работе.

Апрель 1935

ЧОРНОЗЕМ

Переповажена, пречорна, в дбалій долі,
В маленьких гривках вся — повітря та бадьор,
Вся розсипаючись, вся утворивши хор —
Сирі грудки землі моєї й волі.

При ранній оранці чорніє просто в синь,
Тож в ній беззбройна твориться робота, —
Тисячогорб'я перералених молінь:
Десь є щось безобвідне в тих обводах.

І все ж таки земля є похибка, обух.
Не убагать її, хоч як їй в ноги бухай:
Гнилькою флейтою настерігає слух,
Кларнетом вранішнім ледь-ледь холонить вухо.

Як скиба на леміш смакує, чисто лій,
Як степ мовчить в квітневім обороті!
Чолом, чорноземе: очей набудь, змужній...
Чорномовчання чорномовне у роботі.

Квітень 1935

переклав Аркадій Штипель

* * *

Лишив меня морей, разбега и разлета
И дав стопе упор насильственной земли,
Чего добились вы? Блестящего расчета:
Губ шевелящихся отнять вы не могли.

Май 1935

* * *

Позбавивши мене морів і порятунку,
Давши стопі упор насильної землі,
Чого ви досягли? Лихого розрахунку:
Губ, що ворущаться, відняти не змогли.

Травень 1935

переклав Григорій Латник

* * *

Возможна ли женщине мертвой хвала?
Она в отчуждении и в силе,
Ее чужелюбая власть привела
К насильственной жаркой могиле.

И твердые ласточки круглых бровей
Из гроба ко мне прилетели
Сказать, что они отлежались в своей
Холодной стокгольмской постели.

И прадеда скрипкой гордился твой род,
От шейки ее хорошея,
И ты раскрывала свой аленький рот,
Смеясь, итальянясь, русея...

Я тяжкую память твою берегу —
Дичок, медвежонок, Миньона, —
Но мельниц колеса зимуют в снегу,
И стынет рожок почтальона.

3 июня 1935, 14 декабря 1936

* * *

Чи жінці померлій можлива хвала?
Була у відчуженні й силі,
Та доля чужинська зі світу звела,
Замкнула у млосній могилі.

І ластівки брів, стрепенувшись в імлі,
Злетіли до мене крізь темінь —
Сказати, що вже належались в землі,
В стокгольмській постелі студеній.

Від прадіда скрипкою славився рід,
І ти, свого роду кровинка,
Сміялась, співала за нею услід,
Моя італійська русинка...

Важка твоя пам'ять вертається в снах —
Дикунка, ведмедик, Міньона...
Колеса млинів зупинились в снігах,
Й ріжок листоноші холоне.

3 червня 1935, 14 грудня 1936

переклала Наталія Горішна

* * *

Бежит волна-волной, волне хребет ломая,
Кидаясь на луну в невольничьей тоске,
И янычарская пучина молодая,
Неусыпленная столица волновая,
Кривсует, мечется и роет ров в песке.

А через воздух сумрачно-хлопчатый
Неначатой стены мерещатся зубцы,
А с пенных лестниц падают солдаты
Султанов мнительных — разбрызганы, разъяты —
И яд разносят хладные скопцы.

27 июня — июль 1935

* * *

Біжить-бурлить бурун, бурлом хребет вгинає,
Невольно й жалісно грозить молодику:
Глянь, яничарська ніч вирує, виринає,
Неупокорена столиця буруна є,
І кривина реве і риє рів в піску.

А у повітрі хмурно-пелехатім
Нерозпочатої стіни мигтять зубці.
А з пінних східців падають солдати
Султанів завидних — розбризкані, розтяті, —
І їдь розносять сіверні скопці.

27 червня — липень 1935

переклав Тарас Лучук

* * *

Мой щегол, я голову закину —
Поглядим на мир вдвоем:
Зимний день, колючий, как мякина,
Так ли жестк в зрачке твоём?

Хвостик лодкой, перья черно-желты,
Ниже клюва в краску влит,
Сознаешь ли — до чего щегол ты,
До чего ты щегловит?

Что за воздух у него в надлобье —
Черн и красен, желт и бел!
В обе стороны он в оба смотрит — в обе! —
Не посмотрит — улетел!

9–27 декабря 1936

* * *

Щиглику, я підведу обличчя —
Глянемо удвох на світ:
День жорсткий зимовий хоче звично
Дати щигля нам і квіт?

Хвостик-човник, пір'я чорно-жовте,
В червінь влитий по саменький дзьоб,
Усвідомлюєш хіба, піжон ти,
Скільки маєш ти оздоб?

А повітря над чолом — патьоки
Чорно-пурпурових кольорів!
Обома він дивиться — в обидва боки —
Не погляне — полетів!

9–27 грудня 1936

переклала Наталія Бельченко

* * *

Нынче день какой-то желторотый —
Не могу его понять —
И глядят приморские ворота
В якорях, в туманах на меня...

Тихий, тихий по воде линиялой
Ход военных кораблей,
И каналов узкие пеналы
Подо льдом еще черней.

9—28 декабря 1936

* * *

День якийсь незвичний жовторотий —
Туманець сьогодні надворі —
І приморські дивляться ворота
В душу мою через якорі.

Тихий, тихий по воді злинялій
Кораблів воєнних плин,
І каналів завузькі пенали
Ще чорніють з-під важких льодин.

9–28 грудня 1936

переклав Анатолій Гризун

* * *

Не у меня, не у тебя — у них
Вся сила окончаний родовых:
Их воздухом поющ тростник и скважист,
И с благодарностью улитки губ людских
Потянут на себя их дышащую тяжесть.

Нет имени у них. Войди в их хрящ —
И будешь ты наследником их княжеств.

И для людей, для их сердец живых,
Блуждая в их извилинах, развивах,
Изобразишь и наслажденья их,
И то, что мучит их, — в приливах и отливах.

9–27 декабря 1936

* * *

У мене, чи у тебе, чи — у них
Уся снага закінчень родових:
Їх подихом журчить стебло дірчасте,
Привітним равликом личинки губ людських
На себе тягнуть їх, аж дихається тяжче.

Нема наймення в них. Відчуй їх хрящ —
І станеш їх наступником, звитяжцем.

І для людей, для їх сердець живих,
Петляючи в вихлястих їх масивах,
Ти виявиш і насолоду їх,
І те, що мучить їх, — в припливах і відпливах.

9—27 грудня 1936

переклав Тарас Лучук

* * *

Внутри горы бездействует кумир —
В покоех бережных, безбрежных и счастливых,
А с шеи каплет ожерелий жир,
Оберегая сна приливы и отливы.

Когда он мальчик был и с ним играл павлин,
Его индийской радугой кормили,
Давали молока из розоватых глин
И не жалели кошенили.

Кость усыпленная завязана узлом,
Очеловечены колени, руки, плечи,
Он улыбается своим тишайшим ртом,
Он мыслит костю и чувствует челом
И вспомнить силится свой облик человеческий.

10–26 декабря 1936

* * *

Всередині гори лежить кумир
В покоях-сховах безбережних і щасливих,
А з шиї капотить перлистий жир,
Мережить бережно сонливі переливи.

Та за дитинних літ з ним бавився павич.
Його індійська райдуга живила;
Поїла молоком з рожевих межиріч
І в багрянлицю облачила.

Кість саркофагова зав'язана вузлом,
Хоча олюднені кінцівки і суглоби,
Він усміхається ротищем-маслаком,
Він мислить кісткою і чується чолом:
Не пам'ятає про свою людську подобу.

10–26 грудня 1936

переклав Тарас Лучук

* * *

Пластинкой тоненькой жиллета
Легко щетину спячки снять:
Полуукраинское лето
Давай с тобою вспоминать.

Вы, именитые вершины,
Дерев косматых именины, —
Честь Рюисдалевых картин, —
И на почин лишь куст один
В янтарь и мясо красных глин.

Земля бежит наверх. Приятно
Глядеть на чистые пласты
И быть хозяином объятной
Семипалатной простоты.

Его холмы к далекой цели
Стогами легкими летели,
Его дорог степной бульвар
Как цепь шатров в тенистый жар!

* * *

Жилеттом щоки поголити,
Здолавши вранішню ліню,
Напівукраїнське літо
Згадати і його теплінь.

І ви, славетні верховини,
Дерев косматих іменини,
Честь Рюїсдалевих картин, —
І на почин лиш кущ один
В бурштин і м'ясо бурих глин.

Земля летить угору. Гарно
Нам бачити за пластом пласт
І бути повік-вік владарем
Таких простих семи палат.

Його узгір'я ген до цілі
Стіжками легко так летіли.
І степовий бульвар доріг,
Немов у спеку в тінь проліг!

И на пожар рванулась ива,
А тополь встал самолюбиво...
Над желтым лагерем жнивья
Морозных дымов колея.

А Дон еще как полукровка,
Сребрясь и мелко и неловко,
Воды набравши с полковша,
Терялся, что моя душа,

Когда на жесткие постели
Ложилось бремя вечеров
И, выходя из берегов,
Деревья-бражники шумели...

15–27 декабря 1936

В пожежу кинулась вербичка,
Тополя піднялась велично...
Над жовтим полем після жнив
Дим слід холодний проложив...

А Дон, він напівкровок наче,
Сріблиться і хвильками скаче,
Води набравши з пів ковша,
Нітиться, як людська душа,

Коли на грубі простирадла
Тягар вкладався вечорів
Й, виходячи із берегів,
Дерева-гультаї горлали...

15–27 грудня 1936

переклав Микола Сулима

* * *

Эта область в темноводье —
Хляби хлеба, гроз ведро —
Не дворянское угодье —
Океанское ядро.
Я люблю ее рисунок —
Он на Африку похож.
Дайте свет — прозрачных лунок
На фанере не сочтешь.
— Анна, Россошь и Гремячье, —
Я твержу их имена,
Белизна снегов гагачья
Из вагонного окна.

Я кружил в полях совхозных —
Полон воздуха был рот,
Солнц подсолнечника грозных
Прямо в очи оборот.
Въехал ночью в рукавичный,
Снегом пышущий Тамбов,
Видел Цны — реки обычной —
Белый-белый бел-покров.

* * *

Ці краї у темноводді —
Сльота хліба, гроз цебро —
Не шляхетний двір сьогодні —
Океанськеє ядро.
Їхній я люблю малюнок —
Він, мов Африка, лежить.
Посвітить — прозорих лунок
На фанері не злічить.
Анна, Розсош і Грем'яче, —
Вимовляю імена,
Білизну снігів я бачу
Із вагонного вікна.

Я в полях кружляв колгоспних —
Аж повітря повен рот,
Соняхів голівки просто
Роблять в вічі поворот.
Вїхав в темінь рукавичну —
У засніжений Тамбов,
Бачив Цни — для річки звичний
Білий-білий геть покров.

Трудодень земли знакомой
Я запомнил навсегда,
Воробьевского райкома
Не забуду никогда.

Где я? Что со мной дурного?
Степь беззимняя гола.
Это мачеха Кольцова,
Шутишь: родина щегла!
Только города немого
В гололедицу обзор,
Только чайника ночного
Сам с собою разговор...
В гуще воздуха степного
Перекличка поездов
Да украинская мова
Их растянутых гудков.

23–27 декабря 1936

Трудодень землі знайомий
Я навик запам'ятав,
Воробйовського райкому
Дух у пам'яті постав.

Де я? Що вчинив такого?
Степ безкрай без снігів.
Мо', це мачуха Кольцова,
Ні, це щиглик тут осів.
Місто темне і німотне
Можна вгледіти в п'їтьмі,
Тільки чайник неумовкно
Щось бурмоче сам собі,
У повітрі степовому
Лиш перегук поїздів
Та українская мова
Із розтягнутих гудків.

23–27 грудня 1936

переклав Микола Сулима

* * *

Твой зрачок в небесной корке,
Обращенный вдаль и ниц,
Защищают оговорки
Слабых, чующих ресниц.

Будет он обожествленный
Долго жить в родной стране —
Омут ока удивленный, —
Кинь его вдогонку мне.

Он глядит уже охотно
В мимолетные века —
Светлый, радужный, бесплотный,
Умоляющий пока.

2 января 1937

* * *

Вдалину і вниз із шовку
Неба чоловічок твій
Поринає крізь обмовки
Сторожких, вразливих вій.

І обожнений, нівроку
Житиме в вітчизні він —
Зачудований вир ока
Кинь у мене навздогін.

Вже він дивиться охоче
У зникомість днів і ер —
Безтілесний і урочий,
І благальний дотепер.

2 січня 1937

переклала Наталія Бельченко

* * *

Я около Кольцова
Как сокол закольцован,
И нет ко мне гонца,
И дом мой без крыльца.

К ноге моей привязан
Сосновый синий бор,
Как вестник без указа
Распахнут кругозор.

В степи кочуют кочки,
И все идут, идут
Ночлеги, ночи, ночки —
Как бы слепых везут.

9 января 1937

* * *

Я поблизу Кольцова
Мов сокіл ув оковах.
Біда з гінцем моїм,
Й без ганку в мене дім.

Де бути перелазу —
Сосновий синій бір.
Як вісник без указу
Розкритий кругозір.

В степу бредуть купини —
Юрбами йдуть та йдуть!
Нічліг, плачі совині,
Сліпцям незрима путь.

9 січня 1937

переклав Віктор Гриценко

* * *

Еще не умер ты, еще ты не один,
Покуда с нищенкой-подругой
Ты наслаждаешься величием равнин
И мглой, и холодом, и вьюгой.

В роскошной бедности, в могучей нищете
Живи спокоен и утешен.
Благословенны дни и ночи те,
И сладкогласный труд безгрешен.

Несчастлив тот, кого, как тень его,
Пугает лай и ветер косит,
И беден тот, кто сам полуживой
У тени милостыню просит.

15–16 января 1937

* * *

Ні, ти ще не помер, ні, ти ще не один,
Доки з жебрачкою, подругою німою,
Ідеш, захоплений величністю рівнин,
І холодом, і млою, і зимою.

В розкішній бідності, в могутній нуждоті
Будь втішений і супокійний.
Благословенні дні і ночі ті,
Безгрішний труд солодко-мрійний.

Нещасний той, кого, як власна тінь,
Лякає гавкіт, вітер косить.
І вбогий той, хто повен сам болінь,
У тіні милостині просить.

15–16 січня 1937

переклав Дмитро Павличко

* * *

В лицо морозу я гляжу один:
Он — никуда, я — ниоткуда,
И все утюжится, ploится без морщин
Равнины дышащее чудо.

А солнце шуруется в крахмальной нищете —
Его прищур спокоен и утешен...
Десятизначные леса — почти что те...
И снег хрустит в глазах, как чистый хлеб, безгрешен.

16 января 1937

* * *

В лице морозу я один глядів, —
Нікуди він, а я — нізвідки,
І все прасується, плоїться без горбів
Рівнина, дихаючи зрідка.

А сонце мружитья в крохмальній наготі.
Примруженість його — спокійна, втішна,
Ліси десятизначні — майже ті...
І сніг хрустить в очах, як чистий хліб, безгрішний.

16 січня 1937

переклав Григорій Латник

* * *

Как женственное серебро горит,
Что с окисью и примесью боролось,
И тихая работа серебрит
Железный плуг и песнетворца голос.

Начало 1937

* * *

Як по-жіночому срібло пала,
Що з окислом і домішком боролось,
І непомітна праця посрібля
Залізний плуг і піснетворця голос.

Початок 1937

переклав Анатолій Гризун

* * *

Я нынче в паутине световой —
Черноволосой, светло-русой, —
Народу нужен свет и воздух голубой,
И нужен хлеб и снег Эльбруса.

И не с кем посоветоваться мне,
А сам найду его едва ли:
Таких прозрачных, плачущих камней
Нет ни в Крыму, ни на Урале.

Народу нужен стих таинственно-родной,
Чтоб от него он вечно просыпался
И льнянокудрою, каштановой волной —
Его звучаньем — умывался.

19 января 1937

* * *

Я нині в павутині світловій, —
Чорноволосій, світло-русій.
Народу треба світло, простір голубий,
Йому потрібні хліб і сніг Ельбрусу.

Немає з ким порадитись мені,
А інші теж без успіху шукали
Ці камені, прозорі та журні,
Бо їх нема в Криму та на Уралі.

Народу треба вірш таємний і близький,
Щоб він од нього вічно прокидався
І хвилию льоновою мерщій —
Його звучанням — умивався.

19 січня 1937

переклав Григорій Латник

* * *

Куда мне деться в этом январе?
Открытый город сумасбродно цепок...
От замкнутых я, что ли, пьян дверей? —
И хочется мычать от всех замков и крепок.

И переулков лающих чулки,
И улиц перекошенных чуланы —
И прячутся поспешно в уголки
И выбегают из углов угланы...

И в яму, в бородавчатую темь
Скольжу к обледенелой водокачке
И, спотыкаясь, мертвый воздух ем,
И разлетаются грачи в горячке —

А я за ними ахаю, крича
В какой-то мерзлый деревянный короб:
— Читателя! советчика! врача!
На лестнице колючей разговора б!

1 февраля 1937

* * *

Що діяти? Січневий б'є борець.
Позачинялись люди, як терміти.
А може, я сп'янів од замкнених дверей?
Від цих замків я ладен заревіти.

Панчохи вулиць з лайкою в устах,
Завулків перекривлених комори
І поспіхом заховані в кутах,
І з тих кутів зринаючі потвори.

У яму падаю і по льоду
Сповзаю, і стаю при водокачці,
Повітря мертве їм, встаю й паду,
І розлітаються дрозди в гарячці.

А я кричу крізь дерев'яний кіш,
Волаю крізь обмерзлий подих:
«Гей, читача! Порадника! І лікаря — скоріш!
Розмови б на колючих сходах!»

1 лютого 1937

переклав Дмитро Павличко

* * *

Люблю морозное дыханье
И пара зимнего признание:
Я — это я, явь — это явь...
И мальчик, красный, как фонарик,
Своих салазок государик
И заправила, мчится вплавь.
И я — в размолвке с миром, с волей —
Заразе саночек мирволю —
В серебристых скобках, в бахромах, —
И век бы падал векши легче,
И легче векши к мягкой речке —
Полнеба в валенках, в ногах...

24 января 1937

* * *

Люблю я дихання морозне
І пари зізнання серйозне:
Ця ява — я, це яви — яв.
Пашить хлопчина, мов ліхтарик,
Своїх санчаток володарик
І керувальник, мчить уплав.
І я, зі світом посварившись,
Санчат принаді покоровся б,
В скобах сріблястих, в торочках.
І вік би падав, легше векші,
За векшу в річці тихій легший,
Півнеба в валянках, в ногах...

24 січня 1937

переклала Ірина Коваль

* * *

Где связанный и пригвожденный стон?
Где Прометей — скалы подспорье и пособие?
А коршун где — и желтоглазый гон
Его когтей, летящих исподлобья?

Тому не быть: трагедий не вернуть,
Но эти наступающие губы —
Но эти губы вводят прямо в суть
Эсхила-грузчика, Софокла-лесоруба.

Он эхо и привет, он вежа, нет — лемех.
Воздушно-каменный театр времен растущих
Встал на ноги, и все хотят увидеть всех —
Рожденных, гибельных и смерти не имущих.

19 января — 4 февраля 1937

* * *

Де стогін зв'язаний і кинутий між стін?
Де Прометей — скали підмога і подоба?
А де орел жажний, де жовтоокий гін
Залізних пазурів, що линуть із-під лоба?

Минулося. Трагедій не вернуть,
Та губи ці страшні, їх сила груба,
Та губи ці ведуть несхибно просто в суть
Есхіла-носія, Софокла-лісоруба.

Він — всім привіт, луна, він — віха віх...
Він — кам'яний театр, де всі часи роздерті...
Він встав, і всі жадають вздріти всіх,
Живих, і вимерлих, і не імущих смерті.

19 січня — 4 лютого 1937

переклав Дмитро Павличко

* * *

Как светотени мученик Рембрандт,
Я глубоко ушел в немеющее время,
И резкость моего горящего ребра
Не охраняется ни сторожами теми,
Ни этим воином, что под грозою спят.

Простишь ли ты меня, великолепный брат
И мастер и отец черно-зеленой теми, —
Но око соколиного пера
И жаркие ларцы у полночи в гареме
Смущают не к добру, смущают без добра
Мехами сумрака взволнованное племя.

4 февраля 1937

* * *

Як світлотіні мученик Рембрандт,
Я глибоко пішов у час, який у дремі,
Тож різкість і вогонь мого ребра
Без охорони вартовим окремим
І воїном оцим, що під грозою сплять.

Чи вибачиш мені, мій пречудовий брат,
І майстер, що створив чорно-зелену темінь,
Та око соколиного пера
І скриньки дорогі опівночі в гаремі
Бентежать не дарма, бентежать без добра
Міхами присмерку розпаленіле плем'я.

4 лютого 1937

переклав Григорій Латник

* * *

Разрывы круглых бухт, и хрящ, и синева,
И парус медленный, что облаком продолжен, —
Я с вами разлучен, вас оценив едва:
Длинней органных фуг, горька морей трава —
Ложноволосая — и пахнет долгой ложью,
Железной нежностью хмелеет голова,
И ржавчина чуть-чуть отлогий берег гложет...
Что ж мне под голову другой песок подложен?
Ты, горловой Урал, плечистое Поволжье,
Иль этот ровный край — вот все мои права, —
И полной грудью их вдыхать еще я должен.

4 февраля 1937

* * *

Розриви круглих бухт, і хрящ, і синь жива,
Повільний парус, що його хмарина здовжить,
І вже не бачу я, що там пливе Нева:
Органних довше фуг — гірка морів трава,
Хибноволоса — і брехати може.
Іржа розлогий берег той тривожить...
Чом з іншого піску мені зробили ложе?
Ти, горловий Урал, плечаста міць Поволжя
Чи цей рівнинний край — усі мої права,
Вдихати їх грудьми я мушу, як і кожен.

4 лютого 1937

переклав Григорій Латник

* * *

Пою, когда гортань сыра, душа — суха,
И в меру влажен взор, и не хитрит сознание:
Здорово ли вино? Здоровы ли меха?
Здорово ли в крови Колхиды колыханье?
И грудь стесняется, — без языка — тиха:
Уже я не пою — поет мое дыханье —
И в горных ножнах слух, и голова глуха...

Песнь бескорыстная — сама себе хвала:
Утеха для друзей и для врагов — смола.

Песнь одноглазая, растущая из мха, —
Одноголосый дар охотничьего быта, —
Которую поют верхом и на верхах,
Держа дыханье вольно и открыто,
Заботясь лишь о том, чтоб честно и сердито
На свадьбу молодых доставить без греха.

8 февраля 1937

* * *

Мій спів — коли гортань — сира, душа — суха,
Вологий трохи зір, свідомість не оманна.
Чи добрим є вино? Чи місткість не плоха?
Чи добрим є в крові Колхіди колихання?
Груди соромляться, і слів потік стиха;
Співаю вже не я — співає відчуження —
І в піхвах слух заляк, і голова глуха...

Пісня беззискова — сама собі хвала:
Утіха друзям це, а ворогам — смола.

Росте із моху пісня не лиха —
Одноголосий дар мисливського привіту,
Її співають верхи й на верхах,
Тримають посох вільно і відкрито,
Піклуючись про те, щоб чесно і сердито
На учту молодих домчати без гріха.

8 лютого 1937

переклад Григорій Латник

* * *

Вооруженный зреньем узких ос,
Сосущих ось земную, ось земную,
Я чую все, с чем свидетелься пришлось,
И вспоминаю наизусть и всуе.

И не рисую я, и не пою,
И не вожу смычком черноголосым:
Я только в жизнь впиваюсь и люблю
Завидовать могучим, хитрым осам.

О, если б и меня когда-нибудь могло
Заставить — сон и смерть миную —
Стрекало воздуха и летнее тепло
Услышать ось земную, ось земную...

8 февраля 1937

* * *

Набувши зір вузьких і лютих ос,
Що смокчуть вісь земную, вісь земную,
Я чую все, що здріти довелось,
Пригадую напам'ять або всує.

І співу, й малювання не терплю
І не воджу смичком чорноголосим,
Лише в життя впинаюсь і люблю
Позаздрити могутнім, хитрим осам.

Я мрію, щоб коли-небудь могло
Примусити, як сон і смерть мину я,
Повітряне стрекало і тепло
Почути вісь земную, вісь земную.

8 лютого 1937

переклав Григорій Латник

* * *

Были очи острее точимой косы —
По зегзице в зенице и по капле росы, —
И едва научились они во весь рост
Различать одинокое множество звезд.

9 февраля 1937

* * *

Були очі гостріші за вістря коси —
По зигзиці в зіниці і по краплі роси.

І заледве навчились на повен свій зріст
Розрізняти зірок посамотніх зміст.

9 лютого 1937

переклала Валерія Богуславська

* * *

Еще он помнит башмаков износ —
Моих подметок стертое величье,
А я — его: как он разноголос,
Черноволос, с Давид-горой гранича.

Подновлены мелком или белком
Фисташковые улицы-пролазы:
Балкон — наклон — подкова — конь — балкон,
Дубки, чинары, медленные вязы...

И букв кудрявых женственная цепь
Хмельна для глаза в оболочке света, —
А город так горазд и так уходит в крепь
И в моложавое, стареющее лето.

7–11 февраля 1937

* * *

Він пам'ятає черевиків знос,
Моїх підметок стерте вже величчя,
А я його — як він різгноголос,
Чорноволок, Давид-гора граничить.

Підновлені і крейдою, й білком
Фісташкові ці вулиці-пролази, —
Балкон — похил — підкова — кінь — балкон,
Дубки, чинари і повільні в'язи...

І літер кучерявих ланцюжок
Хмільний для ока, світлом оповитий,
А місто здатним є та знає назубок,
Як увійти у розпашіле літо.

7–11 лютого 1937

переклав Григорій Латник

СТИХИ О НЕИЗВЕСТНОМ СОЛДАТЕ

1

Этот воздух пусть будет свидетелем —
Дальнобойное сердце его —
И в землянках всеядный и деятельный —
Океан без окна, вещество.

До чего эти звёзды изветливы:
Всё им нужно глядеть — для чего? —
В осужденье судьи и свидетеля,
В океан без окна вещество.

Помнит дождь, неприветливый сеятель, —
Безымянная манна его, —
Как лесистые крестики метили
Океан или клин боевой.

Будут люди холодные, хилые
Убивать, голодать, холодать,
И в своей знаменитой могиле
Неизвестный положен солдат.

Научи меня, ласточка хилая,
Разучившаяся летать,
Как мне с этой воздушной могилою
Без руля и крыла совладать,

И за Лермонтова Михаила
Я отдам тебе строгий отчёт,
Как сутулого учит могила
И воздушная яма влечёт.

ВІРШІ ПРО НЕВІДОМОГО СОЛДАТА

І

Чи повітря посвідчити згідне? —
Серцем далекобійним хай зна —
І в землянках діяльне, всеїдне
Океанське ество без вікна.

Хор зіркових проноз: нащо? звідки? —
То й ретельно вглядається він —
Для засудження суддів і свідків —
В океан без вікна речовин.

Дош, як пам'ять — сіяч непривітний,
Безіменна і манна оман —
Як лісисто у хрестики мітили
Клин військовий або океан.

Будуть кволі, схололі, судомні
Голодуючи, вбивши, — страждать.
Вже в могилі своїй вікопомній
На посту Невідомий Солдат.

Ой, ти, ластівко кволла, повідай мені,
Бо злетиш, розучившись, навряд,
Як би зміг цій могилі повітряній
Без крила і керма дати лад.

І про Лермонтова Михаїла
Звіт суворий тобі я надам,
Як сутулого править могила,
Про принадність повітряних ям.

2

Шевелящимися виноградинами
Угрожают нам эти миры,
И висят городами украденными,
Золотыми обмолвками, ябедами —
Ядовитого холода ягодами —
Растяжимых созвездий шатры —
Золотые созвездий жиры.

3

Сквозь эфир десятичноозначенный
Свет размолотых в луч скоростей
Начинает число, опрозраченный.
Светлой болью и молью нулей.

А за полем полей поле новое
Треугольным летит журавлем —
Весть летит светлопыльной дорогою —
И от битвы вчерашней светло.

Весть летит светопыльной дорогою —
Я не Лейпциг, не Ватерлоо,
Я не битва народов. Я — новое, —
От меня будет свету светло.

В глубине чернораморной устрицы
Аустерлица погас огонек —
Средиземная ласточка шуруется,
Вязнет чумный Египта песок.

2

Ворухливими виногадинами
 Цих світів нам загрожує вир.
 Повисає містами, в нас краденими,
 Золотими обмовками, ябедами —
 Крижаними отруйними ягодами —
 Рій Стожар, котрий шатрами вшир —
 Злотним лоєм сузір'їв і зір.

3

Крізь етер, літочисленню скорений,
 Світла швидкостей в промінь помел
 Розпочався числом опрозореним —
 Світлий біль, міль нулів, голий нерв.

А за полем полів поле теж є,
 Що трикутним летить журавлем —
 Звістки плин — світляним пилом стежки —
 Учорашньої битви жалем.

Звістка — пил світляний над землею —
 Я не Ляйпциг, не Ватерлоо,
 Я не битва народів. Нове я —
 Осяйним по мені стане тло.

В глибині, в чорно-мармурній устриці
 Згас Австерлиця вогник; в пітьмі
 Ластів'я середземне зіщулюється —
 Вгруз Єгипет в піску, як в чумі.

4

Аравийское месиво, крошево,
Свет размолотых в луч скоростей —
И своими косыми подошвами
Луч стоит на сетчатке моей.

Миллионы убитых задёшево
Протоптали траву в пустоте,
Доброй ночи, всего им хорошего
От лица земляных крепостей.

Неподкупное небо окопное, —
Небо крупных оптовых смертей, —
За тобой — от тебя, целокупное,
Я губами несусь в темноте —

За воронки, за насыпи, осыпи
По которым он медлил и мглил,
Развороченный — пасмурный, оспенный
И приниженный гений могил.

5

Хорошо умирает пехота,
И поёт хорошо хор ночной
Над улыбкой приплюснутой Швейка,
И над птичьим копьем Дон-Кихота,
И над рыцарской птичьей плюсной.
И дружит с человеком калека:
Им обоим найдётся работа.
И стучит по околицам века

Аравійські окрушини, місиво,
Світло змелених в промінь подій —
І своїми підшвами скісними
Промінь вкляк на сітківці моїй.

Вже мільйони, що вбиті задешево,
Стопчуть ряст порожнеч — нанівець.
На добраніч, всіх благ нетутешніх вам —
Від усіх врослих в землю фортець.

Небеса цілокупні окопні —
Непідкупних смертей гуртових,
І за вами, і від — стятих копами —
Мчу губами за темний поріг —

За воронки, за насипи, висипи,
На яких, зволікаючи, млів
Віспуватий, розтятий, невиспаний
І принижений геній могил.

Як добротно конає піхота,
Як співа гарно хор перед сном
І над Швейка плескатою пикою,
І над списом хитким Дон-Кіхота,
І над лицарським пташим плюсом.
Чоловік подружився з калікою:
Зачекалась обох їх робота.
І дуднить по околицях віку

Костылей деревянных семейка —
Эй, товарищество, шар земной!

6

Для того ль должен череп развиваться
Во весь лоб — от виска до виска, —
Чтоб в его дорогие глазницы
Не могли не вливаться войска?
Развивается череп от жизни
Во весь лоб — от виска до виска, —
Чистотой своих швов он дразнит себя,
Понимающим куполом яснится,
Мыслью пенится, сам себе снится —
Чаша чаше, отчизна — отчизне, —
Звёздным рубчиком шитый чепец,
Чепчик счастья — Шекспира отец...

7

Ясность ясеневая и зоркость яворовая
Чуть-чуть красная мчится в свой дом,
Словно обмороками заговаривая
Оба неба с их тусклым огнем.

Нам союзно лишь то, что избыточно,
Впереди — не провал, а промер,
И бороться за воздух прожиточный —
Это слава другим не в пример.

Милиць і дерев'яшок трамбівка —
Гей, спільното мерців і сіром!

6

Чи для того мав череп розвирися,
Поміж скронь розпростерти чоло,
Щоб в його найдорожчі очниці
Військо не увійти не могло?
Від життя розвивається череп,
Поміж скронь розпростерши чоло, —
Швів довершеність — власнику зло? —
Розумінням копу́ли ясниться,
В піні думання сам собі сниться —
Чаша — чаші, Вітчизна — Вітчизні, —
Візерунком зірковим гаптуєсь,
Чепчик щастя — Шекспірів татусь.

7

Ясність ясенéва, зіркість яворóва
Червоняста — додому бігцем,
Непритомністю мов притамовує
Небеса з потаємним вогнем.

Суголосне нам тільки надмірне.
Не провал перед нами — правець.
Прожиткове повітря сумирно
Здобувати — не кращий взірець.

И сознание своё затоваривая
Полуобморочным бытиём,
Я ль без выбора пью это варево,
Свою голову ем под огнём?

Для того ль заготовлена тара
Обаянья в пространстве пустом,
Чтобы белые звезды обратно
Чуть-чуть красные мчались в свой дом?

Слышишь, мачеха звездного табора —
Ночь, что будет сейчас и потом?

8

Наливаются кровью аорты,
И звучит по рядам шепотком:
— Я рождён в девяносто четвёртом,
Я рождён в девяносто втором...
И, в кулак зажимая истёртый
Год рожденья с гурьбой и гуртом,
Я шепчу обескровленным ртом:
— Я рождён в ночь со второго на третье
Января в девяносто одном
Ненадёжном году, и столетья
Окружают меня огнём.

1–15 марта 1937

І свідомість свою затоварюю
Напівмлосним буттям-тягарем,
Чи без вибору хлебчучи вариво,
Власну голову їм під вогнем?

Тару цю чи затим заготовано
На приваби в роздоллі пустім,
Щоб сузір'їв отари згуртовані,
Червонясті, вертали в свій дім?

Чуєш, мачухо стану зіркового, —
Ніч, прийдешню по дневі отім?

8

Наливаються кров'ю аорти,
По рядах — мов шепоче земля:
— Я родивсь в дев'яносто четвертім,
— В дев'яносто другому — я...
І, в п'ястук затискаючи стерту
Власну дату, з гуртом в темну вись
Шепочу я знекровленим ротом:
— В ніч із другого січня на третє
В дев'яносто першім зродивсь.

Ненадійний рік; у століття
Ми в облозі вогненній наскрізь.

1–15 березня 1937

переклала Валерія Богуславська

РЕЙМС — ЛАОН

Я видел озеро, стоявшее отвесно, —
С разрезанною розой в колесе
Играли рыбы, дом построив пресный.
Леса и лев боролись в челноке.

Глазели внутрь трех лающих порталов
Недуги — недруги других невоскрытых дуг.
Фиалковый пролет газель перебежала,
И башнями скала вздохнула вдруг, —

И, влагой напоен, восстал песчаник честный,
И средь ремесленного города-сверчка
Мальчишка-океан встает из речки пресной
И чашками воды швыряет в облака.

4 марта 1937

РЕЙМС — ЛАОН

Я бачив озеро, що стало прямовисно.
Із ружею, роздертою на дні,
Гралися риби, звівши домик прісний,
Лиса і лев боролися в човні.

Дивилися всередину порталів
Недуги — недруги таємних інших дуг.
Фіалковий проліт газела подолала,
І скеля вежами зітхнула наокруг, —

Зволожений, повстав піщаник чесний,
І в місті-цвіркуні, коли набрався сил,
Хлопчисько-океан звівсь із ріки чудесно
І чашками води жбурляє в небосхил.

4 березня 1937

переклав Григорій Латник

* * *

Я скажу это начерно, шопотом,
Потому что еще не пора:
Достигается потом и опытом
Безотчетного неба игра.

И под временным небом чистилища
Забываем мы часто о том,
Что счастливое небохранилище —
Раздвижной и прижизненный дом.

9 марта 1937

* * *

Я скажу про це пошепки, досвітком,
Без надуманих гарних слівес:
Осягається потом і досвідом
Підсвідома забава небес.

Не відкриє нам неба видовище
Тимчасове в польоті своїм,
Що найкраще й святе небосховище —
Розсувний, прижиттєвий наш дім.

9 березня 1937

переклав Дмитро Павличко

* * *

Небо вечера в стену влюбилось, —
Все изрублено светом рубцов —
Провалилось в нее, осветилось,
Превратилось в тринадцать голов.

Вот оно — мое небо ночное,
Пред которым как мальчик стою:
Холодеет спина, очи ноют.
Стенобитную твердь я ловлю —

И под каждым ударом тарана
Осыпаются звезды без глав:
Той же росписи новые раны —
Неоконченной вечности мгла...

9 марта 1937

* * *

Небо вечері в стіну закохане —
Вщент поранене світлом рубців —
Провалилось у неї і сполохом
Утворило тринадцять голів.

Ось воно, моє небо щоночі,
Перед котрим, мов хлопчик, стою, —
Холод в спині, біль тягнеться в очі,
Твердь, що стіни ламає, ловлю.

І під кожним ударом тарану
Зорі падають вниз без очей, —
Знов вечері таємної рани,
Незавершений розпис ночей.

9 березня 1937

переклала Наталія Астрахан

* * *

Заблудился я в небе — что делать?
Тот, кому оно близко, — ответь!
Легче было вам, Дантовых девять
Атлетических дисков, звенеть.

Не разнять меня с жизнью: ей снится
Убивать и сейчас же ласкать,
Чтобы в уши, в глаза и в глазницы
Флорентийская била тоска.

Не кладите же мне, не кладите
Остроласковый лавр на виски,
Лучше сердце мое разорвите
Вы на синего звона куски...

И когда я усну, отслуживши,
Всех живущих прижизненный друг,
Он раздастся и глубже и выше —
Отклик неба — в остывшую грудь.

9–19 марта 1937

* * *

Загубився у небі я, — де я?
Той, хто ближчий до нього, — на кін!
Легше вам було, Дантових дев'ять
Дисків-кіл, перелитись у дзвін.

Обнімаю життя — йому сниться
Вбити й ніжити знову без зла,
Щоб у вуха, і в очі, й в очиці
Флорентійська нудьга заповзла.

Не кладіть же мені, не кладіть же
Гостролагідні лавра листки,
Розірвіть моє серце вже ліпше
Ви на синього дзвону шматки!

І коли відійду я, найближчий
Побратим прижиттєвий людей,
Хай розійдеться ширше і вище
Відгук неба, як видих з грудей.

9—19 березня 1937

переклав Віктор Неборак

* * *

Может быть, это точка безумия,
Может быть, это совесть твоя —
Узел жизни, в котором мы узнаны
И развязаны для бытия.

Так соборы кристаллов сверхжизненных
Добросовестный свет-паучок,
Распуская на ребра, их сызнава
Собирает в единый пучок.

Чистых линий пучки благодарные,
Направляемы тихим лучом,
Соберутся, сойдутся когда-нибудь,
Словно гости с открытым челом, —

Только здесь, на земле, а не на небе,
Как в наполненный музыкой дом, —
Только их не спугнуть, не изранить бы —
Хорошо, если мы доживем...

То, что я говорю, мне прости...
Тихо-тихо его мне прочти...

15 марта 1937

* * *

Може, це глибина божевілья,
А можливо, сумління твоє —
Вузол долі, де впізнані ти й я
І в буття розв'язались як є.

Наджиттєвих кристалів собори
Запададливе світло-павук
Так розводить на ребра-опори,
А потому збирає у пук.

Вдячні жмутки прозірчастих ліній,
Що їх стишений промінь веде,
Наче гості зберуться безцінні
Із відкритим чолом де-не-де, —

Як у повному музики домі,
Не на небі лише, на землі, —
Тільки б їх не поранити доти —
Ми до цього дожити б змогли?..

Ти пробач мені те, що кажу...
Прочитай мені тихо, прошу...

15 березня 1937

переклала Наталія Бельченко

РИМ

Где лягушки фонтанов, расквакавшись
И разбрызгавшись, больше не спят
И, однажды проснувшись, расплакавшись,
Во всю мочь своих глоток и раковин
Город, любящий сильным поддакивать,
Земноводной водою кропят, —

Древность легкая, летняя, наглая,
С жадным взглядом и плоской ступней,
Словно мост ненарушенный Ангела
В плоскоступьи над желтой водой, —

Голубой, онелепленный, пепельный,
В барабанном наросте домов —
Город, ласточкой купола лепленный
Из проулков и из сквозняков, —
Превратили в убийства питомник
Вы, коричневой крови наемники,
Италийские чернорубашечники,
Мертвых цезарей злые щенки...

РИМ

Де, розкумавшись, жаби фонтанові
В бризках топлять безсоння своє,
І, прокинувшись раптом удосвіта,
Крізь горлянки потвор порцелянові
Місто, раде підтакнути панові,
Земноводна вода обдає, —

Древність тепла, легка і примушена
Плоскостопо ступати щомить
І, як Ангелів міст, непорушена
Над водою пожовклою снить, —

Попелясте блакитне наморене,
Барабанне, мов бляшаний лист,
Місто з вулиць і протягів створене,
З ластівчаних поліплене гнізд,
На розплідник убивств обернули ви,
Підлабузники слави минулої —
Італійські чорносорочечники,
Коричневої крові знавці...

Все твои, Микель Анджело, сироты,
Облеченные в камень и стыд, —
Ночь, сырая от слез, и невинный
Молодой, легконогий Давид,
И постель, на которой несдвинутый
Моисей водопадом лежит, —
Мощь свободная и мера львиная
В усыпленьи и в рабстве молчит.

И морщинистых лестниц уступки —
В площадь льющихся лестничных рек, —
Чтоб звучали шаги, как поступки,
Поднял медленный Рим-человек,
А не для искалеченных нег,
Как морские ленивые губки.

Ямы Форума заново вырыты
И открыты ворота для Ирода,
И над Римом диктатора-выродка
Подбородок тяжелый висит.

16 марта 1937

Всі твої, Мікеланджело, сироти,
В легкість каменю втілені й стид, —
Ніч, змокріла від сліз, і цнотливий,
Молодий, легконогий Давид,
Моїсей, що гірською лавиною
Зупинився й ущухнув на мить, —
Велич волі та сили левиної
В засинанні та рабстві мовчить.

Не для втіхи ледачої калічі
Зморшки сходів правічних своїх
Рим-людина повергнув, із далечі,
У водоймища площ кам'яних,
А щоб крок надихаючи й палячи,
Наче вчинок, озвався на них.

Ями форуму заново вирито,
І розчахнуто входи для Грода,
І над Римом диктатора-виродка
Підборіддя камінне тяжить...

16 березня 1937

переклав Сава Голованівський

* * *

Гончарами велик остров синий —
Крит зеленый, — запекся их дар
В землю звонкую: слышишь дельфиновых
Плавников их подземный удар?

Это море легко на помине
В осчастливленной обжигом глине,
И сосуда студеной власти
Расколосась на море и страсть.

Ты отдай мне мое, остров синий,
Крит летучий, отдай мне мой труд
И сосцами текущей богини
Воскорми обожженный сосуд.

Это было и пелось, синяя,
Много задолго до Одиссея,
До того, как еду и питье
Называли «моя» и «мое».

Выздоровливай же, излучайся,
Волоокого неба звезда,
И летучая рыба — случайность,
И вода, говорящая «да».

<21 марта> 1937

* * *

Гончарі стали славою Криту,
Синню острова спіксь їхній дар
В дзвін землі — чуєш несамовитий
Хвіст дельфіна — підземний удар?

Звідусіль спогад моря долине
В ошасливленій випалом глині,
І посудини влада звідсіль
Розкололась на пристрасть і сіль.

Ти віддай мені, острове синій,
Вільний Крите, мій труд, не змарнуй,
Млеко ласим плиткої богині
Спрагу випаленому втамує.

Це тривало, і співи про все є
За століття ще до Одиссея,
Ще до того, як їжу й питво
Умістили у глину й литво.

Променій і здоровся на совість,
Зірко, свято у небо моє,
І ти, рибо летюча, раптовість,
І вода, що лиш “так” визнає.

<21 березня> 1937

переклала Валерія Богуславська

КУВШИН

Длинной жажды должник виноватый,
Мудрый сводник вина и воды, —
На боках твоих пляшут козлята
И под музыку зреют плоды.

Флейты свищут, клеветуют и злятся,
Что беда на твоём ободу
Черно-красном — и некому взяться
За тебя, чтоб поправить беду.

21 марта 1937

ГЛЕК

Тління спраги боржник винуватий,
Мудрий звідник вина і води, —
На боках у танку козенята
І під музику зріють плоди.

Флейти наклепи зводять зі свистом,
Мов твій обід — призвідця біди,
Бо червоний із чорним. Візьміться,
Хоч би хтось — ту біду одведи.

21 березня 1937

переклала Валерія Богуславська

* * *

О, как же я хочу,
Не чуемый никем,
Лететь вослед лучу,
Где нет меня совсем.

А ты в кругу лучись —
Другого счастья нет —
И у звезды учись
Тому, что значит свет.

Он только тем и луч,
Он только тем и свет,
Что шопотом могуч
И лепетом согрет.

И я тебе хочу
Сказать, что я шепчу,
Что шопотом лучу
Тебя, дитя, вручу...

23 марта — начало мая 1937

* * *

О, як би я хотів
Вслід променю світів
Летіти без слідів,
Відсутній поготів.

Єдина щастя вісь:
Ти в колі променій
І у зорі навчись
Усьому світлу в ній.

Воно проміння тим
І світло тільки тим,
Що шепіт став міцним
І лепетання в нім.

Я б мовити хотів,
Що пошепки я сам
Промінчику світів
Тебе, дитино, дам...

23 березня — початок травня 1937

переклала Наталія Бельченко

* * *

Флейты греческой тэта и йота —
Словно ей не хватало молвы —
Неизваянная, без отчета,
Зрела, маялась, шла через рвы.

И ее невозможно покинуть,
Стиснув зубы, ее не унять,
И в слова языком не продвинуть,
И губами ее не размять.

А флейтист не узнает покоя:
Ему кажется, что он один,
Что когда-то он море родное
Из сиреневых вылепил глин...

Звонким шопотом честолюбивым,
Вспоминающих топотом губ
Он торопится быть бережливым,
Емлет звуки — опрятен и скуп.

* * *

Флейти грецької тета і йота —
Теревенів забракло немов —
На творіння не маючи квоти,
Зріла, йшла, забивалася в кров.

Не покину — не зможу. Несу он,
Зуби стисну, та річ то пуста.
І слова язиком не просуну,
Розім'яти безсилі вуста.

А флейтисту у спокій не гідно,
Все гадає, що він сам-один,
Що колись саме він море рідне
І зліпив із бузковості глини.

І бринить честолюбністю шепіт,
Губи ніби згадали напій,
Бережливість квапливо їй щепить,
Звуки цідить, охайний скупій.

Вслед за ним мы его не повторим,
Комья глины в ладонях моря,
И когда я наполнился морем —
Мором стала мне мера моя...

И свои-то мне губы не любы —
И убийство на том же корню —
И невольно на убыль, на убыль
Равноденствие флейты клоню.

7 апреля 1937

Не повторимо вслід — тільки зморим
Глин кавалки в долонь глибині.
І коли я наповнився морем,
Мором стало мірило мені.

І вуста мені скуто оскомою
Від терпкого щемкого жалю.
Й мимоволі до скону, до скону
Рівнодіючу флейти хилю.

7 квітня 1937

переклала Валерія Богуславська

* * *

Как по улицам Киева-Вия
Ищет мужа не знаю чья жинка,
И на щеки ее восковые
Ни одна не скатилась слезинка.

Не гадают цыганочки кралям,
Не играют в Купеческом скрипки,
На Крещатике лошади пали,
Пахнут смертью господские Липки.

Уходили с последним трамваем
Прямо за город красноармейцы,
И шинель прокричала сырая:
— Мы вернемся еще — разумейте...

Апрель 1937

* * *

Ой, як в Києві, лігвищі Вія,
Чоловіка розшукує жінка,
І на щоки її восковії
Не скотилася жодна сльозинка.

Не ворожать циганочки кралям,
І не чути в Купецькому скрипки,
На Хрещатику коні упали,
Смерть навідує панській Липки.

Від'їжджали трамваєм останнім
Аж за місто червоноармійці,
І шинеля волала сльотава:
— Ми повернемось ще — розумійте...

Квітень 1937

переклав Микола Сулима

* * *

Я к губам подношу эту зелень —
Эту клейкую клятву листов —
Эту клятвопреступную землю:
Мать подснежников, кленов, дубков.

Погляди, как я крепну и слепну,
Подчиняясь смиренным корням,
И не слишком ли великолепно
От гремучего парка глазам?

А квакуши, как шарики ртути,
Голосами сцепляются в шар,
И становятся ветками прутья
И молочной выдумкой пар.

30 апреля 1937

* * *

Я до губ притуляю цю зелень —
Клятву цих глеюватих листків,
Цю присягопорушницю-землю,
Матір пролісків, кленів, дубків.

Подивись, як міцнію і сліпну,
Проростаючи у корінцях;
Чи не надто неправдоподібно
Від гримучої пари в очах?

Жаб, немов крапельночки ртуті,
Стрекотання єднає смерком,
Наливається соками пруття,
І парує земля молоком.

30 квітня 1937

переклала Наталя Горішна

* * *

На меня нацелилась груша да черемуха —
Силою рассыпчатой бьет меня без промаха.

Кисти вместе с звездами, звезды вместе с кистями, —
Что за двоевластье там? В чьем соцветьи истина?

С цвету ли, с размаха ли бьет воздушно-целыми
В воздух убиваемый кистенями белыми.

И двойного запаха сладость неуживчива:
Борется и тянется — смешана, обрывчива.

4 мая 1937

* * *

На мене націлились черемха і груша —
Сила в них розсипчаста, б'є, ще й влучно дуже.

Грона купно з зорями, зорі купно з гронами, —
Що це за двовладдя там? Де суцвіття зоряне?

З квіту чи з розгону б'є повітряно-цілими
У повітря, нищене обушками білими.

Подвійного запаху солодкість не втишена:
Бореться і тягнеться — уривиста, змішана.

4 травня 1937

переклав Григорій Латник

* * *

Мой тихий сон, мой сон ежеминутный —
Невидимый, замороженный лес,
Где носится какой-то шорох смутный,
Как дивный шелест шелковых завес.

В безумных встречах и туманных спорах,
На перекрестке удивленных глаз
Невидимый и непонятный шорох
Под пеплом вспыхнул и уже погас.

И как туманом одевает лица,
И слово замирает на устах,
И кажется — испуганная птица
Метнулась в вечеряющих кустах.

1908

* * *

Мій тихий сон зі мною щохвилино —
Захований моїм чаклунством ліс,
Серед дерев таємний шерех лине
Легким шовковим шурхотом завіс.

У шалі стріч, в туманах суперечок,
На перехресті стомлених очей
Незрозумілий і зникомий шерех
Під попелом здійнявшись, не пече.

І як туманом, одягає лица,
І слово завмирає на вустах,
І мариться, що з переляку птиця
Забилася в присмеркових кущах.

1908

переклала Любов Лібуркіна

<СТИХИ К Н. ШТЕМПЕЛЬ>

I

К пустой земле невольно припадая,
Неравномерной сладкою походкой
Она идет — чуть-чуть опережая
Подругу быструю и юношу-погодка.
Ее влечет стесненная свобода
Одушевляющего недостатка,
И, может статься, ясная догадка
В ее походке хочет задержаться —
О том, что эта вещняя погода
Для нас — праматерь гробового свода,
И это будет вечно начинаться.

II

Есть женщины сырой земле родные,
И каждый шаг их — гулкое рыданье,
Сопровождать воскресших и впервые
Приветствовать умерших — их призыванье.
И ласки требовать от них преступно,
И расставаться с ними непосильно.
Сегодня — ангел, завтра — червь могильный,
А послезавтра только очертанье...
Что было поступь — станет недоступно...
Цветы бессмертны, небо целокупно,
И все, что будет, — только обещанье.

4 мая 1937

<ВІРШІ ДО Н. ШТЕМПЕЛЬ>

I

До голої землі її вгинало
Несамохіть, солодкою ходою
Вона нерівномірно прямувала,
Супутників лишивши за собою.
Її веде обмежена свобода
Готової животворити вади,
І, може бути, певний здогад радо
В її ході затриматись бажає —
Про те, що нині весняна погода
Для нас — прамати гробового входу,
І все це вічно починатись має.

II

Такі жінки для персті найрідніші.
І кожен їхній крок — лунке ридання,
З воскреслим йти, померлого у тиші
Вітати — в них покликання останнє,
Від них жадати пестошів — злочинно,
Покинути їх справа понад силу.
Сьогодні — янгол, завтра — хроб з могили,
А післязавтра — обриси в тумані...
Хода мінлива зникне неодмінно...
Безсмертні квіти, височінь єдина,
І все, що буде, — лиш обітування.

4 травня 1937

переклала Наталія Бельченко

* * *

Пароходик с петухами
По небу плывет,
И подвода с битюгами
Никуда нейдет.

И звенит будильник сонный —
Хочешь, повтори:
— Полторы воздушных тонны,
Тонны полторы...

И, паяльных звуков море
В перебой взяв,
Москва слышит, Москва смотрит,
Зорко смотрит в явь.

Только на крапивах пыльных —
Вот чего боюсь —
Не позволил бы в напильник
Шею выжать гусь.

3 июля 1937

* * *

Пароплавчик із півнями
В небі край села,
А підвода з битюгами
З місця не зійшла.

І дзвенить будильник сонний —
Хочеш, повтори:
— Півтори повітря тонни,
Тонни півтори.

Лютувальних звуків — море,
Чується грізьба.
Чує нас Москва й говорить,
Дивиться в оба!

А в траві, що край дороги,
Є питальний знак:
Вигнув знаком застороги
Шию чийсь гусак!...

3 липня 1937

переклав Віктор Гриценко

Із віршів, які не увійшли
до основного зібрання
(1908–1937)

* * *

О, красавица Сайма, ты лодку мою колыхала,
Колыхала мой челн, челн подвижный, игривый и острый.
В водном плеске душа колыбельную негу слыхала,
И поодаль стояли пустынные скалы, как сестры.
Оговсюду звучала старинная песнь — Калевала:
Песнь железа и камня о скорбном порыве Титана.
И песчаная отмель — добыча вечернего вала, —
Как невеста, белела на пурпуре водного стана.
Как от пьяного солнца бесшумные падали стрелы
И на дно опускались, и тихое дно зажигали,
Как с небесного древа клонилось, как плод перезрелый,
Слишком яркое солнце — и первые звезды мигали,
Я причалил и вышел на берег седой и кудрявый;
Я не знаю, как долго, не знаю, кому я молился...
Неоглядная Сайма струилась потоками лавы,
Белый пар над водою тихонько вставал и клубился.

«Около 19 апреля 1908, Париж»

* * *

Пишна Саймо-красо, ти човенце моє колихала,
Пустотливим і гострим, ним бавились хвилі веселі.
В хвильнім плескоті млість колискову душа наслухала,
І стояли оподаль, мов сестри, самітниць-скелі.
Звідусюди я чув пісню давню журну — Калевалу,
Пісню криці й каміння про долю, що впала титану.
І піщана обмілина — здобич вечірнього валу, —
Мов княгиня, біліла на червені водного стану.
Як зривалися з п'яного сонця стрілки безшелесні,
І на дно осідали, і дно супокійне світили,
Як хилилось, мов плід переспілий, на віті небесній
Ще розіскрене сонце, і перші зірничі ряхтіли.
Я причалив і висів на берег кудлато-сріблявий;
Я не знаю, чи довго, не знаю, кому я молився...
Неоміряна Сайма струміла потоками лави,
Білий дим над водою тихенько здіймався й вихрився.

<Близько 19 квітня 1908, Париж>

переклав Дмитро Щербина

* * *

Истончается тонкий тлен —
Фиолетовый гобелен.

К нам — на воды и на леса —
Опускаются небеса.

Нерешительная рука
Эти вывела облака,

И печальный встречает взор
Отуманенный их узор.

Недоволен стою и тих,
Я, создатель миров моих, —

Где искусственны небеса
И хрустальная спит роса.

«Не позднее 13 августа» 1909

* * *

Поглинається глибина —
Фіолетова пелена,
На природний, буденний рай
Опускається небокрай.
Боязкий, нерішучий штрих
Є заручником барв таких.
Хмаровиння і неба даль
Викликає лиш сум та жаль.
В тихім трепеті зрозумів:
Я — творець неживих світів,
Там і небо штучне висить,
І роса кришталева спить.

«Не пізніше 13 серпня» 1909

переклала Катерина Станіславська

* * *

Не говорите мне о вечности —
Я не могу ее вместить.
Но как же вечность не простить
Моей любви, моей беспечности?

Я слышу, как она растет
И полуночным валом катится,
Но — слишком дорого поплатится,
Кто слишком близко подойдет.

И тихим отголоскам шума я
Издаю бываю рад —
Ее пенящихся громад, —
О милом и ничтожном думая.

«Не позднее 22 октября» 1909

* * *

Не говоріть про вічність знов —
Її не здатен досягнути.
Та вдячним можу вічно бути
За безтурботність і любов.

Я чую, як вона росте
Та опівнічний вал породжує,
Лише суворо тим погрожує,
Хто надто близько підійде.

В далеких відголосках шуму
Її бурхливого ества
Знаходжу радість я, бува,
Плекаючи нікчемну думу.

«Не пізніше 22 жовтня» 1909

переклала Анастасія Астрахан

* * *

Над алтарем дымящихся зыбей
Приносит жертву кроткий бог морей.

Глухое море, как вино, кипит.
Над морем солнце, как орел, дрожит,

И только стелется морской туман,
И раздается тишины тимпан;

И только небо сердцем голубым
Усыновляет моря белый дым.

И шире океан, когда уснул,
И, сдержанный, величественней гул;

И в небесах, торжествен и тяжел,
Как из металла вылитый орел.

«Не позднее июня» 1910

* * *

Над вівтарем димучих бурунів
Офіру править смирний бог морів.

Гудюче море, як вино, шумить,
Над морем сонце, мов орел, тремтить.

І стелеться лише морський туман,
І тиші розлягається тимпан.

І тільки небо серцем голубим
Бере у прийми моря білий дим.

Поширшав океан у мрійнім сні,
Й пишніші стали звуки негучні;

Й застиг уроче між небесних скел
Важкий, неначе бронзовий, орел.

«Не пізніше червня» 1910

переклав Дмитро Щербина

* * *

Вечер нежный. Сумрак важный.
Гул за гулом. Вал за валом.
И в лицо нам ветер влажный
Бьет соленым покрывалом.

Все погасло. Все смешалось.
Волны берегом хмелели.
В нас вошла слепая радость —
И сердца отяжелели.

Оглушил нас хаос темный,
Одурманил воздух пьяный,
Убаюкал хор огромный:
Флейты, лютни и тимпаны...

1910

* * *

Вечір ніжний, чорноокий.
Гул за гулом. Вал за валом.
Нам в обличчя вітер вогкий
Б'є солоним покривалом.

Все погасло в мішанині.
Хвилі берегом хмеліли.
Засліпила нас гординя.
І серця в нас отяжіли.

Закрутив нас хаос темний,
Задурманив вихор п'яний.
Улюлюкав хор недремний:
Флейти, лютні і тимпани...

1910

переклав Тарас Лучук

* * *

Как облаком сердце одето
И камнем прикинулась плоть,
Пока назначенье поэта
Ему не откроет Господь.

Какая-то страсть налетела,
Какая-то тяжесть жива;
И призраки требуют тела,
И плоти причастны слова.

Как женщины, жаждут предметы,
Как ласки, заветных имен,
Но тайные ловит приметы
Поэт, в темноту погружен.

Он ждет сокровенного знака,
На песнь, как на подвиг, готов:
И дышит таинственность брака
В простом сочетании слов.

«Не позднее 5 августа 1910»

* * *

Як хмарою серце повите
І каменем видалась плоть,
Допоки на долю поета
Йому не покаже Господь.

І пристрасть якась налетіла,
І важкість якась ще жива;
І привиди марять про тіло,
Й до плоті причетні слова.

Як жінки, жадають предмети,
Мов пестощів, власних імен,
Чатує на темні прикмети
Поет серед чорних терен.

Чекає незвіданих звісток,
Йдучи, як на подвиг, на спів:
І шлюбу таємна завіса
Наявна в узгодженні слів.

«Не пізніше 5 серпня 1910»

переклали Наталія
та Анастасія Астрахан

* * *

Неумолимые слова...
Окаменела Иудея,
И, с каждым мигом тяжелея,
Его поникла голова.

Стояли воины кругом
На страже стынувшего тела;
Как венчик, голова висела
На стебле тонком и чужом.

И царствовал и никнул Он,
Как лилия в родимый омут,
И глубина, где стебли тонут,
Торжествовала свой закон.

1910

* * *

Невідворотності слова...
Закам'яніла Іудея,
На груди важкістю всією
Його схилилась голова.

Стояли воїни довкіл
На варті в'янучого тіла;
Як квітка, голова висіла
На стебелинці затонкій.

Відходив й — посідав свій трон,
Немов купава в рідну вирву,
Яка її з корінням вирве,
Свій тріумфуючи закон.

1910

переклала Наталія Горішна

ЕГИПТЯНИН

(Надпись на камне 18–19 династии)

Я избежал суровой пени
И почестей достиг;
От радости мои колени
Дрожали, как тростник.

И прямо в полы балахона,
Большие, как луна,
На двор с высокого балкона
Бросали ордена.

То, что я сделал, превосходно —
И это сделал я!
И место новое доходно
И прочно для житья.

И, предвкушая счастья глянecь,
Я танцевал не зря
Изящный и отличный танец
В присутствии царя.

ЄГИПТЯНИН

(Напис на камені 18–19 династії)

Уник пені, бо всяка цінна...

Є почесні й бакшиш.

Від радощів мої коліна

Тремтіли, як комиш.

І прямо в поли балахона

Найкращі, бо з казни,

У двір з високого балкону

Цар кидав ордени.

Все зроблене — невірогідне,

Та зміг зробити я!

І місце нове так дохідне,

Так звабне для життя.

Щоб навести на щасті глянець

(Зійшла моя зоря!),

Я станцював чудовий танець

В присутності царя.

По воздуху летает птица.
Бедняк идет пешком.
Вельможе ехать не годится
Дрянным сухим путем.

И, захватив с собой подарки
И с орденами тюк,
Как подобает мне, на барке
Я поплыву на юг.

1913

Під хмарами лігає птиця,
Фелах іде пішком.
Вельможі, кажуть, не годиться
З ним їхати й верхом.

Мені позаздрять хай зухвальці:
Подібний божеству,
Як личить лиш мені, на барці
Я Нілом попливу...

1913

переклав Віктор Гриценко

ЕГИПТЯНИН

Я выстроил себе благополучья дом,
Он весь из дерева, и ни куска гранита,
И царская его осматривала свита,
В нем виноградники, цветник и водоем.

Чтоб воздух проникал в удобное жильё,
Я вынул три стены в преддверьи легкой клетки,
И безошибочно я выбрал пальмы эти
Краеугольные, прямые, как копье.

Кто может сосчитать сановника доход!
Бессмертны высокопоставленные лица!
(Где управляющий? Готова ли гробница?)
В хозяйстве письменный я слушаю отчет.

Тяжелым жерновом мучнистое зерно
Приказано смолоть служанке низкорослой, —
Священникам налог исправно будет послан,
Составлен протокол на хлеб и полотно.

В столовой на полу пес, растянувшись, лег,
И кресло прочное стоит на львиных лапах.
Я жареных гусей вдыхаю сладкий запах —
Загробных радостей вещественный залог.

1913

ЕГИПТЯНИН

Я звів собі й сім'ї благополуччя дім,
Він весь із дерева, бо ні шматка граніту.
Достойно оцінить я запросив еліту —
Водоймище й квітник сподобались усім!

В житло щоб заглядав квітучий барбарис,
Зарані розібрав стіну ванькира-хижі,
Без помилок обрав ці пальми-дивовижі —
Звелися по кутах прями, немовби спис.

Хто описати зміг сановника доход?
Безсмертні завше ті, що носять багряниці.
Де управитель мій? Є камінь для гробниці?
Несе письмовий звіт ретельний діловод!..

У жорнах кам'яних вже мелеться зерно,
А крутить їх раба, що куплена недавно...
Всі податі жрецям плачу я завше справно —
Засвідчить протокол про хліб і полотно.

В ідальні влігся пес — це мій єдиний друг,
І крісло тут стоїть — трон на левиних лапах.
Я смажених гусей вдихаю щемний запах —
Загробних радощів одну із запорук.

1913

переклав Віктор Гриценко

АВТОПОРТРЕТ

В подняты головы крылатый
Намек — но мешковат сюртук;
В закрыты глаз, в покое рук —
Тайник движенья непочатый.

Так вот кому летать и петь
И слова пламенная ковкость, —
Чтоб прирожденную неловкость
Врожденным ритмом одолеть!

1914 (1913?)

АВТОПОРТРЕТ

Піднята голова — крилатий
Це натяк: незручний сюртук;
Прикриті очі, спокій рук —
Це сховок руху непочатий.

Так ось кому спів з висоти
І слово, полуменем куте,
Щоби зніяковіння пута
Природним ритмом знемогти!

1914 (1913?)

переклав Григорій Латник

СПОРТ

Румяный шкипер бросил мяч тяжелый,
И черни он понравился вполне.
Потомки толстокожего футбола —
Крокет на льду и поло на коне.

Средь юношей теперь — по старине
Цветет прыжок и выпад дискобола,
Когда сойдутся, в легком полотне,
Оксфорд и Кэмбридж — две прибрежных школы.

Но только тот действительно спортсмен,
Кто разорвал печальной жизни плен:
Он знает край, где дышит радость, пенясь...

И детского крокета молотки,
И северные наши городки,
И дар богов — великолепный теннис!

1913–1914

СПОРТ

Рум'яний шкіпер кинув м'яч спроквола
Й звістив сіромі втіхи неземні.
Нашадки товстошкірого футболу —
Крокет на кризі й поло на коні.

Між юнаків тепер — як в давні дні —
Цвіте стрибок і випад дискобола,
Коли зійдуться, в літнім полотні,
Оксфорд і Кембрідж — дві прирічні школи.

Та тільки той воістину спортсмен,
Хто розірвав сумний життєвий трен:
Він знає світ, який журбі утре ніс...

Дитячого крокету молотки
Й холоднокровні наші городки,
І щедрий дар богів — розкішний теніс!

1913–1914

переклав Іван Малкович

* * *

Как овцы, жалкою толпой
Бежали старцы Еврипида.
Иду змеиною тропой,
И в сердце темная обида.

Но этот час уж недалек:
Я отряхну мои печали,
Как мальчик вечером песок
Вытряхивает из сандалий.

1914

* * *

Як вівці, в лячності своїй
Тікали старці Еврипіда.
Стежиною крокую змій,
А в серці — темрява, огида.

Та вже зближається мій строк,
І я трушу мої печалі,
Як хлопчик перед сном пісок
Ретельно трусить із сандалій.

1914

переклав Григорій Латник

* * *¹

Как черный ангел на снегу
Ты показалась мне сегодня,
И утаить я не могу, —
Есть на тебе печать Господня.

Такая странная печать —
Как бы дарованная свыше, —
Что, кажется, в церковной нише
Тебе назначено стоять.

Пускай нездешняя любовь
С любовью здешней будут слиты.
Пускай бушующая кровь
Не перейдет в твои ланиты,

И пышный мрамор оттенит
Всю призрачность твоих лохмотий,
Всю наготу нежнейшей плоти,
Но не краснеющих ланит.

1913<1914?>

¹ Обращено к А. Ахматовой

* * *¹

Як чорний ангел на снігу
Стояла в храмі ти сьогодні.
Я вість не затаю благу —
Є на тобі печать Господня!..

Знайома людям та печать —
Марії ставлена раніше:
За страдниць всіх в церковній ніші
Обом назначено стоять...

Хай неземна твоя любов
Колись з земною будуть злиті,
Але нуртуюча вже кров
Нехай мине твої ланіти.

Відтінять мармур й малахіт
Твій образ в радості й скорботі,
Всю наготу і ніжність плоті,
Але блідих завжди ланіт...

1913<1914?>

переклав Віктор Гриценко

¹ Звернено до А. Ахматової

* * *

У моря ропот старческой кифары...
Еще жива несправедливость Рима,
И воют псы, и бедные татары
В глухих деревнях каменного Крыма...

О, Цезарь, Цезарь, слышишь ли бляенье
Овечьих стад и смутных волн движенье?
Что понапрасну льешь свое сиянье,
Луна без Рима, жалкое явленье?

Не та, что ночью смотрит в Капитолий
И озаряет лес столпов холодных,
А деревенская луна, не боле, —
Луна, возлюбленная псов голодных.

Октябрь 1915

* * *

Над морем голос прошака й кіфари...
Не вмерла ще несправедливість Риму,
І виють пси, і репані татари
В забутих селах кам'яного Криму...

О Цезарю, ти чуєш рокотання,
Отар овечих хрипле голосіння?
Чи надаремне, явно без вагання,
Незримий місяць лле своє проміння?

Не той, задивлений у Капітолій,
Що осяває ліс колон холодних.
А той, звичайний місяць, що ніколи
Не забуває про вовків голодних.

Жовтень 1915

переклав Тарас Лучук

* * *

— Я потеряла нежную камею,
Не знаю где, на берегу Невы.
Я римлянку прелестную жалею, —
Чуть не в слезах мне говорили вы.

Но для чего, прекрасная грузинка,
Тревожить прах божественных гробниц?
Еще одна пушистая снежинка
Растаяла на веере ресниц.

И кроткую вы наклонили шею.
Камеи нет — нет римлянки, увы.
Я Тинотину смуглую жалею —
Девичий Рим на берегу Невы.

1916

* * *

— Згубила я улюблену каменя,
Не знаю де, на березі Неви,
Сумую я без римлянки своєї, —
Ледь не в сльозах мені сказали ви.

Та нащо ж вам, о чарівна грузинко,
Гробниць прадавніх зачіпати прах?
Іще одна пушиночка-сніжинка
Розтанула сльозинкою в очах.

Ви безпорадно нахилили шию:
Нема камені з профілем чітким.
Смаглявку Тінотіну я жалію —
На березі Неви дівочий Рим.

1916

переклала Наталія Горішна

* * *

Кто знает, может быть, не хватит мне свечи
И среди бела дня останусь я в ночи,
И, зернами дыша рассыпанного мака,
На голову мою надену митру мрака, —
Как поздний патриарх в разрушенной Москве,
Неосвященный мир неся на голове,
Чреватый слепотой и муками раздора,
Как Тихон — ставленник последнего собора!

Ноябрь 1917

* * *

Можливо, що мені не вистачить свічі
І в днину білу я залишуся вночі,
І зерна макові нічної мли та вітру
Вдихаючи, з пільми собі вдягну я митру.

Як пізній патріарх в зруйнованій Москві —
Світ неосвячений нести на голові,
Чреватий сліпотою, муками роздору,
Як Тихон — ставленик останнього собору!

Листопад 1917

переклав Віктор Гриценко

* * *

Все чуждо нам в столице непотребной:
Ее сухая черствая земля,
И буйный торг на Сухаревке хлебной,
И страшный вид разбойного Кремля.

Она, дремучая, всем миром правит.
Миллионами скрипучих арб она
Качнулась в путь — и полвселенной давит
Ее базаров бабья ширина.

Ее церковей благоуханных соты —
Как дикий мед, заброшенный в леса,
И птичьих стай густые перелеты
Угрюмые волнуют небеса.

Она в торговле хитрая лисица,
А перед князем — жалкая раба.
Удельной речки мутная водица
Течет, как встарь, в сухие желоба.

Май—июнь 1918

* * *

Все нам чуже в столиці, блудній дівці,
Її суха зачерствіла земля,
Бурхливий торг на хлібній Сухарівці,
Жахливий вид розбійного Кремля.

Вона, дрімуча, цілим світом править,
Мільйонами скрипучих гарб вона
Хитнулась в путь — і вже усесвіт чавить
Базарна, бабська, глупа твердь гузна.

Її церкви, що воском пахнуть, соти —
Це дикий мед, забутий у лісах,
Пташиних зграй прильоти й перельоти
Хвилюють тільки сонце в небесах.

Вона в торгах — досвідчена лисиця,
А перед князем — зігнута раба,
Удільного струмка брудна водиця,
Що в жолоби сухі тече з горба.

Травень—червень 1918

переклав Роман Лубківський

А НЕБО БУДУЩИМ БЕРЕМЕННО...

Опять войны разногласица
На древних плоскогорьях мира,
И лопастью пропеллер лоснится,
Как кость точеная тапира.
Крыла и смерти уравнение, —
С алгебраических пирушек
Слетев, он помнит измерение
Других эбеновых игрушек,
Врагиню ночь, рассадник вражеский
Существ коротких ластоногих,
И молодую силу тяжести:
Так начиналась власть немногих...

Итак, готовьтесь жить во времени,
Где нет ни волка, ни тапира,
А небо будущим беременно —
Пшеницей сытого эфира.
А то сегодня победители
Кладбища лета обходили,
Ломали крылья стрекозиные
И молоточками казнили.

БУДУЧИНОЮ НЕБО В ТЯЖЕВІ...

І знову битв різноголосиця
На світу давніх плоскогір'ях,
І лопаттю пропелер лощитья,
Мов кість нагострена тапіра.
Рівнянням поміж смертю й крилами
З алгебраїчності гулянок
Злетівши, пам'ята він виміри
Нових ебенових цяцянок,
Врагиню ніч, розсадник вражості
Істот коротких, ластиногих,
І молодецьку силу тяжкості:
Початок влади кодла цього.

Отож готуйтеся жити в часові,
Де — ані вовка, ні тапіра,
Будучиною небо в тяжеві —
Як збіжжям ситого ефіру.
А то сьогодні переможники
По льотних цвинтарях никали
І, страчуючи молоточками,
Ще й крильця бабок обривали.

Давайте слушать грома проповедь,
Как внуки Себастьяна Баха,
И на востоке и на западе
Органные поставим крылья!
Давайте бросим бури яблоко
На стол пирующим землянам
И на стеклянном блюде облако
Поставим яств посередине.

Давайте все покроем заново
Камчатной скатертью пространства,
Переговариваясь, радуясь,
Друг другу подавая брашна.
На круговом на мирном судьбище
Зарею кровь оледенится.
В беременном глубоком будущем
Жужжит большая медуница.

А вам, в безвременьи летающим
Под хлыст войны за власть немногих, —
Хотя бы честь млекопитающих,
Хотя бы совесть ластоногих.
И тем печальнее, тем горше нам,
Что люди-птицы хуже зверя
И что стервятникам и коршунам
Мы поневоле больше верим.
Как шапка холода альпийского,
Из года в год, в жару и лето,

Даваймо слухать грому проповідь,
Як внуки Себастьяна Баха,
Затим на сході і на заході
Поставимо органні крила.
Даваймо кинем бурі яблуко
На стіл бенкетникам-землянам
І на склянній тарелі оболок
Страв посередині поставим.

Даваймо все застелим наново
Камчатним простору обрусом,
Перемовляючись, радіючи,
Подаючи навзаєм брашна.
На мирнім круговому судьбищі
Заледеніє кров зорею;
Вагітна і глибока будучність
Дзижчить медункою над нею.

А вам, хто в час глухий — у висях,
Під хлист війни, за владу вбогих, —
На честь ссавців хоч спромогтися б
І на сумління ластоногих!
І тим смутніш нам, тим безрадісніш,
Що люди-птиці гірш од звіра
І що в стерв'ятників і яструбів
Несамохить ми більше вірим.
Як шапка холоду альпійського,
Із року в рік, у спеку й літо,

На лбу высоком человечества
Войны холодные ладони.
А ты, глубокое и сытое,
Забременевшее лазурью,
Как чешуя многоочитое,
И альфа и омега бури;
Тебе — чужое и безбровое,
Из поколенья в поколение, —
Всегда высокое и новое
Передается удивление.

1923

На людства чолі олімпійському
Війни морозяні долоні.
А ти, глибоке й нагодоване,
Що завагітніло лазур'ю,
Немов луска, розглазоване,
І альфа, і омега бурі;
Тобі — чуже і обезкровлене —
Для поколінь в успадкування
Завжди високе і оновлене
Передається здивування.

1923

переклав Юрій Буряк

* * *

Жизнь упала, как зарница,
Как в стакан воды ресница.
Изолгавшись на корню,
Никого я не виню...

Хочешь яблока ночного,
Сбитню свежего, крутого.
Хочешь, валенки сниму,
Как пушинку подниму.

Ангел в светлой паутине
В золотой стоит овчине,
Свет фонарного луча —
До высокого плеча.

Разве кошка, встрепенувшись,
Черным зайцем обернувшись,
Вдруг простегивает путь,
Исчезая где-нибудь...

Как дрожала губ малина,
Как поила чаем сына,
Говорила наугад,
Ни к чему и невпопад.

* * *

Впала доля, як зірниця,
Як та вія у водицю.
Облудився я сповна —
Хтозна, то чия вина...

Хочеш яблука нічного,
Збитню свіжого, крутого,
Хочеш, валянці зніму,
Як пушинку підніму.

Янгол в яснім павутинні
В золотій стоїть овчині,
Ліхтаревий промінь, ген,
Ледь торкається рамен.

Чи із посмиком моторним
Кітка, ставши зайцем чорним,
Слід стібками проведе
І зникає абиде.

Як тремтіла губ малина,
Як поїла чаєм сина,
Гомоніла наздогад,
Ні до чого і невлад.

Как нечаянно запнулась.
Изолгалась, улыбнулась —
Так, что вспыхнули черты
Неуклюжей красоты.

Есть за куколем дворцовым
И за кипенем садовым
Заресничная страна, —
Там ты будешь мне жена.

Выбрав валенки сухие
И тулупы золотые,
Взявшись за руки, вдвоем
Той же улицей пойдем,

Без оглядки, без помехи
На сияющие вежи —
От зари и до зари
Налитые фонари.

1925

Неумисно як затнулась,
Ошукалась, усмінулась,
Аж спахнули риси всі
У незграбній тій красі.

Поза кукіля двірського
І цвітіння саду цього,
В позавійній стороні, —
Станеш жінкою мені.

Взявши валянці сухії,
Кожушанки золотії,
Як подружжя молоде,
Шляхом пізнаним підем

Без завад, без оглядання,
Де нам віхами в сіянні —
Від зірниці й до зорі
Променисті ліхтарі.

1925

переклала Лариса Оленіна

* * *

Татары, узбеки и ненцы,
И весь украинский народ,
И даже приволжские немцы
К себе переводчиков ждут.

И, может быть, в эту минуту
Меня на турецкий язык
Японец какой переводит
И прямо мне в душу проник.

Ноябрь 1933

* * *

Татари, узбеки, хасова
І весь український народ,
І німці триволзькі, до слова,
Терпляче перекладів ждуть.

Можливо, що саме от зараз,
Щоб я по-турецьки звучав,
Японець підшукує слово
Й беззахисну душу вивча.

Листопад 1933

переклав Микола Сулима

* * *

Твоим узким плечам под бичами краснеть,
Под бичами краснеть, на морозе гореть.

Твоим детским рукам утюги поднимать,
Утюги поднимать да веревки вязать.

Твоим нежным ногам по стеклу босиком,
По стеклу босиком, да кровавым песком.

Ну, а мне за тебя черной свечкой гореть,
Черной свечкой гореть да молиться не сметь.

«Февраль» 1934

* * *

Твоїм плечам вузьким під бичем червоніти,
Під бичем червоніти, на морозі горіти.

І дитячим рукам твоїм праски здіймати,
Підіймати праски і мотуззя в'язати.

Твоїм ніжним ногам та босоніж по склу.
Та босоніж по склу, по кривавім піску...

А за тебе мені слід свічею горіти,
Слід свічею горіти, молитись не сміти.

«Лютий» 1934

переклав Григорій Латник

З жартівливих віршів

* * *

⟨М. С. Петровых⟩

Марья Сергеевна, мне ужасно хочется
Увидеть вас старушкой-переводчицей,
Неутомимо, с головой трясущейся,
К народам СССР влекущейся,
И чтобы вы без всякого представительства
Вошли к Шенгели в кабинет издательства
И вышли, нагруженная гостинцами —
Полурифмованными украинцами.

1933–1934

* * *

⟨М. С. Петрових⟩

Маріє Сергіївно, я б дуже хотів вас побачити
Зовсім старенькою перекладачкою,
Що невтомно, з голівкою, яка трясеться,
До народів СРСР усе тягнеться й пнеться,
І щоб ви без принизливого заступництва
В кабінет до Шенгелі ввійшли — і без стукання —
І вийшли від нього з гостинцями —
Із напівримованими українцями.

1933–1934

переклав Микола Сулима

Варіанти перекладів

* * *

Сусальним золотом палають
Ялинки на Різдво в лісах,
Вовки лялькові у кущах
Очима лячно позирають.

О мій пророчий дивний жаль,
Свобода, тиха, мов сновида.
І неживого небовиду
Завжди усміхнений кришталь!

1908

переклала Вікторія Прокопович

* * *

Ялинки на Різдво горять
У лісі блиском сухозлітним,
У хащах з поглядом страхітним
Вовки, мов іграшки, сидять.

Хвала тобі, печале віща!
Хвала свободі мовчазній!
Й небес голубизні німій,
Де посмішка кришталю вічна!

1908

переклала Анастасія Астрахан

* * *

Книг дитячих умитись дощем
І плекати дитячі примари,
Все тяжке відпустити за хмари,
Сум глибокий розвіяти вщент.

Вже надміру втомило життя,
Відкидаю і посох, і манну,
Тільки землю мою безталанну
Я люблю, і нема вороття.

Я гойдався в далекім саду,
В майбуття прочинивши завісу,
І за покликом темного лісу
У серпанковий спомин іду.

1908

переклала Катерина Станіславська

* * *

Що діяти мені з таким моїм
Єдиним тілом, я не відповім.

За тиху радість дихати і жить
Кому подякувати, ви скажіть?

Я — садівник, я також — квітки храм,
В темниці світу я сиджу не сам.

На вічності непереглядне скло
Мое тепло й дихання вже лягло.

І непізнаваний з недавніх пір
На ньому відіб'ється мій узір.

Хай миті протікає каламуть,
Узору милого вже не здмухнуть.

1909

переклав Дмитро Павличко

* * *

Безмовно-трепетна печаль
Розкрила очі, і одразу
Прокинулась квіткова ваза
І виплеснула свій кришталь.

Уся кімната наче п'є
Знемоги найсолодші ліки.
Маленьке царство тут, а стільки
Дрімоти тихої несе.

Вина червоного ковток,
Краплину сонячного світла, —
Надломить ледь рука тендітна
Крихкого печива шматок.

1909

переклала Алла Грабинська

* * *

Хмаритиме серце в неволі,
Камінням тяжитиме плоть
До тої пори, як на долю
Поетові вкаже Господь.

Чи пристрасть на нього злетіла,
Чи важкість у ньому жива;
І привиди прагнуть до тіла,
І плоті причетні слова.

З тремтінням жіночим предмети
Жадають своїх іменин,
А він заповітні прикмети
Із темряви бачить один.

В надії на знак, як на спомин,
Він чує, готовий на спів,
Небесного шлюбу відгомін
В єднанні нехитрому слів.

«Не пізніше 5 серпня 1910»

переклав Володимир Астрахан

SILENTIUM

Ще не народжена вона,
Вона і музика, і слово,
Тому єство життя живого
Зв'язок усталений єдна.

Як морю дихається легко,
День — безум осяйних надій,
І піняви бузок блідий
У чорно-лазуровім глеку.

Хай осягнуть мої вуста
В первиннім занімінні цноту,
Неначе кристалічну ноту,
Що змалку чистою зроста.

Зостанься в піні, Афродіто,
І, слово, в музику поринь,
І, серце, в іншій серці згинь,
Що з підмурком життєвим злите!

1910, 1935

переклала Валерія Богуславська

* * *

Тут повітря лунке і вологе;
Добре в лісі, не бійсь завчасу.
Легкий хрест у самотні дороги
Я покірно ізнов понесу.

Й до байдужої знову вітчизни
Мов та качка, злітає докір, —
Я живу серед світу трутизни,
Там, де кожен як загнаний звір!

Постріл грянув. Над озером сонним
Крила качок тепер не несуть,
І подвійним буттям монотонним
Одурманена сосонок суть.

Небо тьмяне із відблиском дивним —
Усесвітня туманна юдоль —
О, дозволь мені бути невтримним
І тебе не кохати дозволь.

1911

переклав Володимир Кирпита

* * *

У повітрі похмура волога;
Не лякає по-доброму ліс.
Хрест самотніх мандрівок до Бога
Я б з покорою знову поніс.

Збайдужілій вітчизні негречно
Нарікання, мов качка, злетить, —
До життя в напівтіні причетний,
Я не винний у цій самоті!

Постріл гримнув. Над озером сонним
Став для крил непосильним підйом,
Загубилися стовбури сосен
У відбитках подвійних водойм.

Небо тьмяне із дивним просвітом —
Світовий затуманений біль —
Ти дозволиш мені не любити
І туманом піти без зусиль.

1911

переклала Наталія Астрахан

* * *

Сьогодні важкий день,
І хор стрибунців спить,
У тінях сумних скель
Могильних туга плит.

Гуде хижих стріл сонм,
Зловісних круків гвалт...
Я бачу важкий сон,
Миттєвостей мчить вал.

Позбавте межі світ,
Зруйнують земний ґрунт,
Шаленої міді спів
Таємний почне бунт!

Хитає ваги дух
З суворістю весь час,
І долі лихий рух
Під дверима у нас.

1911

переклала Наталія Астрахан

* * *

Листям, що так сумтно дихає,
Чорний вітер шелестить,
Й ластівка тріпоче крилами,
В небі темному летить.

Сперечаються неголосно
В серці лагіднім моім
Сутінки, що наближаються,
З променем, іще живим.

І над лісом перед вечором
Стане місяць мідяний.
Тож чому забракло музики
У безмовності такій?

1911

переклала Наталія Астрахан

* * *

Здригаюся я від холоду, —
Вже оніміти схотів!
А в небі танцює золото,
Мені замовляє спів.

Млій, музиканте відринутий,
Оплакуй долю тяжку,
З планети тьмяної скинуту
Лови опуку легку!

То ось він який, сповіщений
З таємним світом зв'язок!
Зажура, мов духу нищення,
Лиха біда для думок!

Якщо, здригнувшись неправильно,
Зоря у небі сяйне
І шпилькою, що заржавіла,
Дістане звідти мене?

1912, 1937

переклав Григорій Латник

* * *

Світла не бачу я
Зірки, що не одна.
Знову та маячня —
Вежі стріла зроста.

Плетивом кам'яній,
Павутинням літай:
Небові без обійм
Вістрям рани завдай.

Черга моя прийде —
Наче сила крила.
Та куди ж бо піде
Думки жива стріла?

Може, шлях свій і час
Втративши, повернусь:
Там — кохання не знав,
Тут — кохати боюсь...

1912

переклала Наталія Астрахан

ПІШОХІД

М. Л. Лозинському

Я відчуваю незборимий страх,
Як в небі хтось саяне, немов болід.
Я ластівок вітаю в небесах,
Дзвіниць підхмарних полюбив політ.

Вражав уяву здавна пішохід,
Що над проваллям на хитких містках.
Як вічність, що в серцях лишає слід,
Лавини лет вже бачив у снігах.

Не пішохід я, що шукає брід
Словам, які зітерті на листках,
Печаль дзвенить, як телефонний дріт:

Лавини ждуть у горах бідолах!..
Ховав я душу в дзвонах попервах,
Та не рятує музика від бід!..

1912

переклав Віктор Гриценко

* * *

Падіння — повсякчас супутник страху,
А страх самий є витвір пустоти.
Хто нам каміння кида з висоти,
І камінь відкида кормигу праху?

Ченця здерев'янілою ходою
Ти по бруківці йшов о тій порі:
Булижники й сама брутальність мрій —
В них туги розмах й згага упокою!

Прокльон, готичний захисток, тобі,
Ти стелею вражаєш до мороки,
І дим веселих днів не дме в трубі.

Нечасті вічність носять у собі,
Коли ж миттеві ти становиш строки —
То нетривкий твій дім й жереб — жорстокий!

1912

переклала Лариса Оленіна

КІНЕМАТОГРАФ

Кінематограф. Три лавчини.
Сантиментальна лихоманка.
Ось багатійка і шляхтянка
В тенетах підлих і злочинних.

Кохання рветься до польоту:
Вона цілком не винувата!
Самозабутньо, наче брата,
Кохала лейтенанта флоту.

А він тиняється в пустині,
Нащадок графа позашлюбний,
І тут зароджується згубний
Роман прегарної графині.

Вона шаліє, мов гітана,
В нестямі заламавши руки.
Розлука. І скажені звуки
Зацькованого фортеп'яна.

Але в її грудей тремтінні
Відваги й духу так багато,
Щоб викрасти і передати
В штаб ворогів папери цінні.

В алеї, де густі каштани,
Авто несеться дивовижне.
Стрекоче фільма, й серце ніжне
Іще розбурханішим стане.

В дорожній сукні з саквояжем,
В автомобілі, у вагоні,
Вона боїться лиш погоні,
Сухим натомлена міражем.

Гірка розв'язка й недоречна:
Мета — ніяк не оправдання!
Йому — майно і панування,
А їй навек тюрма фортечна!

1913

переклав Юрій Андрухович

* * *

Отруйний хліб, повітря сльози,
Розкрита рана, тяж журби —
Гіркіше плачеш, ніж Іосиф,
Як брат його рабом зробив.

Пустельник у нічній долині,
Свого коня спинив лишень,
Торкає вільно у биліні
Вчорашній день, примарний день.

Натхнення потребує мало:
Коня зміняв — що з ним було?
І що тобі стрілу зламало?
Туман подій стає мов скло.

Та коли справжня пісня ллється,
Усе щезає нанівець
І залишається для серця
Лиш простір, зорі — і співець!

1913

переклала Юлія Шекет

* * *

Щось сон не йде. Гомер. Вітрил та вантів спів.
В реєстрі кораблів дійшов я середини:
Сей довжелезний ключ, сей вивід журавлиний,
Що над Еладою в часи давнезні сплив.

Навіщо пливете в чужинські рубежі?
На головах царів кипить божиста піна.
Як не Єлени стать, ті перса та коліна,
Що Троя вам сама, ахейськії мужі?

І море, і Гомер — все рух бере в любові.
Кого мені вчувать? І ось Гомер мовчить,
І море чорне так промовисто шумить
Та з гуркітом важким товчється при зголов'ї.

1915

переклав Аркадій Штипель

* * *

Гомер. Немає сну. Вітрила нап'ялись.
Я список кораблів здолав до половини:
Цей довгий ключ, цей потяг журавлиний,
Що над Елладою давно піднявся ввись.

Як журавлиний клич летить в краї чужі —
Корона на царях, із піни сотворенна.
Куди ви пливете? Коли б не та Єлена,
Пощо та Троя вам, ахейській мужі?

І море, і Гомер — усі любові милі.
Мене розрадить хто? Та ось Гомер мовчить,
І море чорнее і піниться, й шумить,
Страшні у голови докочуються хвилі.

1915

переклав Микола Сулима

ДЕКАБРИСТ

«Про те язичницький посвідчує сенат, —
Сії діяння не вмирають».
Він розкурив цибух, запнув халат,
А поруч з ним у шахи грають.

Свій честолюбний сон він поміняв на зруб
В глухім урочищі Сибіру
І челурний цибух їдких поблизу губ,
Правдивих у неправдах миру.

Було, дубів германських галас біг,
Європа бідкалась в скорботах,
Ставали ставма огири квадриг
На тріумфальних поворотах.

Бувало, голубий у склянках пунш горить,
З широким шумом самовару
Другиня рейнська тихенько гомонить,
Свободолюбная гітара.

Ще озиваються схвильовані уста
За громадянство та солодку вільність,
Та небо осліп жертву відверта,
Вірніш бо праця та постійність.

Поплуталося все, й нема кому сказати,
Вже холодіючи, що ототе за тебе
Поплуталося все, й солодко вимовлять
Росіє, Лето, Лорелее.

1917

переклав Аркадій Штипель

* * *

Поки цівкою з пляшки текли золотаві меди
Так поважно і довго, поспіла хазяйка сказати:
Тут, у ревній Тавриді, куди ми втекли від біди,
В нас немає часу за минувшиною нудьгувати.

Всюди Бахуса служби, немовби у світі одні
Сторожі та собаки, ідеш, не помітиш нікого.
Як бочки непосильні, погідливі котяться дні:
Вдалині в курені голоси — а про що? а до кого?

Після чаю ми вийшли в дорідний коричневий сад,
Наче вії, на вікнах опущені темряві штори.
Мимо білих колон ми дивитися йшли виноград,
Де повітряним склом обливаються заспані гори.

Я сказав: виноград — наче битва прадавня, де хтось
Верхівців пелехатих зібрав у ряди кучеряві:
У камінній Тавриді наука Еллади — і ось
Навкруги золоті десятини, шляхетні, іржаві.

Ну а в білій кімнаті прядеться дрімота німа.
Пахне фарбою, оцтом і кислим вином із підвалу,
Пам'ятаєш, у греків: дружина, кохана всіма, —
Не Єлена, а інша, — чи довго вона вишивала?

Де руно золоте? Чом нема золотого руна?
Всю дорогу морські буруни не могли вгамуватись.
І, йдучи з корабля, що напярв у морях полотна,
Одіссей повернувся, на час і на простір багатий.

переклав Борис Щавурський

МЕГАНОМ

До асфоделів ще неблизько —
Прозора весно, де твій крок?
Скипає хвиля, біла звістка,
Сіренький шарудить пісок.
І вже душа моя вчуває,
Мов Персефона, дальній звук,
І в царстві мертвих не буває
Таких легких засмаглих рук.

Навіщо з тліном довіряєм
Ми урну вітру та човну
І свято чорних руж справляєм,
Виходячи на глибину?
І душу тягне необорно
За ріг туманний Меганом,
Де з похорону човен чорний
Сплесне просмоленим крилом!

Як швидко хмари пробігають —
Рухливих кряжів темний дим,
І клапті чорних руж літають
Під вітром місячним сліпим.
І, птиця смерті та ридання,

Жалоба тягнеться з п'їтьми,
Й безмірний прапор спогадання
Спада, прип'ятий до корми.

І віяльце років з даремним
Шурхом розгорнуто туди,
Де амулет зі здригом темним
В пісок зануривсь край води,
І душу тягне необорно
За ріг туманний Меганом,
Де з похорону човен чорний
Сплесне просмоленим крилом!

1917

переклав Аркадій Штипель

* * *

Все нам чуже в столиці мерзосвітній:
Її суха, зачерствіла земля,
І буйний торг на Сухарівці ситній,
І взір страшний розбійного Кремля.

Вона, сліпа, весь світ тримає в шорах.
Мільйони гарб рипучих у далінь
Пустила — і тяжіє на просторах
Її базарів бабська широчінь.

Її пахких церков бучні чарунки —
Що дикий мед між нетрів та боліт,
І небом хмурим розсіва відлунки
Пташиних зграй ряснистий переліт.

Вона в торгівлі — промітна лисиця,
А перед князем — служка боязка.
Тече в сухі рови мутна водиця:
Її здавен удільна мчить ріка.

Травень—червень 1918

переклав Дмитро Щербина

* * *

Сестри важкість і ніжність. Однакові ваші приміти.
Золотаві комахи поважну півонію ссуть.
Чоловік умирає. Пісок остигає нагрітий,
І вчорашнє світило на чорних носилках несуть.

Щільники обважніли у ніжнім політті.
Легше камінь довбати, ніж мовити слово: тужи!
Зостається у мене одна турбота на світі:
Непоборна скорбота, що час наді мною тяжить.

Мов сколочену воду я п'ю поруділе осоння.
Час ізорано плугом, півонія ґрунтом була.
В тихому коловороті з поважних і ніжних півоній
Тихо важкість і ніжність подвійні вінці заплела!

1920

переклав Тарас Лучук

* * *

Візьми на радість з пригорщі моєї
Іскрину сонця і краплину меду,
Як нам веліли бджоли Персефони.

Не відв'язати неприп'ятий човен.
Не вчути тіні в хутрянім обутку.
Не замогти в життєвій хащі страху.

Нам застаються тільки поцілунки,
Сколошкані, немов маленькі бджоли,
Які вмирають, вулик полишивши.

Вони шерхочуть в ярих нетрях ночі.
Вітчизна їх — дрімучий ліс Тайгету,
Пожива їхня — час, медунка, м'ята...

Візьми ж на радість дикий мій дарунок —
Непоказне сухе намисто з мертвих
Тих бджіл, що мед перетворили в сонце.

1920

переклав Станіслав Чернілевський

* * *

За те, що не зміг я утримати руки твої,
За те, що не зрадив солоні і трепетні губи,
Чигаю світанку в акрополі, тут, на горі.
О, як я ненавиджу древні просмолені зруби!

Ахейські мужі у пільмі споряджають коня,
Зубчатими пилами в стіни вгризаються кріпко.
Ніяк не уляжеться крові суха вовтузня,
Й немає для тебе ні назви, ні звуку, ні зліпку.

Як смів я гадати, що ти ще повернешся, як?
Чому передчасно від тебе я так відірвався?
Ще півень не крикнув, ще морок на вежі закляк,
Іще в деревину гарячий тесак не врізався.

Прозоро сльозою на стінах застигла смола,
І ребер дубових над миром здіймається обрис.
Та ринула кров до драбин і на приступ пішла,
І тричі наснився мужам твій спокусливий образ.

Чи Троя стоїть? Чи її не запалено ще?
Вже скоро зруйнують високу шпаківню Пріама,
І падають стріли сухим дерев'яним дощем,
Та інші ростуть, як лоза, неблаганно і прямо.

Останньої зірки загострений промінь погас,
І ранок, мов ластівка сіра, постукав у вікна.
І день вайлуватий, як віл, що з соломи піднявсь,
Зітхає зі сну, і ніяк до пожежі не звикне.

1920

переклав Григорій Половинко

КОНЦЕРТ НА ВОКЗАЛІ

Твердінь уся роїлась хробаками,
Задушно, парко, і зоря мовчить,
Та свідок Бог — є музика над нами, —
Від співів аонід вокзал тремтить,
Рушає потяг, в лад з його свистками
Розбитий простір скрипкою дзвенить.

Великий парк. Скляні вокзальні бані.
Залізний світ потрапив у полон.
І на бенкет в Елізіум в тумані
Урочо і велично йде вагон.
Павиний крик і клавіш рокотання.
Я запізнився. Це недобрий сон.

І я їду в скляні ліси вокзалу,
Скрипкі в сльозах кудись бентежно звуть.
І хору опівнічного навала,
І запахи троянд, які гниють.
Тут рідна тінь у натовпі блукала,
В безладді мандрів загубивши путь.

Здається, в музиці і в шумовинні
Залізний світ, немов жебрак, тремтить.
Наштовхуюсь я на скляне склепіння,
На поминках по найріднішій тіні
Востаннє вічна музика дзвенить.

1921

переклала Євгенія Кононенко

* * *

Умивався якось уночі,
Грубі зорі стигли наді мною.
Відбивалась їхня далечінь
В бочці, вщерт наповненій водою.

Бовваніє брама на замку,
І земля, як полотно сурове.
Малювати правду — на віку
Кращої не знайдеться основи.

Тануть в бочці, наче сіль, зірки,
І вода студеніша, чорніша,
Смерть чистіша, жаль ще більш гіркий,
І земля правдивіша й страшніша.

1921

переклала Наталя Горішна

* * *

Лякає нас життєва твань,
О мій товаришу, ротань!

О як кришиться наш тютюн,
Дружок, дурненький лускун!

А міг би життя просвистіти шпаком,
Заїсти горіховим пирогом...

Не можна, я ж не лєстун.

Жовтень 1930

переклав Григорій Латник

ВІРМЕНІЯ

Мов бик шестикрилий і грізний,
Труд людям вздрівається знов,
В трояндах багряниться пізніх
Густезна венозная кров...

1

Троянду Гафіза гойдаєш,
В безпеці звірята твої,
Повітря церквами вдихаєш,
Величними, як бугаї.

Панує тут охра охрипла,
Панують лиш гори одні,
Видніє картина прилипла
У чайному блюдці на дні.

2

Лиш фарб ти собі забажала —
Як лев-живописець схопив
Шість олив яскравих з пеналу
І ними ландшафт звеселив.

Країно крамниць, що згоріли,
І мертвих гончарних рівнин,
Сардарів рудих ти терпіла
Між каменів гострих і глин.

Далеко від кітв і тризубців,
Де змерхлий спочив материк,
Ти бачила всіх життєлюбців
І всіх кровожерних владик.

Ніщо вже мене не збентежить,
Вірменок не можу збагнуть
Отих, що повз мене по стежці,
Неначе левиці, ідуть.

Люблю твою мову зловіщу,
Що мов домовина нова,
Де літери схожі на кліщі
І схожі на клямри слова.

3

Геть я нічого не бачу, до того ж і недочуваю,
Крім сурика й хриплої вохри інших і фарб я не знаю.

Ні сіло, ні впало мені ранок вірменський сниться,
Думав — візьму й подивлюсь, як живе в Еривані синиця,

Як нагинається пекар, що з хлібом у піджмурки грає,
І з череня лавашні шкірки вологі виймає...

Ах, Еривань, Еривань! Чи ж то птиця тебе малювала,
Чи розфарбовував лев, фарби діставши з пенала?

Ах, Еривань, Еривань! Не місто — горішок солоний,
Вулиць твоїх ротатих криві я люблю вавилони.

Наче мулла свій коран, я життя непутяще заслинив,
Час заморозивши свій і не втративши ще ні кровини.

Ах, Еривань, Еривань, я нічого бажати не в змозі,
Навіть і винограду, удареного морозом!

4

Запнувши рота, бутон троянди неначе,
Тримаючи восьмигранні соти,
Весь ранок днів ти скраєчку світу
Простояла, захиляючись плачем.

Ти відвернулась, засоромлена й скорботна,
Від східних міст довгобородих;
І ось лежиш на москательнім ложі,
Посмертну маску з тебе уже знімають.

5

Укутай хустиною руку, в вінценосну шипшину,
У целулоїдну гущу колючок сміливо, до хрусту, ти руку засунь.
Троянду добудем без ножиць.
Та дивись, аби пелюстки не обсипались
Рожеве сміття — цей муслин — Соломона пелюстка —
Зайва дичка в шербеті, либонь,
Бо олії і запаху обмаль.

6

Кам'яного волення державо —
Вірменіє, Вірменіє!

Захриплії гори ти кличеш — до зброї,
Вірменіє, Вірменіє!
До сріберних труб азіатських,
Вірменіє, Вірменіє!
Сонця персидські монети щедротно усім роздаровуєш —
Вірменіє, Вірменіє!

7

Не руїни — о ні! — це могутнього циркульного лісу рубання,
Якірні пні повалених дубів звірино́го й баєчного християнства,
Сувої кам'яного сукна на капітелях, ніби товар
пограбованої крамниці поганської,
Виноградини, ніби яйце голубине, баранячі роги закручені
І орли напиндючені із совиними крилами, не осквернені
ще Візантією.

8

Холодно ружі в снігу
На Севані снігів три аршини...
Рибалка гірський готує лазуром розписані сани,
Форелей вусатих вгодовані писки
Поліційну виконують службу
На валняному дні.

А в Еривані і в Ечмиадзині
Велика гора повітря вдихнула усе,
Її б заманить окариною
Чи сопілкою приручить,
Так, щоб танув у роті сніг.

Сніги, сніги, сніги на рисовім папері,
Гора пливе до губ.
Я радий, хоч і змерз...

9

Об порфирні цокаючи граніти,
Спіткається конячка селянина,
Деручись на голомозний цоколь
Каменя державного дзвінкого.

А за нею з вузликami сиру,
Відсапуючись, мчать курдини,
Ті, що диявола і Бога примирили,
Віддавши кожному по половині...

10

Краса яка на хуторі убогim, —
Ця музика зелених куширів!
Це пряжа? звук? чи, може, загорога?
Та цур йому! Біди б я не хотів!
І в лабіринті вогкого розспіву
Така задушлива скрегоче мла,
Неначе раптом водяная дiва
Ремонтувать годинника прийшла.

11

Я ніколи тебе не побачу,
Короткозоре небо вірменське,

І, примружившись, вже не погляну
На дорожнє шатро Арарата,
І мені уже не розгорнути
У книгозбірні авторів гончарних
Книгу порожнисту чудесної землі,
Що з неї перші люди черпали знання.

12

Лазур та глина, глина та лазур,
Чого тобі? То ж очі лиш прижмур,
Як шах короткозорий над бірюзовим перснем,
Над фоліантом глин дзвінких, над книжною землею,
Над книгою гнійною, над глиною, що наче золота,
Яка мордує нас, як музика і слово.

Тифліс, 16 жовтня — 5 листопада 1930

переклав Микола Сулима

* * *

Ми на кухні і легенький дим,
Нудко пахне білий керосин;
Ти ножа і хліба приготуй...
Чи тугіше примус напompуй,
Або десь шнурочків пошукай,
Вдосвіта корзину замотай;
Подамося на вокзал чи де,
Нас ніхто там більше не знайде.

Січень 1931

переклав Іван Лучук

* * *

За гримучу відвагу майбутніх віків
І за людства високу сім'ю
Я позбавлений чаші на учті батьків,
Честь і радість втрачаю свою.

Мені скаче до горла цей вік-вовкодав,
Але ж я — не з породи вовків.
Тож запхай мене ліпше, як шапку, в рукав
Кожушини сибірських степів;

Де нема боягузів, не хлюпає твань,
Не тріщать під колісьми хребці,
А в красі первобутніх своїх осявань
Цілу ніч голубіють песці;

Де тече Єнісей крізь простори нічні,
Де сосна до зірок дороста.
Адже вовчої крові немає в мені,
І олжа мені кривить уста.

*17–18 березня 1931,
кінець 1935*

переклав Ігор Качуровський

* * *

Збережи мою мову навічно за присмак нещастя та диму,
За смолу гуртового терпіння, за совісний дьоготь труда...
Та відкрий новгородських криниць воду чорну таку й солодиму,
Щоб у ній під різдво в сім плавців відсвітилась зізда.

Тож за все це, мій отче, мій друже й підмайстре мій грубий,
Я — невизнаний брат, виволанець між інших братів —
Завіряюся звести такі невилазнії зруби,
Щоб у цебрі до них татарва геть спускала князів.

Аби тільки любили мене ці колоди померзлі,
Як на смерть замахнувши, краклі розбивають в саду, —
Я за теє весь вік хоч в залізній сорочці проверзу
І сокирню на страту петровську я в хащах знайду.

3 травня 1931

переклав Аркадій Штипель

СТАРИЙ КРИМ

Холодна ця весна. Безхлібний кволий Крим.
Як і за Врангеля, на всім печать провини.
На дранті — клапті лат, на стежці — кусні глини
І кисленький такий їдкий кусючий дим.

Та гарна все ж весни прозора й чиста даль,
Дерева, що з бруньок вже вигнали оспалість,
Стоять, мов зайшлий люд, і викликає жалість
Пасхальним бозна-чим прикрашений мигдаль.

Природа ще свого не впізнає лица,
Ще тіні від жахить України і Кубані;
Голодні на землі селяни бездиханні:
Пильнують хвіртку, все ж не рухають кільця...

Травень 1933

переклав Роман Лубківський

СТАРИЙ КРИМ

Весняні холоди. Старий голодний Крим,
Як і за Врангеля — на нім якісь провини.
Вівчарки у дворі, у латках — лахманини,
Такий же сірий і кусючий дим.

Така ж чарівна ще здиміла даль —
У пуп'янках дерева, прийшли наче,
І кого-хочеш доведе до плачу
Несосвітеним цвітом цей мигдаль.

В природи стерте з пам'яті лице,
Кубань і Україна, — мов примари...
Голодні вклякли в чунях незугарних
І хвіртку стережуть з накинутим кільцем...

Травень 1933

переклав Микола Сулима

СТАРИЙ КРИМ

Холодна вкрай весна. Старий голодний Крим,
Він був за Врангеля — такий же винуватий.
Вівчарки на дворах і на лахміттях лати.
Такий же, як раніш, кусючий сірий дим.

Так само гарна знов розсіюється даль.
Дерева, на яких бруньки вже показалися,
Мов зайшли тут стоять, і викликає жалість
Вчорашнім глупством ще прикрашений мигдаль.

Природа власного не впізнає лица,
І тіні престрашні — України та Кубані —
Як в туфлях повстяних голоднії селяни
Все хвіртку стережуть, не рушачи кільця.

Травень 1933

переклав Михайло Литвінець

* * *

Живемо... Та чи є десь під нами земля?
Наших слів не почути нікому здаля.
А спроможемось на піврозмову —
Все про горця кавказького знову.

Його пальці гладкі і масні, як черва.
Ніби гирі пудові — несхибні слова.
А тарганячі вуса лукаво
Посміхаються. Й сяють халяви.

І вожді грубошкірі — тичбою навкрут,
Напівлюди готові йому до послуг.

.....
.....

Як підкови, указ за указом, кує,
На лобах, по очах, попід пах він дає,
Кожна страта для нього — забава.
Й осетина плечиста постава.

Листопад 1933

переклав Ігор Качуровський

* * *

І Шуберт на воді, і Моцарт, птаства диво,
І Гете, що свистів на стежці у пітьмі,
І Гамлет, що ходив і мислив так лякливо,
Лічили пульс юрми і вірили юрмі.

Можливо, ще до губ була розмов подоба,
Кружляло листя вже, а ще не виріс ліс,
І ті, кому тепер присвячуємо спроби,
Раніше набули собі властивих рис.

Листопад 1933 – грудень 1934

переклав Григорій Латник

* * *

Іще ти не умер, іще ти не один,
Допоки подруга убога
З тобою ділиться негодою годин
І тішитися, якщо спромога.

Лише убожество тобі дано в житті
І дух сумирний і утішний.
Благословенні дні і ночі ті,
Коли голінний труд безгрішний.

Нещасний, хто скидається на тінь,
Яку гавкучий вітер косить,
І бідний, хто, йдучи у далечінь,
У тіні милостиню просить.

15–16 січня 1937

переклав Тарас Лучук

* * *

Ще не померлий ти. Бо ще ти не один,
Допоки з подругою в скрусі
Ти насолоджуєшся величчю подин
І млою в скружі й завірюсі.

В розкішній вбогості, в потужній злидоті
Живи безтрепетний і втішний.
Благословенні дні і ночі ті,
І недовмний труд безгрішний.

Нещасний той, кого, як тінь його,
Лякає дзявк і хвища косить,
І злидень той, хто, півжилець всього,
У тіні милостині просить.

15–16 січня 1937

переклав Станіслав Чернілевський

* * *

В обличчя холоду погляну я:
Нізвідки — він і я — нікуди,
Уже прасує і фалдує без рубця
Захукане безмежжям чудо.

А сонце жмуриться в крохмальній наготі,
Цей прижмур соняшний — такий утішний...
Десятигранні риштаки — неначе ті...
Сніг хрупотить в очах, як чистий хліб, безгрішний.

16 січня 1937

переклав Тарас Лучук

* * *

Де цвяхами пронизаний прокльон?
Де Прометей — гори опора і потреба?
А беркут де — і гостродзьобий гон
Його очей стрілою проміж ребра?

Такій трагедії не місце тут.
Але ці випнуті, виразні губи —
Але ці губи вводять просто в суть
Есхіла-найманця, Софокла-лісоруба.

Він відгук і привіт, він віха, ні — батіг:
Химерно-кам'яний театр епох грядущих
Зірвався враз, і всі спішать узріти всіх —
Рождених, караних і смерті не їмущих.

19 січня — 4 лютого 1937

переклав Тарас Лучук

ГЛЕК

Спраги довгої служко завзятий,
Мудрий звідце вина і води, —
На боках твоїх скачуть козята
І під музику спіють плоди.

Флейти свищать, злують і волають,
Що на чорно-червоних твоїх
Вінцях лихо застигло — й немає
Анікого, хто б стряс його з них.

21 березня 1937

переклав Дмитро Щербина

* * *

Як стежинами Києва-Вія
Чоловіка шукає дружина,
І щогою змарнілою з вії
Вже не котиться жодна краплина.

Не ворожать циганочки кралам,
Не співають в Купецькому скрипки,
На Хрещатику коні сконали,
Пахнуть смертю пихатії Липки.

Вирушали з останнім трамваєм
Аж за місто червоноармійці,
І волога шинеля волає:
«Вернемося ми ще, розумійте!»

Квітень 1937

переклав Михайло Кальницький

* * *

В мене спрямувалися черемшина й груша —
Силою розсипчастою б'ють нехибно в душу.

Китиці із зорями, зорі разом з китицями, —
Що то за двовлада там? В кому правда світиться?

Чи то квіт, чи з розмаху повітряно-цілими
У повітря цілиться кістеньми білими.

Запаху подвійного солодкавість плутана:
Бореться і тягнеться — рветься, хоч і тут вона.

4 травня 1937

переклала **Наталія Бельченко**

... Ктo може ітати при сговѣ: розсѣваннѣ.
Какѣ намѣ развѣка прѣстѣитѣ,
Зтѣ намѣ сунѣтѣ нѣтънѣе восклицаннѣ
Когдѣ огонѣ вѣ акротѣлѣ горитѣ,
И не зарѣтѣ какѣй-тѣ новѣой ширѣи
Когдѣ вѣ свѣтѣлѣ нѣтънѣе волѣтѣ нещѣтѣ
Залѣвнѣ нѣтънѣе мамѣтѣй новѣой ширѣи
На хорѣтѣтѣ стѣтѣтѣ крѣтѣтѣи бѣтѣтѣ?...

О. Мануїльскіи.

Київ, 27 авг. 1919.

Автограф вірша «Tristia», 1919

Російський державний архів літератури та мистецтва,
ф. 1336 (колекція альбомів), альбом Мар'янової. Оп. 2, спр. 1, арк. 25

У свої студентські роки я був заточеним читачем і мануальником Менделєвтама. Я мав його „Камени“, згодом дістав і огномістик „Станотворення“. У юридичнику зі мною став мій огномістик Ілько Стрелкаченко (туди він став в Ленінграді) — то й він від мене зарадив ентузіазмом, і ми урражу власне рекламували його „Сьогодні дурної геня“, то то там ішли віри — це було чимось на зразок ранньої моти — тви. Був ще один прибічник у мене — Рема Яхемелєв. Дуже зворушива: одного разу у нас в кімнаті татам Менделєвтама — звичайно, з заточеним, і потім він вийшов провестися мене, то в темному коридорі він раптом сказав: „Знаєте, Іриша, я в колмані не мог этого сказать, а в темноте скажу: мне кажется, что Олег Димельев больше Пушкина.“

і ось трапилося таке: я німав до відстоєнки (УНБ) всім французьким том Вильямакз томо мав переказати оповідання. Але в Губіо-теці: годому книжок не давали — треба було працювати в читальні. Годому Губіо-теці було тільки з годовою перекладу

Бібісвітени, Я німав до Директора, сказав йому, що
я йому. Той сміяв мене, що я такій. Я відповів,
що студентів. "А студентський квиток маєш?" -
"Нєт", - то ігить сказати, що я сказав, що вам
дає книжку. Ратіла у кімнату вискочив літос
і заговорив: "Дравсь у мене! Я Мандельштам. Русс-
кий поет. Я брав у вас кое-какі книжки, у мене
должен их єсть, а я котей їа еще углядеться
во них. Прошу продовжити". Директор сказав те
саме, що і мені: "Ігить сказати, що я сказав,
що продовжали". А ми вбєх з Мандель-
штамом тіми скандалі, що він сказав - і так
дали. Мені дуже хотілось сказати поштові
про своє батьківство його віршамі. Але
не вистігало слів водні. А шкода!
Не пригаду, коли це було. Можливо, в році
двадцять шостому чи двадцять восьмому.

Григорій Кочура

28. 12. 91.

Гриве.

Р И М

Де, розжухавшись, жабі фонтанові
в бризках топлять безсоння своє,
і прокинувшись рвантям удосвіта,
Крізь горлянку потвор шерцелянові
місто, раде підтягнути півнові,
вемноводна вода обдас, —

дремність тепла, легка, і примушена
плоскостю ступати цюмать,
і як Ангелів місто, недорумна
над водою пожовклою снить, —

попелляте, блакитне, і зморане,
барабанне, мов блискавичний лист,
місто в вулиць і протатів отворене,
з ластівчиних полішлене гнізд,
на розвідник убивоте обернули на,
підлабузники слава манулої —
італійські чорносорочечники,
коричневої крові знаці...

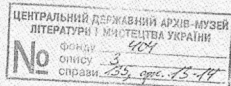
Всі твої, Микельанжело, сирота,
в легкість каменю втілені й скарі, —
ніч, змокрила від сліз, і протомкай,
молодий, ледконогий Давид,
Моїм їм, до ^{ліпка} знавче лавином,

вуйнявся і вдухнув, на змить, —
 велич волі та сили леваної
 в засинянні та рабстві мовчать.

Но для згіхи ледачої калічі
 зморшки сходів правічних овоїх
 Рим-лидина повергнув, як в далочі,
 у водоїнища площ кам'яних,
 а щоб крок, надіхаючи й палячи,
 наче вчинок, озвався на них.

Яки Форуму заново ввирито,
 і розчакнуто входи для Ірода,
 і над Римом диктатора-виродка
 підборіддя каміне тяжить...

1937 р.

Машинопис Сави Голованівського перекладу
 вірша О. Мандельштама «Рим»

ЦДАМЛМ України, ф. 404, оп. 3, спр. 135, арк. 13–14, друкується вперше

1. а повертав їх ^{грубошкіри} ~~назад~~, з брудними відтисками пальців. Дем'яни

2. кому розповіді, і це стало їм відоме в літературних колах.

3. [?] Мандельштам написав на Сталіна епіграму:

-20-

4. 1. Живемо... Та чи є деє під нами земля?

5. Наших олів не почути нікому здала.

6. А сприможемо на піврзмову -

7. Все про горці кавказького зноу.

8. Його пальці гладкі і масні, як черна.

9. Ніби гірї пухові - нескхибні слова.

10. А в таргачич вусах - лукавий

11. Видко усміх. І слють халляв.

12. І вожді [?] грубошкірі - тичбоє навкруг,

13. Напівлядї готові йому до послуг.

14. Як підкови, ^еуказ за указом кує,

15. По лобах, по очах, по-під пах він дає.

16. Кожна острата - для нього забава.

17. Й осетина плечичета постава.

18. 2. Цю епіграму Мандельштам мав необережність прочитати багатьом

19. знайомим літераторам. Шевцові (це було тридцять четвертого

20. року) поета заарештовано. Спочатку його заслали в Чердиль,

21. де він спробував [?]знинити самогубство, [?]вскинувшись із вікна

22. кількнаповерхового будинку. [?]На часті, тоді обійяглось заманов

23. клячицею. Завдяки клопотанню літературних друзів, із

24. Чердильї поета перевели у Вороніж. Іадія Мандельштам (дружина

*Поробили Шевцова - Шевцова
слово в інших голах
виправити!*

Машинопис скрипту радіопередачі І. Качуровського про О. Мандельштама (26.12.1978, радіо «Свобода») з текстом перекладу поезії «Мы живем, под собою не чуя страны...»

Друкується вперше. Широ дякуємо О. Бросаліній

Додатки

Лист Н. Я. Мандельштам
до Г. П. Кочура
від 10 жовтня 1966 р.

В архіві Літературного будинку-музею Г. П. Кочура в Ірпені зберігається лист Надії Яківни Мандельштам (1899–1980) від 10.10.1966, адресований українському перекладачеві Григорію Порфировичу Кочуру (1908–1994). Історико-літературний контекст його написання свідчить, що, попри невеликий обсяг, цей лист є вельми показовим і характерним документом свого часу.

Це була доба, коли ім'я Мандельштама в СРСР все ще перебувало під напівзаборону: жодного посмертного видання творів поета в країні, хоча ще 1958 року анонсовано зібрання його поезій. Максиму Рильському 1960-го надійшов рукопис цієї багатостраждальної книжки, зберігся його лист до голови редколегії серії «Бібліотека поета» Володимира Орлова, у якому йшлося про планування видання Мандельштама (Рильський був членом редколегії)¹. «Передбачаю великі труднощі з виданням цієї книги», — зауважив у листі Рильський.

З 1958 року вдова поета з нетерпінням чекала публікації зібрання поезій Мандельштама. Упродовж довгих одинадцяти років, з 1957-го, архів поета був

у Миколи Харджієва, який готував книгу до друку. Спілкування з ним Надія Мандельштам обірвала у травні 1967-го, через сім місяців після листа до Кочура². Книга вийшла лише 1973 року.

Ірина Бушман у праці, надрукованій 1964-го у Мюнхені, констатувала: «літературна спадщина Мандельштама не тільки не є предметом систематичного вивчення, але не було й окремих спроб її наукового аналізу, й саме ім'я поета, загубленого сталінським режимом, упродовж тривалого часу залишалося викресленим зі сторінок преси»³. Чи не першим це мовчання 1961 року порушив у славнозвісних мемуарах «Люди. Годы. Жизнь» Ілля Еренбург.

Водночас на Заході Мандельштама активно починають видавати (ню-йоркське зібрання 1955 року й дві важливі добірки поезій в альманасі «Воздушные пути» 1961-го і 1963-го), досліджувати (вступна стаття Г. П. Струве до зібрання 1955-го стала першим «досвідом біографії» поета) і перекладати (приміром, Пауль Целан публікує свої переклади з Мандельштама 1958 року і — окремою книжкою — 1959). Відлуння такого, скажімо, нерівного ставлення до Мандельштама на його батьківщині і за кордоном відчувається і в цьому листі Н. Я. Мандельштам. Незадовго до його написання, в листопаді 1965 року, вона повернулася в Москву, оселилася в однокімнатній квартирі на Великій Черьомушкінській, де і прожила решту

життя. У цей час вона завершує роботу над книгою «Спогади»⁴. Писати її Надія Мандельштам почала в Тарусі влітку 1958 року. На початку 1966-го машинопис було переправлено на Захід⁵.

Водночас вдова поета переживає ще одну втрату: 5 березня 1966 року померла Анна Ахматова. «Для мене скінчилися епоха і людина, з якою я прожила все життя»⁶, — зізнається вона в листі до С. М. Глускіної. Навесні Н. Я. Мандельштам починає нову, присвячену Ахматовій, книгу спогадів⁷.

Адресат Надії Мандельштам, видатний український перекладач Григорій Порфірович Кочур — учень київських поетів-неокласиків, передусім Миколи Зерова, безперечний лідер української перекладацької школи. Саме 1966 року (цим роком датовано лист Н. Мандельштам) Кочур взяв участь у підготовці та виданні книжки вибраного М. Зерова, а 1969 року вийшла перша збірка перекладів самого Григорія Порфіровича, що мала великий резонанс⁸. Найбільш повний збірник його перекладів⁹ охоплює творчість понад 130 поетів, перекладених ним з 28 мов (працював Кочур принципово лише з оригінальними текстами й у вивченні іноземних мов прагнув досягти хоча б того рівня, щоб зуміти самому скласти підрядник).

Неодноразово Кочур звертався і до перекладів російської поезії (Г. Державін, О. Пушкін, М. Лермонтов, А. Фет, І. Анненський, К. Бальмонт,

О. Блок, Ігор Северянін). Показово, що улюблених Мандельштама, Пастернака, Ахматову та Цвєтаєву Кочур перекладати не брався. До Мандельштама юний Григорій Кочур підійти не наважився, натомість з Анною Ахматовою, буквально за тиждень до її смерті під час поїздки до Москви на нараду перекладачів, його познайомила Олена Ільзен, знайома Кочура ще з часів заслання в Комі АРСР¹⁰. Звичайнісінькі, а для нас майже фантастичні обставини зустрічі Кочура з Мандельштамом у київській публічній бібліотеці висвітлено у його невеличкому мемуарі.

Життя Григорія Порфировича, як і життя Надії Яківни, склалося драматично. Після приходу радянських військ у Полтаву 1944 року, де Кочур перебував під час німецької окупації, його заарештували разом із дружиною і засудили на десять років ув'язнення і п'ять років поразки в правах. Термін відбував в Інті (Комі АРСР), вийшов з табору 1953-го і ще шість років працював в Інтінських шахтах. Лише 1959 року Кочур повернувся в Україну, купив будиночок в Ірпені, в якому провів залишок життя.

Подібно до квартири Надії Мандельштам, будинок Кочура в Ірпені був осередком інтелігенції різних поколінь, його називали «Ірпінським університетом». За словами Максима Стріхи, «це був неформальний творчий клуб, де велася величезна культурницька робота, яка за тих умов виявилася,

мабуть, небезпечнішою за політичну»¹¹. Проти Григорія Кочура 1973 року розгорнули ганебну кампанію в пресі, того ж року його разом із другом і колегою по перекладацькому цеху Миколою Лукашем виключили зі Співки письменників і на довгі роки заборонили друкувати та згадувати його ім'я. Заборону з імені Кочура знімуть лише за часів перебудови¹².

Судячи з листа, Надія Мандельштам і Кочур були знайомі та листувалися раніше, проте в нашому розпорядженні лише єдиний епістолярний текст з їхнього діалогу. Наводимо його в перекладі українською.

10 жовтня¹³

Шановний Григорію Порфіровичу!

Це теж коротка ділова відповідь:

1. Сербське видання¹⁴ в мене є (1962 року¹⁵); з того часу, кажуть, було ще одне¹⁶.

2. Видання віршів¹⁷ ще не просунулося на жоден крок, але ногу вже занесли для цього першого кроку, а саме замовили нову передмову (Л. Я. Гінзбург¹⁸) замість старої (Македонов¹⁹), тому що занадто довго говорили, ніби не видають через те, що невдала передмова (чиста брехня²⁰).

3. «Бесіда про Данта» в друкарні. Якщо все буде гаразд, через рік вийде²¹ і я вам надішлю (тільки нагадайте, я від старості все плутаю).

4. Живу нормально. Хворіти і помирати поки не збираюся.

Дякую, що згадали.

Надія Мандельштам

¹ *Рильський М. Т.* Зібрання творів: У 20 т. Київ: Наукова думка, 1990. Т. 20. Листи (1957–1964). С. 183.

² Детальніше про історію дружби і сварки Надії Яківни з М. Харджієвим див.: *Нерлер П.* В пошуках концепції: Книга Надєжди Мандельштам об Анне Ахматовой на фонє перепіски с сoвременниками // *Мандельштам Н. Я.* Об Ахматовой / Сост. и вступ. ст. П. Нерлера. Изд. 2-е, исправ. Москва: Три квадрата, 2008. С. 44–70 (Серия «Записки Мандельштамовского общества», т. 13). Див. також листування Н. Мандельштам і М. Харджієва: *Мандельштам Н. Я.* Об Ахматовой. С. 260–305.

³ *Бушман И.* Поэтическое искусство Мандельштама. Мюнхен, 1964. С. 3.

⁴ Перше видання: *Мандельштам Н.* Воспоминания. Нью-Йорк: Изд-во им. Чехова, 1970.

⁵ Побувають різні думки з приводу дати завершення роботи Н. Я. Мандельштам над спогадами. За свідченням драматурга О. К. Гладкова, з яким Надія Яківна підтримувала в Тарусі довірливі стосунки, це був жовтень 1964 року. Ю. Л. Фрейдін називає пізнішу дату: кінець 1965 — початок 1966-го. Див.: *Нерлер П.* В пошуках концепції: Книга Надєжди Мандельштам об Анне Ахматовой на фонє перепіски с сoвременниками // *Мандельштам Н. Я.* Об Ахматовой. С. 8–9.

⁶ *Мандельштам Н. Я.* Об Ахматовой. С. 18.

⁷ Там само.

⁸ *Кочур Г. П.* Відлуння. Київ: Дніпро, 1969. 146 с.

⁹ Кочур Г. П. Третє відлуння. Київ: Рада, 2000. 551 с.

¹⁰ Див.: Кочур Г. Абсолютний блиск Елени Ильзен // Зеркало недели. 2005. № 25 (1 июля) // http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/absolyutnyy_blesk_eleny_ilzen.html. Публікація містить спогади, написані Г. Кочуром 1992 року на прохання Євгенії Дейч (дружини Олександра Дейча) після смерті Олени Ильзен. Їх прочитали на вечорі пам'яті Ильзен у товаристві «Меморіал» у Москві, й вони залишилися в архіві Літературного будинку-музею Григорія Кочура в Ірпені. В них містяться спогади також про зустріч з Ахматовою у Ардових 26.02.1966.

¹¹ *Стріха М.* Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. Київ: Факт, 2006. С. 255.

¹² Детальніше про життя і перекладацьку діяльність Кочура див.: *Зорівчак Р.* Творчість Григорія Кочура в контексті українського літературного процесу // Проблеми літературознавства і художнього перекладу. Львів, 1997. С. 197–209; *Зорівчак Р.* Творчий дивосвіт Григорія Кочура // Григорій Кочур: Бібліографічний показчик. Львів, 1999. С. 7–34; Григорій Кочур і український переклад. Київ–Ірпінь, 2004. 280 с.; *Стріха М.* Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. Київ, 2006. С. 251–262; *Новикова М.* Перекладацький світ Григорія Кочура // *Кочур Г. П.* Третє відлуння. С. 9–28; Григорій Кочур: Біобібліографічний показчик: У 2 ч. Ч. 1 / Уклад.: Г. Домбровська, З. Домбровська; Наук. ред., авт. передм. Р. Зорівчак. 2-е вид., доопрац. і допов. Львів, 2006. 264 с.; Григорій Кочур: Біобібліографічний показчик: У 2 ч. Ч. 2 / Уклад.: Г. Домбровська, З. Домбровська; Наук. ред., авт. передм. Р. Зорівчак. 2-е вид., доопрац. і допов. Львів, 2006. 496 с.; Григорій Кочур у контексті української культури другої половини ХХ віку: Матеріали Всеукр. наук. конф., Львів, 14–15 жовтня 2005 р.; голова ред. кол. Р. Зорівчак. Львів, 2007. 296 с. та ін.

¹³ 10 жовтня 1966 року, штемпель свідчить, що того ж дня лист було надіслано (штемпель у м. Ірпінь датовано 12 жовтня того самого року).

¹⁴ Очевидно, Надія Яківна має на увазі белградське зібрання творів Мандельштама «*Šum vremena*» (Beograd: Prosveta, 1962. 293 р.). Переклади Milica Nikolic (проза) і Branko Miljković (поезія). Повідомлено П. М. Нерлером.

¹⁵ 1962 рік для Сербії (тоді частини Югославії) був знаменний двома іншими важливими подіями, пов'язаними з рецепцією О. Мандельштама. Першу статтю про поета «О стихосложении Осипа Мандельштама (с 1908 по 1925 год)» публікує видатний філолог-славист Кирило Федорович Тарановський (1911—1993). Мандельштаму присвячено також цілу низку пізніших робіт Тарановського: «Пчелы и осы в поэзии О. Мандельштама» (1967), монографія «*Essays on Mandel'stam*» (Cambridge (MA): Harvard U. Press, 1976), яку в доповненому варіанті видали сербською мовою як «Книгу про Мандельштама» (Белград, 1982), та ін. 1982 року було опубліковано його переклад сербсько-хорватською мовою мандельштамівського вірша «Возьми на радость из моих ладоней...» Див. також: *Тарановский К. Ф.* О поэзии и поэтике. Москва: Языки рус. культуры, 2000, 432 с. (праці про Мандельштама — шість нарисів — складають понад половину збірника). 1962 року в літературу входить видатний югославський поет, письменник, драматург і перекладач Данило Киш (тоді він публікує першу книгу), відомий надалі, зокрема, як перекладач Мандельштама.

¹⁶ Друге видання книжки «Шум времени» (*Šum vremena*. Beograd: Prosveta, 1963. 292 р.), справді, вийшло 1963 року.

¹⁷ Поезії Мандельштама було надруковано окремою книжкою у великій серії «Бібліотека поета» лише 1973 року: *Мандельштам О. Э.* Стихотворения / Вступ. ст. А. Л. Дышшица; сост., подгот. текста и примеч. Н. И. Харджиева. Ленинград: Сов. писатель, 1973. 334 с. Книжку стереотипно перевидавали тричі у 1974, 1978, 1979 роках.

¹⁸ На передмову Л. Я. Гінзбург (1902–1990) Н. Я. Мандельштам поклала великі надії: «Гінзбург пише нову передмову до видання віршів — перший клас» (Письмо к Н. Е. Штемпель // *Мандельштам Н. Я. Об Ахматовой*. С. 353). Пор. з її висловлюванням: «Критерій достовірності підказує Лідія Яківна Гінзбург. Вона помітила у вступній статті до невиданої книги “надзвичайну схожість між статтями, віршами, застільними розмовами. Це був єдиний смисловий лад”. Зауваження винятково точно» (*Мандельштам Н. Я. Вторая книга: Воспоминания*. Москва: Олимп; Астрель, АСТ. С. 30). Проте передмова так і не увійшла до видання 1973 року, що вийшло зі вступною статтею О. Димшиця, до якої Надія Яківна ставилася вкрай негативно: «мерзенніше нічого не може бути — знушання над мертвим...» (Див. лист 1971-го до Н. Є. Штемпель у: *Мандельштам Н. Я. Об Ахматовой*. С. 383). Утім, дослідження Лідії Гінзбург про Мандельштама друкувалися практично одночасно з виходом «синьої книжки». Наприклад, її статтю «Поэтика Мандельштама» було опубліковано в «Известиях Академии наук СССР. Серия литературы и языка» 1972 року (вип. 4, липень–серпень, том XXXI, с. 309–327) і десятиріччя по тому вона увійшла до книги «О старом и новом: статьи и очерки» (Ленинград, 1982. С. 245–300). А в другому виданні книжки Л. Гінзбург «О лирике» (Ленинград, 1974. С. 354–406) з'явився розділ «Поэтика ассоциации», також присвячений Мандельштамовій поезії. Наукові розвідки Гінзбург про поета публікувалися також і пізніше: Мандельштам и Пастернак в читательском восприятии 20-х годов / Предисл. А. Кушнера // Даугава. 1989. № 1. С. 91–95; «Камень» // *Мандельштам О. Э. Камень* / Изд. подгот. Л. Я. Гинзбург и др. Ленинград, 1990. С. 261–276. Живий образ Мандельштама постає також у записниках і мемуарах Гінзбург (*Гинзбург Л. Записные книжки. Воспоминания. Эссе*. С.-Петербург, 2002). Див. також: Письма Н. Я. Мандельштам к Л. Я. Гинзбург / Подгот.

текста Н. К. Цендровской (при участии А. Г. Меца), коммент. Л. Я. Гинзбург // Звезда. 1998. № 10.

¹⁹ Македонов Адриан Володимирович (1909–1994) — історик літератури і літературний критик. Друг О. Т. Твардовського протягом усього його життя. Був заарештований 1937 року, провів вісім з половиною років у Воркуті. Автор книг «Очерки советской поэзии» (1960), «Николай Заболоцкий» (1968, перша монографія про поета, перевидана 1987-го), «Творческий путь Твардовского» (1981), «Свершения и кануны (О поэтике русской советской лирики 1930–1970-х гг.)» (1985), «Поэзия народного подвига» (1986), а також статей про російських поетів ХХ століття, зокрема й про Мандельштама (*Македонов А. В.* Пути Осипа Мандельштама и его посох свободы // Русская литература. 1991. № 1. С. 42–63). З Надією Мандельштам Македонова познайомила Ахматова. Надія Яківна дуже тепло ставилася до Македонова й високо цінувала його так і не надруковану передмову, про яку вона 21.06.1963 писала автору: «Без сумніву, це найбільш серйозне і глибоке з усього, що поки написано про О. М., включно з тим, звичайно, що пишуть не у нас. У мене немає ніяких заперечень» (див.: *Баевский В. С.* Кулацкий подголосок и враг народа: двойной портрет // Вопросы литературы. 2001. № 5. С. 3–43).

²⁰ Пор. подібне зізнання в листі до Н. Штемпель від 10.10.1968: «Техніка затримки статті незрозуміла, треба іншу. Всі 12 років через статтю» (*Мандельштам Н. Я.* Об Ахматовой С. 372).

²¹ Справді, 1967 року книжку було опубліковано (підписано до друку 10 січня, вийшла в травні). *Мандельштам О.* Разговор о Данте / Послесл. Л. Е. Пинского; Подгот. текста и примеч. А. А. Морозова. Москва: Искусство, 1967. 88 с.

Спогад Григорія Кочура про зустріч з Мандельштамом

Спогад про єдину зустріч із Осипом Мандельштамом у Київській науковій бібліотеці Григорій Кочур написав у вересні 1991 р. на прохання літературознавця, відомого дослідника В. Хлебникова, Б. Лівшиця, О. Мандельштама — Олександра Парніса, з яким вони були знайомі ще з середини 1960-х років. За свідченням О. Ю. Парніса, одного разу Григорій Порфирович розповів йому про цю випадкову зустріч. «Я чомусь тоді не зацікавився цим незначним, як мені здалося, фактом, — зізнається Парніс, — але в ювілейному 1991 р. я згадав про нього, поїхав до Кочура в Ірпінь і попросив його написати про цю зустріч. Він взяв ручку і при мені написав невеличкий мемуар гарною українською мовою та подарував».

Цей мемуар О. Парніс опублікував лише 2017 р. російською мовою у присвяченому Осипу Мандельштаму збірнику, виданому в США¹. Українською мовою спогад Григорія Кочура друкується вперше.

У свої студентські роки я був захопленим читачем і шанувальником Мандельштама. Я мав його «Камень», згодом дістав і однотомник «Стихотворения»². У гуртожитку зі мною жив мій однокурсник Ілько Стрижаченко³ (нині він живе в Ленінграді) — то й він від мене заразився ентузіазмом, і ми щоранку вголос декламували чи то «Сегодня дурной день», чи то який інший — це було чимось на зразок ранкової молитви. Був іще один приятель у мене — Рема Янкелевич⁴. Дуже зворушливо: одного разу у нього в кімнаті читали Мандельштама — звичайно, з захопленням, і потім він вийшов провести мене, то в темному коридорі він раптово сказав: «Знаете, Гриша, я в комнате не мог этого сказать, а в темноте скажу: мне кажется, что Осип Эмильевич больше Пушкина».

І ось трапилось таке: я пішов до бібліотеки (ЦНБ⁵) взяти французький том Бальзака, з якого мав перекласти оповідання⁶. Але в бібліотеці додому книжок не давали — треба було працювати в читальні. Додому взяти можна було тільки з дозволу директора бібліотеки⁷. Я пішов до директора,

сказав йому, що я хочу. Той спитав мене, хто я такий. Я відповів, що студент. «А студентський квиток маєте?» — «Маю». — «То ідіть скажіть, що я сказав, щоб вам дали книжку». Раптом у кімнату вскочив хтось і заговорив: «Здравствуйте! Я — Мандельштам, русский поэт. Я брал у вас кое-какие книги, уже должен их сдать, а я хотел бы ещё углубиться в них. Прошу продолжить». Директор сказав те саме, що і мені (теж українською мовою): «Ідіть скажіть, що я сказав, щоб продовжили». І ми вдвох з Мандельштамом пішли сказати, що він сказав, — і так далі.

Мені дуже хотілося сказати поетові про своє захоплення його віршами. Але не вистачило сміливості. А шкода! Не пригадую, коли це було. Можливо, в році двадцять шостому чи двадцять восьмому⁸.

Григорій Кочур

¹ *Парнис А.* Неожиданная встреча читателя с поэтом (Григорий Кочур об Осипе Мандельштаме). Мандельштам – читатель / Читатели Мандельштама: Филологический сборник / Под ред. О. Лекманова, А. Устинова. Stanford: Aquilon Books, 2017 (Modern Russian Literature and Culture. Studies and Texts. New Series. Vol. 1 (47)). С. 63–74.

² Збірка вийшла 1928 р. Остання прижиттєва книга поезій Мандельштама.

³ Ілля Стрижаченко (? — після 1991) — літературний редактор, співробітник видавництва «Молодой большевик» у 1930-і. Запропонував Г. Кочуру перекласти українською «Евгения Онегина». Уривки з III глави опубліковано в газеті «Комсомолец України» у 1937 і 1938 рр. Інші фрагменти (вступ, I, II глави) надруковано після смерті Кочура (Київська старовина, 1999, № 3). Найповніша версія: *Кочур Г. Третє відлуння*. Київ: Рада, 2000. С. 261–303.

⁴ Відомостей про Р. Янкелевича немає.

⁵ Найімовірніше, зустріч відбулася у будівлі колишньої Першої («булгаковської») гімназії, бульвар Тараса Шевченка, 14.

⁶ Переклад Кочура так і не вийшов, оскільки видання Бальзака скасували.

⁷ За свідченням О. Ю. Парніса, першим директором ЦНБ був Степан Пилипович Постернак (1885–1938) — філолог, історик, педагог, бібліотекознавець.

⁸ О. Ю. Парніс схильний вважати, що Кочур припустився неточності, і зустріч відбулася не 1928 р. (бо цього року Мандельштам до Києва не приїздив), а в січні—лютому 1929 р. Тоді справді поет востаннє відвідав Київ. Проте він, імовірно, міг приїхати в Київ уже в грудні 1928 р. (див., напр.: *Летопись жизни и творчества О. Э. Мандельштама / Сост. А. Г. Мец при участии С. В. Василенко, Л. М. Видгофа, Д. И. Зубарева, Е. И. Лубянниковой, П. Мицнера*. 2-е изд., испр. и доп. Toronto: TSQ, 2016. С. 317; *Кальницький Михайл. Надежда Яковлевна Мандельштам в Києве // «Посмотрим, кто кого переупрямит...»: Надежда Яковлевна Мандельштам в письмах, воспоминаниях, свидетельствах / Сост. П. М. Нерлер*. Москва: АСТ; Редакция Елены Шубиной, 2015. С. 69–70.

Поезії О. Мандельштама в українських перекладах

Камінь

«*Сусальным золотом горят...*» — «Ялинки на Різдво горять...» (пер. Анастасії Астрахан); «Сусальним золотом зими...» (пер. Наталії Горішної); «Сухозлотицею горять...» (пер. Володимира Кирпити); «Сусальним золотом палають...» (пер. Вікторії Прокопович); «Ялини у різдвяний час...» (пер. Катерини Станіславської)

«*Только детские книги читать...*» — «Тільки книги дитячі читати...» (пер. Анастасії Астрахан); «Лиш дитячі читати книжки...» (пер. Наталії Горішної); «Лише книги дитячі читати...» (пер. Володимира Кирпити); «Лиш дитячі читати книжки...» (пер. Ірини Коваль); «Лише книги дитячі читати...» (пер. Людмили Комар); «Книжку тільки дитячу читать...» (пер. Григорія Латника); «Дитячі книги лиш читати...» (пер. Вікторії Прокопович); «Книг дитячих умитись дошем...» (пер. Катерини Станіславської)

«*Нежнее нежного...*» — «Вінець величності...» (пер. Дмитра Щербини)

«*На бледно-голубой эмали...*» — «На блідо-голубій емалі...» (пер. Григорія Латника); «На блідо-голубій емалі...» (пер. Сергія Осоки)

«*Есть целомудренные чары...*» — «Оселі магія цнотлива...» (пер. Наталії Астрахан); «У світі є цнотливі чари...» (пер. Володимира Кирпити)

«Дано мне тело — что мне делать с ним...» — «Одержав тіло — що робити з ним...» (пер. Валерії Богуславської); «Я маю тіло — що робити з ним...» (пер. Григорія Латника); «Що діяти мені з таким моїм...» (пер. Дмитра Павличка)

«Невыразимая печаль...» — «Пекучо-гострий сум важкий...» / «Безмовно-трепетна печаль...» (пер. Алли Грабинської); «Не здатна вилитись печаль...» (пер. Григорія Латника); «Запаморочлива печаль...» (пер. Івана Лучука)

«Ни о чем не нужно говорить...» — «Ні про що не треба говорити...» (пер. Григорія Латника); «Білий світ не крашає від слів...» (пер. Віктора Неборака)

«Когда удар с ударами встречается...» — «Коли удар з ударами стрічається...» (пер. Григорія Латника)

«Медлительнее снежный улей...» — «Сніг менше падає, присталий...» (пер. Григорія Латника)

Silentium — (пер. Валерії Богуславської); (пер. Семена Заславського); (пер. Григорія Латника)

«Слух чуткий — парус напрягает...» — «Прислухався до вітру парус...» (пер. Алли Грабинської); «Слух чуйний парус напинає...» (пер. Володимира Кирпити); «Мій слух вітрило надимає...» (пер. Григорія Латника)

«Из омота злого и вязкого...» — «Із виру і злого, і в'язкого...» (пер. Володимира Кирпити); «Із вирви лихої, драглистої...» (пер. Григорія Латника)

«В огромном омоте прозрачно и темно...» — «У чорторії, що прозорий, темне дно...» (пер. Григорія Латника)

«Скудный луч холодной мерою...» — «Промінь, хоч малою мірою...» (пер. Григорія Латника)

«Воздух пасмурный влажен и гулок...» — «У повітрі похмура волога...» (пер. Наталії Астрахан); «Тут повітря лунке

і вологе...» (пер. Володимира Кирпити); «Вогке й свіже повітря негодне...» (пер. Ірини Коваль); «Тут гучне і вологе повітря...» (пер. Григорія Латника)

«Сьогодні дурной день...» — «Сьогодні важкий день...» (пер. Наталії Астрахан); «Сьогодні поганий день...» (пер. Володимира Кирпити); «День кепський, лихо немов...» (пер. Григорія Латника); «Сьогодні зловісний день...» (пер. Лариси Сотник)

«Смутно-дышащими листьями...» — «Листям, що так смутно дихає...» (пер. Наталії Астрахан); «Непевно дихаючим листям...» (пер. Володимира Кирпити); «Де листов'я тихо дихає...» (пер. Григорія Латника)

«Отчего душа так невуча...» — «Та співоча душа для чого...» (пер. Наталії Астрахан); «Через що душа отак рада...» (пер. Володимира Кирпити); «І чого це душа співлива...» (пер. Григорія Латника)

Раковина — Мушля (пер. Григорія Латника); (пер. Любові Лібуркіної); (пер. Домініка Луцюка)

«На перламутровый челнок...» — «На перламутровий човнок...» (пер. Сергія Осоки)

«О, небо, небо, ты мне будешь сниться...» — «О небо, небо, ти мені наснишся!..» (пер. Наталії Астрахан); «О, небо, небо, мені будеш снитись!..» (2 редакції) (пер. Володимира Кирпити); «Мені ти будеш снитися, о небо...» (пер. Григорія Латника)

«Я вздрагиваю от холода...» — «Здрагаюся я від холоду...» (пер. Наталії Астрахан); «Здрагаюся я від холоду...» (пер. Наталії Горішної); «Я здрагаюся від холоду...» (пер. Володимира Кирпити); «Здрагаюся я від холоду...» (пер. Григорія Латника); «Здрагаюсь весь час од холоду...» (пер. Вікторії Прокопович)

«Я ненавижу свет...» — «Світла не бачу я...» (пер. Наталії Астрахан); «Одноманітність зір...» (пер. Наталії Горішної); «Я ненавиджу блиск...» (пер. Володимира Кирпити); «Я зневажаю світло...» (пер. Людмили Комар); «Одноманітних зір...» (пер. Григорія Латника)

«Образ твой, мучительный и зыбкий...» — «Образ твій, болюче загадковий...» (пер. Івана Андруссяка); «Образ твій невловно-загадковий...» (пер. Ігоря Качуровського); «Образ твій, болючий і непевний...» (пер. Григорія Латника); «Болісного, хибкого такого...» (пер. Лариси Оленіної)

«Нет, не луна, а светлый циферблат...» — «Неначе білий циферблат, мені...» (пер. Наталії Астрахан); «Ні, то не місяць — світлий циферблат...» (пер. Наталії Горішної); «Не місяць, ні, а світлий циферблат...» (пер. Володимира Кирпити); «Не місяць, ні, а світлий циферблат...» (пер. Григорія Латника)

Пешеход — Пішохід (пер. Віктора Гриценка); (пер. Дмитра Павличка)

Казино — (пер. Наталії Горішної); (пер. Лариси Оленіної)

«Паденье — неизменный спутник страха...» — «Падіння — це завжди супутник страху...» пер. (Григорія Латника); «Падіння — повсякчас супутник страху...» (пер. Лариси Оленіної); «Супутник страху — в безміри падіння...» (пер. Дмитра Павличка)

Царское село — Царське село (пер. Наталії Астрахан); (пер. Володимира Кирпити)

Лютеранин (пер. Володимира Кирпити); (пер. Катерини Станіславської)

Айя-София — Айя-Софія (пер. Юрія Буряка); (пер. Григорія Латника)

Notre Dame — (пер. Юрія Буряка); (пер. Віктора Гриценка); (пер. Григорія Латника); (пер. Максима Стріхи)

Старик — Старий (пер. Валерії Богуславської); (пер. Володимира Кирпити)

Петербургские строфы — Петербурзькі строфи (пер. Максима Стріхи)

Бах — (пер. Григорія Латника); (пер. Олени О'Лір)

«Мы напряженного молчанья не выносим...» — «У мовчазній напрузі нам задушно...» (пер. Валерії Богуславської); «Мовчання ми напруги не виносимо...» (пер. Володимира Кирпити)

«В спокойных пригородах снег...» — «У тихих передмістях сніг...» (пер. Григорія Латника)

Адмиралтейство — Адміралтейство (пер. Володимира Кирпити)

Кинематограф — Кінематограф (пер. Юрія Андруховича); (пер. Станіслава Чернілевського)

Домби и сын — Домбі й син (пер. Івана Андрусяка)

«От легкой жизни мы сошли с ума...» — «Ми збожеволіли від простого життя...» (пер. Людмили Комар)

«Отравлен хлеб и воздух выпит...» — «Хліб струєно, повітря спито...» (пер. Юрія Буряка); «Отруєн хліб, й повітря жито...» (пер. Лариси Оленіної); «Отруйний хліб, повітря, сльози...» (пер. Юлії Шекет)

Валькирии — Валькірії (пер. Віктора Гриценка)

«Поговорим о Риме — дивный град...» — «Згадаймо Рим, це — неймовірне місто!..» (пер. Тетяни Сінчук)

Ахматова — (пер. Наталії Бельченко); (пер. Володимира

Кирпिति); (пер. Вікторії Прокопович); (пер. Катерини Станіславської)

«О временах простых и грубых...» — «Про ті часи прості і грубі...» (пер. Володимира Кирпिति); «Про ті часи прості і грубі...» (пер. Анатолія Мельника)

«Равноденствие («Есть иволги в лесах, и гласных долго-та...»)» — «Є вивільги в лісах й тривалість голосних...» (пер. Лариси Оленіної)

«Природа — тот же Рим и отразилась в нем...» — «Природа — той же Рим, відбилася у нім...» (пер. Григорія Латника); «Природа — той же Рим, вона, немов свої...» (пер. Лариси Оленіної)

«Пусть имена цветущих городов...» — «Хай назви міст, що квітнуть, наче віть...» (пер. Григорія Латника); «Хай є імення в городів такі...» (пер. Лариси Оленіної); «Хай тішать слух величчям часовим...» (пер. Дмитра Щербини)

«Я не слышал рассказов Оссиана...» — «Не чув я оповідок Оссіана...» (пер. Юрія Буряка); «Ніколи я не слухав Оссіана...» (пер. Ігоря Качуровського); «Не чув я оповідей Оссіана...» (пер. Лариси Оленіної)

Европа — Європа (пер. Дмитра Павличка)

Посох — Патериця (пер. Наталії Бельченко), Посох (пер. Валерії Богуславської)

«Уничтожает пламень...» — «Випалює пломіння...» (пер. Валерії Богуславської); «Безжальний пломінь нині...» (пер. Григорія Латника)

«Вот дароносица, как солнце золотое...» — «Ось дароносиця, мов сонце ясносяйне...» (пер. Ірини Коваль); «Ось дароносиця, мов сонце золоте...» (пер. Григорія Латника)

Аббат — Абат (пер. Олени О'Лір)

«От вторника и до субботы...» — «3 вівторка і аж до суботи...» (пер. Валерії Богуславської); «Вівторок, середа...субота...» (пер. Тараса Лучука)

«О свободе небывалой...» — «Поза вільність небувалу...» (пер. Лариси Оленіної)

Дворцовая площадь («Императорский виссон...») — Палацова площа (пер. Дмитра Павличка)

«Бессонница. Гомер. Тугие паруса...» — «Безсоння. І Гомер. І тужава вітрил...» (пер. Івана Андруссяка); «Безсонна ніч. Гомер. Туге рядно вітрил...» (пер. Домініка Арфіста); «Безсоння. І Гомер. Вітрила нап'ялись...» (пер. Олени Балери); «Гомер. Неспання. Напнуте вітрилля...» (пер. Тараса Богуна); «Гомер. Безсоння. Випнутість вітрил...» (пер. Валерії Богуславської); «Безсоння і Гомер. Вітрил тісна армада...» (пер. Ольги Бойко); «Безсонна ніч. Гомер. І дихання вітрил...» (пер. Соломії Бойчук); «Безсонність і Гомер. Вітрила пружні...» (пер. Галини Борщик); «Безсоння. І Гомер. Шатри тугих вітрил...» (пер. Юрія Буряка); «Безсоння і Гомер. Натягнуті вітрила...» (пер. Юлії Вротної); «Безсоння. Гомер. Цупкі вітрила...» (пер. Антона Головка); «Безсоння і Гомер. Тугі вітрила...» (пер. Григорія Гонтарчука); «Безсоння знов. Гомер. Напнулися вітрила...» (пер. Дмитра Григорашенка); «Безсонниця. Гомер. Вітрила кораблів...» (пер. Олександра Грязнова); «Безсоння. І Гомер. І вітер в парусах...» (пер. Ольги Здір); «Безсоння знов. Гомер. В тугих вітрилах бриз...» (пер. Григорія Зленка); «Безсоння. І Гомер. І пружність парусів...» (пер. Ігоря Качуровського); «Безсонниця. Гомер. І тугота вітрил...» (пер. Андріанни Кісь); «Безсоння. І Гомер. Вітрила піднялись...» (пер. Ксани Коваленко); «Безсоння. І Гомер.

І напнуті вітрила...» (пер. Ірини Коваль); «Безсоння. І Гомер. Натягнуті вітрила...» (пер. Діани Копйової); «Безсоння і Гомер. Напруження вітрил...» (пер. Павла Коробчука); «Гомер. Безсоння. Напнуті вітрила...» (пер. Андрія Куранова); «Безсонна ніч. Гомер. Напнуті паруси...» (пер. Тараса Лучука); «Безсоння. Ніч. Гомер. Напнутий шовк вітрил...» (пер. Володимира Магдисюка); «Сон не бере. Гомер. Цупкі вітрила...» (пер. Ніни Макухи); «Безсонниця. Гомер. Тугі вітрила скрізь...» (пер. Віктора Марача); «Я не засну. Гомер. Вітрила кораблів...» (пер. Олександри Мкртчян); «Безсоння. І Гомер. І гук тугих вітрил...» (пер. Лариси Оленіної); «Безсоння і Гомер. Вітрила здійнялись...» (пер. Сергія Осоки); «Безсонниця. Гомер. Вітрил напруга й вись...» (пер. Дмитра Павличка); «Інсомнія. Гомер. Тугі вітрила...» (пер. Миколи Палиги); «Не сплю. Гомерові вітрила натяглись...» (пер. Олександра Подоляка); «Безсонна ніч. Гомер. Міць напнутих вітрил...» (пер. Ластівки Польової); «Гомер. Безсоння. Напнуті вітрила...» (пер. Стаха Розсохи); «Безсоння. І Гомер. І пруг тугих вітрил...» (пер. Юлії Стахівської); «Гомер. Немає сну. Вітрила нап'ялись...» (пер. Миколи Сулими); «Безсонна ніч. Гомер. Тугих вітрил можуть...» (пер. Ольги Тарасової); «Безсонниця. Гомер. Цупкий напін вітрил...» (пер. Наталії Хаммоуди); «Нічніці. Іліада. Пруг цупких вітрил...» (пер. Володимира Чайковського); «Гомер. І трем вітрил. У напівзабутті...» (пер. Юлії Шекет); «Безсоння, і Гомер, і напнуті вітрила...» (пер. Юлії Шовкун); «Щось сон не йде. Гомер. Вітрил та вантів спів...» (пер. Аркадія Штипеля); «Безсонна ніч. Гомер. Вітрил напругих плеск...» (пер. Дмитра Щербини)

«Обиженно уходять на холми...» — «Ображено відходять до горбів...» (пер. Григорія Зленка); «На пагорби відходять зі слізьми...» (пер. Григорія Латника)

«С веселым ржанием пасутся табуны...» — «З іржанням пінявим пасуться табуни...» (пер. Григорія Зленка); «Із ржанням весело пасуться табуни...» (пер. Лариси Оленіної)

«Я не увижу знаменитой “Федры”...» — «Я не побачу значної “Федри”...» (пер. Григорія Латника); «Я не побачу знамениту “Федру”...» (пер. Любові Лібуркіної); «Я не побачу славнозвісну “Федру”...» (пер. Лариси Оленіної); «Славетної я не побачу “Федри”...» (пер. Максима Стріхи)

Tristia

Зверинец — Звіринець (пер. Дмитра Щербини)

«На розвальнях, уложенных соломой...» — «У санях, де настелено солону...» (пер. Григорія Латника)

«Мне холодно. Прозрачная весна...» — «Я мерзну. А прозориста весна...» (пер. Григорія Латника)

«В Петрополе прозрачном мы умрем...» — «В Петрополі прозорім помремо...» (пер. Григорія Латника); «В Петрополі прозорому помрем...» (пер. Віктора Неборака)

«Эта ночь непоправима...» — «Розпач ночі безнадійний...» (пер. Катерини Станіславської)

«Собирались эллины войною...» — «Добирались елліни з війною...» (пер. Віктора Гриценка)

Декабрист — (пер. Юрія Буряка); (пер. Аркадія Штипеля)

«Золотистого меда струя из бутылки стекла...» — «Золотавого меду струмина із бутля текла...» (пер. Юрія Буряка); «Золотавого меду струмочок із пляшки стікав...» (пер. Григорія Зленка); «Золотавого меду стікало із пляшки тепло...» (пер. Романа Лубківського); «Золотавого меду струмина із пляшки текла...» (пер. Домініка Луцюка); «Золотавого меду струмочок

із пляшки зливавсь...» (пер. Лариси Оленіної); «Поки цівкою з пляшки текли золотаві меди...» (пер. Бориса Щавурського)

Меганом — (пер. Надії Агафонові); (пер. Сергія Аркуші); (пер. Домініка Арфіста); (пер. Олени Балери); (пер. Юлії Вротної); (пер. Антона Головка); (пер. Григорія Гонтарчука); (пер. Дар'ї Дробної); (пер. Артема Євстаф'єва); (пер. Володимира Кирпити); (пер. Ірини Коваль); (пер. Віктора Марача); (пер. Ярини Мелех); (пер. Андріанни Кісь); (пер. Ксани Коваленко); (пер. Ірини Коваль); (пер. Діани Копйової); (пер. Павла Коробчука); (пер. Ластівки Польової); (пер. Оксани Самари); (пер. Ольги Тарасової); (пер. Володимира Чайковського); (пер. Юлії Шкет); (пер. Аркадія Штипеля)

«Среди священников левитом молодым...» — «Межи священників левітом молодим...» (пер. Тараса Лучука)

«Твое чудесное произношение...» — «Сподобалась твоя вимова...» (пер. Григорія Латника); «Твое напрочуд дивне вимовлення...» (пер. Лариси Оленіної)

«Что поют часы-кузнецик...» — «Що співа годинник-кожник...» (пер. Володимира Кирпити)

«Когда на площадях и в тишине келейной...» — «Коли на вулицях і в тишині келійній...» (пер. Григорія Латника)

Кассандре — (пер. Валерії Богуславської); Кассандрі (пер. Володимира Кирпити)

«В тот вечер не гудел стрельчатый лес органа...» — «Надвечір не гудів стрільчастий ліс органа...» (пер. Григорія Латника)

«На страшной высоте блуждающий огонь!...» — «На висоті страшній зміщається вогонь...» (пер. Григорія Латника); «В високій вишині мандрований вогонь...» (пер. Тараса Лучука)

«Когда в теплой ночи замирает...» — «В теплу ніч, коли враз завмирає...» (пер. Віктора Неборака)

Сумерки свободы — Сутінки свободи (пер. Тараса Лучука)

Tristia — (пер. Юрія Буряка); (пер. Євгенії Кононенко)

Черепаша (пер. Юлії Шекет)

«В хрустальном омуте какая крутизна!..» — «У кришталевім вірі крутизна!..» (пер. Григорія Латника); «Криштальний чорторий так стрімко править рух!..» (пер. Лариси Оленіної)

«Сестры тяжесть и нежность, одинаковы ваши приметы...» — «Сестри тяжкість і ніжність — однакові ваші канони...» (пер. Григорія Латника); «Сестри важкість і ніжність...» (пер. Тараса Лучука); «Сестри — втома і ніжність — і прикмет ваших не розрізнити...» (пер. Віктора Неборака); «Сестри важкість і ніжність — поміж вами немає різниці...» (пер. Лариси Оленіної)

Феодосия — Феодосія (пер. Олександра Гриценка)

Ласточка («Я слово позабыл, что я хотел сказать...») — «Я слово позабув, що намагавсь сказати...» (пер. Лариси Оленіної); «Я слова позабувсь, що мовити хотів...» (пер. Аркадія Штипеля)

«В Петербурге мы сойдемся снова...» — «В Петербурзі стрінемося ми знову...» (пер. Віктора Гриценка)

«Мне Тифлис горбатый снится...» — «Мені Тифліс горбатий сниться...» (пер. Володимира Кирпити)

«Мне жалко, что теперь зима...» — «Шкода, що за вікном зима...» (пер. Лариси Оленіної)

«Возьми на радость из моих ладоней...» — «Візьми з моїх долонь собі на радість...» (пер. Євгенії Кононенко); «Візьми з моїх долонь собі на радість...» (пер. Григорія Латника);

«З моїх долонь візьми собі на вітиху...» (пер. Тараса Лучука); «Візьми на радість з пригорщі моєї...» (пер. Станіслава Чернілевського)

«*За то, что я руки твои не сумел удержать...*» — «За те, що не втримав я рук твоїх, бо не зумів...» (пер. Юрія Буряка); «За те, що утримати руки твої я не зміг...» (пер. Лариси Оленіної); «За те, що не зміг я утримати руки твої...» (пер. Григорія Половинка)

«*Когда городская выходит на стогны луна...*» — «Коли понад стогнами місяць міський випливає...» (пер. Лариси Оленіної)

«*Я наравне с другими...*» — «Я нарівні з другими...» (пер. Володимира Кирпити); «У сонмі інших хочу...» (пер. Катерини Станіславської)

«*Я в хоровод теней, топтавший нежный луг...*» — «На луці ніжній я в танок тіней легкий...» (пер. Ірини Коваль)

Поезії 1921–1925 років

Концерт на вокзале — Концерт на вокзалі (пер. Євгенії Кононенко); (пер. Віктора Неборака); (пер. Лариси Оленіної)

«*Умывался ночью на дворе...*» — «Умивався якимось уночі...» (пер. Наталії Горішної); «На дворі вночі змивав я пил...» (пер. Григорія Латника); «У дворі вночі вряждав купіль...» (пер. Бориса Щавурського)

«*Кому зима — арак и пуни голубоглазый...*» — «Кому зима — арак і пуниш блакитноокий...» (пер. Тетяни Квашенко)

«*С розовой пеной усталости у мягких губ...*» — «З піною втоми, з рожевим шумком на губах...» (пер. Тараса Лучука)

- «Холодок щекочет темя...» — «Холодком лоскоче тім'я...»
(пер. Олександра Гриценка)
- «Я не знаю, с каких пор...» — «Я не знаю, з якої пори...»
(пер. Анатолія Мельника)
- «Я по лесенке приставной...» — «Зі шабля на шабель —
ще крок...» (пер. Валерії Богуславської)
- «Ветер нам утешенье принес...» — «Вітер — вітиха наших
думок...» (пер. Григорія Латника); «Вітром вітиху до нас при-
несло...» (пер. Ірини Коваль)
- Московский дождик — Московський дощик (пер. Тара-
са Лучука)
- Век — Вік (пер. Валерії Богуславської); (пер. Олександра
Гриценка); (пер. Дмитра Щербини)
- Нашедший подкову — Той, хто знайшов підкову (пер.
Григорія Латника)
- Грифельная ода — Грифельна ода (пер. Валерії Богуслав-
ської)
- «Как тельце маленькое крылышком...» — «Немов малень-
ке тільце крилечком...» (пер. Валерії Богуславської); «Наче
тільце маленьке крилечком...» (Пер. Григорія Латника)
- «Нет, никогда ничей я не был современник...» — «Ні, я ні-
коли вам не був нічий сучасник...» (пер. Юлії Шекет)
- «Вы, с квадратными окошками...» — «Гей, будинки не-
високії, зависоких тут нема...» (пер. Володимира Кирпити)
- «Сегодня ночью, не солгу...» — «Вночі сьогодні, не збрешу...»
(пер. Володимира Кирпити)
- «Я буду метаться по табору улицы темной...» — «Я ки-
датись буду по вулиці темній, де табір...» (пер. Григорія Лат-
ника); «Безладно метатимусь в таборі вулиць зтемнілих...»
(пер. Лариси Оленіної)

Нові вірші

«Куда как страшно нам с тобой...» — «До чого важко нам удвох...» (пер. Олександра Гриценка); «Лякає нас життєва твань...» (пер. Григорія Латника); «Диви-но, як же нас страшать...» (пер. Миколи Сулими)

«Как бык шестикрылый и грозный...» — «Мов бик шестикрилий і грізний...» (пер. Григорія Латника)

Армения — Вірменія (пер. Івана Драча); (пер. Тараса Лучука); (пер. Григорія Латника); (пер. Миколи Сулими)

«На полицейской бумаге верже...» — «На поліцейським папері “верже”...» (пер. Віктора Гриценка)

«Не говори никому...» — «В серці сховай таїну...» (пер. Анастасії Астрахан); «Лиш не кажи будь-кому...» (пер. Наталії Горішної); «Не кажи нікому, забудь...» (пер. Людмили Комар)

«Колючая речь араратской долины...» — «Мова кілка в араратській долині...» (пер. Григорія Латника); «Внизу між тернинами під Араратом...» (пер. Тараса Лучука)

«Как люб мне натугой живущий...» — «Приємно мені в цьому краї...» (пер. Григорія Латника)

Ленинград — Ленінград (пер. Григорія Латника)

«Мы с тобой на кухне посидим...» — «Ми на кухні скоротаєм час...» (пер. Ігоря Качуровського); «Сидимо на кухні, є ще час...» (пер. Григорія Латника); «Ми на кухні і легенький дим...» (пер. Івана Лучука)

«Помоги, Господь, эту ночь прожить...» — «Боже, сили дай ніч оцю прожить...» (пер. Миколи Сулими)

«С миром державным я был лишь ребячески связан...» — «Зі світом державним я був лиш дитячо пов'язаний...» (пер. Володимира Кирпити)

«*После полуночи сердце ворует...*» — «Після опівночі краде серденько...» (пер. Лариси Оленіної)

«*Я скажу тебе с последней...*» — «Голос мій тобі невітшний...» (пер. Домініка Арфіста)

«*Колют ресницы. В груди прикипела слеза...*» — «Колються вії, у грудях скипіла сльоза...» (пер. Григорія Латника); «Вії мішають. У грудях від сліз каламуть...» (пер. Лариси Оленіної)

«*Жил Александр Герцевич...*» — «Жив Олександр Герцович...» (пер. Володимира Кирпити); «Жив Олександр Герцович...» (пер. Григорія Латника)

«*За гремящую доблесть грядущих веков...*» — «За розбурхану доблесть майбутніх віків...» (пер. Юрія Андруховича); «За гучну славу й доблесть майбутніх віків...» (пер. Анатолія Гризуна); «За гримучу відвагу майбутніх віків...» (пер. Ігоря Качуровського); «За гримучу відвагу майбутніх віків...» (пер. Григорія Латника); «Я за доблесть гримучу грядущих віків...» (пер. Михайла Литвинця); «За гримучу змужнілість майбутніх віків...» (пер. Лариси Оленіної); «За гримуче геройство майбутніх віків...» (пер. Дмитра Павличка); «За гримучу звиягу наступних віків...» (пер. Аркадія Штипеля)

«*Ночь на дворе. Барская лжа...*» — «Ніч за вікном. Панська олжа...» (пер. Тараса Лучука)

«*Нет, не спрятаюсь мне от великой мур...*» — «Не сховає мене від цієї бридні...» (пер. Миколи Сулими)

«*Я пью за военные астры, за все, чем корили меня...*» — «Я п'ю за воєнні айстри...» (пер. Григорія Латника); «Я п'ю за військовії гайстри й за всі дорікання мені...» (пер. Лариси Оленіної)

«Нет, не мигрень, — но подай карандашик ментоловый...» — «Ні не мігрень, — але дай олівечок ментоловий...» (пер. Лариси Оленіної)

«Сохрани мою речь навсегда за привкус несчастья и дыма...» — «Збережи мою мову назавжди за присмак нещастя та диму...» (пер. Валерія Корнеєва); «Збережи мою мову назавжди за присмак нещастя і диму...» (пер. Івана Малковича); «Збережи мою мову навек за присмаки диму й недолі...» (пер. Лариси Оленіної); «Збережи мою мову навечно за присмак нещастя та диму...» (пер. Аркадія Штипеля)

Отрывки из уничтоженных стихов 1–4 — 4 «Я больше не ребенок!..» — «Я більше не дитина!..» (пер. Валерії Богуславської); Уривки зі знищених віршів (пер. Григорія Латника); 1–4 (пер. Миколи Сулими)

«Довольно кукусься!..» — «Доволі кваситись, папери в стіл засуньмо...» (пер. Аркадія Штипеля)

Ламарк (пер. Юрія Андруховича)

«О, как мы любим лицемерить...» — «Ми в лицемірстві дуже вперті...» (пер. Григорія Латника); «О, як замало ми відверті...» (пер. Лариси Оленіної)

Импрессионизм — Імпресіонізм (пер. Володимира Кирпичи); (пер. Григорія Латника); (пер. Владислава Паюка); (пер. Вікторії Прокопович)

«Дайте Тютчеву стрекозу...» — «Тютчеву всіх бабок душі...» (пер. Віктора Гриценка)

К немецкой речи — До німецької мови (пер. Юрія Буряка)

Ариост — Аріост (пер. Олександра Гриценка) (2); Аріост (пер. Віктора Неборака)

«Не искушай чужих наречий, но постарайся их забыть...» — «Не спокушай чуже наріччя, забудь його — не смертне зло...» (пер. Лариси Оленіної)

Старый Крым — Старий Крим (пер. Надії Агафонової); (пер. Домініка Арфіста); (пер. Олени Балери); (пер. Томи Бершової); (пер. Тараса Богуна); (пер. Ольги Бойко); (пер. Галини Борщик); (пер. Анни Вайтанік); (пер. Юлії Вротної); (пер. Антона Головка); (пер. Григорія Гонтарчука); (пер. Дмитра Григорашенка); (пер. Ніни Даниленко); (пер. Лариси Дубас); (пер. Світлани Жолоб); (пер. Андріанни Кісь); (пер. Ксани Коваленко); (пер. Ірини Коваль); (пер. Ілька Колодія); (пер. Діани Копйової); (пер. Павла Коробчука); (пер. В. Куценко); (пер. Дар'ї Ланько); (пер. Михайла Литвинця); (пер. Яни Лілл); (пер. Романа Лубківського); (пер. Володимира Магдисюка); (пер. Ніни Макухи); (пер. Віктора Марача); (пер. Олександри Мкртчян); (пер. Таїсії Наконечної); (пер. Ластівки Польової); (пер. Валентини Попелюшки); (пер. Стаха Розсохи); (пер. Яни Сасіної); (пер. Ірини Серебрякової); (пер. Миколи Сулими); (пер. Ольги Тарасової); (пер. Софії Уляк); (пер. Володимира Чайковського); (пер. Станіслава Чернілевського); (пер. Юлії Шекет); (пер. Юлії Шовкун); (пер. Аркадія Штипеля); (пер. Дмитра Щербини)

«Мы живем, под собою не чужа страны...» — «Живемо, як вигнанці, у власній країні...» (пер. Наталії Горішної); «Живемо... Та чи є десь під нами земля?..» (пер. Ігоря Качуровського); «Живемо, а під нами — німотні краї...» (пер. Григорія Латника); «Під собою не вчуши країни, живем...» (пер. Михайла Литвинця)

Восьмистишия I—XI — Восьмивірші (пер. Валерії Богуславської)

«Люблю появление ткани...» — «Люблю тканини згинання...» (пер. Григорія Латника)

«И Шуберт на воде, и Моцарт в птичьем гаме...» — «І Шуберт на воді, і трель пташина — Моцарт...» (пер. Валерії Богуславської); «І Шуберт на воді, і Моцарт в пtiчiм гамі...» (пер. Наталії Горішної); «І Моцарт між пташок, і Шуберт із водою...» (пер. Євгенія Кононенко); «І Шуберт на воді, і Моцарт, птаства диво...» (пер. Григорія Латника)

«Как из одной высокогорной щели...» — «Як із високогірної щілини...» (пер. Валерії Богуславської)

«Мастерица виноватых взоров...» — «Ти, майстрине винуватих зорів...» (пер. Аркадія Штипеля)

Воронезькі вірші

«Наушники, наушнички мои...» — «Викажчики, викажчики мої...» (пер. Григорія Латника)

«Пусти меня, отдай меня, Воронеж...» — «Облиш мене, віддай мене, Вороніж...» (пер. Анатолія Гризуна); «Пусти мене, віддай мене, Воронеж...» (пер. Григорія Латника)

«Я должен жить, хотя я дважды умер...» — «Я мушу жити, хоч помер два рази...» (пер. Григорія Латника)

«Это какая улица?..» — «Що то воно за вулиця?..» (пер. Анатолія Гризуна); «А що це така за вулиця?..» (пер. Григорія Латника); «Справді, яка це вулиця?..» (пер. Михайла Литвинця)

Чернозем — Чорнозем (пер. Аркадія Штипеля)

«Лишив меня морей, разбега и разлета...» — «Позбавивши мене морів і порятунку...» (пер. Григорія Латника)

- «*Возможна ли женщине мертвой хвала?..*» — «Чи жінці померлій можлива хвала?..» (пер. Наталії Горішної)
- «*Бежит волна-волной, волне хребет ломая...*» — «Біжить-бурлить бурун, бурлом хребет вгинає...» (пер. Тараса Лучука)
- «*Мой щегол, я голову закину...*» — «Щиглику, я підведу обличчя...» (пер. Наталії Бельченко)
- «*Нынче день какой-то желторотый...*» — «День якийсь незвичний жовторотий...» (пер. Анатолія Гризуна)
- «*Не у меня, не у тебя — у них...*» — «У мене, чи у тебе, чи — у них...» (пер. Тараса Лучука)
- «*Внутри горы бездействует кумир...*» — «Всередині гори лежить кумир...» (пер. Тараса Лучука)
- «*Пластинкой тоненькой жиллета...*» — «Щетину сплячки чом жаліти...» (пер. Лариси Оленіної); «Жилеттом щоки поголити...» (пер. Миколи Сулими)
- «*Эта область в темноводье...*» — «Ці краї у темноводді...» (пер. Миколи Сулими)
- «*Твой зрачок в небесной корке...*» — «Вдалину і вниз із шовку...» (пер. Наталії Бельченко)
- «*Я около Кольцова...*» — «Я поблизу Кольцова...» (пер. Віктора Гриценка)
- «*Еще не умер ты, еще ты не один...*» — «Ще не помер ти, ще ти не один...» (пер. Григорія Латника); «Іще ти не умер, іще ти не один...» (пер. Тараса Лучука); «Ще не сконавши ти, ще в світі не один...» (пер. Лариси Оленіної); «Ні, ти ще не помер, ні, ти ще не один...» (пер. Дмитра Павличка); «Ще не померлий ти. Бо ще ти не один...» (пер. Станіслава Чернілевського)

«В лицо морозу я гляжу один...» — «В лице морозу я один глядів...» (пер. Григорія Латника); «В обличчя холоду погляну я...» (пер. Тараса Лучука)

«Как женственное серебро горит...» — «Як по-жіночому срібло пала...» (пер. Анатолія Гризуна)

«Я нынче в паутине световой...» — «Я нині в павутині світловій...» (пер. Григорія Латника)

«Как землю где-нибудь небесный камень будит...» — «Як землю абиде небесний камінь будить...» (пер. Лариси Оленіної)

«Куда мне деться в этом январе?..» — «У січні де подітисся мені?..» (пер. Григорія Латника); «Що діяти? Січневий б'є борей...» (пер. Дмитра Павличка)

«Люблю морозное дыхание...» — «Люблю я дихання морозне...» (пер. Ірини Коваль)

«Где связанный и пригвожденный стон?..» — «Де зв'язаний, де є прикутий він?..» (пер. Григорія Латника); «Де цвяхами пронизаний прокльон?..» (пер. Тараса Лучука); «Де стогін зв'язаний і кинутий між стін?..» (пер. Дмитра Павличка)

«Как светотени мученик Рембрандт...» — «Як світлотіні мученик Рембрандт...» (пер. Григорія Латника)

«Разрывы круглых бухт, и хрящ, и синева...» — «Розриви круглих бухт, і хрящ, і синь жива...» (пер. Григорія Латника)

«Пою, когда гортань сыра, душа — суха...» — «Мій спів — коли гортань сира, душа — суха...» (пер. Григорія Латника)

«Вооруженный зреньем узких ос...» — «Набувши зір вузьких і лютих ос...» (пер. Григорія Латника)

«Были очи острее точимой косы...» — «Були очі гостріші за вістря коси...» (пер. Валерії Богуславської)

«Еще он помнит башмаков износ...» — «Він пам'ятає чевиків знос...» (пер. Григорія Латника)

Стихи о неизвестном солдате — Вірші про невідомого солдата (пер. Валерії Богуславської)

Реймс — Лаон («Я бачив озеро, що стало прямовисно...») (пер. Григорія Латника)

«Я скажу это начерно, шопотом...» — «Я скажу про це пошепки, поспіхом...» (пер. Анатолія Гризуна); «Я скажу це начорно, вдосвіта...» (пер. Григорія Латника); «Я скажу про це пошепки, досвітком...» (пер. Дмитра Павличка)

«Небо вечера в стену влюбилось...» — «Небо вечери в стіну закохане...» (пер. Наталії Астрахан)

«Заблудился я в небе, — что делать?..» (1) — «Заблукав я в небі знічев'я...» (пер. Григорія Латника); «Загубився у небі я, — де я?..» (пер. Віктора Неборака)

«Заблудился я в небе, — что делать?..» (2) — «Заблукав я в небі знічев'я...» (пер. Григорія Латника)

«Может быть, это точка безумия...» — «Може, то є початок безтямності...» (пер. Наталії Астрахан); «Може, це глибина божевілля...» (пер. Наталії Бельченко)

«Не сравнивай — живущий несравним...» — «Без порівнянь: той, хто живе, — один...» (пер. Григорія Латника); «Не зрівнюй: він з живих такий один...»; (пер. Лариси Оленіної)

Рим — (пер. Сави Голованівського)

«Гончарами велик остров синий...» — «Гончарі стали славою Криту...» (пер. Валерії Богуславської)

Кувшин («Длинной жажды должник виноватый...») — (пер. Валерії Богуславської); Глек (пер. Дмитра Щербини)

«О, как же я хочу...» — «О, як би я хотів...» (пер. Наталії Бельченко); «О, як же хочу я...» (пер. Григорія Латника)

«Флейты греческой тэта и йота...» — «Флейти грецької тета і йота...» (пер. Валерії Богуславської)

«Как по улицам Киева-Вия...» — «Як по вулицях Києва-Вія...» (пер. Валерії Богуславської); «Як по вулицях Києва-Вія...» (пер. Наталії Горішної); «Як на вулицях Києва-Вія...» (пер. Анатолія Гризуна); «Як стежинами Києва-Вія...» (пер. Михайла Кальницького); «Як по вулицях Києва-Вія...» (пер. Михайла Литвинця); «Ой, як в Києві, лівгищі Вія...» (пер. Миколи Сулими)

«Я к губам подношу эту зелень...» — «Я до губ притуляю цю зелень...» (пер. Наталії Горішної); «Я до губ підношу цю зелень...» (пер. Григорія Латника)

«На меня нацелилась груша да черемуха...» — «В мене спрямувалися черемшина й груша...» (пер. Наталії Бельченко); «На мене націлились черемха і груша...» (пер. Григорія Латника)

«К пустой земле...» [Стихи Н. Е. Штемпель] (пер. Наталії Бельченко)

«Пароходик с петухами...» — «Пароплавчик із півнями...» (пер. Віктора Гриценка)

Вірші, які не увійшли до основного зібрання (1908–1937)

«О красавица Сайма, ты лодку мою колыхала...» — «Пишна Саймо-красо, ти човенце моє колихала...» (пер. Дмитра Щербини)

«Мой тихий сон, мой сон ежеминутный...» — «Мій тихий сон зі мною щохвилино...» (пер. Любові Лібуркіної); «Мій тихий сон, супокій щохвилино...» (пер. Сергія Осоки)

«Истончается тонкий тлен...» — «Поглинається глибина...» (пер. Катерини Станіславської)

«Не говорите мне о вечности...» — «Не говоріть про вічність знов...» (пер. Анастасії Астрахан); «Про вічність не кажіть мені нічого...» (пер. Ірини Коваль)

«Над алтарем дымящихся зыбей...» — «Над віварем димучих бурунів...» (пер. Дмитра Щербини); «Над олтарем задимлених брижів...» (пер. Тараса Лучука)

«Я вижу каменное небо...» — «Я бачу скам'яніле небо...» (пер. Тараса Лучука)

«Вечер нежный, сумрак важный...» — «Вечір ніжний, чорноокий...» (пер. Тараса Лучука)

«Как облаком сердце одето...» — «Хмаритиме серце в неволі...» (пер. Володимира Астрахана); «Як хмарою серце повите...» (пер. Анастасії та Наталії Астрахан)

«Неумолимые слова...» — «Невідворотності слова...» (пер. Наталії Горішної)

Египтянин («Я избежал суровой пени...») — Єгиптянин (пер. Віктора Гриценка)

Египтянин («Я выстроил себе благополучья дом...») — Єгиптянин (пер. Віктора Гриценка)

Автопортрет — (пер. Григорія Латника)

Спорт — (пер. Івана Малковича)

«Как овцы жалкою толпою...» — «Як вівці, в лячності своїй...» (пер. Григорія Латника)

«*Как Черный ангел на снегу...*» — «Як Чорний ангел на снігу...» (пер. Віктора Гриценка)

«*У моря ропот старческой кифары...*» — «Над морем голос прошака й кіфари...» (пер. Тараса Лучука)

«*Я потеряла нежную камею...*» — «Згубила я улюблену камею...» (пер. Наталії Горішної)

«*Кто знает, может быть, не хватит мне свечи...*» — «Можливо, що мені не вистачить свічі...» (пер. Віктора Гриценка)

«*Все чуждо нам в столице непотребной...*» — «Все нам чуже в столиці, блудній дівці...» (пер. Романа Лубківського); «*Все нам чуже в столице мерзосвітній...*» (пер. Дмитра Щербини)

«*А небо будущим беременно...*» («*Опять войны разногосица...*») — «І знову битв різноголосиця...» (пер. Юрія Буряка)

«*Жизнь упала, как зарница...*» — «Впала доля, як зірниця...» (пер. Лариси Оленіної)

«*Татары, узбеки и ненцы...*» — «Татари, узбеки, хасова...» (пер. Миколи Сулими)

«*Твоим узким плечам...*» — «Твоїм плечам вузьким...» (пер. Григорія Латника)

Жартівливі вірші

«*Марья Сергеевна, мне ужасно хочется...*» — «Маріє Сергіївно, я б дуже хотів вас побачити...» (пер. Миколи Сулими)

Бібліографія українських перекладів О. Мандельштама

Окремі книжки перекладів Мандельштама

Мандельштам О. Вибрані поезії / Пер. з російської Гр. Латника. Львів: Вид. Анетти Антоненко, 2018. 120 с.

Мандельштам О. Сохрани мою речь навсегда: Стихи в переводе Ларисы Олениной = Збережи мою мову навик: Вірші в перекладі Лариси Оленіної. Воронеж: Изд. дом ВГУ, 2016. 91 с.

Переклади Мандельштама у складі збірників та антологій

Мандельштам О. Рим / Пер. С. Голованівського. Мікеланджело (1475–1564): до 500-річчя з дня народження: збірник / уклад. М. П. Бажан. Київ: Мистецтво, 1975. С. 332–333.

Мандельштам О. «Як на вулицях Києва-Віа...», «За гучну славу й доблесть майбутніх віків...», «Я скажу про це пошепки, поспіхом...», «Як по-жіночому срібло пала...», «День якийсь незвичний жовторотий...», «Облиш мене, віддай мене, Вороніж...», «Що то воно за вулиця?...» // Північне сяйво: Хрестоматія з російської поезії XIX–XX століть / Пер. з рос. і впоряд. А. П. Гризун. Суми: Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, 2001. С. 53–55.

Мандельштам О. «Не чув я оповідок Оссіана...», «Безсоння. І Гомер. Шатри тугих вітрил...». Пер. Ю. Буряка; Концерт

на вокзалі, «Загубився у небі я, — де я?..» / Пер. В. Неборака; «За розбурхану доблесть майбутніх віків...» Пер. Ю. Андруховича; Старий Крим / Пер. В. Куценко // Антологія зарубіжної поезії другої половини ХІХ—ХХ ст. Посібник для 10—11 класів загальноосвітніх навч. закладів / Уклад. і авт. вступних ст. Д. С. Наливайко. Київ: Навч. книга, 2003. С. 272—275.

Мандельштам О. «Що діяти мені з таким моїм...», «Супутник страху — в безміри падіння...», «Пішохід», «Європа», «Безсонниця. Гомер. Вітрил напруга й вись...», «Палацова площа», «За гримуче геройство майбутніх віків...», «Ні, ти ще помер, ні, ти ще не один...», «Де стогін зв'язаний і кинутий між стін...?», «Що діяти? Січневий б'є борей...», «Я скажу про це пошепки, досвітком...» // Ода вольності: Мала антологія російської поезії у пер. Дм. Павличка. Київ: Основи, 2004. С. 117—122.

Мандельштам О. «Що діяти мені з таким моїм...», «Супутник страху — в безміри падіння...», «Пішохід», «Безсонниця. Гомер. Вітрил напруга й вись...», «Палацова площа», «За гримуче геройство майбутніх віків...», «Ні, ти ще не помер, ні, ти ще не один...», «Де стогін зв'язаний і кинутий між стін...?», «Я скажу про це пошепки, досвітком...» / Пер. Д. Павличка; «Образ твій невловно-загадковий...», «Ніколи я не слухав Оссіана...», «Безсоння. І Гомер. І пружність парусів...», «Ми на кухні скоротаєм час...», «Живемо... Та чи є десь під нами земля?..» / Пер. І. Качуровського; «Федосія», «Холодком лоскоче тім'я...», «До чого важко нам удвох...», «Вік», «Аріост» / Пер. О. Гриценка; «Білий світ не кращає від слів...», «В теплу ніч, коли враз завмирає...», «Сестри — втома і ніжність — і прикмет ваших не розрізнити...», «Аріост» / Пер. В. Неборака; «Tristia», «Візьми з моїх долонь собі на радість...», «Концерт на вокзалі»,

«І Моцарт між пташок, і Шуберт із водою...» / Пер. Є. Кононенко; «Notre-Dame», «Петербурзькі строфи», «Славетної я не побачу “Федри”...» / Пер. М. Стріхи; «Кінематограф», «За розбурхану доблесть майбутніх віків...», «Ламарк» / Пер. Ю. Андруховича; «Спорт», «Збережи мою мову назавжди за присмак нещастя і диму...» / Пер. І. Малковича; «Бах», «Абат» / Пер. Олени О'Лір; «Ображено відходять на горби...» / Пер. Г. Зленка; Ранок акмеїзму / Пер. М. Стріхи. С. 359–364 // «Хотінь безсенсовних отрута» // 20 російських поетів «срібного віку» в українських перекладах / Упоряд. М. Стріха. Київ: Факт, 2007. С. 264–293; Переклади; С. 323–325: Варіанти перекладів.

Мандельштам О. «Не чув я оповідок Оссіана...», «Безсоння. І Гомер. Шатри тугих вітрил...» / Пер. Ю. Буряка; Концерт на вокзалі, «Загубився у небі я, — де я?..» / Пер. В. Неборака; «За розбурхану доблесть майбутніх віків...» / Пер. Ю. Андруховича; Старий Крим / Пер. В. Куценко // Антологія зарубіжної поезії ХХ ст. / Уклад. Д. С. Наливайко. Харків: Ранок, 2011. С. 342–346.

Мандельштам О. «Кінематограф», «За розбурхану доблесть майбутніх віків...» / Пер. Ю. Андруховича; «Не чув я оповідок Оссіана...», «Безсоння. І Гомер. Шатри тугих вітрил...» / Пер. Ю. Буряка; «Вік» / Пер. О. Гриценка; «Візьми з моїх долонь собі на радість...», «Концерт на вокзалі» / Пер. М. Стріхи; «Славетної я не побачу “Федри”...» / Пер. Є. Кононенко; «Поки цівкою з пляшки текли золотаві меди...» / Пер. Б. Щавурського; «Живемо... Та чи є десь під нами земля?..» / Пер. І. Качуровського // Від А до Б... і трохи далі: Антологія російської поезії ХХ століття / Упоряд. Б. Щавурський. Тернопіль: Навчальна книга, Богдан, 2011. С. 194–209.

Переклади з Мандельштама
у складі авторських книжок

Мандельштам О. «Ми на кухні скоротаєм час...» // *Качуровський І.* Пісня про білий парус. Мюнхен: Ін-т л-ри ім. Михайла Ореста, 1971. С. 139.

Мандельштам О. «В високій вишині мандрований вогонь!..», «З моїх долонь візьми собі на втіху...», «Безсонна ніч. Гомер. Напнуті паруси...», «Вівторок, середа... субота...», «Над морем голос прошака й кіфари...», «Вечір ніжний, чорнокий!..», «Сестри важкість і ніжність, однакові ваші приміти...», «Московський дощик», «Ніч за вікном. Панська олжа...», «Межи священників левітом молодим...», «Всередині гори лежить кумир...», «Де цвяхами пронизаний прокльон?...», «Іще ти не умер, іще ти не один...», «У мене, чи у тебе, чи — у них...», «Біжить-бурлить бурун, бурлом хребет вгинає...», «В обличчя холоду погляну я...», «Умивався ніччю на дворі...» // *Лучук Т.* Щодня крім сьогодні: Вірші й переклади. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2002. С. 149–162.

Мандельштам О. «Бах», «Абат» // *Олена О'Лір.* Прочанські пісні. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. С. 99–100.

Мандельштам О. «Безсонниця. Гомер. Вітрила кораблів...» // Українське звучання чужої поезії: Збірка / Пер. та упоряд. О. Грязнова. Київ: Задруга, 2006. С. 174.

Мандельштам О. «Живемо, як вигнанці, у власній країні...» // *Горішна Н.* Бджола на асфальті. Черкаси: Брама-Україна, 2006. С. 202.

Мандельштам О. «Як по вулицях Києва-Вія...», «І Шуберт на воді, і Моцарт в птичій гамі...» // *Горішна Н.* Розп'яття осені. Черкаси: Брама-Україна, 2007. С. 244–245.

Мандельштам О. «Ніколи я не слухав Оссіяна...», «Безсоння. І Гомер. І пружність парусів...», «Образ твій невловно-загадковий...», «За гримучу відвагу...», «Ми на кухні скоротаєм час...» // *Качуровський І. В.* Круг понадземний: Світова поезія від VI по XX ст.: Переклади. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. С. 371–373.

Мандельштам О. «Умивався ніччю на дворі...» / Пер. Т. Лучука // *Загаєвський А.* У чужій красі: Есеї / З польськ. пер. В. Дмитрук. Львів: Кальварія, 2008. С. 126.

Мандельштам О. «Безсоння. І Гомер. І пружність парусів...», «Живемо... Та чи є десь під нами земля?..», «Ми на кухні скоротаєм час...», «За гримучу відвагу...», «Ніколи я не слухав Оссіяна...» // *Качуровський І. В.* 150 вікон у світ: 3 бесід, трансльованих по Радіо «Свобода». Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 90–95.

Мандельштам О. «Я до губ притуляю цю зелень...», «Умивався якимось уночі...» // *Горішна Н.* Право на весну. Черкаси: Брама-Україна, 2008. С. 200–201.

Мандельштам О. «Умивався якимось уночі...», «Живемо, як вигнанці, у власній країні...», «І Шуберт на воді, і Моцарт в пtiчій гамі...», «Я до губ притуляю цю зелень...», «Як по вулицях Києва-Вія...» // *Горішна Н.* Гусинь янголів: Поезії «срібного віку» українською мовою. Черкаси: Вертикаль, 2009. С. 143–151.

Мандельштам О. «Що діяти мені з таким моїм...», «Європа», «Ні, ти ще не помер, ні, ти ще не один...», «Де стогін зв'язаний і кинутий між стін?..» // *Павличко Д. В.* Вибрані твори: У 2 т. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2009. Т. 2: Переклади. С. 423–424.

Мандельштам О. «Безсоння. І Гомер. І тужава вітрил...»,

«Домбі й син» // *Андрусак І.* Неможливості мови: Вірші й переклади. Київ: Ярославів вал, 2011. С. 131–133.

Мандельштам О. «Ми на кухні і легенький дим...»; «Запаморочлива печаль...» // *Лучук І.* Позичена дрімба: Переклади, версії, переспіви, варіації. Тернопіль: Навчальна книга; Богдан (у друці).

Мандельштам О. «Поки цівкою з пляшки текли золотаві меди...» // *Щавурський Б.* Реквієм для греко-католика: Вірші та переклади. Київ: Гамазин, 2011. С. 115–116.

Мандельштам О. «Гомер. Безсоння. Випнутість вітрил...», «Коли уже знищений начерк...», *Silentium*, «До шостого чуття єство примушує...», «Були очі гостріші за вістря коси...», «Немов маленьке тільце крилечком...», «Гончарі стали славою Криту...», «Як із високогірної щілини...», «Я більше не дитина!», «Флейти грецької тета і йота...», Глек, Вік, «Як по вулицях Києва-Вія...» // *Богуславська В.* Небавом. Київ, 2013. С. 82–88.

Мандельштам О. «У мовчазній напрузі нам задушно...» // *Богуславська В.* Вербна неділя. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2014. С. 105.

Мандельштам О. «Доволі кваситись, папери в стіл засуньмо...», «За гримучу звитягу наступних віків...», «Збережи мою мову навечно за присмак нещастя та диму...», «Я слова позабувсь, що мовити хотів...», «Чорнозем», «Ти, майстрине винуватих зорів...», «Декабрист» // *Штипель А.* «Мороз і сонце — дивна днина!»: Моя маленька хрестоматія. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016. С. 68–74.

Мандельштам О. «Золотавого меду стікало із пляшки тепло...», «Все нам чуже в столиці, блудній дівці...», «Старий Крим» // *Лубківський Р.* Слов'янське небо: Вірші

у перекладах Романа Лубківського. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2018. С. 214–217.

Мандельштам О. «Хмаритиме серце в неволі...» / Пер. В. Астрахана, «Як хмарою серце повите...» / Пер. А. та Н. Астрахан // *Астрахан Н.* Література як утопія. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2018. С. 125.

Мандельштам О. Троя («За те, що не зміг я утримати руки твої...») // *Половинко Гр.* Ще золотіти нашій булаві: Вибрані поезії. Харків: Майдан, 2019. С. 259.

Мандельштам О. «У дворі вночі вряждав купіль...» / Пер. Бориса Щавурського. *Рой Арундаті.* Міністерство граничного щастя. Львів: Видавництво старого Лева, 2019. С. 456.

Переклади Мандельштама в журналах, газетах, альманахах

Мандельштам О. Крамниця дешевих ляльок // Кіно. Київ. 1929. № 6 (54). бер. С. 12 (рец. на фільм «Кукла с миллионами», реж. С. Комаров, 1928 / Пер. Дм. Фальківського).

Мандельштам О. Вірменія / Пер. І. Драча // Літературна Україна. 1989. 5 січ. С. 4.

Мандельштам О. Крамниця дешевих ляльок / Пер. та публ. Л. Череватенка // Новини кіноекрана. 1991. № 2 (355). С. 6–7.

Мандельштам О. Татарські ковбої / Пер. та публ. Л. Череватенка // Новини кіноекрана. 1992. № 8 (374). С. 6–7.

Мандельштам О. «Ми на кухні і легенький дим...» / Пер. І. Лучука // *Ї:* Незалежний культурологічний часопис. 1996. Ч. 8: Україна. Юдеї. Гебреї. Євреї. С. 91.

Мандельштам О. «В Петрополі прозорому помрем...» / Пер. В. Неборака // *І: Незалежний культурологічний часопис.* 1996. Ч. 8: Україна. Юдеї. Гевреї. Євреї. С. 92.

Мандельштам О. Київ / Пер. Т. Рогозовської // *Зарубіжна література.* 1997. № 19. С. 2.

Мандельштам О. Айя-Софія, Notre Dame, «Хліб струєно, повітря спито...», «Не чув я оповідок Оссіана...», «Безсоння. І Гомер. Шатри тугих вітрил...», «Золотавого меду струмина із бутля текла...», Декабрист, Tristia, «За те, що не втримав я рук твоїх, бо не зумів...», «Де Троя кохана? Де царські хороми знайдем?..», «І знову битв різноголосиця...», До німецької мови / Пер. Ю. Буряка // *Хроніка-2000.* 1998. Вип. 21/22: Україна — Ізраїль. С. 502–509.

Мандельштам О. «Ніколи я не слухав Оссіана...», «Безсоння. І Гомер. І пружність парусів...», «Живемо... Та чи є десь під нами земля?..» / Пер. І. Качуровського; «І Моцарт між пташок, і Шуберт із водою...» / Пер. Є. Кононенко; «До чого важко нам удвох...» / Пер. О. Грищенко // *Зарубіжна література.* 2001. № 42 (250). С. 3, 5.

Мандельштам О. Вибрані вірші: «В високій вишині мандрований вогонь!..», «З моїх долонь візьми собі на втіху...», «Безсонна ніч. Гомер. Напнуті паруси...», «Вівторок, середа... субота...», «Над морем голос прошака й кіфари...», «Вечір ніжний, чорноокий...», «Сестри важкість і ніжність, однакові ваші приміти...», «Московський дощик», «Ніч за вікном. Панська олжа...», «Межи священників левітом молодим...», «Всередині гори лежить кумир...», «Де цвяхами пронизаний прокльон?..», «Іще ти не умер, іще ти не один...», «У мене, чи у тебе, чи — у них...», «Біжить-бурлить бурун, бурлом хребет вгинає...», «В обличчя холоду погляну я...» / Пер. Т. Лучука // *Форма(р)т:*

Альманах найсучасніших літературно-мистецьких текстів та перекладів. Львів: Сполом, 2002. Вип. 3. С. 56–58.

Мандельштам О. «Запаморочлива печаль...» / Пер. І. Лучука // Форма[р]т: Альманах найсучасніших літературно-мистецьких текстів та перекладів. Львів: Сполом, 2002. Вип. 5. С. 58.

Мандельштам О. «Безсоння знов. Гомер. В тугих вітрилах бриз», «Ображено відходять на горби...», «З іржанням пінявим пасуться табуни...», «Золотавого меду струмочок із пляшки стікав» / Пер. Г. Зленко; «Старий Крим» / Пер. С. Жолоб // Всесвіт. 2003. № 7–8. С. 137–139.

Мандельштам О. «Безсоння знов. Гомер. В тугих вітрилах бриз...», «Ображено відходять на горби...», «З іржанням пінявим пасуться табуни...», «Золотавого меду струмочок із пляшки стікав...» / Пер. Г. Зленко; «Старий Крим» / Пер. С. Жолоб // Зарубіжна література. 2003. № 44. С. 8.

Мандельштам О. «Образ твій, болюче загадковий...», «Безсоння. І Гомер. І тужава вітрил...» / Пер. І. Андрусюка // Кур'єр Кривбасу. 2007. № 210/211 (трав.–черв.). С. 185–186.

Мандельштам Йосип. «Болісного, хибкого такого...», «Безсоння. І Гомер. І гук тугих вітрил...», «Я не побачу славозвісну “Федру”...», «Золотавого меду струмочок із пляшки зливавсь...», «Шкода, що за вікном зима...», «Впала доля, як зірниця...», Безладно метатимусь в таборі вулиць зтемнілих...», «Збережи мою мову навів за присмаки диму й недолі...», «О, як замало ми відверті...», «За гремучу змужнілість майбутніх віків...», «Ще не сконавши ти, ще в світі не один...» / Пер. Л. Олениної // Ямская слобода: Літературний альманах. Опыт губернского литературного процесса. Отд. 3-е. Воронеж: Центр духовного возрождения Черноземного края, 2012. С. 76–79.

Мандельштам О. Silentium / Пер. С. Заславського // Collegium: Междунар. науч.-худ. ж-л. 2018. № 29–30. С. 284–291.

Мандельштам О. Кінематограф, «Ще не померлий ти. Бо ще ти не один...», Старий Крим / Пер. Ст. Чернілевського // Єгупець: Худ.-публіцистичний альманах. Київ: Дух і Літера, 2019. № 28. С. 81–84.

Мандельштам О. Поезія Осипа Мандельштама в українських перекладах / Уклад Євгеній Васильєв: «Що діяти мені з таким моїм...» (пер. Дм. Павличка); «Сьогодні важкий день...» (пер. Н. Астрахан); «Образ твій невловно-загадковий...» (пер. І. Качуровського); «Ахматова» (пер. Н. Бельченко); «Ніколи я не слухав Оссіана...» (пер. І. Качуровського); «Гомер. Немає сну. Вітрила нап'ялись...» (пер. М. Сулими); «Золотавого меду струмина із бутля текла...» (пер. Ю. Буряка); «Сестри важкість і ніжність, однакові ваші приміти...» (пер. Т. Лучука); «Візьми з моїх долонь собі на радість...» (пер. Є. Кононенко); «Умивався якимось уночі...» (пер. Н. Горішної); «Немов маленьке тільце крилечком...» (пер. В. Богуславської); «Вірменія» (пер. М. Сулими); «Ми на кухні і легенький дим...» (пер. І. Лучука); «Не сховає мене від цієї бридні...» (пер. М. Сулими); «Старий Крим» (пер. М. Сулими); «Татари, узбеки, хасова...» (пер. М. Сулими); «Біжить-бурлить бурун, бурлом хребет вгинає...» (пер. Т. Лучука); «Щиглику, я підніму обличчя...» (пер. Н. Бельченко); «Жилеттом шоки поголити...» (пер. М. Сулими); «Вдалину і вниз із шовку...» (пер. Н. Бельченко); «Ні, ти ще не помер, ні, ти ще не один...» (пер. Дм. Павличка); Я скажу про це пошепки, досвітком...» (пер. Дм. Павличка); «Може, це глибина божевілья...» (пер. Н. Бельченко); «О, як би я хотів...» (пер. Н. Бельченко); «Ой, як в Києві, лігвищі Вія...» (пер. М. Сулими); «В мене спрямувалася черемшина й груша...»

(пер. Н. Бельченко); <Вірші до Н. Штемпель> (пер. Н. Бельченко) // // Collegium: Міжнар. наук.-худож. ж-л. 2019. Вип. 31–32. С. 110–126.

Мережеві переклади Мандельштама

Мандельштам О. «Безсонна ніч. Гомер. Вітрил напругих плеск...», «Вінець величності...», «Все нам чуже в столиці мерзосвітній...», «Над вітарем димучих бурунів...», «Пишна Саймо-красо, ти човенце мое колихала...», «Хай тішать слух величчям часовим...», «Вік», «Глек», «Звіринець» / Пер. Дм. Щербини // http://dmytroshcherbyna.blogspot.com/p/blog-page_27.html

Мандельштам О. «На блідо-голубій емалі...»; «На перламутровий човнок...»; «Безсоння і Гомер. Вітрила здійнялись...»; «Мій тихий сон, супокій щохвилиний...» / Пер. С. Осоки // <http://maysterni.com/user.php?id=5622&t=1&sf=1>

Мандельштам О. «Збережи мою мову назавжди за присмак нещастя та диму...» / Пер. В. Корнеєва // <http://poetry.uazone.net/korneyev/korney04.html>

Мандельштам О. «Мушля»; «Мій тихий сон зі мною щохвилиною...» / Пер. Л. Лібуркіної // <https://stihi.ru/avtor/lybiko&s=50>

Мандельштам О. «Пекучо-гострий сум важкий...»; «Прислухався до вітру парус...» / Пер. А. Грабинської // <http://maysterni.com/user.php?id=6214&t=1>

Мандельштам О. «Про ті часи прості і грубі...»; «Я не знаю, з якої пори...» / Пер. А. Мельника // <https://poezia.org/ua/personnels/192>

Публікації за темою «Осип Манделъштам та Україна»

Булкина И. С. «Пахнут смертью господские Липки»: О контекстах «киевского» стихотворения Манделъштама // Литературный факт. 2017. № 4. С. 268–276.

Бунина С. Свое иное слово: об украинизмах в лирике О. Э. Манделъштама. Осип Манделъштам и феноменологическая парадигма русского модернизма. Воронеж: Изд-во Воронежского гос. ун-та, 2008. С. 88–100.

Бэлаз И. Встречи с О. Э. Манделъштамом // Наше наследие. 1996. № 38. С. 97–102.

Вайсбанд Е. Тарас Шевченко у житті та творчості Осипа Манделъштама // Соборність. 2006. № 2. С. 67–77.

Вайсбанд Э. Осип Манделъштам и борьба за наследие Тараса Шевченко // Транснациональное в русской культуре: сб. статей / Сост. и ред. Г. Обатнин, Т. Хуттунен. Москва: НЛО, 2018. С. 250–263.

Вайсбанд Э. Украинизмы в поэзии Осипа Манделъштама 1919–1932 годов // Jews, Ukrainians and Russians. Essays on Intercultural Relations / Ed. W. Moskovich, L. Finberg. Jerusalem; Kyiv, 2008. P. 362–381.

Васильев Е. Игорь Качуровский — переводчик и исследователь Осипа Манделъштама // Collegium: Міжнар. наук.-худож. ж-л. 2019. Вип. 31–32. С. 91–98.

Васильєв Є. М. «Візьми з моїх долонь собі на радість...»
Український відгомін Осипа Мандельштама // Collegium:
Міжнар. наук.-худож. ж-л. 2019. Вип. 31–32. С. 107–110.

Васильєв Е. Украинский язык // Мандельштамовская энциклопедия: В 2 т. / Гл. ред. П. М. Нерлер, О. А. Лекманов. Москва: Полит. энциклопедия, 2017. Т. 2. С. 452–459.

Васильєв Є. М. Осип Мандельштам у рецепції Ігоря Качуровського // Поетичні та віршознавчі заповіді Ігоря Качуровського. До 100-річчя від дня народження: Всеукраїнський віршознавчий семінар. Київ, 28–29 верес. 2018 р. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2018. С. 63–82.

Венок Мандельштаму / Сост. Евгений Голубовский и Софья Кобринская. Одесса: Друк, 2001. 160 с.

Голубовский Е. М., Нерлер П. М. Одесса // Мандельштамовская энциклопедия: В 2 т. / Гл. ред. П. М. Нерлер, О. А. Лекманов. Москва: Полит. энциклопедия, 2017. Т. 1. С. 374.

Дейч А. Две дневниковые записи // «Сохрани мою речь...»: Публикации, статьи. Москва, 2000. Вып. 3, ч. 2. С. 145–146.

Жонж Алекс де. Как закалялось стихотворение: Мандельштам и Н. Островский // Русская литература XX века: Исследования американских ученых. С.-Петербург: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1993. С. 422–435.

Зарубин В. Арест Мандельштама в Феодосии в 1920 г. // «Сохрани мою речь...»: Публикации, статьи. Москва: РГГУ, 2008. Вып. 4, ч. 1. С. 133–142.

Зленко Г. Південноукраїнське відлуння у Осипа Мандельштама // Всесвіт. 2003. № 7–8. С. 139.

Зленко Г. Кримське відлуння Осипа Мандельштама // Кримська світлиця. 2000. 22 груд. С. 19.

Зленко Г. Де шукають золотее руно?...: До 110-річчя від народження поета // Вечерняя Одесса. 2001. 1 февр. (192 сходинок). № 24).

Ивнев Р. С Осипом Мандельштамом на Украине // «Сохрани мою речь...»: Публикации, статьи. Москва: РГГУ, 2008. Вып. 4, ч. 1. С. 120–132.

Кальницкий М. Надежда Яковлевна Мандельштам в Киеве // «Посмотрим, кто кого переупрямит...»: Надежда Яковлевна Мандельштам в письмах, воспоминаниях, свидетельствах. Москва: АСТ, 2015. С. 55–70.

Кацис Л. Ф. Вокруг «Фагота» и «Египетской марки» (к теме «Мандельштам и Шолом-Алейхем») // Смерть и бессмертие поэта: Материалы междунар. науч. конф., посвященной 60-летию со дня гибели О. Э. Мандельштама. Москва, 28–29 декабря 1998 г. Москва: РГГУ, 2001. С. 73–82.

Кацис Л. Ф. Осип Мандельштам между «Вечерним Киевом» и ленинградским «Резцом» (1927–1929) // Вопросы литературы. 2018. № 6. С. 309–367.

Кацис Л. Ф. Не треба?! Мандельштамовский Киев в современных исследованиях // Русский сборник: Исследования по истории России. Москва: Модест Колеров, 2017. Т. XXI. С. 455–485.

Кацис Л. Осип Мандельштам в «Вечерней красной газете» 1925–1929: от еврейского театра до анонимных аннотаций // sites.utoronto.ca/tsq/46/tsq_46_katsis.pdf (Fall 2013).

Кравец В. Мандельштам и хлебниковское понимание смерти и бессмертия (к истолкованию «Как по улицам Киева-Вия») // Смерть и бессмертие поэта: Материалы междунар. науч. конф., посвященной 60-летию со дня гибели

О. Э. Мандельштам. Москва, 28–29 декабря 1998 г. Москва: РГГУ, 2001. С. 83–89.

Краснящих А. Мандельштам и другие. Писатели в Харькове. Часть первая // Новый мир. 2016. № 10. С. 151–170.

Лекманов Олег. Осип Мандельштам: Жизнь поэта. 3-е изд., доп. и перераб. Москва: Молодая гвардия, 2009. 357 с.

Лекманов Олег. Осип Мандельштам: ворованный воздух. Биография. Москва: АСТ, 2016. 464 с.

Мартусь О. Сонячна мольєрівська кров: Осип Мандельштам і Україна // Голос України. 1996. № 218 (1468). С. 16.

Морозова Д. С. Безгрунтянство у світоглядній парадигмі В. Петрова-Домонтовича, О. Мандельштама та Ф. Сологуба // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. Т. 217, № 205: Філологія. Літературознавство. С. 61–63.

Морозова Д. С. В. Петров-Домонтович й О. Мандельштам про Франсуа Війона: специфіка біографічної свідомості // Літературна компаративістика: Зб. наук. пр. / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Київ: Фоліант, 2005. Вип. 1. С. 225–239.

Нерлер П. М. Соп атоге; Етюды о Мандельштаме. Москва: НЛО, 2014. 856 с.

Нерлер Павел. Мандельштамовские чтения в Киеве. 30 апреля — 2 мая 2019 года // Collegium: Міжнар. наук.-худож. ж-л. 2019. Вип. 31–32. С. 5–9.

Нерлер Павел. Мандельштамовский Первомай // Collegium: Міжнар. наук.-худож. ж-л. 2019. Вип. 31–32. С. 10–23.

Николенко О. М. Античность в творчестве О. Мандельштама и М. Зерова // Крымский Пушкинский научный

сборник. Симферополь, 2001. Вып. 1 (10). Русская культура и античность. С. 234–240.

Николенко О. Античні мотиви в поезії М. Зерова і О. Мандельштама // Зарубіжна література в навчальних закладах. 2000. № 8. С. 52–58.

Оленев О. А. Мандельштам и Булгаков о городе Киеве: опыт сопоставления // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини: Зб. наук. праць ІПСМ НАМ України. Київ: Фенікс, 2013. Вип. 9. С. 145–154.

Осип Мандельштам в «Мемуарах» Рюрика Ивнева // «Сохрани мою речь...»: сборник / Сост. П. Нерлер, А. Никитаев. Москва: «Обновление», 1991. С. 40–50.

Панченко Володимир. Повесть про Миколу Зерова. Київ: Дух і Літера, 2018. 624 с.

Парнис А. Неожиданная встреча читателя с поэтом (Григорий Кочур об Осипе Мандельштаме) // Мандельштам-читатель. Читатели Мандельштама: Филол. сб. / Под ред. О. Лекманова, А. Устинова. Stanford: Aquilon Books, 2017 (Modern Russian Literature and Culture. Studies and Texts. New Series. Vol. 1 (47)). С. 63–74.

Пахарева Т. Леонид Киселёв на переключке поэтов // Благородний вимір наукового подвижництва: Зб. наук. пр. / Відп. ред. Н. Р. Мазепа; НАН України. Київ: Наук. думка, 2012. С. 166–176.

Петников Г. Страничка воспоминаний (Осип Мандельштам). Предисловие, публикация, примечания Полины Поберезкиной // Toronto Slavic Quarterly. Toronto, 2012. № 40. С. 312–325.

Петровский Мирон. Городу и миру: Киевские очерки. Киев: Рад. пысьмэннык, 1990. С. 258–263.

Петровский Мирон. Городу и миру: Киевские очерки. Изд 2-е, перераб. и доп. Киев: А+С; Дух і Літера, 2008. С. 245–281.

Петровский М. С. Киевский роман Осипа Манделъштама // Слово и судьба. Осип Манделъштам: Исслед. и материалы / Отв. ред. З. С. Паперный. Москва: Наука, 1991. С. 204–221.

Петровський М. Київський роман Осипа Манделъштама // Вітчизна. 1990. № 1. С. 171–178.

Поберезкина П. «Ипокрена» // Манделъштамовская энциклопедия: В 2 т. / Гл. ред. П. М. Нерлер, О. А. Лекманов. Москва: Полит. энциклопедия, 2017. Т. 1. С. 276.

Поберезкина П. «Камена» // Манделъштамовская энциклопедия: В 2 т. / Гл. ред. П. М. Нерлер, О. А. Лекманов. Москва: Полит. энциклопедия, 2017. Т. 1. С. 278.

Поберезкина П. Манделъштам и киевская печать: Предварительные заметки // Корни, побег, плоды...: Манделъштамовские дни в Варшаве: В 2 ч. / Сост. П. М. Нерлер, А. Поморский, И. З. Сурат. Москва: РГГУ, 2015. Ч. 1. С. 211–229.

Поберезкина П. Михаил Рудерман и Осип Манделъштам // «Сохрани мою речь...»: Сборник. Москва: РГГУ, 2011. Вып. 5, ч. 1 (Записки Манделъштамовского общества. Т. 19). С. 272–289.

Поберезкина П. Полтавские читатели О. Манделъштама // Манделъштам-читатель. Читатели Манделъштама: Филол. сб. / Под ред. О. Лекманова, А. Устинова. Stanford: Aquilon Books, 2017 (Modern Russian Literature and Culture. Studies and Texts. New Series. Vol. 1 (47)). С. 75–87.

Поберезкина П. Е. «Пространство врывается в город...» (очерк О. Мандельштама «Киев») // Кормановские чтения. Вып. 15: Статьи и материалы Межвузовской науч. конф. (апрель, 2016) / Ред.-сост. Д. И. Черашняя. Ижевск: Изд-во Удмурт. гос. ун-та, 2016. С. 23–27.

Поберезкина Полина. «Как по улицам Киева-Вия...» Осипа Мандельштама (опыт интерпретации) // <http://sites.utoronto.ca/tsq/11/poberezkina11.shtml>

Пучков Андрей. «Киев» Осипа Мандельштама в интонациях, пояснениях, картинках. Изд. 2-е, исправ., пересмотр. и доп. Киев: Дух і Літера, 2018. 224 с.

Пучков Андрій. «У мене зараз коротка зупинка: оаза»: Довкола нарису «Київ» Осипа Мандельштама // *Пучков Андрій.* Просто неба: Київські нариси. Київ: Дух і Літера, 2017. С. 235–254.

Пучков Андрей. «У меня сейчас короткая остановка: оазис»: Вокруг очерка «Киев» О. Мандельштама // *Пучков Андрей.* О текстах, контекстах и предосудительностях: Пять литературоведческих забав. Киев: Феникс, 2017. С. 37–68.

Руссова С. К истории одного кошунства. (О Мандельштам и В. Маккавейский) // Смерть и бессмертие поэта: Материалы междунар. науч. конф., посвященной 60-летию со дня гибели О. Э. Мандельштама. Москва, 28–29 декабря 1998 г. Москва: РГГУ, 2001. С. 215–223.

Руссова С. К истории одного кошунства // *Маккавейский В. Н.* Избранные сочинения. Киев: Знание, 2000. С. 248–255.

Соловей Е. Невпізнаний гість: доля і спадщина В. Свідзінського. Київ: Наук. думка, 2006. 222 с.

Соловей Е. Осип Манделъштам і київські неокласики // Вісник Львівського університету. Іноземна філологія. № 18. Львів, 2010. С. 60–67.

Соловей Е. Осип Манделъштам і київські неокласики // Collegium: Междунар. науч.-худож. ж-л. Киев, 2019. Вып. 31–32. С. 76–81. С. 24–29.

Сулыма Н. М. Михаил Семенко // Манделъштамовская энциклопедия: В 2 т. / Гл. ред. П. М. Нерлер, О. А. Лекманов. Москва: Полит. энциклопедия, 2017. Т. 1. С. 432.

Терапиано Ю. Ю. Встречи. Нью-Йорк: Издательство имени Чехова, 1953. 204 с.

Тименчик Р. Д. Что вдруг: Статьи о русской литературе прошлого века. Москва; Иерусалим: Мосты культуры; Гешарим, 2017. 776 с.

Тинченко Я. Київ-Вій Осипа Манделъштама // Політика і культура. 2001. № 20 (103). С. 50–51.

Успенский П. Б. Лившиц, В. Маккавейский, Д. Бедный — читатели Манделъштама. К рецепции стихов поэта // Манделъштам-читатель. Читатели Манделъштама: Филол. сб. / Под ред. О. Лекманова, А. Устинова. Stanford: Aquilon Books, 2017 (Modern Russian Literature and Culture. Studies and Texts. New Series. Vol. 1 (47)). С. 195–205.

Успенский П. Ф. Киевский круг Бенедикта Лившица. 1907–1914 // Єгупець: Худож.-публ. альманах / Гол. ред. Л. Фінберг. Київ: Дух і Літера, 2012. Вып. 21. С. 220–260.

Фрезинский Б. Эренбург и Манделъштам (Сюжет с долгим последствием: канва литературных и личных отношений и встреч; жёны, борьба за воскрешение поэзии Манделъштама в СССР) // Вопросы литературы. 2005. № 4. С. 275–318.

Цимеринов Б. М. Осип Манделъштам на Украине // Жизнь и творчество О. Э. Манделъштама: Воспоминания, материалы к биографии, «новые стихи», комментарии и исследования / Редкол.: С. С. Аверинцев, В. М. Акаткин, В. Л. Гордин и др. Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1990. С. 77–80.

Чеботарьова А., Решта В. Образ Криму в художній свідомості А. Міцкевича та О. Манделъштама // Філологічні науки: Зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2011. Вип. 9. С. 34–43.

Шиндин С. «Березиль» // Манделъштамовская энциклопедия: В 2 т. / Гл. ред. П. М. Нерлер, О. А. Лекманов. Москва: Полит. энциклопедия, 2017. Т. 1. С. 119.

Шиндин С. Всеукраинское фотокиноуправление // Манделъштамовская энциклопедия: В 2 т. / Гл. ред. П. М. Нерлер, О. А. Лекманов. Москва: Полит. энциклопедия, 2017. Т. 1. С. 173.

Шиндин С. Курбас Лесь // Манделъштамовская энциклопедия: В 2 т. / Гл. ред. П. М. Нерлер, О. А. Лекманов. Москва: Полит. энциклопедия, 2017. Т. 1. С. 302.

Шоломова С. Осип Манделъштам на страницах харьковской печати // Панорама. 1991. Янв. № 4. С. 6.

Simonek Stefan. Osip Mandel'stam und die Ukrainischen Neoklassiker: Zur Wechselbeziehung von Kunst und Zeit. München; Berlin; Washington D. C.: Verlag Otto Sagner, 1992. 169 p.

Simonek Stefan. Osip Mandel'stam und Mykola Zerov: Zwei Modelle einer neoklassischen Ästhetik // Wiener Slawistisches Jahrbuch. 1992. Vol. 38. P. 187–195.

Зміст

Євгеній Васильєв. Осип Мандельштам: українське відлуння. 5

3 книги «Камінь»

«Сусальним золотом горять...»	40
«Сусальне золото зими...» (переклала Н. Горішна)	41
«Только детские книги читать...»	42
«Лиш дитячі читати книжки...» (переклала І. Коваль)	43
«Нежнее нежного...»	44
«Вінець величності...» (переклав Д. Щербина)	45
«На бледно-голубой эмали...»	46
«На блідо-голубій емалі...» (переклав С. Осока)	47
«Есть целомудренные чары...»	48
«Щотливої оселі чари...» (переклала Н. Астрахан)	49
«Дано мне тело — что мне делать с ним...»	50
«Одержав тіло — що робити з ним...» (переклала В. Богуславська)	51
«Невыразимая печаль...»	52
«Запаморочлива печаль...» (переклав І. Лучук)	53
«Ни о чем не нужно говорить...»	54
«Білий світ не крашає від слів...» (переклав В. Неборак)	55
«Когда удар с ударами встречается...»	56
«Коли удар з ударами стрічається...» (переклав Г. Латник)	57
«Медлительнее снежный улей...»	58
«Сніг менше падає, присталий...» (переклав Г. Латник)	59
Silentium	60
Silentium (переклав С. Заславський)	61
«Служ чуткий парус напрягает...»	62
«Прислухався до вітру парус...» (переклала А. Грабинська)	63
«Из омута злого и вязкого...»	64
«Із виру і злого, і в'язкого...» (переклав В. Кирпита)	65
«Скудный луч холодной мерою...»	66
«Промінь, хоч малою мірою...» (переклав Г. Латник)	67

«Воздух пасмурный влажен и гулок...»	68
«Вогким сумом повітря налите...» (переклала І. Коваль)	69
«Сегодня дурной день...»	70
«Сьогодні зловісний день...» (переклала Л. Сотник)	71
«Смутно-дышащими листьями...»	72
«Де листів'я тихо дихає...» (переклав Г. Латник)	73
Раковина	74
Мушля (переклала Л. Лібуркіна)	75
«На перламутровый челнок...»	76
«На перламутровый човнок...» (переклав С. Осока)	77
«Качает ветер тоненькие прутья...»	78
«Гойдає вітер витончене віття...» (переклав В. Кирпита)	79
«Я вздрагиваю от холода...»	80
«Здрагаюся я від холоду...» (переклала Н. Горішна)	81
«Я ненавижу свст...»	82
«Однонагітність зір...» (переклала Н. Горішна)	83
«Образ твой, мучительный и зыбкий...»	84
«Образ твій невлотно-загадковий...» (переклав І. Качуровський)	85
«Нет, не луна, а светлый циферблат...»	86
«Не місяць, ні, а світлий циферблат...» (переклав Г. Латник)	87
Пешеход	88
Пішохід (переклав Д. Павличко)	89
Казино	90
Казино (переклала Н. Горішна)	91
«Паденье — неизменный спутник страха...»	92
«Спутник страху — в безмірі падіння...» (переклав Д. Павличко)	93
Царское Село	94
Царське Село (переклала Н. Астрахан)	95
Лютеранин	98
Лютеранин (переклала К. Станіславська)	99
Айя-Софія	102
Айя-Софія (переклав Ю. Буряк)	103
Notre Dame	104
Notre Dame (переклав М. Стріха)	105
Старик	106
Старий (переклала В. Богуславська)	107
Петербургские строфы	108
Петербурзькі строфи (переклав М. Стріха)	109
Бах	112
Бах (переклала О. О'Лір)	113
«Мы напряженного молчанья не выносим...»	114
«У мовчазній напрузі нам задушно...» (переклала В. Богуславська)	115

«В спокойных пригородах снег...»	116
«У тихих передмістях сніг...» (переклав Г. Латник)	117
Адміралтейство	118
Адміралтейство (переклав В. Кирпита)	119
Кинематограф	120
Кинематограф (переклава С. Чернілевський)	121
Домби и сын	124
Домбі і син (переклав І. Андрусак)	125
«Отравлен хлеб, и воздух выпит...»	128
«Хліб струєно, повітря спито...» (переклав Ю. Буряк).	129
Валькирии	130
Валькірії (переклав В. Гриценко)	131
Ахматова	132
Ахматова (переклала Н. Бельченко)	133
«О времена простых и грубых...»	134
«Про ті часи прості і грубі...» (переклав В. Кирпита)	135
«Природа — тот же Рим и отразилась в нем...»	136
«Природа — той же Рим, відбилася у нім...» (переклав Г. Латник)	137
«Пусть имена цветущих городов...»	138
«Хай тішать слух величчям часовим...» (переклав Д. Щербина)	139
«Я не слышал рассказов Оссиана...»	140
«Ніколи я не слухав Оссіяна...» (переклав І. Качуровський)	141
Европа	142
Європа (переклав Д. Павличко).	143
Посох	144
Патерия (переклала Н. Бельченко)	145
«Уничтожает пламень...»	146
«Випалює племіння...» (переклала В. Богуславська)	147
«Вот дароносица, как солнце золотое...»	148
«Ось дароносиця, мов сонце світлосяйне...» (переклала І. Коваль)	149
Аббат	150
Абат (переклала О. О'Лір)	151
«От вторника и до субботы...»	152
«Вважай, з вівторка до суботи...» (переклала В. Богуславська)	153
Дворцовая площадь	154
Палацова площа (переклав Д. Павличко)	155
«Бессонница. Гомер. Тугие паруса...»	156
«Безсоння і Гомер, і пружність парусів...» (переклав І. Качуровський)	157
«Обижено уходят на холмы...»	158
«Ображено відходять на горби...» (переклав Г. Зленко)	159
«С веселым ржанием пасутся табуны...»	160
«З іржанням пінявим пасуться табуни...» (переклав Г. Зленко).	161

«Я не увижу знаменитой «Федры»...»	162
«Славетної я не побачу Федри...» (переклав М. Стріха)	163

З книги «Tristia»

Зверинец	168
Звіринець (переклав Д. Щербина)	169
«На розвальнях, уложених соломой...»	172
«У санях, де настелено соломі...» (переклав Г. Латник)	173
«Мне холодно. Прозрачная весна...»	174
«Я мерзну. А прозориста весна...» (переклав Г. Латник)	175
«В Петрополе прозрачном мы умрем...»	176
«В Петрополи прозору помрем...» (переклав В. Неборак)	177
«Эта ночь непоправима...»	178
«Розпач ночі безнадійний...» (переклала К. Станіславська)	179
«Собирались элдины войною...»	180
«Добирались елліни з війною...» (переклав В. Гриценко)	181
Декабрист.	182
Декабрист (переклав Ю. Буряк)	183
«Золотистого меда струя из бутылки текла...»	186
«Золотавого меду струмочок із пляшки стікав...» (переклав Г. Зленко)	187
Меганом	190
Меганом (переклала Ю. Шекет)	191
«Среди священников левитом молодым...»	194
«Межи священників левітом молодим...» (переклав Т. Лучук)	195
«Что поют часы-кузнечик...»	196
«Що співа годинник-коник...» (переклав В. Кирпита)	197
«Когда на площадях и в тишине келейной...»	198
«Коли на вулицях і в тишині келейній...» (переклав Г. Латник)	199
Кассандре.	200
Кассандрі (переклала В. Богуславська)	201
«В тот вечер не гудел стрелчатый лес органа...»	204
«Надвечір не гудів стрічастий ліс органа...» (переклав Г. Латник)	205
«На страшной высоте блуждающий огонь!...»	206
«В високій вишині мандрований вогонь!...» (переклав Т. Лучук)	207
«Когда в теплой ночи замирает...»	208
«В теплу ніч, коли враз замирає...» (переклав В. Неборак)	209
Сумерки свободы	210
Сутінки свободи (переклав Т. Лучук)	211
Tristia	214
Tristia (переклав Ю. Буряк)	215

Черепаха	218
Черепаха (переклала Ю. Шекет)	219
«Сестры тяжесть и нежность, одинаковы ваши приметы...»	222
«Сестри — втома і ніжність — і прикмет ваших не розрізнити...» (переклав В. Неборак)	223
Феодосия	224
Феодосия (переклав О. Гриценко)	225
«Я слово позабыл, что я хотел сказать...»	228
«Я слова позабувсь, що мовити хотів...» (переклав А. Штипель)	229
«В Петербурге мы сойдемся снова...»	232
«В Петербурзі стрінємось ми знову...» (переклав В. Гриценко)	233
«Возьми на радость из моих ладоней...»	236
«Візьми з моїх долонь собі на радість...» (переклала Є. Кононенко)	237
«За то, что я руки твои не сумел удержать...»	238
«За те, що не втримав я рук твоїх, бо не зумів...» (переклав Ю. Буряк)	239
«Я наравне с другими...»	242
«У сонмі інших хочю...» (переклала К. Станіславська)	243
«Я в хоровод теней, топтавший нежный луг...»	246
«На луці ніжній я в танок тіней легкий...» (переклала І. Коваль)	247

З поезій 1921—1925 років

Концерт на вокзале	250
Концерт на вокзалі (переклав В. Неборак)	251
«Умывался ночью на дворе...»	252
«У дворі вночі вряджав купіль...» (переклав Б. Щавурський)	253
«Кому зима — арак и пунш голубоглазый...»	254
«Кому зима — арак і пунш блакитноокий...» (переклала Т. Кващенко)	255
«Я не знаю, с каких пор...»	258
«Я не знаю, з якої пори...» (переклав А. Мельник)	259
«С розовой пеной усталости у мягких губ...»	260
«З піною втоми, з рожевим шумком на губах...» (переклав Т. Лучук)	261
«Холодок шекочет темя...»	262
«Холодком лоскочет тім'я...» (переклав О. Гриценко)	263
«Я по лесенке приставной...»	264
«Зі щабля на шабель — ще крок...» (переклала В. Богуславська)	265
«Ветер нам утешенье принес...»	268
«Вітром втіху до нас принесло...» (переклала І. Коваль)	269
Московский дождик	270
Московський дощик (переклав Т. Лучук)	271
Век	272

Вік (переклав Д. Щербина)	273
Нашедший подкову	276
Той, хто знайшов підкову (переклав Г. Латник)	277
Грифельная ода	284
Грифельна ода (переклала В. Богуславська)	285
«Как тельце маленькое крылышком...»	290
«Немов маленьке тільце крилечком...» (переклала В. Богуславська)	291
«Нет, никогда, ничей я не был современник...»	292
«Ні, я ніколи вам не був нічий сучасник...» (переклала Ю. Шекет)	293
«Из табора улицы темной...»	296
«На вулиці темній, де табір...» (переклав Г. Латник)	297

Із «Нових віршів»

«Куда как страшно нам с тобой...»	300
«Диви-но, як же нас страшать...» (переклав М. Сулима)	301
Армения	302
Вірменія (переклав І. Драч)	303
«На полицейской бумаге верже...»	312
«На поліцейській папері «верже»...» (переклав В. Гриценко)	313
«Не говори никому...»	314
«В серці сховай таїну...» (переклала А. Астрахан)	315
«Колочая речь араратской долины...»	316
«Мова кілка в араратській долині...» (переклав Г. Латник)	317
Ленинград	318
Ленінград (переклав Г. Латник)	319
«Мы с тобой на кухне посидим...»	320
«Ми на кухні скоротаєм час...» (переклав І. Качуровський)	321
«Помоги, Господь, эту ночь прожить...»	322
«Боже, сили дай ніч оцю прожить...» (переклав М. Сулима)	323
«Я скажу тебе с последней...»	324
«Голос мій тобі невітшиний...» (переклав Д. Арфіст)	325
«Колот ресницы. В груди прикипела слеза...»	328
«Колются вії, у грудях скипіла сльоза...» (переклав Г. Латник)	329
«За гремучую доблесть грядущих веков...»	330
«За розбурхану доблесть майбутніх віків...» (переклав Ю. Андрухович)	331
«Ночь на дворе. Барская лжа...»	332
«Ніч за вікном. Панська олжа...» (переклав Т. Лучук)	333
«Нет, не спрятаюсь мне от великой муры...»	334
«Не сховає мене від цієї бридні...» (переклав М. Сулима)	335
«Я пью за военные астры, за все, чем корили меня...»	336

«Я п'ю за воєнні айстри, за осуд, що наздоганя...» (переклав Г. Латник) . . .	337
«Сохрани мою речь навсегда за привкус несчастья и дыма...»	338
«Збережи мою мову назавжди за присмак нещастя і диму...» (переклав І. Малкович)	339
Отрывки из уничтоженных стихов	340
Уривки зі знищених віршів (переклав М. Суліма)	341
«Довольно кукусьтеся! Бумаги в стол засунем!..»	344
«Доволі кваситись, папери в стіл засуньмо...» (переклав А. Штипель) . . .	345
Ламарк	346
Ламарк (переклав Ю. Андрухович)	347
«О, как мы любим лицемерить...»	350
«Ми в лицемірстві дуже вперті...» (переклав Г. Латник)	351
Импрессионизм	352
Імпресіонізм (переклала В. Прокопович)	353
«Дайте Тютчеву стрелозу...»	354
«Тютчеву всіх бабок душі...» (переклав В. Гриценко)	355
К немецкой речи.	356
До німецької мови (переклав Ю. Буряк)	357
Ариост	360
Аріост (переклав В. Неборак)	361
Старый Крым	366
Старий Крим (переклала С. Жолоб)	367
Старый Крым	368
Старий Крим (переклав С. Чернілевський)	369
«Мы живем, под собою не чуя страны...»	370
«Живемо, а під нами — німотні краї...» (переклав Г. Латник)	371
Восьмистишия	372
Восьмивірші (переклала В. Богуславська)	373
«Как из одной высокогорной щели...»	382
«Як із високогірної щілини...» (переклала В. Богуславська)	383
«Когда душе и торопкой и робкой...»	384
«Коли душа поспішна й несмілива...» (переклав Т. Лучук)	385
«Мастерица виноватых взоров...»	386
«Ти, майстрине винуватих зорів...» (переклав А. Штипель)	387

3 «Воронезьких віршів»

«Пусти меня, отдай меня, Воронеж...»	392
«Облиш мене, віддай мене, Вороніж...» (переклав А. Гризун)	393
«Я должен жить, хотя я дважды умер...»	394
«Я мушу жити, хоч і вмер два рази...» (переклав Г. Латник)	395

«Это какая улица?..»	396
«Що воно то за вулиця?..» (переклав А. Гризун)	397
Чернозем	398
Чернозем (переклав А. Штипель)	399
«Лишив меня морей, разбега и разлета...»	400
«Позбавивши мене морів і порятунку...» (переклав Г. Латник)	401
«Возможна ли женщине мертвой хвала?..»	402
«Чи жінці померлій можлива хвала?..» (переклала Н. Горішна)	403
«Бежит волна-волной, волне хребет ломая...»	404
«Біжить-бурлить бурун, бурлом хребет вгинае...» (переклав Т. Лучук)	405
«Мой шегол, я голову закину...»	406
«Щиглику, я підведу обличчя...» (переклала Н. Бельченко)	407
«Нынче день какой-то желторотый...»	408
«День якийсь незвичний жовторотий...» (переклав А. Гризун)	409
«Не у меня, не у тебя — у них...»	410
«У мене, чи у тебе, чи — у них...» (переклав Т. Лучук)	411
«Внутри горы бездействует кумир...»	412
«Всередині гори лежить кумир...» (переклав Т. Лучук)	413
«Пластинкой тоненькой жиллета...»	414
«Жилетгом щоки поголити...» (переклав М. Сулима)	415
«Эта область в темноводье...»	418
«Ці краї у темноводді...» (переклав М. Сулима)	419
«Твой зрачок в небесной корке...»	422
«Вдалину і вниз із шовку...» (переклала Н. Бельченко)	423
«Я около Кольцова...»	424
«Я поблизу Кольцова...» (переклав В. Гриценко)	425
«Еще не умер ты, еще ты не один...»	426
«Ні, ти ще не помер, ні, ти ще не один...» (переклав Д. Павличко)	427
«В лицо морозу я гляжу один...»	428
«В лице морозу я один глядів...» (переклав Г. Латник)	429
«Как женственное серебро горит...»	430
«Як по-жіночому срібло пала...» (переклав А. Гризун)	431
«Я нынче в паутине световой...»	432
«Я нині в павутині світлової...» (переклав Г. Латник)	433
«Куда мне деться в этом январе?...»	434
«Що діяти? Січневий б'є борей...» (переклав Д. Павличко)	435
«Люблю морозное дыханье...»	436
«Люблю я дихання морозне...» (переклала І. Коваль)	437
«Где связанный и пригвожденный стон?...»	438
«Де стогін зв'язаний і кинутий між стін?...» (переклав Д. Павличко)	439
«Как светотени мученик Рембрандт...»	440
«Як світлотіні мученик Рембрандт...» (переклав Г. Латник)	441

«Разрывы круглых бухт, и хрящ, и синева...»	442
«Розриви круглих бухт, і хрящ, і синь жива...» (переклав Г. Латник)	443
«Пою, когда гортань сыра, душа — суха...»	444
«Мій спів — коли гортань — сира, душа — суха...» (переклав Г. Латник)	445
«Вооруженный зреньем узких ос...»	446
«Набувши зір вузьких і лютих ос...» (переклав Г. Латник)	447
«Были очи острее точимой косы...»	448
«Були очі гостріші за вістря коси...» (переклала В. Богуславська)	449
«Еще он помнит башмаков износ...»	450
«Він пам'ятає черевиків знос...» (переклав Г. Латник)	451
Стихи о неизвестном солдате	452
Вірші про невідомого солдата (переклала В. Богуславська)	453
Реймс — Лаон	462
Реймс — Лаон (переклав Г. Латник)	463
«Я скажу это начерно, шопотом...»	464
«Я скажу про це пошепки, досвітком...» (переклав Д. Павличко)	465
«Небо вечера в стену влюбилось...»	466
«Небо вечери в стіну закохане...» (переклала Н. Астрахан)	467
«Заблудился я в небе — что делать?...»	468
«Загубився у небі я, — де я?...» (переклав В. Неборак)	469
«Может быть, это точка безумия...»	470
«Може, це глибина божевілля...» (переклала Н. Бельченко)	471
Рим	472
Рим (переклав С. Голованівський)	473
«Гончарами велик остров синий...»	476
«Гончарі стали славою Криту...» (переклала В. Богуславська)	477
Кувшин	478
Глек (переклала В. Богуславська)	479
«О, как же я хочу...»	480
«О, як би я хотів...» (переклала Н. Бельченко)	481
«Флейты греческой тэта и йота...»	482
«Флейти грецької тета і йота...» (переклала В. Богуславська)	483
«Как по улицам Киева-Вия...»	486
«Ой, як в Києві, лівийші Вія...» (переклав М. Сулима)	487
«Я к губам подношу эту зелень...»	488
«Я до губ притуляю цю зелень...» (переклала Н. Горішна)	489
«На меня нацелилась груша да черемуха...»	490
«На мене націлились черемха і груша...» (переклав Г. Латник)	491
«Мой тихий сон, мой сон ежеминутный...»	492
«Мій тихий сон зі мною щохвилино...» (переклала Л. Лібуркіна)	493
<Стихи к Н. Штемпель>	494
<Вірші до Н. Штемпель> (переклала Н. Бельченко)	495

«Пароходик с петухами...»	496
«Пароплавчик із півнями...» (переклав В. Гриценко).	497

Із віршів, які не увійшли до основного зібрання (1908—1937)

«О, красавица Сайма, ты лодку мою колыхала...»	500
«Пишна Саймо-красо, ти човенце мое колихала...» (переклав Д. Щербина)	501
«Истончается тонкий тлен...»	502
«Поглинается глубина...» (переклала К. Станіславська)	503
«Не говорите мне о вечности...»	504
«Не говоріть про вічність знов...» (переклала А. Астрахан).	505
«Над алтарем дымящихся зыбей...»	506
«Над вівтарем димучих бурунів...» (переклав Д. Щербина)	507
«Вечер нежный. Сумрак важный...»	508
«Вечір ніжний, чорноокий...» (переклав Т. Лучук).	509
«Как облаком сердце одето...»	510
«Як хмарою серце повите...» (переклали Н. та А. Астрахан)	511
«Неумолимые слова»	512
«Невідворотності слова» (переклала Н. Горішна)	513
Египтянин (Надпись на камне 18—19 династии)	514
Египтянин (Напис на камені 18—19 династії) (переклав В. Гриценко)	515
Египтянин	518
Египтянин (переклав В. Гриценко)	519
Автопортрет	520
Автопортрет (переклав Г. Латник)	521
Спорт	522
Спорт (переклав І. Малкович)	523
«Как овцы, жалкою толпой...»	524
«Як вівці, в лячності своїй...» (переклав Г. Латник)	525
«Как черный ангел на снегу...»	526
«Як чорний ангел на снігу...» (переклав В. Гриценко)	527
«У моря ропот старческой кифары»	528
«Над морем голос прошака й кифари» (переклав Т. Лучук)	529
«— Я потеряла нежную камею...»	530
«— Згубила я улюблену камею...» (переклала Н. Горішна)	531
«Кто знает, может быть, не хватит мне свечи...»	532
«Можливо, що мені не вистачить свічі...» (переклав В. Гриценко)	533
«Все чуждо нам в столице непотребной...»	534
«Все нам чуже в столиці, блудній дівці...» (переклав Р. Лубківський)	535

А небо будущим беременно...	536
Будучиною небо в тяжєві... (переклав Ю. Буряк).	537
«Жизнь упала, как зарница...»	542
«Впала доля, як зірниця...» (переклала Л. Оленіна)	543
«Татары, узбеки и ненцы...»	546
«Татари, узбеки, хасова...» (переклав М. Сулима)	547
«Твоим узким плечам под бичами краснеть...»	548
«Твоїм плечам вузьким під бичем червоніти...» (переклав Г. Латник)	549

З жартівливих віршів

«Марья Сергеевна, мне ужасно хочется...»	552
«Маріє Сергіївно, я б дуже хотів вас побачити...» (переклав М. Сулима)	553

Варіанти перекладів

«Сусальним золотом палають...» (переклала В. Прокопович)	556
«Ялинки на Різдво горять...» (переклала А. Астрахан)	557
«Книг дитячих умитись дощем...» (переклала К. Станіславська)	558
«Шо діяти мені з таким моїм...» (переклав Д. Павличко)	559
«Безмовно-трепетна печаль...» (переклала А. Грабинська)	560
«Хмаритиме серце в неволі...» (переклав В. Астрахан)	561
Silentium (переклала В. Богуславська)	562
«Тут повітря лунке і вологе...» (переклав В. Кирпита).	563
«У повітрі похмура волога...» (переклала Н. Астрахан)	564
«Сьогодні важкий день...» (переклала Н. Астрахан).	565
«Листям, що так смутно дихає...» (переклала Н. Астрахан)	566
«Здрігаюся я від холоду,...» (переклав Г. Латник)	567
«Світла не бачу я...» (переклала Н. Астрахан)	568
Пішохід (переклав В. Гриценко)	569
«Падіння — повсякчас супутник страху...» (переклала Л. Оленіна)	570
Кінематограф (переклав Ю. Андрухович)	571
«Отруйний хліб, повітря сльози...» (переклала Ю. Шекет).	573
«Щось сон не йде. Гомер. Вітрил та вантів спів...» (переклав А. Штипель)	574
«Гомер. Немає сну. Вітрила нап'ялись...» (переклав М. Сулима)	575
Дскабрист (переклав А. Штипель)	576
«Поки цівкою з пляшки текли золотаві меди...» (переклав Б. Шауєрський)	578
Меганом (переклав А. Штипель)	580

«Все нам чуже в столиці мерзосвітній...» (переклав Д. Щербина)	582
«Сестри важкість і ніжність. Однакові ваші приміти...» (переклав Т. Лучук)	583
«Візьми на радість з пригорщі моєї...» (переклав С. Чернілевський)	584
«За те, що не зміг я утримати руки твоєї...» (переклав Г. Половинко)	585
Концерт на вокзалі (переклала Є. Кононенко)	587
«Умивався якимось уночі...» (переклала Н. Горішна)	588
«Лякає нас життєва твань...» (переклав Г. Латник)	589
Вірменія (переклав М. Сулима)	590
«Ми на кухні і легенький дим...» (переклав І. Лучук)	596
«За гримучу відвагу майбутніх віків...» (переклав І. Качуровський)	597
«Збережи мою мову навечно за присмак нещастя та диму...» (переклав А. Штитель)	598
Старий Крим (переклав Р. Лубківський)	599
Старий Крим (переклав М. Сулима)	600
Старий Крим (переклав М. Литвинець)	601
«Живемо... Та чи є десь під нами земля?...» (переклав І. Качуровський)	602
«І Шуберт на воді, і Моцарт, птаства диво...» (переклав Г. Латник)	603
«Іще ти не умер, іще ти не один...» (переклав Т. Лучук)	604
«Ще не померлий ти. Бо ще ти не один...» (переклав С. Чернілевський)	605
«В обличчя холоду погляну я...» (переклав Т. Лучук)	606
«Де цвяхами пронизаний прокльон?...» (переклав Т. Лучук)	607
Глек (переклав Д. Щербина)	608
«Як стежинами Києва-Вія...» (переклав М. Кальницький)	609
«В мене спрямувалися черемшина й груша...» (переклала Н. Бельченко)	610

Додатки

Лист Н. Я. Мандельштам до Г. П. Кочура від 10 жовтня 1966 р.	618
Спогад Григорія Кочура про зустріч з Мандельштамом	628
Поезії О. Мандельштама в українських перекладах	632
Бібліографія українських перекладів О. Мандельштама	656
Публікації за темою «Осип Мандельштам та Україна»	667

Літературно-художнє видання

Мандельштам Осип Емільович

ПОЕЗІЇ

Російською та українською мовами

Випускова редакторка, дизайн обкладинки — Світлана Сімакова

Редакторка — Марина Александрович

Макет, верстання — Олександр Червінський

Коректура — Валентина Божок

Усі права застережено

Передруки і переклади дозволяються тільки за згодою редакції

В оформленні обкладинки використано рисунок «Перша ластівка» з монографії Григорія Павлуцького «Про жанрові сюжети в грецькому мистецтві у переддень еллінізму» (Київ: Типографія С. В. Кульженка, 1897)

Формат 70 × 100 ¹/₃₂. Ум. друк. арк. 27,74.

Видавництво «ДУХ І ЛІТЕРА»

тел.: +380 44 425 60 20, +380 73 425 60 20 (Lifecell),

+380 97 425 60 20 (Kyivstar), +380 50 425 60 20 (Vodafone)

c-mail: duh-i-litera@ukr.net (відділ продажу), litera@ukma.kiev.ua (видавництво)

www.duh-i-litera.com (сайт та інтернет-книгарня)

Друк та палітурні роботи: «Майстер книг»

вул. Максима Кривоноса, 26, Київ, Україна

тел.: +380 44 353 25 14, e-mail: info@masterknyg.com.ua, www.masterknyg.com.ua

Свідоцтво про реєстрацію ДК № 3861 від 18.08.2010

NaUKMA Library

0885123

ОСИП
МАНДЕЛЬШТАМ

ПОЕЗІЇ

ДУХ І ЛІТЕРА

821.161.1

M231